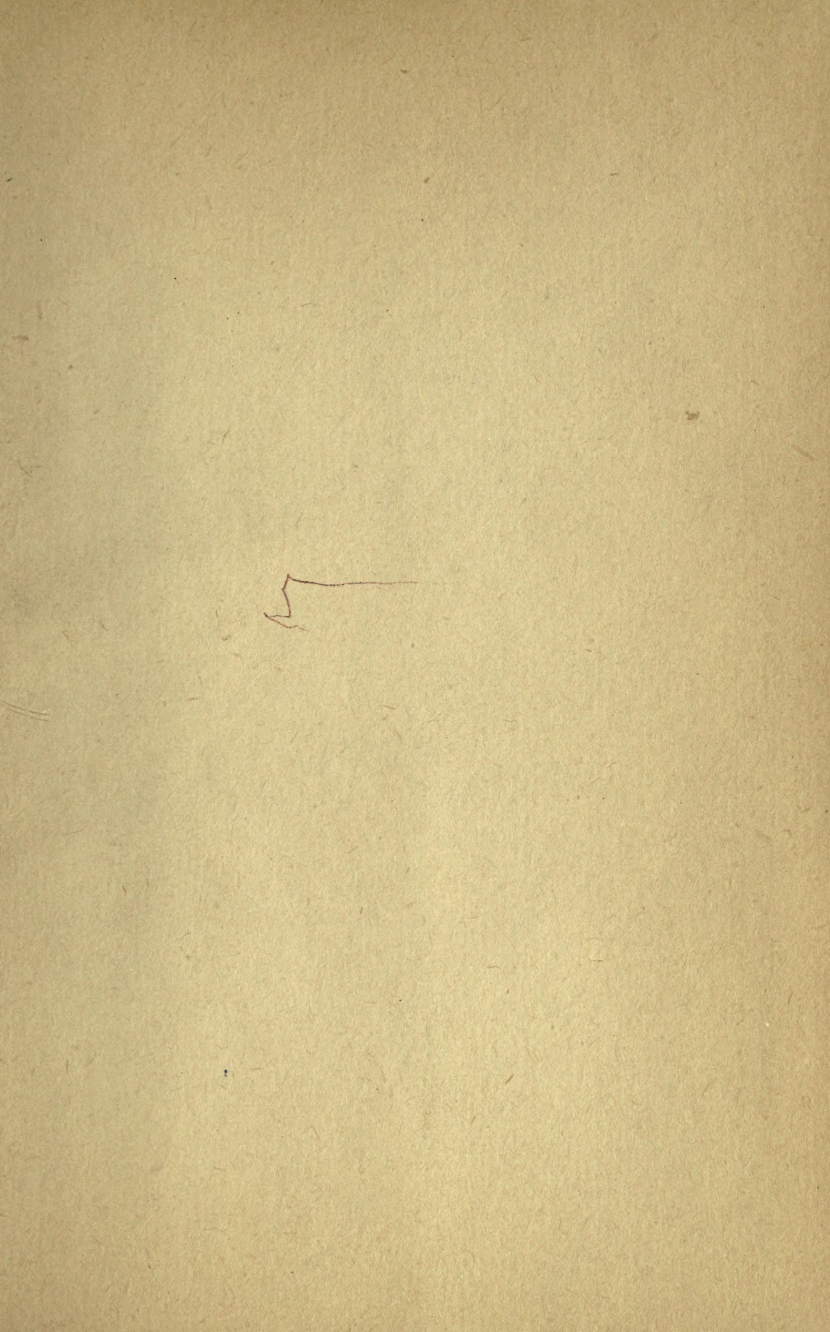

روشن اشرف

دیورلرکه

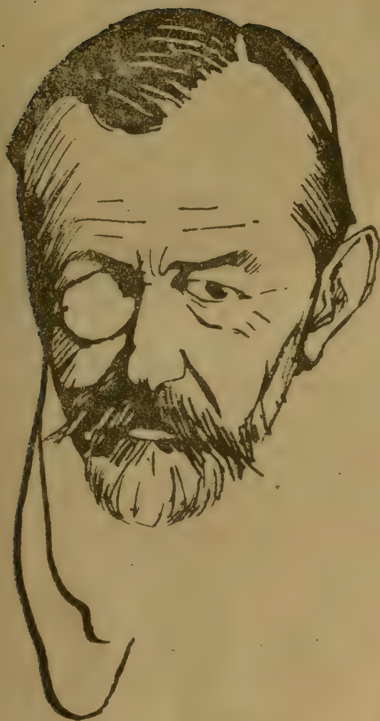
«جم»ك تصويرلريني محتويدر

درسعادت — قناعت مطبعه‌سی
١٣٣٤

قناعت كتبخانه و مطبعه سی

باب عالی جاده سنده نومرو ٢٠

عبدالحق حامد بك

— چوق سه‌وديگم اثرلرگز آراسنده مقبری هپسندن شخصی بولورم . بشـقه يازيلرگزده قورنه‌ی ، راسين ، براز وولته‌ر ، شكسپير ، ئوغو ، شاتو بريان حس ايديليرِ . فقط «مقبر»ده صنعتگز وروحگزله برلكده يالگز سزی گورورم. موســه‌نك Rien ne nous rend si grand qu'une grande douleur مصراعنده‌كی معنايی « مقبر » ی اوقودقدن صوكره آكلامشمدر . مقبر كدرك قوتلی بر بين واسطه‌سـيله چيزلمش غرافيكيدر . هيجان ، بهتان ، اشتكا ، عصيان ، هيچقريق ، يومروق ، قهقهه ، سكوت ، سكر ، هجر ! « مقبر » كدرك بوتون بو آنلريدر .

اونك ايچون اويله صانيرم كه اوزونلقلرينه ، ضعيفلقلرينه رغماً ، قافيه دوشـوكلكلرينه ، تنافرلرينه ، اماله وزحافلرينه رغماً « مقبر » اوروپائی ادبيات سلسله‌سنك ايلك بويوك ليريك

اثویدر. تورك شعرنده موجودلیریزمه «مقبر» یگنز بریوکسكلك تاریخی ، برترقی مرحله‌سی اولمشدر.
هله ادبیاتمزده‌کی مرثیه طرزینك فضولیدن بوگونه گلنجه‌یه قدر الڭ محتشم نمونه‌سی بنجه « مقبر » در.

* * *

بو احتساس قیرینتیلرینی بویوك شاعره ، تقسیمده صره سرویلرده‌کی آپارتمانك صالوننده سویله‌یوردم.
ماروکن طاقلرله دوشه‌نمش ، دیوارلری عائله فوطوغرافلریله سوسله‌نمش بو اوطه بویوك شاعرڭ هم چالیشمه ، هم ده قبول اوطه‌سیدر.
اورته‌ده طوران گنیش وپارلاق یازیخانه‌سی، دیواره یاصلی بویوجك بر تازه‌رك ایچنده‌کی بش اون انكلیزجه كتاب وانگلیزجه بویوك آنسیقلوپه‌دیسیله اوراسی شخصی بر شاعر حجره‌سندن زیاده نامدار بر مفروشات مغازه‌سنك دوشه‌دیكی واسع براوتل، برقلوب صالوننه بكزه‌ر.
اوراده نارین ، بدیعی تیتیزلك آرامایيكز ؛ استراحت و صلابت ، لوشلق و درینلك بولاجقسكز . غایت أ كلی ، آردینه قدر آچیق قاپیلرندن یمك اوطه‌سنك بهادار بوفه‌سی وماصه‌سی گوزوكیوردی. دها آرقه‌ده، دهلیزلرڭ نیم ظلمتلری آره‌سندن، دیوارلرنده‌کی قویو پنبه اورتولرله تك توك چرچیوه صدفلری سچیله‌بیله‌ن عربكاری برمدخل وار.

عربه تکرلکی غورولدیلری، اوتوموبیل چارپینتیلری ایله اخلال ایدیلن هر سکوتدن صوکره بعض جمله‌لریمی تکرار ایتدیردی « گورولتوسز یرده اوطورامام ، پك فنا طبیعتم واردر . یازارکن‌ده سس طویمالی‌یم » دیدی .

بر قاچ دقیقه صوصدی . دوشوندی . یلگندن صارقان مونوقلنی صاغ گوزینه ایلشدیردی . شیق پانطالوننك اوستنه دوکولمش سیغاره کوللرینی فیسکه‌لرله تمیزله‌دی .

غضنفرله بهرامی بوغوشدیران ، فاتح اسکندری، مغلوب وعلوی اشبر قارشیسنده قدرتسز براقدیران ، بوتون دورلرك قانلری اوزرینه ارسطونك تلعینلرینی حایقیرتان ، طارقك جلادتی گورولده‌تن، عبدالرحمن ثالثی الك متضاد عجز وغرور دوشونجه‌لری آراسنده بونالتان حامد ، فکر اقلیمنك بوتون الهام بلده‌لرنده طولاشمش، هراقلیمك رنکلرینی ، قوقولرینی طویمق ایسته‌مش حامد ، ادبیاتمزك یکیلکلر باباسی حامد بو دینج وسه‌ویملی اختیارمیدی ؟

فقط اونده ، سر آزاد محرمیتی ایچنده بر آز طاغنیق بر شاعردن فضله سیاه بونژورلی، پلاسترون بویون باغلی، اینجی ایگنه‌لی ، روغن آیاق قابیلی، زنگین وظریف برقلوبه‌ن، بر مونده‌ن حالی‌واردی ! آغیر باشلی بردیپلومات دییه‌بیلیردیکز، فقط جوشغون برشاعر، خایر ... اثرلری آره‌سنده کندی

کندیمزه تصور ایتدیکمز طاغنیق و متردد حامد نره‌ده، بازیخانه‌سی باشنده اوطوران بورابطه‌لی آدم نره‌ده؟

یالکز یوزینك خطلرنده ممتاز، صاف بر روحك نجیب انعکاسلری واردی. یوکسك آلنه صارقان، کوزل یوزینی چه‌ویرن چوق بیاضلی صاچلر و صاقاللر اونده علی‌العاده بر اختیارلق علامتی دکلدی. اوزون یاشلرك، پك چوق سیاحتلرك، پك چوق کدر واکنجه‌لرك بیله بوزمغه قیامادیغی بو مظفر سیمانك اطرافنده اونلر، غبطه ایدیله‌جك بر شهرتك آلاجه ایپکلی بر هاله‌سی کیبیدی.

* * *

— «مقبر»، او، بنم صمیمیتمدر، دیدی. یازیلرم میاننده‌الك أدبی دینه‌جك قیافتلیسی ینه «فینتن»‌در. اونی ساٸرلرینه ترجیح ایده‌رم.»

صالونی، هرکون طولدیران زیارتچیلردن تنها بولدم. اونك ایچون بو فرصت دقیقه‌لرینك سؤاللرمه ویریله‌جك جوابلرله تکثیرله‌سنی ایسته‌یوردم. عجله ایتدم.

— ادبیاته باشلاییشم، بیلمم بر تحف اولمشدر. ایلك خواجه‌م بهاءالدین افندی که الیوم برحیاتدر، اینه‌لیدر زواللی، شو بیلدیکمز کوك صو دره‌سی یوقیی، اونك جوارنده برأوده اوطورور. اینه‌لی‌ده دکل‌ده épine dorsale نده بر سقطلق

واردر. بكا توركجه ثوكره تيردى. بركون دقتمى «تصوير افكار» اوزرينه جلب ايتدى: « هله شونى اوقو » ديدى. كوسته رديكى شى، لاحق آوستريا ايمپراطورى طرفندن [١] ايراد اولونمش بر نطق متنيدى. غالبا ايتاليانك ماجه نتا بوزغونلغى اوزرينه اولاجق. «تصوير افكار» ه شناسى قلميله كچيرلمشيدى. ايشته بكا ايلك ادبيات شوقى ويرن يازى بو اولمشدر.»

نه بسيط برباشلانغج دكلمى؟ شو ايكى اوچ سطرك ايچنده آراديغم حامدى بولدم.

— اوت افندم!

— دها صوكره لرى اويله منحصراً ادبيات مراقى سائقه سيله چالشمش دكلمدر! يالكز او آره پدر ايرانه تعيين ايدلمشيدى. اورده اونك خصوصى مكتوبلرينى تبييض ايدر ايدم. او بنده كزه بر نوع تحرير ممارسه سى تشكيل ايدر ايمش ظاهر. فارسى يى قونوشدقدن صوكره سعدى، قاآنى، شوكت، حافظ احتياجات روحيه مه انيس اولديلر. ايلك ذوقياب اولديغم أدبى مطالعات عجم آثاريدر.

— بزمكيلرى نه وقت اوقوديكز؟

— بزمكيلرى دها صوكره بيلدم.

— ايلك قلمه آلديغكز اثر هانكيسيدر افندم؟

اونى بز بيلمه يورز. اسمنى كندى بيله خاطرلامايور.

---

[١] متوفى امپراطور فرانسوا ژوزف.

يشيل كاغدلر اوزرينه يازيايورمش . اسبق داخليه ناظرى
ممدوح پاشا، او وقت آمدى خلفاسندن ممدوح بك ، بر كون
عبدالحق حامد عائله‌سنك چاملیجه‌ده‌کی کوشکارينه كيدييور .
چوجوغى يازيخانه‌سى باشنده مشغول كوريبور. حامد كاغدلرى
صاقلامش. فقط ممدوح بك اصرارله آلوب اوقومش وديمش كه:
« كوچوك بك، نه‌ديرلرسه ديسينلر ، دوام ايديكز. بويوك بر
شهرت مستقبله‌كز اولاجق ... »

— ديمك استاد ، قدرتكزى ايلك كشف ايدن آدم بو
اولمشدر . شو حالده، دها پك كنجلككزده ياپاجغكز بويوك
أدبى انقلاب حقنده مقرر برفكركز واردى!

كولومسه‌دى :

— انقلاب ياپديغمى بيلمیورم كه اونك حقنده فكرم
اولوب اولماديغنى آراشديرايم ! بلكه يازديغمز شيئلرك براز
تأثيرى اولمشدر !

حامدك بوتون دهائنى، صانيرم، شو ايشتديكم جمله‌نك ايچنده
ايدى. شاعرلك اونده شعورسز اوله‌جق درجه‌ده فطرى دكليدر؟
روحنك سسنى، ودلالتنى ديكله‌مش برشاعر من وارسه حامددر .

— منتظماً چاليشيرميديكز افندم ؟

— نه، كنجلكمده اوقومادم دكل! مطالعه‌دن فوق الحد
لذتياب اولوردم! لكن بن كنديمى بيليرم؛ اويله ارزو ايتديكم
درجه‌ده چوق ومنتظم تتبع ايده‌مه‌مشمدر !

— نه وقتلر یازاردیکز افندم؟ صباحلری‌می؟

— صباحلری هیچ یازمازدم . کیجه‌لری گیج یاتاردم ، صباحلری گیج قالقاردم . بانیومی فلان یاپدقدن صوکره گزمکه چیقاردم. هپ اوکله یمکلرندن صوکره یازاردم. بو برازمعده‌می، سیکیرلرمی بوزاردی امانه‌یاپایم! بشقه دورلوسی ألمده دکلدی. طوغریسی کتسابلرمك أبی بر قسمنی‌ده مأموریتلردن معذول اولدیغم هنکامه‌لرده یازدم، أوت .

— او حالده بویله یمك اوستنه ، کوجنکله تحریر بویوروردیکز استاد !

— یوق فکری صعوبت چکمه‌م . فقط بر یازدیغم شیئی، بر دها تصحیح ایتمك ایسته‌رسه‌م تمامیله دکیشدیریرم .

بو حال ، حامدك الهامنده‌کی بوللغی ؟ افاده‌سنده‌کی قولایلغی آکلاتمازمی ؟ فقط بوشاعرك ابهاملری، اطنابلری، اهماللری‌ده بوندن طوغمایورمی؟ « براتر اوززنده یکرمی دفعه چالیشیکز ». خصوصیله آز یازك، چوق سیلك ! » بووالونك بونصیحتلری، حامدك طاشقین الهامی ئوکنده طوراجق بر سد اولامامش!

حامد ، بوتون بو جوابلری بر چوجوق طبیعیلکیله نقل ایدییوردی . برده بشقه هیچ بر ادبیات آدمنده کورمه‌دیکم وایشیتمه‌دیکم شی ! استاد، بوندن آلتمش سنه اولکی استانبول تربیه‌سنك کبار بر محصولی اوصافنی حالا محافظه ایدییور . هله

بعض کلمه‌لرك نهایتی اوزاتماسی ، بالخاصه حکایهٔ ماضیٔ نقلیلرله صیغهٔ شرطیلرده‌کی «غ»لره، «ك»لره ألاسلیقیت ویرمه‌سی بوگون بشقه‌لرنده طویمایاجغمز شخصی بر تلفظدی . عجبا حیاتنك داها ایلك سنه‌لرنده استانبولدن آیریلش اولماسی ، اوزون دورلردن صوگره ادبیات جدیده تألیفاتیله محسوس بر صورتده دکیشمش تلفظ آهنکلرینه یابانجی قالماسی بونده مدخلدار دکلمیدی ؟

هرحالده قیصه و معنیدار افاده‌لرنده ماضیدن أسن قالین، وقور بر سس طاتلیلغی و اوزاقلغی واردی . بالذات حامدك آغزندن یاریم عصر أولکی ادبیات حادثه‌لرینی دیکله‌مك انسانه جانلی، هیجانلی بر تاریخ ادبیات مصاحبه‌سی ذوقنی ویره‌جکدی .

صوردم :

— معاصرلریکزك آره‌سنده تورکلردن الك چوق کیمی اوقور و تقدیر ایدردیکز ؟

صمیمی و صافدل بر تواضعله جواب ویردی :

— تقدیر ایتمك حدم دکلدی‌که ! لکن ، قدما مستثنا ، حیرت و حرمتله اوقودیغم اعاظممز رجائی زاده اکرم مرحومله، نامق کمال مرحومدی . فرنکلردن ده بالاخره قورنه‌یی، راسینی وولته‌ری ، لامارتینی، موسه‌یی تدقیق ایتدم .

— شناسیله طانیشیرمیدیکز استاد ؟

زمانئك عقلی ایرر انسانلرینی اطرافنه چاغیرمش ، یوزی اونلره دونوك ، آلی هپسنه غربی، دائما غربی گوسته‌رن بو تجدد آدمنی خاطرلاتمق حامدده غریب بر فعالیت اویاندیردی. بر دها بولماق اوزره غائب ایتدیکمز اسکی گونلرك آرقه‌سندن صاورولان اوأسفلی تبسم دوداقلرتده بلیردی. باشنی صاللادی.

— اوت، شوراده تقسیمده « فلام » اسمنده بر قهوه كاشندی . شناسی مرحوم صیق صیق اورایه چیقار ایدی . قهوه‌نك اورته یرنده چالغیجیلره مخصوص تومسكجه بر یر وار ایدی . ایکی ایتالیان کاتجی قیز اوراده هم چالار ، هم سویله‌ر ایدی . ایشته شناسی اوتومسكجه یرك دیبنده گندی گندینه اوطوررایدی. باستونی خفیف خفیف دوداقلرینه دوقوندیرر، اشتیاق چکدیکی اوروپا عالمنه‌دائر تفکر ایده‌ر کبی طالغین‌دورر ایدی . بر اقشام اوقهوه‌ده گوروشمشیدك . بنی وفیق پاشانك مخدومی رفیق بك تقدیم ایتدی . شناسی قیرجه صاقالیدی . (اومسئله‌یی بیلیرسکزیا، صاقالنی تراش ایتدیردی ، دیه بیچاره آدمی عزل ایتمشیدیلر!) اوآره کمال، ضیا پاشا فلان لونده‌ده «حریت» اسمنده برغزته چیقاریرلر ایدی. اوراده ضیا پاشانك « رؤیا » سی نشر ایدلدی ایدی . « اونی اوقودیکز؟ » می دیه صوردم ، باشنی معنیدار بر صورتده صاللادی، «اونلر شمدی استانبولی رؤیاده گوربیورلر ؟ » دیدیدی . بو گونکی کبی خاطرمده‌در .

— شناسی یازیلرگنزی اوقومشمیدر ؟

— خایر ، شناسی بنی بابامك اوغلی گبی طانیردی . یوقسه برشاعر ، بر محرر اولارق فلان دگل! برسطرینی بیله اوقومامشدر.

— یا ضیا پاشا ؟

— ضیا پاشا ایله بردفعه بردعوتده برابر بولوندی ایدك . بزم سزائینك باباسی سامی پاشا مرحومده ایدی . — ضیا پاشا آغیرباشلی . دوزگون قیافتلی ، محترم وجدی برآدمدی . فقط گوروشمك نصیب اولمادی .

— کمالی ایلك دفعه ابو الضیا مطبعه‌سنده گوردم. بن اولا طانیمادم . ابوالضیا اوکا برمقاله اوقویوردی: کمال‌ده آیاقده بر آشاغی بریوقاری طولاشیوردی . برقاچ دفعه فرانسزجه tout de bon, tout de bon دیدی . چیقدی ، کیتدی . بو طانیشمق صاییلماز اویله دگلمی ؟

اصل ، پاریسدن استانبوله عودتی هنگامنده طانیدم . دها نفی ایدلمه‌مشیدی . وقاده اوطوریردی . گیتدم گوردم . مسافرلری‌ده وار ایدی . « سزه اشتیاقدن طولایی کلدم » دیدم. اولجه معارفه‌مز فلان یوق . بنی یازیلرمدن‌ده طانیمایور. اونلك ایچون خصوصی براهمیت ویرمه‌دی .

اوصره‌لرده مأموراً پاریسه تعیین ایدلمشدم . «مادام پاریسه

گیدییورسك، دیدی، ـ برقاچ کتبخانه اسمی صاغلق ویردی ـ اوراده شو شو کتابلری اوقو ».

صوکره بن استانبولده یوغیکن « ایچلی قیز » باصلدیغی زمان اکرم ثنا ایله اعلان ایتمشیدی. اثری کمال‌ده اوقومش. اکرمه : « بو هانکی حامد بك اولیور ، بزم بیلدیکمزمی ؟ » دیه یازمش . ایشته محاوره‌مزده بوصورتله باشلار .

بالاخره کمال سورگونده ایکن بر دفعه آلتی ساعت قدر مدللیده کورشیدم . او وقت بیاض برگیجه‌لکله قبول ایتدی ایدی . متصل گزینیوردی . دائمی بر هیجان ایچنده ایدی . فقط نطقنده اسکی جربزهٔ فوق‌العاده ، اسکی قوهٔ اقناعیه باقی وحتی متزاید ایدی .

صوك دفعه کوروشمده رودوسده‌در . آلتی دقیقه قدر ملاقی اولدم. اویویورمش. یانده‌کی اوطه‌ده دامادی رفعت بك یاتیور ایدی . اوکا سویله‌دم : « آمان مساعده‌م یوق ، کوروشمك ایسته‌یورم » دیدم . اویاندیردیلر. کمال پك آتشین بر آدمدی . خارقه ایدی دیه بیلیرم . قدری بیلنمه‌مش اعاظمدندر .

دوشوندی وعقلنه برلطیفه کلمش کبی کولدی .

ــ بیلیرسکز ، دیدی ، « صبر وثبات » ی تورکلره‌داثر یازمشمدر. وفیق افندی، مؤخراً مشهور وفیق‌پاشا، بوطرزده برشی قلمه آلمقلغمی توصیه ایتمش ایدی . « اوته‌سنه بریسنه‌ده

ضرب مثللرمزدن سرپیشـدیر » دیه توصیه ایتمش ایدی .
گوتوردم ؛ اوقودی . « جانم، بوقدرده ضرب مثلله طولدور
دیه‌دك » دیدی، گولدیدی . هانی اوآدملر، هانی اوقهقهه‌لر؟
هپسی طوپراق اولدی . گچن گون برمسافر خانم افندی پك
طوغرو سویله‌یوردی : « اونوتمق اولماسـه یاشـامق اولماز »
دیدی . طوغری دگلمی اما ؟

اکرمله معـارفه‌مز خیلی غریب اولمشـدی . بوزطغان
کمرنده اوطورر ایدك . بزم أوك قاپوسندن اکثری اقشاملری
ظریف کیملی ، کبار أدالی برگنج آهسـته آهسـته یورویه‌رك
گلیر گیدر . بن‌ده کورودم . بربرمزه اوزون اوزون‌ده باقار
ایدك . نهایت براقشام اکرم : « بك افندی ، التفاتـگزه نائل
اولامایورز » دیه طانیشـمه‌یه یول آچدی . آرتق بربرمزله
پك سنلی بنلی اولدق .

اکرم بحق بکا اسـتادلق ایتمشدی . بن ادارهٔ قلم شویله
طورسون ، ادارهٔ کلامه بیله مقتدر دگل ایکن اونك اوته‌ده
بریده کوروان بنـدلریله تزیین دماغ ایدر ایدم . اکرم
بنده‌گزه چوق شیئلر الهام ایتمشدر. تصور ایده‌مه‌یه‌جگگز قدر
آشوری سه‌ویشیردك . الله رحمت ایله‌سین اکرم ، پك حیثیت
شناس، پك تکلف بروردی. یازیلرنده بیله بو حالی واردر دگلمی
بنم مزاجمه موافق کلمه‌ین برطبیعتی‌ده جارجابوق آلینغانلغیدی
جانم، بنم سوزلرمه بیله بعضی آلینیردی . بن‌ده چکینیردم .

توفیق فکرتی اکرم نزدنده طانیـدم . بر گون شورای دولته استادی زیارته کیتدمیدی . یاننده طیقناز ، أسمر ، آز بیقلی، برکنج اوطوریپوردی . اکرم آیاغه قالقدی. «حامد» سکا استقبالك الك بویوك شـاعرینی تقدیم ایده‌رم » دیدی . آووجك ایچنده فکرتك بزه « سیس » کبی ، « تاریخ قدیم » کبی شایان غبطه مخلدات یازاجق متین ألی صیقدم . اکرم ، فکرتك آتیسنی کورمك اعتباریله حقیقة استادانه بر تیقنده بولوندی . فکرت نه‌ملك آدمدی افندم. انسان اوکا باقدقجه نزاهت، فضیلت درسی آلیردی . حیاتمده اویله وقور روحلی انسانه اندر تصادف ایتدم .

کندینه خلف اولان نسل ایچنده فکرت وجناب، عبدالحق حامد بکلك الك تقدیرله اوقودیغی ایکی شاعردر .

— باشلادیغکز دوردن بوکونه قدر أدبیات ولسان أیی ترقی ایتدی ، دکلمی افندم ؟ سز نه‌دوشونیورسکز !

— شبهه‌می وار ، خالد ضـیالر ، فکرتلر ، جنابلر فلان تجددی پك ایلری کوتوردیلر .

— کنج نسل حقنده امید وارمیسکز استاد؟ صوك وزن ولسان جریانلری تدقیقکزه مظهر اولیورلرمی افندم ؟

— نه چالیشیرلرسه فنا دکل ! پارمق وزنی بن‌ده بر قاچ اثرمده قوللانمشمدر. فکرمجه تیاترویه دها موافق کلنی اودر. عروض صحنه‌ده پك طنان اولیور. اوقدر أیی دکل ، ترکیبسز

یازیلرەدە اساس اعتباریلە طرفدارم. عرب وعجم اصولی دردیزلی، بشیزلی ترکیبلر او قدر خوشە کیدر شیئلر اولماسە کرك. یکی باشدن یازمق لازم کلسە، بن سادە یازمغی ترجیح ایدردم. فقط آلیشمشم. ترکیبلر بنم قولاغمە دها مونس کلیور. بعضی یردەدە الزمدر. افادەیە پك آهنك وطمطراق ویرر. کنجلرك ایچندە ذکیلری، استعدادلیلری وار. البت نسللر تعاقب ایتدکجە جریانلر تنوع ایدجکدر: یکی یکی مکتبلر، یکی یکی نظریەلر ظهور ایدب اولاجق.

سؤاللرمك زنجیرینی ایستەمەیەرك بورادە قوپارمغە مجبور اولدم. چونکە حامد بکی هر کون کورمکە آلیشمش دوستلر اطرافندە حلقە تشکیل ایتمکە باشلایورلردی.

تنها کچن بر ایکی ساعت ظرفندە کندینی أدبی ماضیسنە ارجاع ایتمش شاعر وصنعتکار حامد آرتق معتاددار، استهزالی پر اوفاق جملەسیلە زائرلرینە التفاتلر، نشئەلر یاغدیران کبار بر أو صاحبی اولیوردی.

مساعدەسنی رجا ایتدم. یالکز بویوکلکدە کوروله بیلن او وقور تواضعیلە بنی أوینك قاپوسنە قدر تشییع ایتدی.

— بندەکز ایچون راحتسزلغەقاتلاندیکنز. دەکرمیدی؟.. ینە بکلەردم أولادم.» دیە ألمی صیقدی.

شیعلی ٢٣ تشرین ثانی ١١٣١

نگار خانم

مور قطیفه پرده‌لرك یالدیز قورنیشلرینه دیرسك طایایارق،
یرلره صاللانان کورد جیجیمی پرده، آرقه‌سنده قوزوزلی
یرجومبا صاقلیور. یالدیز قونسول، یالدیز چرچیوه‌لی آینه،
قونسول مرمرنده قرمزی شیشه‌لی قیرمزی لامبالر، بوش
شکرلمه قوطولری، تاجلی قارت دوویزیتلر.

دیوارلر طولی، طولی.... ولیعهد تصویرلری،
شهزاده تصویرلری، سیویل. عسکر، صرمه‌لی، نشانلی
اکابر تصویرلری.... قیرمزی قطیفه‌لی ستونلر اوزرنده،
تنتنه‌لی بر کوچوك شمسیه‌نك کولکه‌سنه باریتمش مصرلی پرنسلر،
یالدیز چرچیوه ایچنده «قارمه‌ن سیلوا»، «پیه‌رلوتی»،
«پول بورژه»، «سوللی پرودوم» و دها بیلمه‌م هانکی
اجنبی ادبیاتك هانکی مکتبنه، هانکی نسلنه منسوب برشاعر،
صوکره بزم ادبیاتمزك ارکانی، تنظیماتدن باشلایارق شناسی

مستثنا ، نامق کمال ، عبدالحق حامد ، رجائی‌زاده اکرم ، احمد مدحت ، احمد راسم ودها بیلمه‌م کیم ، بیلمه‌م کیم ... صوکره ، فکرت ، مستثنا ، همان جنابیله ، خالد ضیاسیله ، فائق عالیسی وسلیمان نظیفی ایله بوتون ادبیات جدیده وینه شهزاده‌کان ، سلاطین ، خدیولر ، سفیرلر . . . . هپسی‌ده بویله اتحافیه‌لی ، امضالی ، اوچوق ، صولغون ، پارلاق ، طونوق ، چرچیوه‌لی ، چرچیوه‌سز ؛ طاوانده‌بلور هونکی ، دیوار کنارلرنده قطیفه قاناپه‌لر ، یالدیزلی اسکمله‌لر ، قیرمزی چیچکلی خالینك اورته‌سنده مدهش برقریزانته‌م کبی تکرار آبازورلی برلامبا ، ستون ، سیغاره طابلاسی ، چینی کاسه ، نه‌تازه‌ر . . کوشه‌ده ژاپون پاراوانالری ، چیچك سپتلری . . . ایشته بویله برقاچ متروك ساحه ایچنده مدهش بر صورتده غلبه‌لق فقط اطیف براوطه .... ترکسی نثرینك برجمله‌سی کبی ترکیبلی ، اصطلاحلی ، مطول ، ملون ، مسجع ، ملمع بر صالون . . . هرطرفنده خردوات نفیسه ، وآرالرنده نکار خانم افندی ، آوروپا ـ لیلاشمش تورك‌ادبیاتنك ایلك معروف‌شاعره‌سی ... قونسولك اوکنده‌کی مارکیزده مبذول رنکلری ، مبذول سوسلریله بر پرنسس کبی وقور وملتفت اوطوربیور .

آغیر تنتنه‌لی ، ایپکلی ، آنتردولی ، قورده‌لالی ، اوزون اتکلی ، مکلف بر تووالتی وار . وبیلیورم‌که دیکر تووالتلری کبی بونی‌ده خانم‌افندی کندیلری بیچمشلر وکندیلری دیکمشلر .

چونکه، خاطرلارم ، بردفعه : داخلده وخارجده کیدکاریمی دائما کندم بیچوب دیکه‌رم. » بویورمشلر، دیکر خانملرمزکده بویله یاپمالرینی تمنی ایتمشلردی .

یانی باشنده‌کی الکتریق آرمودینك بیاض لمبه‌سنه ایکی دفعه طوقوندی . چالمادیغی ایچون براز اوفکه‌له‌نه‌رك ، اوفاق بر چینغراغی طوتوب صاللادی .

خدمتجی ، خانم افندینك کسیك بر ایکی اوکسوروکنی بکله‌دکدن صوکره « شال » ی کتیره‌ك ایچون امر آلدی .

شاعره ، سیکیرلرینك راحتسزلغندن تبسملرله اشتکا ایدییوردی :

— هله خزان ابتدار ایدنجه اعصابم ، تماماً ، سریع‌التأثردر ، دون اقشامده ... سلطان افندی حضرتلرندن کیج دوندم. ظاهر اوشومشم ... آرابه‌لرده اوقدر نوادردن معدود اولمغه باشلادی‌که ، افندم . . . هله او انصافسز آرابه‌جیلرك استغناسی ، دییوردی .

صوکره موسیقی‌یی پك سه‌ودیکنی سویله‌دی. « حیاتمك اك کوزل زمانی شعر یازدیغم آنلردر، صوکره‌ده موسیقی دیکله‌دیکم آنلر ؛ بن یالکز آلا فرانغه‌یی بکنوب آلاتورقه‌یی سه‌ومه‌ین اجنبی پرستلردن دکلم. ایکیسیده کوزلدر » دیدی .

ایشته بویوك معدن برتپسینك ایچنده « شال » کتیریلدی . خانم افندینك بیاض چورابلری ، بیاض پوسکوللی بیاض

کوده‌ری ترلکلرینك ایچنده قیپرداندی ؛ آیاقلرینك بو اوفاق حرکتلرینه قالین ایپك فیشلتیلری‌ده رفاقت ایدییوردی.
شاللرینی اوه‌وزلرینه ویردم. ودیدم‌که :

— خانم افندی ، دیبورلرکه پیاده‌کزله اقشاملری، کوك صویه چیقدیغکز وقتلر، نشیده‌لریکزك قارئه‌لرکز طرفندن مجلو بیتله انشاد ایدلدیکنی طویارمشسکز. و خانملرمز ، شاعرلرینك اطرافنده بر مفتونیت هاله‌سی تشکیل ایدرلرمش. او دوره عائد اولان أدبی خاطره‌لریکزی ، اوزون مدتدر بازیلرکزدن محروم قالان قارئلرکزه آکلاتمق لطفنده بولونورمیسکز ؟

— بو دیدیککز دور ، ۱۳۱٤ — ۱۳۱۳ تاریخلری اولاجق، اکر تعبیرجائزسه ثروت‌فنون پارلاقلی‌زمانی. اووقت بنی الك‌متحسس‌ایدن شاعر، جنابدی. فائق‌عالی، اوزمانلر، یکی یتیشیوردی ، ونظردقتمی جلب ایدییوردی . کوك صوده هر اقشام، یا ایکی‌چفته برصندالله ویا اهراملی برقاییقله‌طولاشیردم. ودره او زمانلر Rendez-vous de highlife ایدی ، بوتون کبارلر ، اوراده تلاقی ایدرلردی . حقیقةً‌ده بر باشدن بر باشه شعرلرمك اوقوندیغنی ایشیتیردم .

— کیم بیلیر، سزه ، خانم افندی ، ایلك شعر هوسنی ویرن عامللر نه ایدی ؟ اوقودم‌که پك کوچوك یاشده ترنم روحه باشلامشسکز !

— بکا ایلك شعر هوسنی ویرن ، خلقتمدر . چونکه بن اون ایکی یاشنده بر چوجوقدم . قاردەشم قضاءً وفات ایتدی و بنم اك أولکی شعرمدە ، مع التأسف ، بر مرثیه اولدی. تورکجه‌یی بن قاضی کوینده فرانسز مکتبنده ایکن تدرس ایتدم. پدرم معلم اولارق ، جلال سالم بکك قائن پدری اولان « ابواللسان شکری افندی » یی انتخاب ایتمشدی .

ایلك یازیلرم انتشار ایتدیکی زمان بن اون درت یاشمده‌یدم. دییه بیلیرم که شاعرلك ذوقنی والده‌مدن آلدم. چونکه والدەم ، افندم ، غایت چوق شعر اوقوردی. زواللی ، خسته اولدیغی زمان دائما بیتلر اوقوردی . مع مافیه بنم اك بیوك ملهمم وطنمدر .

(الیله ، پرده تولاری آره‌سندن کوزوکه بیلن طیشاریسنی اشارت ایده‌رك) بوسما، بودریا، بوبوغاز، بنی اونلر تهزیز ایتدی. بن یازییور و بیریکدیرییوردم. محیط مساعد دکلدی . صوکره پدرم رفقاسندن بعضلرینه ، بعض منظوماتمی کوسته‌ردیکی زمان ، افندم ، نیچون طبع ایدیلمه‌دیکنه دائر اعتراضه معروض قالمش. و بو تشویق نتیجه‌سنده ذاتاً تجمع ایتمش اولان « افسوس » انتشار ایتمشدی .

— اسکی ادبیاتمزی چوق اوقورمیدیکز خانم افندی ؟ قدما آره‌سنده حسکنزی اك فضله اوقشایان شاعرلر هانکیلریدی ؟

— اوزمانلر بن اسکی دیوانلری اوقوردم . لیلا، شرف

دیوانلری ، اسعد مخلص پاشا دیوانی که اسعد مخلص پاشا ، چوجوقلغمك انشته‌سنك ، سعدالله پاشانك پدریدر . اووقتلر صباحلره قدره دیرسکلرم یازیخانه اوستندن قالقمازدی . ذاتاً بوتون حیاتمده اویقو اویومامقدن مضطرب اولدم افندم.

— بنده کزده اویله ! ...

— هپ اسکی دیوانلری اوقوردم. دها طوغریسی ، الملك آلتنه نه کیرسه اوقوردم . بو ، بنم عادتمدر . بر طرفدن ده فرانسزلری اوقوردم: هوغو ، موسه ، لامارتین ؟... اسکیلر آره‌سنده بنی اك چوق فضولی متحسس ایتدی. (وبراستعجالله سوزیله‌دی) فضولی ، فضولی ، الان‌ده فضولی . . . و ندیم . بونلرك ایکیسی آراسنده اوقدرفرق واردرکه بریسی سوداوینکده درین ... اوته‌کنی ده شو خلقندن ، شاقراقلغندن سه‌وردم. بلکه ... فقط ایکیسی آره‌سنده هیچ عینی حسمه تأثیر ایدن مشترك بر نقطه کورمه‌دم. شیخ غالبی‌ده چوق سه‌وردم . نه‌ه اوزمانلرك ادبیاتی بویدی . صوکره بن‌ده قیدالهامه باشلادم . اوتاریخده « معلم حیرت » افندینك « سعادت » ده بنم ایچون یازدیغی مساعد مقاله‌لر بکا تازیانهٔ تشویق اولمشدی .

— شناسی ، نامق کمال وعبدالحق حامد حرکت ادبیه‌سی حقنده نه‌دوشونورسکز افندم؟ نظمده ، نثرده ، بر کلمه‌یله صنعت طویغولرنده بو اوچ استادك وقوعه کتیردیکی تحوللر سزده نه تأثیر اویاندیرر ؟

— كمالك، ظن ايده‌رم ، سويله‌مكه بيله حاجت يوق ، اك زياده سه‌وديكم شيئی ، ادبياتمزه وطن پرورلكی كتيرمه‌سيدر. اونك ايچون اونی يكانه بولور واون ايكی ياشمدن بری بو خصلتنی سه‌وردم . اسلوبده‌ده، فكرجه، شبهه يوق‌كه بريكيلك كتيردی . كبار براسلوبدر ، كمالك اسلوبی . شناسی ايچونه دييه‌بيليرم‌كه فكرده واسلوبده اك أولكی مجدددر . شناسينك نظملرينی اونوتدم، فقط نثری اوزرمده قوتلی ايزلر بيراقمشدر. افندم، بوسيكيراضطراباتی ذهنمدن برچوق محفوظاتی خائنجه‌سنه سيلدی . عبدالحق حامد ، آه ، اوبويوك برشی ! بشقه‌لری سويله‌ديكی ايچون تكرار ايتمك ايسته‌مه‌م . فقط بشقه‌لرندن طويمادن بن كنديم بزم حامدمز ايچون « بزم شكسپيرمز » در ديمشدم. حامدك شعرلرينك بنم اوزرمده‌كی تأثيری! دهاسنه قارشی بويوك بر حيرت بيراقير. بعضيلری ديورلركه «لسانده، نظمده يكيلك كتيرمه‌دی ، بن، آكلاديغمه كوره ، ياكيامش‌ده اولابيليرم ، نظمده‌ده ، لسانده‌ده بويوك بر بشقه‌لق، بر تجدد كتيردی ديرم. چوق ، چوق كبار براسلوبدر. صوكره اونه‌در او افندم؟ نه افكار حكيمانه ، نه‌علوی حكميات وار ؟.. فيلتنی آلك مثلا ، هرجمله‌سنده برحكمت مندمج . صوكره او اشبرلر، اوتزرلر ، اوطارقلر. شبهه‌سز حامد بويوك واصيل برروحدر. رجائی زاده اكرم بك‌ده حقيقةً خلوق ، فطرتاً شاعر وملتنه

چوق مفید بر آدم اولمشدی؛ هم ده همنوعنه مفید! بوتون معناسیله یوکسك بر سیمای مؤدبدی . شعرلری بنی پك چوق متحسس ایتدی : « زمزمه »لری مثلا ، « یقه‌جده بر کوی عالمی »؛ آه اونه کوزل شیئدر، نه اینجه تصویردر، صوکره «هلال سحر»لر « فردای تدفین » . اکرم بك خیالندن زیاده حسی بارز بر شاعردر . اسلوبی ارزمان ایچون پك ظریف وکبار ، بوتون معناسیله نجیب ... و اکرم بك کنجلك اوزرنده حاکمدر. او وقت سه‌ودیکم ناثرلردن برینده سزائی بکدی. اونی «سرکذشت» نده سه‌ودم، اسلوبی وفکری اعتباریله... سزائی بکك اسلوبنده ذاتاً هرزمان منشأیله متناسب براصالت بولوردم .

بو صاید قلرم ، تنظیماتدن صوکره ایلك أدبی تجددلری وقوعه کتیرن ذاتلردر ، فکرمجه اویله‌در ،

— پك ایی خانم افندی ، ادبیات جدیده حقنده‌کی احتساسلرکز نه‌در ؟ اونلر شعرده ، رومانده ، حکایه‌ده ، تنقیدده نه‌یاپدیلر ؟

— ادبیات جدیده دینلنجه عقلمه ، شعرده « فکرت » کلیر ، هر کسك‌ده عقلنه اوکلدیکی کبی . فکرتك بالخاصه پورروز سزلکنی، دقیقه‌سنجلکنی، صنعتنی سه‌وه‌رم. فکرلرنده‌کی یوکسکلکی وپاکی‌یی ، ایکی معناسیله پاکی اسلوبنی ، نزاهت اسلوبنی سه‌وه‌رم . شبهه یوق که فکرتك بوتون آثاری نزاهت

وجدانڭ معكسی رقیق و اصیل یازیلردر. جناب ده وار. جنابڭ شعرینه ده ، نثرینه ده بشقه بشقه صورتده مجلو بمدر . ذكاسی اعتباریله ده فكرلرینه باییلیرم . جنابی اوقودیغم زمان (ممنونیتله كولومسه دی) شعریمی اقوا ، یوقسه نثریمی ، تردده دوشه رم . هرهانكیسنی دها صوكره اوقورسه م اونڭ تحت تأثیرنده قالیرم. جناب چوق یكیلكلر كتیردی. غربڭ یكیلكلرینی بزه نقل ایدن جنابدر ، دكلمی افندم؟ رومانده ده خالد ضیا. اونڭ اسلوبی غایتله تراشیده فقط جمله لری چوق اوزوندر . بن دیرم كه خالد ضیا « نمیده » سی ، « ماوی و سیاه » ی ایله بزده ایلڭ رومانجیدر . پك اینجه لك كوسته رمشدر ، یازیلرنده كبار بر شخصیت واردر . برده صفوتی ضیا پك شوخ و كبار براسلوبله یازار. فائق عالی ، ثروت فنونده امضاسنی كوردیكم زمان نظر دقتمی جلب ایتمشدی . ملكیه ده هنوز طلبه اولدیغنی ایشتمشدم. سنه لرڭ تعاقبیله دائما ترقی ایتدی. حساس، ولود ، وشبهه یوق، بویوك برشاعردر ، حاكمدر. سلیمان نسیب ده خلوق وحساسدی، كبار برقلمدی. خالده خانمڭ « خندان » ینی ده اوقودم . اوقودیغمدن اویله آكلیورم كه خالده خانم چوق ذكی ، چوق حساس ، زمان محررە لرینڭ الڭ معلوماتلیسی !...

نكار خانم افندی ، تنظیماتدن بو كونه قدر یازی یازان محررلری یكان یكان یوكسك و قیمتدار تقدیرلریله تلطیف

ایدییورلردی . وهمان هپسی حقنده ، بلا استثنا کبار تعبیرینی
ابذال بویوربیورلردی. اوقدرکه اوروپائی ادبیاتمزی بر آریستو-
قراتلر قلوبنه بکزه‌تیوردم : اوراده هرشخصیت ، پرنسلر ،
دوقلر، مارکیلر، قونتلر، بارونلر کبی مراتبه آیرلمش اولارق
تماقب ایدییوردی . وچوق مراق ایدییوردم . شاعره ،
بوکونك ادبیاتی حقنده عجبا نه دوشونه‌جکدر ! عجبا بو کبار
ادبیات زمره‌سنه کنج نسلده شرفیاب دخول اولابیله‌جکمیدی !
وغایت بویوك برصفوتله کندیلرندن شونی صوردم :

— صوك ملی جریان حقنده‌کی احتساسلرکزه واقف
اولابیلیرمی‌یم افندم ؟ لسان وترکیب مسئله‌سی، عروض وهجه
مسئله‌سی ، موضوع وغایه مسئله‌سی .

— بزده شمدی‌یه قدر موجود اولان ادبیات ایرانك ،
عربك ، و صوکره‌ده اوروپانك مالیدر . اونده شبهه یوق .
فقط بنم سه‌وديکم وآکلادیغم ادبیات اسکیدن ،یعنی فضولیدن
فکرته قدر اولان ادبیاتدر. بوکونکی ادبیاتی بن طادامیورم،
بلکه‌ده یتیشه‌میورم. هله هجه‌وزنی!. بن شعری یالکز عروضله
آکلارم . هجه وزنیله اولدقدن صوکره اوزمان نثرك نه‌قباحتی
وار دییورم . ترکیبلرکده محافظه‌سی طرفداری‌یم . خواصی
عوامه ایندیرمه‌سینلر، عوامی خواصه چیقارسینلر. یوق اکر
بونی یاپامیورلرسه عوام ایچونده بر ادبیات اولسون ، فقط

خواصككنه طوقونمامق، اوكا تعرض ايتمه‌مك شرطيله. واقعا
كنجلر آراسنده تمايز ايتمش شخصيتلر موجود اولديغنى ايشيتيوردم
وبعضاً صورت غير منتظمه‌ده كوربيوردم، فقط حالت عصبيه‌م
طولاييسيله يكى حركتلرى تمامى تمامنه تعقيب ايده‌ميوردم.
بناءً عليه انسان بيان فكر ايده‌مه‌ز، چونكه ناقص اولور.
يالكز تركيبسز وپارمق حسابلى يازيلرى، حق اوقوياميوردم،
او قدر ذوقى اوقشامايور. اكر يكى صنعت، يكى جريان
بوايسه بن بوكا بيكانه‌يم. ترنم ايديلن شعر بنم روحمده اهتزازلر
وآهنكلر وجوده كتيرمه‌دكدن صوكره بن اوادبياتى نه ياپايم.
خاير، خاير خواصى عوامه ايندير مه‌سينلر، عوامى خواصه
چيقارسينلر وعوامك ادبياتى خواصككنه تعرض ايتمه‌سين!»

أوت، خانم افنديك فرانسزجه‌يى، آلمانجه و روسجه‌يى
عينى فصاحتله سويله‌ين آغزندن، بوتلهفلر، صميمى بر رضا ايله
دوكوليوردى.

فقط هيهات، شاعره كنديني بر آز بيهوده يه‌اوزييوردى.
زيرا يكى ادبيات اسكيسنى آرلق، موداسى كچمش بر قوماش
كبى ده‌وشيروب صنديغه قالديرمق نيتنى كوندن كونه دها قوتله
بسله‌ميورميدى؟ ادبياتك بو يكى جمهوريتى ايچنده، سلف
مكتبلر، اسكى اصيلزاده‌لرك آزاجق منزوى، آزاجق مصنع،
آزاجق معقد وآيرى حياتنه ارجاع ايديله‌يورميدى؟

— مع مافيه ، خانم افندی ، ادبیاتمزك مستقبلی سزجه نه دورلو تكامله مظهر اولماليدر ؟

— بونك جوابی پك مشكل ... ادبیاتمز نره يه كيده جك؟ تكامله‌ی ايدييور ، تدنيمی ؟.... أوت ، أوت ، بونك جوابی پك مشكل، دييكز، صوكره‌ده برقاچ صفر قوييكز .....

— باش اوستنه ، خانم افندی .....

شيشلی : ٤ كانون‌اول ٣٢٣

سامی پاشا زاده سزائی بك

بر قاچ کوندر کندیسنی راحتسز ایتمکده اولان نزلهٔ
صدریه‌یی دیندیرمك ایچون، صاری تنکه قوطودن اوقالیپتوسلی
بر حب دها آلدقدن صوکره « سرکذشت » محرری تکرار
ماصه باشنه اوطوردی :
— هیچ آوروپاده بولوندیکزمی ؟ دیه صوردی .
— خایر بك افندی ؟
و اونك اوزرینه براز اسپانیادن بحث ایتدی. تکرار
آیاغه قالقدی. قاپویه طوغری یورودی. أللرندن بری، ظریف
یلکنك جیبنی قاریشدیریبوردی .
— والله ، ناصل یاپالم افندم . بنده کزدن نه صورمق
ایستیورسکز ؟

دیکر ألی، شاقاقلرندن چیلاق تپه‌سنه قفس قفس اوزانان کول رنکی صاچلرینه برقاچ دفعه سوروردی .

— مثلا ، لطفاً برآز اسکی ادبیاتدن بحث بویورك افندم ؟

تکرار ماصه باشنه اوطوردی. بولوندیغمز اوطه هم یمك اوطه‌سی ، هم صالوندی : خفیف دوشه‌لی کنیش بر یر ...
بر سیغاره اوزاتدی . کبریت آرامق ایچون دیشاری چیقدی. بیاض أوکلکلی ، دوشوك بیقلی کچکینجه بر اوشاق قالین ألارینك صاری پارمقلرینی آیدینلاتان بر کبریت چاقدی .

سزائی بك افندی، چکه‌سنی آووجنه آلمش اولارق دیدی که:

— بن کندیمی طانیمغه باشلادیغم وقت کمال بك اسکی ادبیاته صمیمی برصورتده اعلان حرب ایتمشدی. ظن ایده‌رم، آوروپایی کورمش، حقیقتی طانیمش وبزم ادبیاتمزی فوق العاده بر باد بولمشدی. کمال بکك بو یکیلك حربی اجدادی ذم ایتمکدن ، اجدادی باتیرمقدن زیاده ایچنده بولندیغمز او حرکتسزلکی ییقمق ، آوروپاده‌کی ترقینك بزده‌ده وجود بولماسنی شدتله ارزو ایتمکدن ایلری کلیوردی . أوت ، او حربك سببی ترقینك ادبیاتده ، ادبیاتك‌ده افکار ووجدانه انتقالده وجود بولماسنی شدتله آرزو ایتمه‌سندن ایدی. یوقسه اسکیلرك الك کوزل شعرلرینی بنه استادك آغزندن ایشیتدم .
اونلری تقدیرله اوقوردی .

فقط آرتق او ادبیاتك دوامنی چكه‌مزدی. ألبت دكلمی یا؟ دوشونك بر كره، دنیـا اوجوش و خروشده ایكن بزمكیلر بوراده حالا بر مصراعله قاپانه قالیورلردی. بوكا آرتق تحمل ایتمك قابل دكلدی. ایشـته كمال بویله بر زمانده كلدی، و بر وولقان كبی اندفاع ایتدی. آوروپا ادبیاتنك طانیدیغی تیاترولر، شعرلر، رومانلر، وطن فكرلری، طوپراق عشقلری فلان بردن بره ادبیاتمزه هپ بومحیرالعقول ذكانك غیرتیله گیردی. كمالك خدمتی عظیمدر. كمال ظهور ایتـدیكی زمان مملكتده بویوك بر جهالت واردی. أللی آلتمش كشیلك پاشا قوناقلرنده آنجق بر، نهـایت ایكی، هایدی هایدی اوچ كشیدن فضله اوقور یازار چیقمازدی. باخصوص ادبیاتجه او وقتلر دنیادن واز كچمش، بر كوشـه‌ده قاله قالمش، حقیقته تماس ایتمز، فقط كندی كندینه نفیس خیالاته دالمش آفیونی بر ایكی بیتدن بشقه بر شی اوقونامازدی. یوقدی كه اوقونسون.

بردن آیاغه قالقدی. آووجلرینی ماصه‌یه دایایوب اوكه أگیله‌رك :

— مع مافیه، صاقین بو سـویله‌دیكم شیئده بر حقـارت معنـاسی آرامایك. اونلر، اوبزم اسـكی مصراعلر خوش، اوغوشدیریجی، نصل دیه‌لی اوكا، دلربا بر خصوصیتی اولان شیئلردر.» دیدی.

قاپویه طوغری بر ایکی دفعه کیدوب کلدکدن صوکره قالین وپوروزسز سسی ینه ایشیدلدی .

— افندم، دوشونك برکره آوروپاده اوزمان رومانتیکلر فوق العاده رغبتده ، هوغولر ، لامارتینلر ، وینیلر عشقی ترنم ایدییور ، احتراصاتی ترنم ایدییور ، وطنی ترنم ایدییور. بزده ایسه حالا برشیئلر یوق. کمال بك کبی جوال بر آدم طبیعی بو محرومیته قاتلانامازدی. اونك ایچون وار قوتیله چالشدی. وطنیمی بویله مدهش اکسیکلکلری املایه اوغراشان بر مجدد صاف برلیریك اولامازدی. اونك یتشدیکی زمان ، اونی بویله جوال ، آتشین، هر مسئله‌یی قورجالار برآدم حالنه قومشدی. بیلیورمیسکز ، بن کمال قدرده ، بزم حامد قدرده یاشلی دکلم. بو آکلاتدیغم تجدد حرکتی وقوع بولمقده ایکن بن اون یدی اون سکز یاشنده‌یدم. وکمال بکی اوصره‌لرده طانیدم. کندیسنی زیارته کیتدم. هانی کتابلرده فلان یازارلرآ ، بویوك آدمك حضورینه کیدنجه یوره‌کی چارپمش دیه. ایشته بن کمالی کوردیکم زمان کندیمده ، هیچ مبالغه‌سز سویلیورم ، اویله بر هیجان دویدم وآلنی اوپدم. بنجه کمالك دهاسی‌ده تورکدر، نقیصه‌لری‌ده تورکدر. اونده بر جهانکیرلك واردی ، کندیسنه اجدادندن انتقال ایدن بر جهانکیرلك واردی. ایشته اونك عالم ادبیاتده قوپاردیغی فوق العاده فورطنه اثناسنده ایدیکه بن‌ده ادبیاته کیردم . بنم محاکاتم فلان او وقتلر تکمیل کمال بکدی .

فرانسه‌ده هانی بر هوغولاترلر واردی‌یا ، بن‌ده کماله قارشی اویله بر حالده‌یدم. او أبی دیرسه أبی ، او فنا دیرسه فنا ایدی، بیلمه‌م نیچون بویله‌یدی . هم او وقتلر اویله بر برمزه قارشی غرض فلان نه گزر ، بالعکس آره‌مزده بر برمزه قارشی بویوك بر «آنتوزیازم» واردی. صوکره‌لری کمالك تأثیرندن قورتولدیغم زمان اسکیلری‌ده اوقودم. وکوردمکه اونلرده‌ده نفیس شیئلر وار. مثلا نفعی‌یه ، آهکندن کنـایه اولارق ایلك دفعه بن واغنه‌ریه‌ن بر موسقیسی وار دیمشدم. فضولی‌ده غایت بویوك برلیریکدر. ندیم نه ظریف، نه سحاربر آدم. ایشته بوآدملری هپ محیطلری یاراتمش . هـانی دهالر محیطلرینك خارجنه چیقار فلان دییورلر، طوغریسـی ایسته‌رسه‌گز بو بکا براز مبالغه کبی کلیور. انسانلر کندیلرینه فضله اهمیت ویرییورلر ؛ نه دیرسـکز ؟ ندیمی پر نشـئه ایدن‌ده محیطی ، فضولی‌یی ایکله‌تن‌ده محیطی ، نفعی‌یی کوپورتن‌ده محیطی ، کمالی آتشـین واختلاجلو یتشدیرن‌ده محیطیدی. اویله دکلمی‌یا ؟ ادبیاته بوقدر عظمتفروشلغی ، ظن ایده‌رم، رومانتیزم ویردی . یوقسه محال محیطك خارجنه نصل چیقابیلیر ؟

سامی پاشازاده سزائی بك نه قدر صمیمیتله‌قونوشیوردی. ادبیات جدیده نسلنك دها مطول ، دها درین وروح آشنا ، دها مرضی و دها معلومات فروش انسانلریله مقایسه ایدیلنجه مخاطبم دها صاف ، سـعادته ، ترقی‌یه دهـا هیجانلیجه ، دها

تیکبیننجه اینسانیر بر آدم حالی کوسته‌ریبوردی. موپاسانلره، دوده‌لره، فلوبه‌رلره نسبتله نودیه‌لر، هوغولر، لامارتینلر کبی ! ویکی ادبیاتمزك باشلانغیجنده‌کی نیکبین روحلی، قوناق تربیه‌سی صوکره‌دن آلنمه آوروپا تربیه‌سندن دها قوتلی، بوتون اوغربلاشمش تلقیلرینه رغماً شرق روحلی کبار انسانلرك، اسکی عائله‌لره منسوب ادیبلرمزك اك بارز نمونه‌سنی سزائی بك افندیده کوردم .

— تنظیمات ادبیاتنك ایلك دوری حقنده نه دوشونورسکز افندم ؟

باش اوجنده آصیلی بویوك قفسـده دیکله‌نمه‌دن اوتن بر صقا ایله بر قناریه‌یه باقیوردی .

— بن قوشـلری پك سـه‌ورم افندم . رنکلرینه فلان باییلیرم. بنده یوزلرجه واردی. فقط اسپانیاده قالدی .

صوکره صوردیغم سؤالی خاطرلایارق :

— تنظیمات دوریغی بن آکلامایورم . بو تنظیمات، بزم بیلدیکمز سیاسی بر حرکتدر .

— طوغری افندم، فقط او زمانه تصادف ایدن ادبیاته‌ده شمدی بو اسمی ویرییورلر .

— نه پك اعلا ، شو حالده صوردیغکز شناسی اولاجق اویله‌می ؟ کمالك ظهورنده شناسینك بویوك بر حصه‌سی دار . بن کماله نه قدر مفتونسه‌م کمال‌ده شـناسی‌یه اوقدر مفتوندی . شناسی‌یه دنیاده کیمسه‌یی ترجیح ایتمه‌زدی . ،

أللرى پانطالوننك جيبنده، سزائى بك متصل كه‌زينوردى. يردن خيزله طوردى :

— امان اونوتمايالم. او زمانك ادبياتنه بويوك خدمت ايدنلردن برى‌ده رجائى زاده اكرمدر. رجائى زاده اكرمك كوزل، عالى شعرلرى واردر. صوكره ادبياتك روحنه نفوذ ايدن بر نظرى واردى. وبر آدم، حياتنده شاعرلكندن دها يوكسك بر شخصيت صاحبى اولمق قابلسه اكرم اوايدى. بن، ادبياتك روحنى بونك قدر آكلايان برآدم طانيمادم. مثلا، توفيق فكرت دهامكتب صره‌لرنده ايكن اونك استقبالده اك بويوك شاعر اولاجغنى بزه اكرم سويله‌ردى. خالد ضيايى‌ده ايلك او كشف ايتدى. صوكره مثلا، پول بورژه يكى يكى أثر يازمغه باشلاديغى زمان بو آدم فنا دكل اما اسلوبى اوقدر بويوك بر اسلوب دكل ديه او سويله‌مشدى. صوكره صوكره آوروپايه كيتديكم زمان صلاحيتدار آدملردن پول بورژه حقنده عينيله استادك فكرينه توافق ايدن فكرلر ايشيتدم. ادبياتى اكرم كمالدن أيى آكلاردى، اوو، شبهه يوق. اونك بر أثرى بكنمه‌سى، اونك بر ادبى تقديرى صحيحاً أثرك موفق اولماسنى تأمين ايدردى. نجه اوقدر أمين برذوقى واردى. شبهه يوق، قناعت تامه‌م واردر.

(دامارلرينك ايزلرى كورونن نازين ألنى اسكى بر شرقلى كبى كوكسنه قويدى).

— حامد بك ایچون نه دوشونورسکز ؟

— حامدك دهاسنه وقتیله هجوم ایدنلره قارشی سوزلرمز، مدافعه‌لرمز بوکون بوتون ذکی و ادیب اولان بر نسل طرفندن تصدیق اولوندی . حامده بنم آیریجه خصوصی بر منتدارلغم دها واردر . اوده بکا سعدی‌یی کوسته‌ردی .

— افندم حامد بك خیلی اوقومش برآدمدر ، دکلی ؟ کرچه کندیسی پك آز اوقودیغنی مقام‌تواضعده سویله‌یورسه‌ده هیچ تاریخی قورجالامامش بر صنعتکار اوسکی یونان عالملرندن، اسلام منقبه‌لرندن هائله‌لر ابداع ایده‌بیلیرمیدی ؟ فلسفه‌دن خبردار اولمایان برآدم ، برآرسطودن ، نصل بحث ایده‌بیلیر ، اسلام فلسفه‌لرینی نصل وضوحله کوسته‌ره‌بیلیر ؟ ذات عالیکز طبیبی اونك تدقیق ایدوب ایتمدیکنی بر آرقاداش صفتیله پك چوقلرندن أیی بیله‌جکسکزدر !

— نه طبیبی اوقوردی افندم ، یشقه درلو نصل اولور ؟

— افندم ، ادبیاتده غایه‌کز نه‌یدی ؟

— بن کندمدن قطعیاً بحث ایتمکی سه‌ومه‌م ... دکمزکه بحث ایده‌یم. ایشته سرکذشتی یازدم ، کوچوك شیئلری ، رموزالادبی یازدم. برده یدی‌سنه مدتله پارسده چیقان شورای امتده أدبی وسیاسی مقاله‌لرم وار .

مع‌مافیه سزائی بك افندی بنم ایکنجی بر سؤالمه قارشی سرکذشتی کندیلرینه الهام ایدن شیئی آغزلرندن قاچیردیلر.

بوغاز ایچنده کنیش باغچه‌لری، قالین چنار وفستیق آغاچلرینك
کولکه‌سنه اوزانمش راکد، لوش وسرین حوضلری، جسیم
باغلری، حشمتلی قوناقلری اولان ـ مصرلیلره عائد ـ مالکانه‌لردن
برنده بربهار کونی کزدکن اسیره‌لری، خلائق حیاتنی دوشونمشلر.
وبو، کندیلرینه رومانلرینی، بزم ادبیاتمزده ایلك دفعه اولارق
تەزلی رومانی، بر « جەق » دن زیاده بر « غرازییەللا » یی
خاطرلاتان، یعنی، رەآلیست اولقدن زیاده رومانتیك اولان
رومانی یازمشلر.

ادبیات جدیده ایچون شویله سویله‌دیلر:

— بن بو بنلك دعوالرینك ادبیاتده قطعیاً طرفداری
دکلم. أولکیلر برشی یاپدی. صوکره‌کیلر برشی یاپمادی دیمك
انصافسزلق اولور، عیب اولور. بزی دیلسزلکله، ادبیاتسزلقله
اتهام ایدن دیکر ملتلره قارشی افتخارله کوسته‌ریله‌جك ادبیاتمز
وارسه اوده کماللردن، حامدلردن صوکره، هیچ شبهه‌سز
ادبیات جدیده‌در. او ادبیات جداً مملکت ایچونده شایان
افتخاردر. شبهه یوق، شبهه یوق. مثلا نه قدر نفیس یازییور،
جناب شهاب الدین ... بن جنابی بر دقیقه دورمام، او کزیده
شاعر توفیق فکرته ترجیح ایده‌رم. فقط فکرتده‌ده لسان الله
ایچون منقح، صاغلام، تمیز. موسه‌نك « نوئیلری » ،
فکرتك‌ده « سیسی » نظیرسزدر. طوغریسی، توفیق فکرتی
بن سیسده کوردم. خالد ضیاده ادبیات جدیده‌نك اك بویوك
سیمالرندن بریدر. اسلوبی نفیسدر، براستاد اسلوبیدر. صوکره

حکایه‌یی‌ده پك ایلری کوتوردی، تام صنعتکار . . . . سلیمان نظیف‌ده اونوتولاجق بر آدم دکلدر ، کمالك وارث آهنکی . طبیعی، تکامل سیر دائمیسنده دوام ایدییور. ادبیات جدیده‌ده او قانونه تابع اولدی . فقط بن شعرده پك یکیلیکی پك آکلامایورم. بو ادعا بکا براز فضله کورونیور. اما بو یالکز بزده‌ده دکل ، آوروپاده‌ده اویله. خایر شویله دیه‌لم ، یکیلککی دکل ، فقط یکیلکله تمایزینی آکلامایورم . مثلا اومیروسك ، شکسپیرك ، راسینك یازیلری وارکه کوننده‌ده نفیسدی، بوکون‌ده نفیسدر. هیچ بن دون بر شفق سیر ایتدم ، شفقده بر ترقی واردی، دون صباح بر بلبل دیکله‌دم ، بلبلك نغمه سنده کچن بهاره نسبتله بر ترقی واردی. دون بر چفت سیاه کوز کوردم، سیاه کوزلرده ترقی واردی ، دینیرمی ؟ نه شعرده براز بویله دکلمی ؟

قالین سسیله اوزون اوزون کولدی. قهقهه‌لری او کسوروکلریله فاصله‌لانیوردی . بوکورولتیلر آراسنده صاری قوشله قیرمزی باشلی قوشك بیاض کوکسی، رنکلی رنکلی قنادلری چیرپینیور ، اینجه اینجه اوتیوردی .

سزائی بك ینه کزینمکه باشلادی . .

— وزن ایچون نه دوشونیورسکز افندم ؟

ینه آووجلرینی ماصه‌یه طایادی .

— بنم فکرمجه ، دیدی ، أدبیات ، بیراقالی سربست سربست انکشاف ایتسین ، سربست سربست تکامل ایتسین ، اك دوغریسی بو دکلمی یا ؟ اویله عروض وزنی اولاجق ، پارمق وزنی اولماسین ، ترکیبلی اولاجق ، ترکیبسز اولماسین کبی سوزلر بنجه بوشدر. یوق ، یوق شو بوش کلمه‌سنی کری آلالم ، کیمسه‌یی کوجندیرمسنی سه‌ومه‌م ، هم ده طوغریسی ده بوش دکل ، بلکه اونلرك ده حقی واردر ؛ نه دیه‌لم ، نه دیه‌لم ، لزومسزدر ، قطعیاً لزومسزدر. انسان بویله دیه‌جکنه دیملی که «کوزل اولسون ؟» کوزل شی هرنه صورتله یازیلیرسه یازیلسین ، دائما کوزلدر. مثلا محمد امین بکك شعرلری وارکه جداً خوشمه کیدیور. کندیسنی شخصاً طانیمام. فقط اولسون ، کوزل شعرلری وار. بزم یحیی کمال بکك ده اویله . آزدر فلان اما ، أییدر . بن او کنجی پارسدن طانیرم ، نه قوتلیدر . صوکره دها کنجلرده ده پك ذوقلی اوقشایان یازیلر وار . مساعده ایسته‌دم .

— ینه بویروك ، بو ، طانیشمامزه بر وسیله اولدی . کوروشه‌لم ! بنده کز ادبیات مصاحبه‌لرندن فوق‌العاده لذت طویارم. بزم حمداللهی ده کوررسه‌کز کوزلرندن اوپرم» دیدی.

سوقاغك اینجه یاغموری آلتنده ایصلانیرکن نظرمده هپ ، ایلك دفعه شرفیاب اولدیغم بو ادیبك خیالی ترسم ایدییوردی :

آلن تپه‌سندن یوکسك، یاصصیجه بر بویوك باش، چوکوك
ایکی یاناق و اونلرك ضعیفلغیله دها بویومش سیوری بر
بورون، چوقور شاقاقلر، غایت قالین وقیصه سیاه قاشلرك آلتنده
درینه صاقلانمش کوزلر، سیماسنك ضعیفلغنی دها فضله لاشدیران
ورتکسز اوچوقلاشه‌لایران قالین، اوزون بیاض بیقلر،
چیقیقجه بر اوموز، ایچرلکجه بر کوکس، عصبی بر مزاج،
نازك، اصیل وصاف بر روح!..

شیشلی ٢٤ کانون ثانی سنه ١٣٢٤

خالد ضیا بك

بوز کبی واغونده ، کوزلرمز آجی‌یه آجی‌یه ، چکه‌لرمز پالطولرمزك قالین یقه‌سنه صوقوله صوقوله قارارمش اخشاب محله‌لری، یانغین خرابه‌لرینی، ییقیق دیوار دیبلرنده‌کی اوجسز بوجاقسز بوستانلری کچدك . استانبولك تپه‌لرینه یاصلانمش قبه‌لر ومناره‌لر اوزاقلاشدی ، کوچولدی، یوکسه‌لدی . انسانه‌اسکی کونلری دوشوندیرن ، خاطرده جنك هنکامه‌لری اویاندیران یوصونلی،ویران سورلر آشدق. افقده‌کی‌اوجلرنده‌قیشله‌لر کورونن اووالره قارشی عظمتله دیکیلمش یدی قوله قاپیلری آرقه‌ده قالدی . قوله دیبلرنده ، سیرك سرویلی ، طاشلری صاراروب بوکولمش، تومسکلری قالمامش اسکی بر مزارلق واردی ؛ احتمال فاتح هجومنك عسکرلری اوراده یاتیور .

صوكره فابریقه‌لر ، فابریقه‌لر . . . نهایت یالکز دکزله یالکز طوپراق ، روزکارله صاوورولان اینجه قارك اوچوق بر افلاطون قوماش رنکی دوکدیکی طوپراق . . .

بویوك بیاض کوشکنك آلت قاتده‌کی کوچوك کوموشی صالوننه مردیوه‌ندن چابوق چابوق اینن استادینی آیاقده بولونجه :

— اعتراف ایدیکزکه بوراسی صوغوق . مساعده کزله سزی یوقاری آلایم ، دیه ألنی اوزاتدی .

صاچلری ، قاشلری ، بیقلری ، صاقاللری تکمیل آغارمشدی . فقط بوتون بو بیاضلقلره رغماً بوروشوقسز طومبول یوزینك پنبه‌لکی ؛ ظریف و نیم مستهزی باقیشلی پارلاق کوزلری بو اختیار چرچیوه ایچنده هنوز کنج بر آدم موجود اولدیغنی سویلیور . سیاه بونژورینك اتکلری صاللانارق ، اوکمده ، مردیوندن خیزلی خیزلی چیقارکن :

— امیدوارم که نم یوزمدن اوشومه‌دیکز دیدی . و کوچوك ، شیق بر صوفانك صاغنده بر قاپی آچدی .

بوراسی قویورنك قطیفه‌لرله ، ایپك پرده‌لرله ، قویورنك خالیلر و قویو رنك سه‌ور صاقسیلریله سوسلی بر صالوندی . دیوارده یاغلی بویا بر ایکی تابلویله أو صاحبنك یاغلی بویا بر تصویری واردی : اوزون قیرانطه صاقاللی ، سیاه ره‌دینغوتلی .

— سزی بوراده اولسون اوشوتمه‌یم دیدی . و کوشه‌ده‌کی بویوك بیاض ، چینی صوبایه بر قاچ اودون دها آتدی .

بولونديغمز اوطه، برموپاسانك، بر دوده‌نك، بر دوغونقورك
بره آليست رومانلرنده اوزون فقط معنيدار تصويرلره زمين
اولمش صالونلره بكزه‌مه‌يور دكلدى .

صوبانك ميقالرى آرقه‌سنده اوزون علو فواره‌لريله چيتير دايان
اودونلر ... اونلرك ، ناديده عشاق خاليلرى اوزرنده اوچوق
اوچوق تيتره‌شن كولكه‌لرى ... بريز بريزلرك، تنته‌لى استورلرك
اوزرينه اينن كوموشى پرده‌لر آرقه‌سنده‌كى طونوق، بوغولى كنيش
جاملر . طيشاريده اوغولتيلرله ياغان قار . . . بوتون بونلر
خياله جان ويرييوردى. و دوداقلرندن چكه‌سنه اينن اوفاجق
بياض صاقالى ، طولغون واوجلرى سيورى دوز بييقلريله ،
باشنى آنجق اورته بيلن اينجه‌جك كوموشى صاچ تللريله، طولغون
وجودلى، اورته بويلى نازك وظريف مخاطبم، بو اوطه‌ده برلا ودانك
بر پره‌وونك رومانلرنده‌كى بر قهرمانه بكزييوردى . مثلا :
مفرط و اوزون بر سعيدن صوكره‌كى يورغونلغنى ايالت كوشه‌ـ
سنده ديكله‌نديرن اورته ياشلى ، روستائى بر قونت . . . .
انسانلرله مناسباتنده احتياطكار ، هر كسه قارشى تربيه‌لى ،
مردمكريز ، معتدل بربدبينلكله حلاوتدار برقونت . . . قيرلر
وكوزل باغچه‌لر مراقليسى بر آدم كه كوشكنده ترجيح ايتديكى
اوطه بللى ، او اوطه‌ده اوطورديغى قولتوق بللى،...سه‌وديكى
آغزلقلرله سيغاره قوطولرينك طورديغى ماصه بللى . . . .

ایشته بویوك صنعتكارك بنم اوزرمده براقدیغی تأثیر ...
یشیل قطیفه قوتوغه اوطورارق خفیف تبسمی والنك كوچوك
كوچوك اشارتلری آره‌سنده دییوردی كه :

— نه‌لر اولیور افندم . . . بو سزك مقاله‌لركز برخیلی
مباحثه ، بر خیلی مناقشه تولید ایتمش . فقط بن تأثیر آلتنده
قالیرم اندیشه‌سیله كندی دوشوندكلریمی سویله‌یجه‌یه قدر
اونلرك هیچ بریسنی اوقومامغه قرار ویردم . وبوتون «وقت»
لری ، « یكی مجموعه »نسخه‌لرینی دارالفنونده كی طولابه‌كلیدله‌دم .
ایشته او زمان ایلك سوألمی صوردم .

ظن ایدییورم كه بزده ادبیات ، سائر ملتلرده تكاملات
ادبیه‌نك تعقیب ایتدیكی مجرای طبیعی‌یی تعقیب ایده‌مه‌مش .
عثمانلیلق حیات فكر و عرفاننده ادبیاتك ایلك دوره‌سنده بر
غیرطبیعیلك وار . اوده ، بوادبیاتك مهد پرورشی كندی منبعی
خارجندن بولماسیدر . . اویله كه منشأیله قطع علاقه ایده‌رك
اصلنه بیكانه اولان بر محیطه كلمش ، واوراده یكی بر حیات ، یكی
محیطدن استعاره ایدیلن باشقه بر حیات یاشامغه باشلامش .
بالطبع بو یكی حیاته بویله بر رحلت وهجرتله باشلایان ادبیات ،
هكبه‌سنده كتیره بیلدیكی شیئلری تنمیه و اصلاح ایده‌جك یرده
كلوب آشیانساز اولدیغی محیطك تأثیراتی آلتنده قالمش . كذر -
كاهندن ایرانك ، عربك تأثیراتی آلمش ، وكندیسندن أول

اومحیطلرده تأسس ایدن تورك مدنیتلریله تماس ایدنجه ، اساساً
ایرانك و عربك تحت تأثیرنده قالان وبوتون فیوض عرفانی
اوعرقلره عائد منابعدن تحری ایدن سلچوق مدنیتنی تعقیب
ایتمکدن بشقه بر شی یاپمامش . بو صورتله ظن ایدییورم که
عثمانلی ادبیاتنك منابع قدیمه‌سی عثمانلیلق عالمنده دکل، اوعالمك
تمامیله خارجنده آرامق مجبوریتنده‌یز . بو مجبوریت زمانمزه
قدر هیچ حس ایدیله‌مشدی. بوصورتله بوتون ادبیات عثمانیه
تا مبادئ تکوننددن باشلایارق عصر اخیره قدر هپ اصلنه
بیکانه‌اولان تأثیرات آلتنده یتیشوب بویومشدر. کرك شعرده،
کرك نثرده، شبهه‌سز بوتأثیری کورییورم. مطالعه‌مزی یالکز
ادبیات عثمانیه‌یه حصر ایتمك لازم کلیرسه وآنا تورك لساننك
اصل کندی مهد ظهورنده‌کی تظاهراته ارجاع نظر ایتمکسزین
یالکز ارطغرل اردوسنك بوطرفلره کچمه‌سیله باشلایان حیات
صنعتی تدقیق ایدرسه‌ك بر ده ، تکاملات ادبیه‌سنی قواعد
طبیعیه دائره‌سنده کچیرمش اولان ملتلرده‌کی آثار و صفحاته
تصادف ایتمك ممکن اولماز . ایشته بونك ایچون مثلا آلمانلرك
« مینه‌زینکر » لریله « مایسته‌ر زنکر » لرینك ، فرانسزلرك
« تروبادور » لریله « طرووه‌ر » لرینك طوغریدن طوغری‌یه
منابع ملیه‌دن اخذ قوا ایدن ، سجایای عرقك بر آیینه‌سی
حکمنده اولان ادبیاته مثیل بولمق ممکن دکلدر . اکر مثالی
مطلقا ادبیات غربیه‌دن آرامق لازم کلیرسه دییه‌جکم که ادبیاتمز

طوغریدن طوغری‌یه فرانسزلرك اون آلتنجی عصرده‌کی ، یونان ادبیاتنه تمایل ایدن حرکت ادبیه‌سنه شبیه برطرزده باشلامشدر. رونسار وپیروانڭ « پله‌یاد » ندن بحث ایدییورم. وبوصورتله باشلایان ادبیات اکزیاده، اکزیاده دیمکدن مقصدم عربدن زیاده عجمك تأثیرنده قالارق طبیعتدن ، حتی صنعتدن زیاده تصنعه ، نکته پردازلغه ، جناسات و تشبیهاته ، لفظك وفکرك درلو ملاعبنه قاپیلمش و بالطبع نجه ادبیاتمزده ایلك مجدد اولان شیخ غالبه‌قدر هیچ برصارصینتی حس ایتمکسزین هپ بوصورتله دوام ایتمشدر .

— نیچون ایلك مجدد شیخ غالب دیدیکز افندم ؟

— دها أول باشقه‌سنی طانیمادیغم ایچون . شیخ غالب ، کندی زماننه قدر موجود اولان قواعد صنعته رام اولمغله برابر خیالاتنده وصنعتی طرز تلقی و رؤیتنده پك نوین بر شخصیتدر. هیچ ظن ایتمیورم که ، ماهیت اعتباریله اولسون لسان و لسانه عائد مزیات اعتباریله اولسون ، شیخ غالبك حسن و عشقندن أول ، اوکا مثیل اولابیله‌جك بر اثر ایراد ایدیله بیلسین .

دمین سزه « رونسارله » « پله‌یاد » دن بحث ایدییوردم . اکر عینی سلسله‌یی تعقیب ایدییورسه‌ق دییه‌جکم که بویك ساده حرکت نصل بالاخره فرانسه‌ده «رامبوییه‌اوتلنی» ، «وواتور»له « بالزاق » ی تولید ایتمشسه بزده‌ده فضولی وباقیدن ندیمه قدر

بوتون سلسلهٔ شعرا ، اکر ناثرلردن‌ده بحث ایتمك لازم کلیرسه ویسیلره ، نرکسیلره قدر همان بوتون ارباب قلم ، هپ اوتصنع و تکلف ابتلاسندن کندیلرینی قورتارامامشلر . فقط اعتراف ایتمك لازم کلیر که بو وادیده هیچ برملتك ارباب قلمنه نصیب اولمایاجق قدر بر اقتدار خارقه نما کوسترمشلر . بو طرزده ادبیات یالکز بزم ادبیاتمزه خاص دکل .

ودارالفنون ادبیات غربیه مدرسی خالدضیا بك ، صوباسنه یکی اودونلر یرلشدیردکدن صوکره ، سویله‌دیکی شیئلردن ممنون اولان برآدم وضعیله أللرینی اوغوشدیرا اوغوشدیرا :

— غرب ادبیاتلری آره‌سنده الك أول بوعلتله معلول اولان اسپانیول ، برازصوکره ایتالیان ودهاصوکره فرانسزادبیاتیدر . حتی اونلردن دها کچه قالارق اون یدنجی عصرده بیله آلمان ادبیاتی بویله بودورهٔ مرض کچیرمشدر . شوفرقله که اونلرده پك قیصه برمدت دوام ایتمش . مع مافیه منصف اولمق ایسته‌رم . اکر یالکز تصنع وتکلفدن بحث ایده‌جکسه‌ك شبهه‌سز کرك شاعرلرمزك ، کرك ناثرلرمزك ایچنده آوروپا ادبیاتلرینك بو وادیده یتشمش ارباب تصنعنه قات قات ترجیح ایدیله‌یه‌جك اولانلری یوق کبیدر . و بو شکلده دوام ایتمکله برابر ، اسکی ادبیاتك صمیمی جهتلری بوقدر دیمك حس انصافدن پك تباعد ایتمك اولور .. » دیدی .

ألاری جیبنده ، کزینه‌رك قونوشمه‌سنه دوام ایتدی :

بن پك كنج ياشمده ايكن ازميرده رفيقم نوزادله بوتون برقيش شعراى قديمه ديوانلرينى برابر اوقويوب ايچنده صنعتى دكل ، طوغريدن طوغرى‌يه شعره عائد اولا بيلن شيئلرى طوپلامق ايسته‌مشدك. نتيجه‌ده ، بيليرميسكز كه ألمزده برقاچ كوچوك پارچه‌دن بشقه بر شى قالمادى . بو صميميت زمينى اوزرنده بزى الك زياده جذب ايدن، بلاشبهه فضولى اولمشدى. اوسلسله‌نك الك يكيسى اولمق اوزره‌ده نديمى بولمشدق . فقط بونلرده بيله، هيچ برزمان ومكانه متعلق اولمايان ذوق مجردى تطبيب ايده‌بيله‌جك قدر شى بولمق ايچون ألارمزده عادتا برر جيمبزله اوغراشمق لازم كلدى .

تكرار يشيل قولتوغنه اوطوردى :

— باقك، سزه اسكى شاعرلردن بحث ايدركن ، براسمى اونوتمايم. اوكامفتونيتم پك كنج ياشمه‌چيقار: روحى بغداديدن. غالبا لسانم دها بو يولده آثار ادبيه‌دن متلذذ اوله‌جق قدر حائزاقتدار اولمايان برسنمدى . قبريسلى كامل افندى اسمنده، ازميرده برخواجه‌م واردى كه بكا ، ادبيات فارسيه‌يه ، بالخاصه حافظله مولانايه پك مفتون اولان پدرمك رجاسى اوزرينه آره‌صره‌كلير وخصوصى درس ويررردى. بوذات، بكا توركجه شعراولارق الك‌أول روحى بغدادينك تركيب بنديني اوقوتدى، وايضاح ايده‌رك . او ايضاح ايدركن تركيب بند جانلانيردى . روحينك دربدر حياتى ، اورادن اورايه سوروكله‌نن سفيل

عمرنی ، اطرافنده حیاتدن ، حیاتك مناظر ظلم وغدرندن نفرتی کوردم. آرتق یاشامقدن اوصانمش ، حیاتی برکناره ، خصوصیله اوقدر متحسراولدیغی بغدادك کنارینه آتمق ایچون اینلرینی ، شکایتلرینی پك یقیندن دیکلەدم . بو نم ادبیات قدیمه‌یله ایلك تماسم اولمشدی . شمدی حکممده او قدر امین دکلم . حالا بوکون بیله اوتوز بش سنه‌لك بر زماندن صوکره نی تحت تأثیرنده بولوندیران بو اثر حقیقتاً او قدر صمیمیتله زنکینمیدی ؟ یوقسه صمیمیتی بخش ایدن ، اونی بکا تفسیر ایدن آغزمیدی ؟

سی اسکی بر لذت آنندن بحث ایدر کبی حفیفله‌شمش اولان خالد ضیا بك ، دیرسکلرینی دیزلرینه طایادی ، بر آز اوکه میل ایدەرك برخاطره‌سندن بحث ایتدی: «اوغلم‌وداده، دیدی ، کنجلرده روحی بغدادی‌یی اوقورکن بوتون اسکی خونیانرمك ییقیلدیغنه ، انقاض حالنه کلدیکنه شاهد اولدم . او اسکی درین‌قوتلردن هیچ‌برینی بولامادم» . بونلری‌سویلرکن دوداقلرنده ملول وکتوم برتبسم لرزه‌سی واردی .

دیدم : — استاد ، عجبا لسان اعتباریله‌ده، لسانك صنعت تشکلی اعتباریله‌ده اسکی ادبیات مضرمی اولمشدر ؟

دیدی: ادبیات‌قدیمه، شبهه‌سز، ادبیاتی منابع‌اصلیه‌سندن، اصل سجایای ملیه‌یه توافق ایدن شمائل مخصوصه‌سندن پك فضله برمدت آلیقویمش اولمق اعتباریله پك بویوك برضرره

سببیت ویرمشـدر . فقط لسـاندن ، صاف تورکجه‌دن بحث ایتمیورم، عثمانلیجه دینیلن خلیطه‌دن بحث ایدییورم، بو لسانك هر درلو قابلیات صنعتکارانه‌یی اکتسـاب ایده‌جك درجه‌ده اینجلمه‌سنه پك چوق خدمت ایتمش اولمق اعتبـاریله بویوك بر منفعت تولید ایتمشـدر . اویله بر قناعتم وارکه اکر لسـان او صنعتکارلرك اَلنده بو قابلیات ومزیاتی اکتساب ایتمه‌مش اولسه‌یدی، بوکونك شو کوزل لسانه ، فکرمجه جهان مدنیت السنه‌سندن هیچ برینه غبطه‌کش اولمایاجق درجه‌ده حائز مکملیت اولان بوکونك شو تورکجه‌سنه مالك اولمایاجقدق . »

آرتق اسـکی ادبیاتمز حقنـده بو قدر اوزون قونوشمق اُنوپرردی ، دکلمی ؟ خالد ضیا بك ، طبقی بردرس تقریر ایدر کبی دقتلی ، ملاحظه‌لی سویلیوردی. وطبقی حکایه‌لرندن برقاچ صحیفه قلمه آلیر کبی اوزون و ترتیبلی بر جمله‌یی دیکر اوزون و ترتیبلی بر جمله تمـاملایوردی . فقط نه بیله‌یم ؟ ملایم سسی وقولایلقله، هیـچ آرانمادن سویله‌نن کلمه‌لری‌اوقدر ذوقلی برشی احتوا ایدییورکه انسان صیقیلمایور .

اسـاساً محررلرمز آره‌سـنده فکرت قدر جانلی ، مؤثر و آتشـین ، فاضل احمد بك قدر اُکلنجه‌لی و خالد ضیا بك قدرده ظریف ، منتظم قونوشـانه هنوز تصـادف ایتمه‌دم . انکین سویله‌ین رضا توفیق بکله، جوشقون قونوشان یحیی‌کال بکی‌ده اونوتماملی ؛ هپمزك طانیدیغی حمدالله صبحی‌بکدن بحث بیله فضله ...

آغزلغنه یکی برسیغاره ایلشدیرمشدی . کبریتنی چاقدی .

— برآزده تنظیمات حرکتندن بحث ایتمه‌زمیسکز استاد ؟ دیدم .

دیدی : تنظیمات بزده یکی یکی احتیاجات تولید ایتدی . واشکال صنعتکارانه‌سنده صعب الاستعمال اولان لسانی یکی احتیاجات مدنیه واجتماعیه‌یه کوره ساده‌له‌شدیرمك ، طبیعیله‌شدیرمك لازم کلدی . تنظیمات ، بزه آوروپا مدنیتنه لزوم دخولك آرتق پردهٔ شکی ییرتارق پارلاق بر کونش کبی تحقق ایتدیکنی کوسته‌رن بر زماندی . و اوروپا مدنیتنه کیروب او مدنیت ایچنده یاشایه بیلمك ایچون آوروپا احتیاجاتنه الویره‌بیله‌جك برلسان بولمق ایجاب ایدردی. بونی کوروب آکلامق مزیتی اوروپاده اوزون مدت یاشامش اولمق اعتباریله شناسی‌یه نصیب اولدی . شناسی نجه اوزمانك براز افراطکار برمجددی اولدی. بوکون ایچون فضله احتیاطکار عد ایدیله‌بیلن ، فقط او زمانه کوره پك مصیب اولدیغندن شبهه ایده‌میه‌جکمز نقطهٔ اعتدالی کمالك لسانی کوسته‌ردی . فقط اکر بحثمزی یالکز لسانه ولسانده تکون ایدن تکاملاته حصر ایتمیه‌جکسه‌ك ، که طوغریسی ده بو در ظن ایده‌رم ، لسان مسائلنك فوقنده شخصیتلره یوکسله‌رك صفحات ادبیه‌نك صرف ادبیات نقطهٔ نظرندن بر شاهقه‌سنی اشارت ایده‌جکسه‌ك شبهه‌سز بو شاهقه‌یی عبدالحق حامدك شخصنده بولورز .

شعرای قدیمه آره‌سنده صمیمیت شاعرانه خصوصنده یالکز اوچ کشی‌یه ، یعنی فضولی‌یه ، ندیم وشیخ غالبه بر موقع مستثنا ویردکدن صوکره ، ظن ایدییورم که ایلك تمغای دهائتی عبدالحق حامدك ناصیه‌سنده پارلدار کورورز. کال ایله عبدالحق حامد ، وبو ایکیسنك آره‌سنده لسانی اعوجاجاتدن ، انحرافاتدن قورتارمغه چالیشان ، فضله متموج طالغه‌لرینك طاشمه‌سنه مساعده ایتمه‌ین ، آز چوق منتظم بر مجرا ایچنده حبس واداره ایتمك اندیشه‌سیله بر نکهبانلق وظیفه‌سی کورن رجائی زاده‌نك شخصیتی ، زمانمزه قدر اجرای حکم و تأثیر ایتمش وبوتون اوکوندن بری وقوعه کلن حرکات واستحالاتی آزچوق تحت تأثیر واداره‌سنده بولوندورمش اوچ بویوك قوتدر. و بو اوچ بویوك قوتك تأثیریله‌در که ادبیات جدیده عنوانی آلتنده طانیلان حرکت ادبیه وقوعه کلمشدر . بن بو حرکتی أولکی حرکته باغلامق ایستیورم .

قولاغمزه بوغوق غورولتیلری کلن تره‌نك بیراقدیغی دومانلر، بوغولی جاملری صاریبیوردی. وانسانه بوتون بوقیش منظره‌سی اورته‌سنده ، آلپلرده بولوطلرله اورتولی بر شاله‌ده قاپانه قالمش حسنی ویریوردی .

— دیمك که افندم، ثروت فنون ادبیاتنك تأسسی دوغرودن دوغرویه بو آدملرك تأثیری آلتنده وقوعه کلدی .

— ظن ایتمیورم ، بن ادبیاتده تأثیراتك فلان ویا فلان شخصیته کوره محصوریت ومحدودیتنه قانع دکلم . بن حرکات

ادبیه‌یی منبعلرندن چیقدقدن صوکره اوزون بر کذر کاهی
تعقیب ایدن ، کیم بیلیر نصل بر عمانه دوکولملک اوزره مختلف
صحاری وبوادی‌یی تعقیب ایدن ، مختلف طاغلردن صیزوب
کلش دورلو دورلو دره‌جکلرك ، ایرماقجقلرك صولرینی یوتا
یوتا کیتدکجه دها زیاده قابارارق ، کیتدکجه وسعت وحشمت
اکتساب ایده‌رك بعضاً بولانیق صولرله ، بعضاً صاف وبراق
موجه‌لرله، کاه وبیکاه قایالردن سکه‌رك متلاطم، یاخود رکودته
مشابه بر سکون ایله یاواش یاواش سیال بر نهره بکزه‌تیرم . »

صانیورم‌که ، بو اوزون جمله آرتق قوللانیله‌جق صیغه‌لرك
توکنمه‌سندن بوراده کسیلدی . « عشق ممنوع »ك صحیفه‌لرینی
تکرار اوقیورمش کبی اولیوردم . خفیفجه کولومسه‌دم .
اوده کولومسه‌دی .

— نکار خانم افندی‌یی اعتراضه سوق ایده‌ن جمله‌لرمدن
بری . دکلمی ؟ دیدی .

اسکی زیارتلرمدن برنده خالد ضیا بك ، آلته مالك بر
محرر اولمادیغندن بحث ایتمشدی. دیرسکنی دایایه‌بیله‌جك بر یر
بولونمازسه بولماز همان یازه‌بیلیرمش . اویله یازیخانه ، کتبخانه
قارشیسی ، منتظم کاغد، الهام ، صباح، اقشام فلان آرامازمش
ویازدیغنی‌ده بر دها کوزدن کچیرمه‌زمش .. بر آز یوقاریده‌کی
قیاسنی دیکله‌رکن ایشته بو خاطریمه کلمشدی‌ده کولومسه‌مشدم .
اوزون ، ییغین ییغین ، بعضی معقد ویوروجی فقره‌لر، دیمك
هپ بو سهولتله سویله‌یش ویازیشدن ایلری کلیور .

— أوت ، دیدی، ایشته بویله سیال برنهره بکنزه‌تیرم. اونده هرنوعدن تأثیرات واردر. واونك صولرنده اوقدر مختلف یارلردن ، ذروه‌لردن صیزوب کلمش دره‌لرك ، ایرماقجقلرك صولری واردرکه بونی تحلیل ایتمك ممکن دکلدر . مع مافیه بوتون بو غیر قابل تحلیل خلیطه‌نك ایچنده اساس اعتباریله حکمران اولان برطاقم عنصرلری‌ده انکارایتمك ممکن دکلدر. بن دییه‌جکم‌که ادبیات جدیده بو اوچ شخصك آیری آیری تحت تأثیرنده اولمقدن زیاده بو تثلیث ادبینك موجودیتنده ترسم ایدن حرکتك تحت تأثیرنده ایدیلر. واحتمال بو تأثیرك آلتنده حتی معلم ناجینك نامی تحتنده آیریلان وعینیله فرانسه‌ده رومانتیك حرکتی وقوعه کلدیکی اثناده قلاسیك عنعناتنه یاپیشوب قالمغه اوغراشان زمره‌یه شبیه حزب ادبینك بیله بلکه برتأثیری واردر. بنی‌بوشبهه‌یه دوشورن‌شی، ادبیات‌جدیده ثروت‌فنونده اوصاف مخصوصه‌سنی‌متبلور برشکلده ارائه ایتمه‌دن أول اوحرکتی وجوده‌کتیرن شخصیتلرك آیری آیری آزچوق او حزبه تماس ایتمش اولمالریدر .. مثلا فکرت وجناب. فقط او، تیزکدر بر دقیقهٔ مستی اولمش . کمال ایله حامد وا کرمك کندیلرینه ویردکلری لسانی آله‌رق اونلرك پك اهمالکارانه مشغول اولدقلری وانجق بر زمانه قدر مشغول اولدقلری ادبیات غربیه‌یی دها یقیندن تعقیبه باشلادیلر . ادبیات جدیده ارکاننك ادبیات غربیه ایله توغلری ایکی بویوك نتیجه تولید

ایتدی که بونلرك هر ایکیسیده علی الاطلاق ادبیات ایچون پك خیر آور اولمشدر . بر کره لسان کرك نظمده ، کرك نثرده دها میال انحنا اولدی ، دها سهل الاستعمال بر حال اکتساب ایتدی .

— فقط اولسان ایچون براز مضر ....

— ادبیات جدیده نكده کندینه مخصوص بر دورهٔ مملوله سی اولمادی دکل ، فقط بو تصنع دوره سنك ایچنده اوحالت مریضانه یی عفوایتدیره جك برچوق شفابخش فعالیت حیاتیه سیده واردی . کمالك لساندن صوکره بوکونك نثرینه اوزرندن پك قولایلقله کچیله بیلیر بر کوپری قورمش اولمق مزیتی شبهه سز ادبیات جدیده نكدر . لسانه عائد اولان بو خدمتی اوزرنده پك اصرار ایتمك ایسته میورم ، چونکه بونی انکار ایده نه هنوز تصادف ایتمه دم. هله فکرتك ألنده حامددن صوکره نظمك نصل پایه سنه اولاشیلمایاجق بر رتبهٔ کمال اکتساب ایتمش اولماسنه اشارت بیله فضله در . فقط ادبیات جدیده نك بو خدمتندن ، نسبت قبول ایتمه یه جك درجه ده دها مهم بر خدمتی ، غرب ادبیاتندن اصول صنعتی ، قابلیات رؤیتی ، ادراك و تثبیت و سائطنی آلوب کمال موفقیتله تطبیق ایتمش اولماسیدر. وبوخصوصده کی مزیتی تنظیمات ادبیاتی ،مثلا فرانسه ادبیاتیله مناسباتنده شانو بریبیانله وولته یدن ، نظمده ده قونه ی قورنه ی و راسینلری اهمال ایده رك آنجق ویقتور هوغونك

مبادیسندن لامارتینه وموسه‌یه قدر ایتمش ایکن ادبیات جدیده، آره‌ده‌کی اوزون مسافه‌یی، آنجق کنج باجاقلرده بولوناجق قوت وجسارتله یالکز بر حمله‌ده آشیورمش وبوتون غرب ادبیات متأخره‌سنی درآغوش ایده‌رك کندیسیله هم سن وهم عصر اولان غرب شخصیتلریله برابر یاشامغه باشلامشدی.

بو نقطه‌یه کلنجه درحال وارد اولاجق اعتراضی سه‌زییورم. اوزمانه قدر غربدن زیاده عجمك تأثیراتنه تابع اولان ادبیاتی بردن بره بوکه‌رك غربه توجیه ایدیورمکله ادبیات جدیده ادبیات ملیه‌یه نصل خدمت ایتمش اولدی؟ بو، ادبیات جدیده‌یه قارشی دائما سرد ایدیلن براعتراضدر، که دها سز ایراد سؤال ایتمه‌دن بن کندی کندیمه تخطر ایدییورم. بونك همان جوابنی ویرمش اولمق ایچون کندی اعتقادیمی سویله‌یم. ادبیات جدیده غربك وسائط صنعتنی، اصول تلقی و رؤیتنی آلمش اولمغله برابر کندی ملیتندن تماميله باشقه‌جه ویرمش دکلدی. نظمنده بوتون تغنی ایتدیکی شیئلر، نثرنده بوتون تصویر ایتدیکی حسلرینه قعر ملیتندن نبعان ایدن شیئلر وحسلردی. ادبیات جدیده‌یه منحصراً غربك تأثیری آلتنده قالمش، ملیتندن اوزاق دوشه‌رك تورکجه لسانیله غرب قلبی، غرب فکری طاشیمش بهتانی روا کورنلر اوزمانك اداره‌سنه قارشی ادبیات جدیده‌یی کوزدن دوشورمکه چالیشان واونی شایان نظر بر تهلکه کبی کوسترمکی موافق منفعت عد ایدن بر زمره‌نك سیاستندن

عبارتدی . بو بهتان او زماندن بو زمانه قدر عکسنك صحیح اولا بیله‌جکی دوشونولمکسزین دوام ایده کلمش ونصل رواج بولمشسه ینه اویله تأسس ایتمش بر عقیده‌دن عبارتدر که عندمده تماميله باطلدر .

— فقط استاد ، دییورلر که موضوعلر ، أملر ، غایه‌لر ثروت‌فنون ادبیاتنده تماميله اجنبیدی .

— بو فکری تولید ایده‌جك اسباب یوق دکل، شبهه‌سز... غرب ادبیاتنك آلات و ادواتی اقتباس ایدیلیرکن پارماقلرك اونلردن اخذ ألوان ایتمه‌مسی ممکن دکلدی. بلکه ادبیات جدیده‌نك شعرلری اوزمانه قدر یالکز غرب ادبیاتنده آچیلمش اولان آفاقدن اخذ سنوحات ایله‌دیکی ایچون بلکه ادبیات جدیده‌نك نثرینه اك زیاده زمین اولان حکایه‌لرنده اشخاص ، شرقدن زیاده غرب نمونه‌لرینی آکدیران تماثیل ایدی. فقط بوکار عمآ بوتون بو اشکال و ظواهرك آلتنده ینه بر تورك طویغوسی یوقمیدی ؟ اکر اولماسه‌یدی فکرتله جنابك شعرلری بوتون اوزمان نسلنك ، نه دییورم ، حتی بو زمان شبابنك لساننده ترتیل ایدیلیرمیدی ؟ .. حکایه‌لره کلنجه بونلر آره‌سنده بلکه یوقاریده اشارت ایدیلن ادعایی محق کوسته‌ره‌جك نمونه‌لر واردر، بونی انکار ایتمم . فقط بونلر بر آز غرب اداسنه مالك اولمقله برابر محیطمزده امثالنه تصادف ایدیله‌ین شیئلرمیدی ؟ یاخود ، غربه ویا شرقه تعلقلرندن قطع نظر ، بونلر برر بشر

نمونه‌سی دکلیدر ! بر ادبیات ، مطلقا فلان ویا فلان بایراغه صاریلمق مجبوریتنده‌میدر ؟ بونلرك خارجنده ادبیات بشریه بوقیدرکه هرهانکی برملتك لساننه ترجمه ایدیلیرسه ایدیلسین، تفرعاته عائد بعضی خصوصیاتدن قطع نظر کویا اوملتك لساننده یازیلمش کبی انسانیت ادبیاتنك مال عمومیسی اولسون ؟ آرتق بونقطه‌ده دها زیاده اصراره لزوم کورمیورم . دیکر برجهته کچه‌جکم .

ساعت دردی چالیوردی . خالد ضیا بك ساعتلره چوقمی مراقلی‌عجبا ؟ ایشته بردانه‌سی، یوس یووارلاق جثه‌سنی درت اینجه‌ستونك اوزرته‌سنه آصمش، بوماصه‌نك‌اوستنده طیقیردییور . بر دیکرینك ، تا آرقه دیواردن ، چاربتیلری ایشیتیلیور . طیشاریدن چنغراق سسلری کلیور .... قار او قدر شدتلی یاغیورکه آرتق پنجره‌دن ، قارشی مسجدك اینجه مناره‌سنی بیله کوره‌میورم . « مائی وسیاه » محرری ، آغیر آغیر طولاشیور ودییورکه :

— ینه او ارباب قلمك ینه اوزمان وجوده کتیردکلری آثار ایچنده مثلا رؤفك « ایوب یولنده » سی ، « کوچوك رمزی » سی، جاهدك « کوی دوکونی » ، « کوروجی » سی ادبیات جدیده زمره‌سنه داخل اولمامقله برابر ینه اوزمانك وحتی هرزمانك پك شایان دقت واهمیت برشخصیتی اولان حسین رحمینك بویوك حکایه‌لری ، حتی برآزکری‌یه طوغری

رجعت ایده‌جکم ، ادبیات جدیده‌نك نثرنده الك بویوك تأثیری
اجرا ایتمش اولان ، اکر کندمدن بحثه صلاحیتدارسه‌م ،
دها یازی یازمغه جسارت ایده‌مه‌دیکم بر سنده ، ازمیرده
کمال مراقله کتابجیدن آلوب سوقاقده پارمغمله یاپراقلرینی
ییرتارق اوقودیغم و عادتا نشوه‌مدن چیلدیردیغم سزائی بکك
« کوچوك شیئلر » ی ، بیله‌مم نیچون ، مملکتك حیات عرفانندن
وخصوصیله صوك حرکت ملیه‌دن بحث ایدیلیرکن اسمی مسکوت
کچیلمکده اتفاق اولونان احمد مدحت افندینك « حسن ملاح » ی ،
« حسین فلاح » ی ، « فلاطون » بکله « راقم افندی » سی او
زمانلرده بیله احتساسات ملیه‌یه هیچ کیمسه‌نك بیکانه قالمادیغنه
دلالت ایتمزمی ؟ ظن ایدرم ، بر ازده منصف اولمق ایچون
ادبیات جدیده ارکاننك نصل شرائط داخلنده چالشدقلرینی
دوشونمك ایجاب ایدر . وینه بونلر ثروت فنونده طوپلانمادن
اول بر برلرینی هیچ طانیمامش ، یکدیکریله هیچ بولوشمامش
آدملردر . آره‌لرنده نه محیط مشارکتی ، نه مکتب رفاقتی
واردی . جناب مکتبنی بیتیروب اوروپاده دولاشیرکن فکرت
استانبولده اقسرایك اوسـتنده تنها بر محله‌ده بویوك بر اوده
حیات صنعتنی یکی یاشامغه باشلامشدی . دیکر بری ولایتك
بر کوشه‌سنده ، بالآخره تصادفك کندیسنه رفیق وهم مسلك
ایده‌جکی محیطلرك موجودیتندن بی خبر ، یازی یازمق
اوکره‌نیوردی . وهپسنك ایلك خطوه‌لرینه ممر اولان آیری آیری

کذرکاهلری واردی . وغریب بر تصادف ، احتمال زمانك بو قبیلدن یولجیلری اوکنه ییغدیغی مهالکدن ممکن مرتبه قاچینمق حسی، بر آره‌لق بونلری یکدیکرینه صوقوقلق حسیله تقریب ایتدی. غالبا أولمك لازمسه برابر أولمك ایچون . وبو أولمك تهلکه‌سی ، طبیعی بونی معنوی معناسیله آلیورم ، پك موجود ایدی . بونلری یکدیکرینه تقریب ایدن اسبابك باشنده احمد احسانك جسارتی، وهیچ شبهه یوق ، اکرم بکك صفوت وجدانی واردی . اکرم بك او زمان بو کنجلکه وصایت ایتمه‌نك نه‌قدرخطرناك اولاجغنی هیچ دوشونمه‌یه‌رك ، دها دوغریسی پك زیاده دوشوندیکی حالده بوکا هیچ اهمیت ویرمه‌یه‌رك، خصوصیله کندیسندن صوکره کلن نسلی استرقاب ایتمك شویله دورسون ، بالعکس اونی یتشدیرمه‌نك صوك ایفا ایدیله‌جك بر وظیفه اولدیغنه حکم ایده‌رك ثروت‌فنون چاتیسی آلتنده تجمع ایدیلمش اولدی. وبولوای تکافلك آلتنده اوزمان شبابنك همان بوتون متمایز سیمالری طوپلاندی . بو ، او زمان ایچون شبهه‌سز پك جالب‌اندیشه برشی ایدی . ادبیات جدیده ارکانندن هیچ بریسنك برمتکاسی یوقدی. وهپسنك‌اوزرنده هر شیئدن توحش ایدن حکومتك نظرهٔ شبهه‌سی آچیلمش ، عادتا بورغولایارق بینلرینی دەلەردی . حکومت کندیلرندن بوقدر شبهه‌دار کن بو شبهه‌یی بر رقابت ادبیه حسنك سوقیله ادبیات جدیده علیهنده استعمال ایتمك ایسته‌ینلری‌ده داخل

حساب ایتمك لازمدر. ادبیات جدیده‌نك تاریخنی یازمق ایسته‌ین
ظهور ایدرسه پك آرزو ایدردم كه او زمانك جرائد ورسائلی
و بونلر میاننده بالخاصه « معلومات » رساله‌سنك قابلری
قاریشدیریلسین . ادبیات جدیده‌یی هر شیئدن اول بر ده‌قادینم
شكلنده كوسترمكه یلته‌نلر اولدی. حتی بر كره بو كلمه بولوندقدن
صكره، أوت بر كره ادبیات جدیده اركاننه ده‌قادان دینلدكدن
صوكره اوفاق برصیچر ایشله ده‌قادانلره آنارشیست دیدیلر ،
نیهیلیست دیدیلر . ادبیات جدیده اركاننك پیش مساعیسنده
منظور اولابیلن یگانه افق قزان چوللریدی . بشقه بر مكافاته
انتظار ایده‌مه‌زلردی . بوتون بو مخاطراته رغماً ادبیات جدیده
اركانی كویا پك یوكسك بر قدرت طرفندن كندیلرینه حواله
ایدیلمش بر وظیفه‌نك قدسیتنه ایمان ایده‌رجه‌سنه چالیشدیلر .
تا كه نهایت حكومت آرادیغی وسیله‌یی بولدی و ثروت فنونی
او وسیله‌یی ویرن جاهدله برابر عدلیه‌یه سوق ایتدی . اكر
اوزمان عدلیه نظارتنده عبدالرحمن پاشا كبی اصالتله ، صفوتله
متجسس ومتصف بر ذات اولماسه‌یدی ، بیله‌مه‌م ادبیات جدیده
نصل بر فجیع نتیجه ایله ختامه ایرمش اولاجقدی . مع مافیه
بوقدر مشكلات آره‌سنده واو قدر آز بر زمانده ثروت فنون
ادبیات اوزرنده سیلینه‌میه‌جك برتأثیر براقمشدر . »

قیش آقشاملرینك بردنبره چوكن بزكین قاراكلقلری ،
جامك آرقه‌سنده بیریكیوردی .

— بو تأثیری نصل خلاصه ایده‌بیلیرسکز .

بر سیغاره یاقدی و : بو تأثیری تمامیله ایضاح ایده‌بیلمك ایچون صنعتی اصل ادبیاتدن تفریق ایتمك لازمدر اعتقادنده‌یم. صنعت خصوصنده نظمده بلا شبهه فکرتله جنابی بولورز . دیکر شخصیتلر ، بوتون بو ایکی استادك اطرافنده طوپلانیر ظن ایدییورم . » دیدی .

— هانکیسنك اطرافنده داها زیاده ؟

— فکرت دها صوکره وجوده کتیردیکی او محیر عقول خارقهٔ صنعته واصل اولمادن أول ، مثلا مکتب رساله‌سنك ایکنجی دورهٔ استحاله‌سنده جنابك نظملری بر بویوك اختلال ، خیر آور بر اختلال وقوعه کتیرمشدی. فقط اویله ظن ایدییورم که بالآخره ثروت فنونده فکرت ، شهراه صنعتده غیب ایدیلن مسافه‌یی مع زیاده قازاندی . و بر زمان کلدی که بو ایکی استاددن هانکیسنك دیکرینه تحکم ایده‌جکنده هپ متردد ایدك . حتی بزلر ، اونلرك اطرافنده بولنانلر ، بعضاً شبهه‌مزی کندیلرینی استکناه ایده‌رك ، استمزاج ایده‌رك حل ایتمك ایسته‌ردك . فقط او وقت ، غالبا محیطمزك اطرافنده‌کی خصومتلردن دیکله‌نمك ایچون کندی آره‌مزده اوقدر حذف نفس قاعده‌سی حکمران اولوردی که نه زمان جنابه مراجعت ایتسه‌ك فکرته قارشی بر وضع تلمیذانه آلیر ، نه زمان فکرتك رأینی صورمق ایسته‌سه‌ك اك بویوك استادك جناب اولدیغنده اصرار ایدردی . و هر ایکیسی ده

بوقناعتلرنده اوقدر صميمی ایدیلر، اوقدر که بز شبهه‌مزی حل ایده‌مز، دها بویوك برشك ایچنده قالیردق. بیلمه‌م اوزماندن قالمه برشك نتیجه‌سیمیدر ؟ حالا بوسؤالکزه قیصه بر جوابله مقابله ایده‌جك وضعیتده دکلم. فقط بندن مطلقا برجواب بکله‌رسه‌کز دییه‌جکم که جنابك نظمی دهاشوخ، دهاشاقراق، اداومشوارنده دها جاذبه‌دار اولمقدن مترکب برخصوصیته مالك ایکن فکرتده نظم دها وقور، دها اصیل، بلکه دها درین، یاخود دها یوکسك اولمشدر .. کوچوك پارچه‌لرنده فکرت نتیجه‌لری اهمال ایدر کیبدر . حتی بوندن کندیسی‌ده بحث ایده‌ردی . فقط بوبوك پارچه‌لرنده، مثلا سها وپروینده، صوکره صوك دورهٔ صنعتکارانه‌سنده وجوده کلن مثلا مشهور سیس منظومه‌سنده نظم آرلق اونك ألنده اوزون اوزون آچیلان ودائما الوان و ازهاریله کوزلری اوقشایان بر ایپك قوماش طوپی کیبدر . اونك سکز اون، حتی بعضاً اون اون بش مصراعی بردن در آغوش ایدن، بر اوجندن طوتولدیغی زمان هیچ قوپوقسز ایلیشیکسز، مسلسل، منتظم بر زنجیر کبی قیوریلوب اوزانان نه دیمه‌لی اونلره، « پهرییود » لری واردر. وظن ایدییورم که غالبا بعض افراطلرندن طولایی، نثره دوکولمش مؤاخذه‌سنی جلب ایدن موفقیتلری وارکه اکر انسانك بوتون اذواق موسیقیه‌سنی تطییب ایدن، حتی غشی ایدن آهنکی اولماسه منظوم اولدیغنه احتمال ویریله‌مز . بواعتبار ایله، نظمه قدرت

تصرف اعتباریله عروضدن چیقاریله بیله‌جك نتایجك حد اعظمی
کمالنی آلمش اولمق اعتباریله فکرت بی رقیب قالمشدر. نته کیم جناب ده
نظمنك شطارت وطربنده ومراجعت ایتدیکی وسائط بدیعه‌نك
ثروتنده بی‌رقیبدر. جنابك بوکا علاوه ایدیله‌جك بر مزیتی، عینی
رقابتدن آزاده قدرت استادانه‌یی نثرده‌ده کوسته‌رمش اولماسیدر.
لکن بوکونك نثرینه حاکم اولان نثر، شبهه‌سزاك مهم دورهٔ تکاملی
« سرکذشت » دن زیاده « کوچوك شیلر » ده کوسته‌رمش اولان
نثردر . وبو نثرك ذیل متعاقبی قیریق دوکوك اولماسنه رغماً
رؤفك، صوکره اونك داها منتظم، دها قوی، دها تمیز بر شکلی
دیمك اولان جاهدك نثریدر . و هیچ خلافی ادعا ایدیله‌مز ؛
ظن ایدیورم که ادبیات جدیده سکوت ایدوب ده تا حریت
مطبوعات طوغاسی‌یه قدر دوام ایدن فترت زماننده صکره بردن
بره طاشان وبوکون هر یرده، یالکز جرائد ورسائلده دکل ،
حتی اجتماعکاهلرده ، خطیبلرك لساننده ، حتی بوکون صنوف
منوره‌نك علی‌العاده مصاحباتنده قوللانیلان نثر هپ ایشته او
کوندن کونه تکامل ایدن نثردر. شبهه‌سز ، بو مزیتی منحصراً
ادبیات جدیده‌یه عطف ایتمك داعیه‌سنده دکلم . بن بر مرحله
اشارت ایدیورم . حتی منصف اولمق ایچون سزه بر خاطره
حکایه ایده‌یم : فجر آتینك تشکل ایتدیکی سنه‌یدی ، بر کون
رجائی زاده ا کرم بکله تصادف ایتدم . « فجر آتی‌یی تعقیب
ایدیورمیسکز ؟ » دیدی. « أوت » دیدم . « لسانلری چوق

کوزل ، دیدی ، والبته سزککندن دها کوزل ودها منتظم »
قطعیاً جرح ایتمه‌دم . وبو کون حالا اواعتقادده‌یم که اکرم بکك
تامیله حقی واردر . استادك اوکون سویله‌دیکی شیئه بو کون
بنم طرفمدن علاوه ایدیله‌جك برشی وارسه اوده بو کونك لسانك
حتی یئه اوزمره‌یه منسوب ارباب قلم لسانك ، فجر آتی لسانندن
دها کوزل اولماسیدر . بو اویله بر حرکت تکاملدرکه اوکنه
کچمك ممکن دکلدر . آره‌صیره وقوعی ضروری اولان وممکن
مرتبه چابوق تصحیح ایدیلمسی تمنی ایدیلمك لازم کلن انحرافلردن
قطع نظر ، دائما ایلری‌یه کیدن وایلری‌یه کیتمه‌سی ضروری
اولان بر تکاملك خطواتنی انکار ایتمك بنجه خطادر . ادبیات
جدیده‌نك لسان زمینده‌کی خدمتنی اشارت ایتمش اولدم .
لساندن قطع نظر، ادبیاتك حرکات عمومیه‌سنده‌کی تأثیری اجمال
ایتمك ایچون بو پك زنکین بحثی پك قیصه برجمله‌ده طوپلامق
ایسته‌رم . او قیصه جمله شویله فورموله ایدیله بیلیر : ادبیات
جدیده غربك تلقیات صنعتنی آله‌رق کوشهٔ رؤیتی دها واسع
افقلره نکران اوله بیله‌جك بر صورتده اخذ موقع ایتمش و
طبیعتی ، بشریتی دها انسانی ، دها عصری برحسله تلقی وتصویر
ایتمشدر .

— شو حالده ثروت فنون ادبیاتندن صوکره تورکجیلك
نه‌وجوده کتیردی ؟ وزن، ترکیب وموضوع مسئله‌سی حقنده‌کی
دوشونجه‌لرکز نه‌در افندم ؟

— نجه بونلر، یکدیکرندن آیری آیری شیلردر. اکر تورکجیلکی سیاسی و اجتماعی تعلقلردن تماميله تجرید ایده‌جك اولورسه‌کز شو سؤالکزه نظراً تورکجیلك تعبیرینی یالکز اوچ بحثده طوپلامق ممکن اولا بیلیر: لسان، وزن و بونلردن مجرد اولارق ماهیت اعتباریله ادبیات مسئله‌لری. الك صوکنجیسنه الك اول جواب ویره‌یم. ادبیات قدیمه حقنده‌کی مطالعه‌لرمی دیکله‌رکن دقت ایتمشسکزدرکه ادبیاتمزك تاریخ تکاملنده الك بویوك نقیصه‌یی ادبیاتك منابع ملیه‌سندن اوزاق دوشمش اولمسنه عطف ایتمشدم. اکر بنی ده داخل ایدییورسه‌کز ادبیات جدیده ارکانی آره‌سنده هیچ بر کیمسه‌یه تصادف ایده‌مزسکزکه هانکی بر ملتك ادبیاتنده الك بویوك مزیت، اونك سجایای ملیه‌یه معروض اولماسی، ظواهری نه اولورسه اولسون، جلدی طیرمالاناجق اولورسه چیقاجق اولان قان ذره‌سنك عرقیتنك قانندن مترشح اولماسی لزومنده متفق اولماسین. بو کون دها بارز، دها صریح بر شکلده وجوده کلن حرکت یوقاریده ده مختلف یرلرده سزه سویله‌دیکم کبی مختلف زمانلرده مختلف تظاهراتی کورولمش اولان بر حرکتك دها طوپلی واطرافی سوروکله‌یه‌جك درجه‌ده دها کورولتولو اولماسندن عبارتدر. بن، کندی حسابمه بونك الك بویوك مروجلرندن اکر منسوب اولدیغم نسل بو خدمتی، بو وظیفه‌یی، بو شکلده و بو اهمیتله کندی زمانلرنده یاپامامشلرسه بونی اونلرك ذهنیتنه

دكل ، مختلف اسبابك تأثيرينه حمل ايتمك موافق اولور . حتى
بن دييه‌جكم كه بو حركت مليه متسلسل بر زنجيرك دوام ايدن
بر قسميدر. ادبيات جديده ، حتى آره‌ده ، بيلمه‌م نه‌لر واردى ،
نايپلرمى واردى ، نويونانيلرمى واردى ، اونلر بيله برطرف
ايديله‌يه‌رك بو كونكى حركت مليه‌يى عينى بويوك حركتك
بر ذيلى كبى تلقى ايدييورم. جلال ساهر بك ادبيات جديده‌نك
اك كزيده كنجلرندن برى ايكن ، هيچ ظن ايتمه‌م كه اجتهادات
اساسيه‌سنى فدا ايتمكه لزوم كورسون ، متعاقباً فجر آتينك
بو كون توركجيلك حركت ادبيه‌سنك ينه اك كزيده واك مهم
اركانندن برى اولمشدر . واونك ، بويله اولمق ايچون برتحول
كچيرمش اولماسنه ذاهب اولانلردن دكلم . بو بحثده ، يعنى
ماهيت ادبيات اعتباريله نه زمان ، حركتك باشليجه عامللرندن
برى اولان كوك آلپ ضيا بكله تعاطئ افكار ايتسه‌م اجتماعيات
مدرس محترمنك نظريات معقوله ومحاكمات منطقيه‌سنده عقيده‌مى
رنجيده ايده‌بيله‌جك برنظريه‌يه تصادف ايتمه‌دم . باقكز لسان
ووزن خصوصنده نقاط نظرده بو قدر آهنك حاصل اولامايور .
لسان كندى كنديسنه تحولات تكامليه‌دن كچديكى كبى وزنده‌ده
برتحول وتكامل حادث اوليور . اكر كندمدن ده بحثه مأذون ايسه‌م
دييه‌جكم كه بو كون برنظر رجعى ايله اوتوز شو قدر سنه ايچنده
يازديغم شيئلره باقاركن بونلرى هپ آيرى آيرى زمانلره منسوب
آيرى آيرى آدملرك يازيلرى كبى كورييورم . والبته بو كون
يازى يازاركن بن مائى وسياهك ، عشق ممنوعك مؤلفى دكلم .

سز بکا کیمك کیمدن تأثریاب اولدیغنی صورییورسکز. بو، شخص تعیینیله پك ممكن‌الحل دکلدر. فقط بن کندی حسابمه عمومیت اوزره دییه‌جکم که بن هر اوقودیغمدن متأثر اولیورم، وامینم که کنجلر آره‌سنده هر کوزل بولدیغم صحیفه بنده یکی بر تأثیر براقیور. سزه طوغریدن طوغری‌یه ساحهٔ ادبیات خارجنده مثال کوسترمك ایسته‌مه‌م. ساحه‌یی تحدید ایده‌رك اك متبارز کنج سیمالردن بحث ایتمك لازم کلیرسه مثلا ناثرلر آره‌سنده بر خصوصیت مستثنایه مالك عد ایتدیکم، دها دون برچوجق اولان فالح رفقی وار. شخصلرینی پك آز واوزاقدن طانیدیغم یعقوب قدریله عمرسیف‌الدین وار. دها بشقه اسملر تعدادینه لزوم کورمیورم. فقط نه‌زمان بونلردن برینك کوزل بر صحیفه‌سنی اوقوسه‌م پارمقلرمده درحال عینی کوزللکه واصل اولمق ایسته‌ین بر غیجیقلانمه لرزشنك قوشدیغنی حس ایدییورم. ظن ایده‌رم که اصل بادیٔ اختلاف اولان اساس مسئله‌لری بر طرفه بیراقوب‌ده مسائل تالیه ایله‌لزومندن فضله اوغراشان افراطکارلردرکه، عربجه، عجمجه کلمه‌لري چیقارالم، ترکیبلری قوللانمایالم، لسانمزه، نه‌قدر غیرمأنوس، غیرمعروف، تورکجه کلمه‌لر وارسه‌اونلری ییغالم دیین فرط غیرت اربابیدرکه اختلافه اسباب تهیئه ایدییورلر. هر فرقه‌نك برمنتهای یساری واردر. او افراطکارلردرکه اصل استهداف ایدیلن غایه‌یه مفید اولمقدن زیاده مضراولورلر. منحصراً ترکیبلردن بحث‌ایتمك ایجاب ایدرسه ترکیبلرك اسکیسی قدر ابتذالاً استعماله طرفداراولمقدن بعیدم.

لكن مطلقا تركيب استعمال ايتمه‌مك كبي بر قيد ايله مقيديته‌ده شو مصاحبه‌مزك حوصله‌سنه صيغديريلامايه‌جق قدر اسباب و مطالعاته مبنى طرفدار دكلم. سزه كندى كچيرديكم بر استحاله‌يى حكايه ايده‌يم: ادبيات جديده‌نك بر دورهٔ معلوله‌سندن بحث ايتمشدم. او اثناده بن‌ده عجيب تركيبلر ياپاردم. ازجمله اوچوزلى تركيبلرم واردى. او اثرلرمدن برينك تكرار طبعنده مطبعه مسوده‌لريني تصحيح ايدركن بلا اختيار اوچوزليلرى ايكيزليلره تبديل ايتدم. بو حكايه‌دن شونى آكلاتمق ايستيورم كه ساده‌لكه طوغرى طبيعتيله يوروين بر لسانك دها زياده تسريع خطواتنه چالشمق فضله، بلكه خطرناك برتشبثدر.

استادك، ادبياتده‌كى بويوك موقعندن امين بر صنعتكار وقاريله، سنه‌لرجه بوتون بر مملكت نسلنك متجسس، متحسر كوزلريني و قلبلريني ياراتديغى صحيفه‌لرا اوزرنده لذتله برلشديرمش بر ادبيات مرحله‌سى، بر نثر باباسى جومردلكيله سويلديكى طاتلى شيئلردن آيريلق، نيچون اعتراف ايتمه‌يم، براز زوردى. فقط بن بورايه كله‌ليدن برى چالديغنى ايشتمه‌ديكم شو قوجه ساعت اينجه‌جك صابلى طوقاغنى مدور جا كه آلتى دفعه ايندريپوردى. صوك تره‌نك حركتنه آنجق اوتوز، قرق دقيقه قالمشدى.

بو افاده‌لرى همان آياقده ديكله‌دم كبى برشى:

— وزن مسئله‌سنه‌ده جواب ويره‌رك اكمال ايده‌يم. عروضك السنهٔ غربيه‌ده موجود مختلف نوعدن اوزانك بخش ايتديكى سهولته و قابليت استعماله مالك اولماديغنه بن‌ده قائلم. فقط اونك

هیچ برلسانده ، اوزان آره‌سنده تصادف ایدیله‌مه‌ین برثروت موسیقیه‌یه مالك اولدیغنه معتقدم. هجا وزنی بلکه دها زیاده سهولتی مؤمندر . فقط بو کونه قدر ارائه ایدیلن امثالندن هیچ بریله استلذاذ موسیقیمك مطیب قالمش اولماسنه تصادف ایتمه‌دم . ذاتاً عروضك نقصانلرینه قائل ـ عفو ایدرسکز غالبا سجع یاپاجغم ـ وهجا وزننه مائل اولان دوستلرم آره‌سنده پك چوغنه تصادف ایتدم که هنوز بو وزنك احتیاجات صنعتکارانه‌یی خوشنود براقه‌جق برشکل اکتساب ایتمه‌دیکنی معترفدرلر . اویله فرض ایدییورم که بومیانده یحیی کمال بکی بر برهان اولمق اوزره ارائه ایده‌جکم . بو کزیده صنعتکار آرتق عروضدن مطمئن اولمایان وهنوز هجاوزنی موجب ممنونیت برتکامله مظهراولامش بولان برشاعردرکه هرایکیسنده‌ده مع التأسف حالا التزام سکوت ایدییور.

محترم صنعتکارك حضورندن، ماضی‌یه دائر کوزل برآبده‌یی سیرایتمکدن دونن برآدم حسیله آیریلدم. یرلر بم بیاض اولمش. اطرافده قارلر کیجه‌لین صوغوقدن و قارا کلقدن اورکمش بوجکلر تلاشیله قایناشیورلر ، اوموزلرمه ، قوللرمه ، بوینمه صوقولیورلر وبنده أرییورلردی. اطرافك آجی سیاهلغنی یریر ییرتان فنه‌ر ایشیقلری ـ استاسیونك ، قوله‌نك ، بو کیجه منظره‌لری ـ انسانه حشیت وانزوا حسلری ویرن برمبالغه ایله قاراکلقلرده شفاف بوغولرینی توتدورییوردی .

شیشلی ١٢ کانون ثانی ١٣٣٤

جناب شهاب الدين بك

ایلیق بیله اولمایان بر کونش ضیاسی، تك پنجره‌دن کوچوجك اوطه‌نك اورته‌سنه شفاف صارارتیسنی اوچوق برخالی اسکیسی کبی یایدقجه دیوارلری آرقه‌لرنده غیب ایتمش قویو جلدلی کتابلرك رنکلری مورمسی بر لوشلق ، صوغوق بر کولکه ایچنده بوتون بوتون قویو کوزو کیوردی. بن بو کاغد قوقولی حجره‌ده جناب شهاب الدین بکی بکله‌رکن کندیسنه صوراجغم سؤالی ذهنمده حاضرلایوردم.

سیاه پورتوکلی قطیفه جاکتنك یقه‌سی قالقیق؛ طومبول اللرینی اوغوشدیره اوغوشدیره یازی خانه‌سنك باشنه کچدیکی زمان دیدم که:

— سز ثروت فنونه برسیاحت ادبیاتی، ونثرمزه یکی بر تصویر طرزی کتیرن محررسکز. یکی نثرده نامق کمال‌له باشلایان

تصویر » سزك الگزده بویوك براصلاحه اوغرادی. « عاكف بگده » كی قرق اللی سطرلق مبالغه‌لی فیرطنه تصویری نره‌ده « ورقهٔ سیاحتده » اوقودیغم یالگز شو : اطرافده نهایتسز برآجی صو یغینی كوریبوردم

جمله‌سی نره‌ده . آره‌ده بر عصرلق فرق وار : شاتو بریاندن ، برناردەن دوسەن پیەردن ، پیەرلوتی‌یە ، رونه بازه‌نه قدر اولان مهم بر فرق ! . . .

ادبیاتده بو طرزی ترجیحگزده سیاحتلرگزك البت پك بویوك دخلی اولمشدر . تحسسلرگزی نصل طوپلادیغگزی ، صوكره نصل توسیع ایتدیگگزی لطفاً بزه آكلاتیرمیسگز؟....

جوابده ، سز وبن ، ترەنلردن كمیلره ، كلكلردن دوه‌لره ، صولردن قوملره ، با او بابلردن خرمالره كیدن ، خانلردن اوتللره كچن ، ومتصل انطباع طوپلایان نشئه‌لی برسیاح كوره‌جك ، صوكره‌ده بو طوپلادیغی مالزمه‌لرله صنعتكارك آتولیه‌ده‌كی ایشجیلگنه تماس ایده‌جكدك . چونكه اونك اسلوبنده موشكاف برایشجیلك فضله‌سیله كوزوكور . طبیعت بویله كول رنكی صونكرلر كبی بولوطلر سماده صیقلدقجه آشاغیده مملكت كول رنكی بر حس موت ایچنده صیقیلیر . دیه تركیبلی ، جناسلی ، اویونجاقلی حس ایدیله بیلیرمی ؟ بن ایناماییورم . . . آنجق اولسه اولسه ماصه باشنده دوشونولور !

اونك ایچون جناب شهاب الدین بكك طرز مساعیسنی اوكرنمگه مراق ابدییوردم . فقط سؤالم ، بیق واك آلتندن صالیویریلن

قهقهه‌لرله فاصله‌لانه‌رارق آڭلاتدیغی برقاچ تحف ادبیات
دیدی قودیسنه قاریشوب گیتدی. دیمك استاد صنعتنك بو محرم
گوشه‌لرینی بزه تودیع ایتمكدن چكینیوردی. بن ده فضله اصرار
ایتمه‌دم. باشقه بر سؤاله آتلادم.

اسكی ادبیاتمز حقنده‌كی تحسسلرینی اوگرنمك ایسته‌دم بونده
استادی سویله‌مكه حاضر بولدم. دیدی كه:

— بزم ادبیاتمز مع التأسف منتظماً تكامل ایتمه‌دی: زیرا
مقلد اولمقله باشلامشدی، واویله دوام ایدییور. معلوم، ادبیاتك
سیر طبیعیسنده اوچ بویوك مرحله واردر: دور غنائی، دور
داستانی، دور حیاتی... دور غنائی محصولاتی علی الاكثر
یازیماز، آنجق ترنم ایدیلیر وغائب اولور: بزم قایا باشیلر، كوی
توركیلری، مانیلر... بونلری بو صنفه ادخال ایده بیلیرز. اصل
ادبیات مكتوبه ملتك عصر شبابنده سوق حماسله ترتیل ایده‌جكی
داستانی اثرلرله باشلار. نهایت الواح طبیعیه وحیاتیه‌یی، مضحك
وفجیع وقایع بشریه‌یی تصویر وحكایه‌یله دوام ایدر. بز ادبیات
ایرانی تقلیدله باشلادق. فقط ادبیات ایران اولا رودكی وعنصری
كبی ایكی اوچ شاعر غنائیدن صوكره بر فردوسی گورمشدی.
ترقیسی دوام ایتسه‌یدی شبهه یوق كه بویوك بر ادبیات حیاتیه دوری ده
یاشایاجقدی... بز بویله اولامادق؛ عصرلرجه، اوت عصرلرجه،
وجوده گتیردیكمز آثار منظومه — گل وبلبل، شمع وپروانه، می
ومغبچه — كبی طوقوز اون مضمون اطرافنده طاغیلان پراكنده
فكرلردن تركب ایتدی، هانیا فرنكلرك Pensées détachées

دیدکلری شیئلردن . . . هر « ادبیات » کندیسنی یتیشدیرن جمعیتك مصور احوالیدر ، دییورلر ، بو ادعا هیچ اولمازسه بزم اسکی ادبیاتمز حقنده طوغری دکلدر. اجدادمزی‌اواثرلرك مفهومنه کوره متصف ظن ایتمیورم. هیچ شبهه‌م یوق‌که اونلر یازدقلری قدر قلندر دکلدیلر . بزه میراث بیراقدقلری آثار ودیار بونك شاهدیدر . بناءً علیه دییورم‌که : اسکی ادبیاتمز غیر صمیمی ایدی . کوکلدن زیاده قلمدن چیقدی . فقط اسکی ادبیاتمزی تشکیل ایدن پراکنده فکرلرك بعضلرینه بایلیرم ، پك چوغی خوشمه کیتمز ، هیچ آ کلامادقلرمده ــ اعتراف ایدرم ــ آزدکلدر. فضولی ، ندیم وباقی‌یی ــ ترجیحم صره‌سیله سویلیورم، تاریخ صره‌سیله دکل ــ اسکی‌ادبیاتمزك اقانیم ثلثه‌سی کبی تلقی‌ایده‌رم، اوچی‌ده بالخاصه قلبمه‌سویله‌دکلری‌ایچون محبوب قلبمدر. اسکیلردن بن بالخاصه تربیهٔ لسانیه آلدم. قیمت لسانیه اعتباریله اونلری پك یوکسك بولورم . آرایان اونلرك آثارنده نه‌لر ونه‌لر بولماز ! . . . آنجق «ادبیات» اولمق اعتباریله عدم کفایتمه قانعم: پراکنده فکرلر، نه‌قدر کوزل، نه‌قدر یوکسك اولسه‌لر تام بر بنای ادبی تشکیل ایده‌مه‌زلر . اونلر آنجق غنائی بر ماهیتی حائزدرلر ، و ادبیات حیاتیه‌یه واصل اولمق ایچون بلکه بررقدمه‌خدمتی ایفاایدرلر ، دورهٔ حیاتیه‌یه چیقامایان ادبیاتلر برر جنین ساقط حکمنده قالیرلر. اسکی ادبیاتمزده ، نا قابل انکاردرکه تام بر لوحهٔ حیات تشکیل ایدن بر تك نظم یوقدر . نثردن یعنی نثر ادبیدن ایسه هیچ بحث ایتمیورم ،

زيرا اسكی ادبياتك قسم منثوری برقاچ صحيفهٔ تاريخله سنان پاشا تضرعنامه‌سی كبی ايكی اوچ پارچه‌يه منحصردر واوزونجه انتقادی تحمل ايده‌مز . مع مافيه اعتراف ايده‌يم كه هپمز او طاغنيق ماضينك آز چوق خرجكذاری‌يز .

وكولومسه‌يه‌رك اللرينی اوغوشديردی . چونكه اوطه خيلی سرينده‌ی؛ بيقلرينك اوجی يقه‌سنه سورونيوردی . صندالیه‌سی اوزرنده صاللاندقجه، ايری پارلاق كوزلی، شاقاقلرندن آغارمغه باشلامش سرت سياه صاچلی طومبول سيماسی يازيخانه‌سنك جامنه حفيف وتيتره‌ك عكس ايديوردی قارشمده بری مجسم، بری مسطح ، جناب شهاب الدين بك ، اسقامبيل كاغدلرنده‌كی رسملر كبی ايكيزله شيوردی .

— برآز تجدد دورمزدن بحث بويورمازميسكز افندم؟ ديدم

— شبهه يوق كه دور تجددمزده غربه توجهله باشلادی . وايلك غربه توجه ايدن شناسی اولدی . مع مافيه شناسی نظمی اعتباريله تماميله شرقلی قالديغی كبی نثری اعتباريله‌ده بر «غزته‌جی» دن يوقاری چيقامامشدر . اعتقادمجه بزده « نثر ادبی » نامق كمالله و « انقلاب نظمی » عبدالحق حامدله باشلار . بونلر ايكی عظيم هويتدر وهر بويوك شخصيت كبی اونلرده فطرتاً رومانتيك ايديلر . هوغو وامثالنه شدتله مجلوب اولديلر . اثرلرنده بو نفوذی حس ايتمه‌مك ايچون بك چوق جبر نفس ايتمه‌مز لازم كلير . اودورك كنج برعنصری واردی : سامی پاشا زاده سزائی بك كه خدمتی پك بويوك اولديغی حالده بيلمه‌م نيچون نامنه كافی

درجه‌ده اظهار شکران اولونمیور . سزائی بك دور تجددك
اك کوزل رومانتی ، اك ادبی مقالاتنی ، اك معتدل ومرغوب
نثرینی وجوده کتیردی . او اعتقاده‌یم که دور تجدد له بزم
دورمز ارەسنده سزائی بر خط وصلدر . بو دوری خلاصه
ایده‌لم : کمال نثرادبی‌یی تأسیس ایتدی ، حامد نظممزی محدود
شکللردن قورتاردی ، نظمك فکراً و شکلاً نامتناهیلکه نامزد
اولدیغنی کوستەردی . حامدك نشیده‌لرنده مضمون اسارتی یوقدر .
بو ، بویوك اثر ترقیدر . سزائی ، کمالك مبالغه‌لرندن تراشیده
وبناءً علیه دها ادبی و دها ظریف بر نثر وجوده کتیردی .

— صوکره ، ثروت فنون ادبیاتی نه یاپدی افندم ؟

— بزه کلنجه : بز کمال حرمتله کمال ، حامد وسزائی‌یی
تعقیب ایتدك . بزم دها واسع تتبعات ادبیه‌مز اولمق ضروریدی .
یك ایرکن فرانسز ادبیاتیله الفته باشلامشدق . اویله صانیورم که
بز « ادبیات » مفهومنی ونظم ونثرك ماهیتنی دها ایی آکلادق
وبونك ثمره‌سی اولارق مثلا استاد نظیفك نثری کمال بکك نثرینه
نسبتله بویوك بر خطوۀ تکاملدر . بونده شبهه یوقدر . «فکرت »ك
نظمی « حامد »ك نظمنه نظراً ، خالد ضیانك حکایه‌لری کمالك
و سزائینك رومانلرینه نسبتله اویله‌در . مع مافیه بن بو دوردن
بحثه نفسمی مأذون عد ایتمم . چونکه شدتله علاقه‌دارم .
یالکز شوقدر دیه‌یم که بودورك بتون موفقیتلرینی «فکرت »ه
اسناد ایدنلر بویوك ، اما بك بویوك وبك غلیظ برصورتده تاریخ
ادبیاتمزی تحریف ایتمش اولیورلر . (کوزلری پارلیور ،

کنارنده‌کی بوروشقلقلو آرتیوردی، یوزینه خفیف برحرارت
قیرمیزیلغی چیقمشدی) کنجلرك هیچ بری « فکرت » ی
و « فکرتك » دورینی نیم قدر طانیمق ادعاسنده اولامازلر :
بو صلاحیتله سویلیورم که « فکرت »ك معاصرینی ایله مناسبتی
هیچده بر چوقلرکزك ظن ایتدیکی کبی دکلدر . اونك مثلا
خالد ضیا اوزرنده‌کی تأثیری هیچ مثابه‌سنده اولدیغی حالده
کندیسی خالد ضیادن پك درین برصورتده متأثر اولمشدر، وحتی
هیچ اسمنی ذکره لزوم حس ایتمه‌دیککز محمد رؤفك فکرت
اوزرنده برنفوذ اجرا ایتمش اولدیغنی ادعا ایده بیلیرم . فکرتك
بویوکلکنه هپکزدن زیاده قانع اولدیغمی اوکا دائر یازدقلرم
وسویله‌دکلرم اثبات ایدر .

خاطرلایورم ، بوندن اوچ ییل اول ، بر زیارتم اثناسنده
« خالدضیایه رومانلرینی یازدیرمق خصوصنده آشویقاتده بولنان ده
اودر. سوزمی جدیتله تلقی ایدیکز. فکرت اولماسه‌یدی ادبیات
جدیده ظهوره کلمه‌زدی دیمه‌یم ، فقط هر حالده دها رونقسز،
دها ناقص بر شکلده تجلی ایدردی . اومکتبك روحی اودر!»
دیمشلردی . بوسفرده بویوربیورلردی که : « مع مافیه ، بوتون
بویوکلك توفیق فکرته حصرایدیلملك ایسته‌نیلنجه: «یالان!» دیه
حایقیرمقده تردد ایتمه‌م . ثروت فنون ادبیاتی نامنی ویردیککز
«انقلاب»ك شبهه یوق که «فکرت بویوك عامللرندن بریدر، فقط
عامل منفردی دکلدر واولامازدی» بونك ایچون کفایت ایده‌جك
درجه‌ده تتبعات ادبیه‌سی یوقدی : شرقی پك آز طانیر، غربی همان

همان هیچ بیلمه‌زدی . خالد ضیانك ، جاهدك ، رؤفك رفاقت ادبیه‌سی اونك حقنده غایت مفید ومثمر اولدی ؛ بونلر فکرتك نظریات ادبیه‌سنی نیم جبری برصورتده توسیع ایتدیلر : (۳۱۰) ده‌کی توفیق فکرت ایله (۳۱۲) ده‌کی توفیق فکرت آراسنده‌کی مسافه‌یی فکرت آرقداشلرینه مدیوندر . « وخسته چوجق منظومه‌سیله « مائی وسیاه » عینی زمانده نشر اولوندی ، مقایسه ایده بیلیرسکز : فکرت هیچ اولمازسه آرقداشلرینه ویردیکی قدر آرقداشلرندن آلمشدر . شوقدروارکه فکرتده خارق‌العاده برنسبتده واران « سلامت ذوق » واردی . او اطرافنده کیلرك ایلکلرینی آلیر ، مزخرفاتنی براقیردی . مثلا فائق عالیله مناسبت دماغیه‌سنی تتبع ایدیکز : فائق بکك سطوت افاده‌سندن فکرت پك متأثر اولدی ، فقط « کهکشان » ده فائق بکك قدر معاندانه اقامتك موافق ذوق اولمادیغنی تقدیر ایده‌رك چابوجاق زمینه اینردی ! فکرت ، لسانی همزدن‌أیی بیلیردی ، کلمه‌لره اونك قدر هیچ برمز تصرف ایده‌مه‌یز ، وذوقی همز کندن زیاده سالمدی : ایشته محقق اولان ایکی بویوك مزیت ادبیه‌سی ... ندیمك دیوانندن کوزل بر « ندیم » ، نفعینك مجموع قصائدینه مرجح بر « نفعی » یازمش اولماسنك سببی ده بالخاصهٔ سلامت ذوق وحسن انتخابی ایدی : اوایکی بویوك شاعرك ده کوزللکلرینی آلمش ، اوته‌سنی ترك ایتمشدی . شونی ده علاوه ایدیکز که فکرت کندیسی ده پك بویوك بر شاعردی . مع مافیه ادبیات

جدیده‌نك حاملی اولمق اعتباریله موقعی امین اولکز خالد ضیانك
دونمده‌در : خالد ضیانك الفاظ و افکارمز اوزرنده نفوذی
فکرتککندن پك چوق زیاده اولدیغنه ایناتکز. ادبیات جدیده
هیچ اولمازسه یوزده التمش نسبتنده خالدضیانك ثمرۀ دهائی‌در.
ژوفت ، جاهدك ، فائق عالینك نفوذلرینی‌ده استصغار ایتمه‌یکز.
متباقیسنی ، فقط یالکز متباقیسنی ، فکرته مدیونز . استبداد
اداره مجبور سکوت ایتمه‌سه‌یدی هیچ شبهه یوق که سلیمان نظیف
بکه‌ده ادبیات جدیده‌نك بورجی دهاپك چوق زیاده اولاجقدی.
فقط او جوال وطنان ذکا بروسه‌ده محکوم انزوا قالمشدی.
بونلری تاریخ ادبیات ایچون سویلیورم وظن ایتمم‌که هیچ بر
معاصرم رد وانکار ایده‌بیلسین . . .

— پك ای، افندم، صوك ادبیات جریانی حقنده، یعنی ثروت
فنون ادبیاتندن صوکره یازان کنج محررلر حقنده نه دوشونیورسکز؟

آچیق کوموشی پانطولوننك قویو کوموشی اطلس پاچه‌لری
خفیف ایاق اهتزازلریله قیپیردانیوردی .

— صوك جریان (کولومسه‌دی، وطاوانه طوغری باقارق)
حسابله کتابله « کنج قلملر »ك سلانیکدن صالیویردیکی بالوندر.
نجه ادبی جریانلر تحدث ایدر . احداث ایدیله‌مز ؛ بو صوك
جریان ایسه احداث بیله دکل‌ده ایقاع ایدلدی. صوك درجه‌ده
جبری وصنعی کوریورم ! حیاتی‌ده جبری وصنعی شیئلره
موعود حیاتلرله اوله‌جکم... نجه بر « پروپاغاندا » ماهیتده‌در،
بلکه تجربه‌سز و تتبعسز کنجلری بر مدتجك جذب ایدر :

زيرا « مكاتب رسميه » يه جبراً ادخال ايديلدى، معلملر ايچون چارهٔ ترقى اولدى ، طبيعيدركه حقيقت حكمنى اجرايه فرصت بولونجه‌يه قدر ياشار. برلسان بوقدر فقيرلشمكه راضى اولاماز. بز « ادبيات جديده » ايچون بو خسيس واسطه‌لردن هيچ برينه توسل ايتمه‌دك، هيچ كيمسه‌يى هيچ برواسطه‌ايله چاغيرمادق، فقط هركس بزه قوشدى . زمانمزك حركات ادبيه‌سنه يالكز آثارمزله حاكم اولدق . . . شمدى كوريورم‌كه اثر يوق ، پروپاغاندا چوق . بويوك شاعر ديديككزك بيلمه‌م ايكى نام منظومه‌سى وارمى ؟ بويوك ناثر ديدكلر كزك‌ده مجموع آثارى بر بر بوچوق جلد ايتمه‌يور ... بوقدرجق شيئله نه برشخص، نه برنسل حقنده حكم ويريله‌مز. اليوم بر « خالد ضيا » كز وارمى؟ بر « فكرت » كزوارمى؟ حتى‌بر « محمد رؤف » كز وارمى ؟..

خاير ، خاير ! اوحالده (بر آز صوصدى . حرارتله تتشق طولغون چهره‌سنده‌كى بوروشوقلقلر خفيف خفيف طاغيليوردى).

— مع مافيه ، ديدى ، كنجلر آره‌سنده كمال حرمتله سه‌ودكلرم واردر، حتى‌بعضيلرينى شخصاً طانيماديغم حالده ! ازجمله طانيديغم فالح رفقيله هيچ طانيماديغم فاروق نافذ .... بريتى «يارين»ك الك بويوك ناثرى، ديكرينى الك بويوك ناظمى اولمق اوزره تخمين ايديورم. بركنج داهاواركه شخصنى پك چوق سه‌وه‌رم، اقتدارينى پك واسع كورورم ، فقط مسلكنى كنديسنه فائده‌لى ظن ايتميورم : آكلاديكز ، دكلمى ؟ . . فاضل احمد . . . ايشته نسلى ايچنده آثاريله اثبات اهليت ايتمش بركنج. كنديسى

حسابنه تأسف ایدییورم که « اکلنجه »یه زیاده‌جه مجلوب ...
خود کامانه چالیشیور ، منحصراً کندی ذوقی ایچون . هر
کسک طرز بیانیله اوینامق ، شبهه یوق که بویوك بر اثر لیاقت
و ذکادر . هر کسك مجموع عرفانه مالك اولملی که ایسته‌دیکی
زمان ایسته‌دیکی ذات کبی انسان یازه بیلسین . شیطان فاضل
بونی یاپه بیلیور ، بویوك بر اثراقتداردر . فقط « سوز آره‌مزده »
بر ملتك ادبیاتی بوندن نه قازانیر ؟ هانیا بعض ماهر اویونجیلر
واردر که بری برینه اویمایان ، مثلا بر خنجر ، بر باستون ، بر
مندیل ، بر طباق ، بر بیلیایی هواده چویررلر ، هیچ برشی
دوشورمکسزین ... وشبهه‌سز بو بر هنردر ، الملدن کلسه بنی‌ده
محظوظ ایدردی . فقط شایان تمنی دکلیدر که بو استعداد دها یوکسك
بر مقصده مصروف اولسون . فاضل احمدبك ایچون‌ده قلباً بویله
دییورم واینانمق ایسته‌یورم که یقینده آرتق تقلید وتهزیل ایده‌جك
کیمسه بیر اقامیجه ادبیاتمزك اك کوزل نمونه‌تکاملنی وجوده کتیرر .
شمدیلك بنی شوکا ایناندیردی که صنعت بیله شیطانمز بر معبددکل !

دیرسکلرینی یازیخانه‌یه ، چکه‌سنی آووجلرینه دایادی ،
وکوزلرینك کنارلری خفیف بریاری استهزا تبسمله بوروشارق :

علاوه ایده‌یم که ، ادبی فکرلرك سلامت قطعیه‌سنه ایناناتلردن
دکلم . صوردیکز ، جواب آلدیکز . معلوم یا ، عالم ادبیاتده مخاصمه
دائمه واردر : حرب عمومی بیتر ، وبلکه حرب اقتصادی بیتر ،
فقط حرب ادبی بیتمه‌ز ، باخصوص بزده ! ... « موسیقی
خوبی یوموشاتیر ! » دیرلر ، ادبیات غالبا بویله دکل ... ایکی

شاعرمزك سوقاقده سلاملاشماسنه دقت ایدیكز: بوتعاطئ خلوصده علی الاكثر نه قدر دیش غیجیرتیسی واردر ! فقط نه چیقار ؛ تولستوی قوجه شكسپیردن هیچ برشی آكلامدیغنی سویله‌رمشی. بو افاده الك بویوك انكلیز شاعرینك قیمتندن برشی طرح ایده‌بیلیرمی؟ اكرارزو ایتسه‌م كنج، اختیار بوتون معاصرلرمه كندی حقمده شونی دیدیرته بیلیرم « ایی یازامازسه‌ده چوق ایی آكلار ؟ » نه‌یاپاراق بیلیرمیسكز ؟ یاشلی وتازه بتون ادبای موجوده‌نك یازدقلرینی مدح ایده‌رك ؟ . . كیمه ایسترسه‌كز صوركز : كندیسنك الك زیاده بكندیكی محرر ، مخاطبكزی الك زیاده بكنن محرردر؟.. بازارقلمده مبادلهٔ عینیه برقانوندر : « ویرتقدیریكی ، آل تقدیرینی ؟..» القیشه آلقیش، ایصلیغه ایصلق: ایشته قصاص قلمی ؟.. وبوندن ، بلك طبیعیدركه، اوزون خیریلتیلر چیقیور. فقط بن كندی حسابمه صلح ادبینك بویوك بر عاشقی دكلم: اخوان قلمله آره‌مزده صلح امضالاندیغی كون صانیرم كه عالم ادبیاتی یالكز جان صیقینتیسی طولدوراجق!.. اعتقادمجه سالنامهٔ ادبیاتده یالكز بر رتبه واردر: رتبهٔ بالا : وهر صاحب قلم كندیسنی بورتبه‌ده توهم ایتمكده ذات عالیكز ..

— استغفرالله

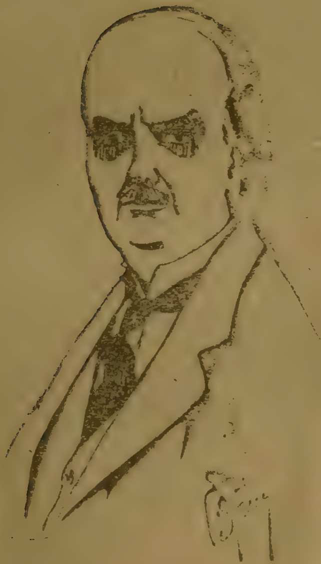
— وبنده كز ...

— استغفرالله

— كبی حقلیدر .

شیشلی : ۱۱ كانون اول ۱۳۲۳

حسين جاهد بك

ساعت دوقوز . حسین جاهد بك ملاقات ایچون بو ساعتی تنسیب ایتدی. قابارتمه چلنكلرله مزین بیاض طاوانده‌كی طونجلردن وبلورلردن دوكولن ایشیقلرك قاماشدیردیغی مرمر مردیونلرده بیاض اوكالكلی خدمتجی‌یی تعقیب ایدییورم. بر قاچ باصاماق صوكره ... «حیات مخیل» ناثرینك حضورینه چیقاجغم وكندیسیله ایلك دفعه اولارق كوروشمك شرفنی حائز بولوناجغم.

بیاض قنادلری آردینه قدر آچیق قاپینك یاننده خدمتجی خفیف بر انحنا ایله كری چكیلیور.

حسین جاهد بك، غایت درین ماروكن قنابه‌نك كوشه‌سنه كومولمش، غزته اوقومغله مشغول. كبار بر تبسمله قالقدی. حركتلرنده چوق تكلف یوق، چوق مراسم یوق. مخاطبنك اوزرنده ساده، مونس و ذكی بر آدم تأثیری براقیور.

فقط بو كنيش وبياض اوطه‌ده ، « ثروت فنون » نسخه‌لرینی اوقورکن تصور ایتدیکمز نحیف ، تیتیز و آتاق جاهد بکی بولامادم . قارشیمده كوموشوله‌شمش قیرپیق بیقلی ، چوق آچیق آلینلی ، یقالغندن کردانی طاشان ، قیرمزی یوزلی ، سا کن بر ذات وار : کوندوزینی بلده‌نك مادی ایشلریله دولدوردقدن صوکره دنیانك یكرمی‌درت ساعتلك شكایتلرینی ، امیدلرینی ، حیله‌لرینی ، بوغوشمه‌لرینی خلاصه ایدن غزته ستونلرینه باقه باقه یمکنی هضم ایدن مرفه و مستریح بر أو صاحبی .

یکی طانیشان ایکی کشی آره‌سنده‌کی جبری سکوتی قیرمق ایچون زیارتمك مقصدینی آچدم .

— أوت بیلیورم. غزته‌لرده ا كثریتله تعقیب ایده‌بیلیورم . مثلا جناب نه قدر قوتلی سویله‌مش ، اوكه ، اك اوفاق برشیئی بیله دوندیروب دولاشدیردقدن صوکره آنجق سه‌زدیرر . فقط ، طبیعی ، بیلیورسکز . بن قاچ سنه‌در بو ایشلرله هیچ اوغراشمایورم. غالبا (نایبلر) می چیقدیدی ، برشیلر ، بر شیلر اولدیدی . اویله بر طاقم حرکتلر آره صره کوزیمه ایلیشیوردی . طوغریسی یاقیندن خبردار اولامیورم. شو شیمدیکی زنجیرلرمه تجارت کبی ، ادبیاتده بوآناده غالبا زنجیرلمه بر ادبیات اولدی . بر ادبیات ، بر استادلق لفظی وار . اوندن

اونه ، اوندن اونه انتقال ایدوب طورییور. صوکره‌ده اورته‌ده بر شیلر یوق .

ثروت فنونك حرارتلی غاوغاجیسی ادبیاتدن بحث ایدرکن، اسکی بر رؤیانك صولغون ایزلرینی خاطرلامغه چالیشیر کبی دوشونیوردی . ایری سیاه کوزلرینك پارلتیسنده ، کسیك ، بر آز عجله جمله‌لر سویله‌ین نازك وخفیف سسنده ، اّلنك صیق حرکتلرنده هپ ، ترددلی بر آدمك ایزلری واردی .

جاهد بك الك چوق « ادبیات جدیده » حقنده معلومات ویره‌جکدی. بوندن همان امیندم. فقط کندیسنه اّولا اسکی ادبیات حقنده‌کی سوالمی عرض ایتدم .

— اسکی ادبیات حقنده هیچ دوشونجه‌م یوقدر؛ دیدی ، اوقومادم، بیلمه‌م. هر حالده اسکی ادبیاته هیچ بورجم یوقدر. فرانسه ادبیاتنه ، بزم اسکی ادبیاتمزدن هر حالده قات قات دها زیاده بورجلی‌یم .

— تنظیمات حرکت ادبیه‌سی ایچون نه دوشونورسکز افندم ؟ او حرکت بر لزومه مبنی‌می دوغمشدی ؟

— بو حرکت کندیلکندن دوغمشدر. اونی محیط دوغورمشدر. آرتق لزوملی لزومسز دیه مناقشه ایدیله‌مز. نصل هیئت اجتماعیه وسیاسیه‌مز اوروپالیلاشیورسه ، بو حرکتده ادبیاتمزك بر اوروپالیلاشمق تظاهریدر . یالکز هیئتك اوروپالیلاشماسی ادبیاتدن چیقمه دکلدر ده ادبیاتك اوروپالیلاشماسی دیکر

حركتدن نشأت ایتمه‌در . کمال ، نجه برصنعتکاردن زیاده بر وطنپروردر. اودوردن عبدالحق حامد قالمشدرکه ایشته هرزمان یاشایاجق بر صنعتکار . جنابك وفکرتك الك بویوك خواجه‌سی عبدالحق حامددر. ادبیات جدیده‌ده ایشته بوتنظیمات حرکتنك دها منتظم ، دها موده‌رن برشکلیدر .

— او حالده لطفاً برازده ادبیات جدیده‌دن بحث ایدك افندم. مثلا ، ادبیات جدیده ایچون ضعیفدر دییورلر .

— بیلمه‌م ، بیلیرمیسکز ، ادبیات جدیده سانسورك بر چوق شیئه مانع اولدیغی بر زمانده تشکل ایتمشدی. او زمانده دعاسز کتاب چیقارمق بیله مشکلدی. صوکره مثلا بن پیه‌رلوتینك « په‌شوردیزلاند » ینی ترجمه ایدرکن بورون کلمه‌سنی قوللانامایوردم‌ده یرینه قره‌نك دکزه ایلریله‌مش پارچه‌سی دییوردم . بوهم کولنج ، هم‌ده فجیع دکلمی ؟ قرمزی قابلی کتاب نشر ایتمك بیله دوشونجه‌لره سببیت ویرردی، قرمزی رنك اختلال رنکیدر دی‌یه . طبیعی بویله ، هیچ بروجهله مساعد اولمایان بر زمانده ، بکله‌نیلن حیاتی ادبیات تمامیله انتشار ایده‌میوردی. ثروت فنون ادبیاتی ایچون امیدسزادبیات دییورلر. بو، زمانك بر انعکاسیدر . ملی حیاتدن ، اجتماعی حیاتدن بالطبع بحث ایدیله‌میوردی .

— فقط « محله‌یه موقوف » ، « کوی دوکونی » ، « کوروجی » « ایوب یولنده » ودها أبی پارچه‌لر وارکه ملی حیاته تماس ایدییور .

— نه اونلرده عادتا آشیرماجه یازیلیوردی. بوتون کون « صنعت صنعت ایچوندر » دیه باغیرردق. بوشعار، دها زیاده، سانسوره قارشی کندیمزی مدافعه ایتمك ایچون صیق صیق قوللاندیغمز بر قالقاندی.

— ثروت فنونك نظمنده اك زیاده حاکم اولان شخصیت هانکیسیدر؟

ادبیات جدیده نظمی بنم فکرمجه فکرتك نظمیدر. هر حالده فکرت، جنابدن زیاده اجرای تأثیر ایتمشدر. کرچه فکرتله تماس ایتدیکی زمان جناب هنوز تشکل ایتمش بر شاعردی. بلکه جناب دها صنعتکاردر. اونی بیلمه‌م. اما نظم خصوصنده فکرتك تأثیری هر حالده دها زیاده‌در. وثروت فنون نظمندن بحث ایدیلدیکی زمان دوغریدن دوغری‌یه فکرت عقله کلیر. هیچ کیمسه فکرت ایچون ثروت فنون ادبیاتنك اك عالیدر دیه‌مز، حتی رؤفك اوندن فضله اوقومش اولماسی احتمال، ممکندر. یالکز صنعتکارلقده کتاب اوقومق امتحانی کچیریلیه‌جکی، اون بش یکرمی کتاب دها فضله اوقویانك، اون بش یکرمی کتاب دها اکسیك اوقویاندن دها چوق صنعتکار اولمایاجنی ایچون بو مسئله‌یی اوقدر علاقه‌دار ایتمه‌ز. فکرم بودر. ثروت فنون نظمی، فکرت نظمیدر.

یانده‌کی اولردن برنده، کوزل بر بریما دوناسی پیانونك داملا، داملا نغمه‌لری آره‌سندن فیشقیرییور و بزه قدر دوکولیوردی.

— نثر اعتباریله ؟... دیدم

— نثراعتباریله‌ده خالد ضیا ورؤفدر. رؤفی‌چوق‌اونوتدیلر اما حقسزدر. رؤفك نثری کرچه یاکلشـدر . فقط جانلی بر شیدر، حیاتك تحولاتنی ، آنانی قارشنه طویورابیله‌جك جانلی بر لسـاندر . منتظم قالبلره دوکولمش بویله . . . . جانسز ، قورو بر اسـلوب دکلدر. بیلمەم بلـکه رؤفی اسکیدن اوقودیغم ایچون بنـده بو تأثیری بیراقمش. احتمال بویله دکلدر. چونکه چوجوقلغمزده کزدیکمز اولر ، باغچەلر واردرکه بز اونلردن بحث ایدرکن « بویوك ، بویوك » دییه آکلاتیرز . صوکره یانلرینه کیتدیکمز زمان سویله‌دیکمزك ضدینی کورنجه شاشیریرز. بلـکه رؤفك بنده براقدیغی تأثیرده بوقبیلدندر.

خالد ضیانك اسـلوبندن زیاده رومانی حاکمدر. هر حالده فکرمجه ، بزده رومان خالد ضیاله باشلار. نه سرکذشتلر ، نه احمد مدحتك رومانلری !.. اونلرك هپسی خالد ضیانك یاننده سونوك قالیر. خالد ضیانك اسلوبی‌تشریفاته رعایتکار، مطنطن، افندی بر اسلوبدر .

حسین جاهد بك، کنیش وبیاض‌اوطه‌سنه کیزلیدن کیزلی‌یه کوز کزدیردیکمی سه‌زدی .

— اوطه‌مه باقیورسه‌کز هنوز دوزه‌لمش دکلدر. دیدی .

بزه اك اوزاق کوشه‌ده ، بر کتابلك ایکی آچیق صحیفه‌سی کبی ایکی صاری دولاب زاویه‌سی واردی‌که خنجاخنج جلدسز

اثرلرله طولی. یالکز آلت صره‌ده قویو جلدلی آنسیقلوپه‌دیلر، « غونقالرم » ده بحث ایدیلنلر، اوچ بیك بشیوز صحیفه‌لك ترجمه‌نك بدلیله آلنمش اولانلر . . . . . کنارلرده درین وراحت مارو که‌ن قولتوقلر ، مرمر شومینه ، قالوریفه‌ر ، غایت شیق وقویورنك بریازیخانه ، اینجه پارکه‌لرك اوستنه سه‌ریلی قیمتدار بر عجم خالیسی، و تابلوسز بیاض دیوارلرده صالقیم صالقیم الکتریق ضیالری .

چیربینان سس دالغه‌لری پنجره‌لره چاربدقجه بوتون بوتون خفیفله‌شیور، طاتلیلاشیور، ایچری یه صیزینتیلری سرپیلیوردی . غالبا شوپه‌نك بر نوقتورنی اوقونیوردی .

— ثروت فنون ادبیاتنك ، عمومی ادبیاتمز ایچنده‌کی موقعی سزجه نه‌در افندم ؟

— اوروپاده ، ادبیات کلمه‌سندن آکلاشیلان معنایه دلالت ایده‌جك ادبیات بزده ، بنجه ثروت فنونله باشلار. ثروت فنون ادبیاتیله ادبیاتمز اوروپا قیلغی طاقینمش، مدنیت شکلنی آلمشدر. اوروپانی مراق ایدرسه کندی عائله ادبیاتنه یقین اولارق ایی ویا کوتو ، قوتلی ویا ضعیف اك یقین نمونه‌یی ینه آنجق ثروت فنونده بولابیلیر. بو ادبیات ایچون شیمدیکیلر صنعی دییورلر ، تورك حیاتنه تماس ایتمیور دییورلر . ظن ایدرم دوغرودر ، آزچوق . فقط بو، تورك حیاتنه تماس ایتمك لزومنی بیلمه‌مکدن دکلدی. هرحالده ترجمه‌لرمزده ، نظریه‌لرمزده کوسته‌ریرکه بز ادبیاتك یرلی اولمق لزومنی آکلامایاجق بر ذهنیتده دکلدك . فقط سانسوری دوشونك .

— یكی ، لكن تركیبلرده‌كی افراطلر ؟

— ها ، باقك ، بو تركیب آرامق مسئله‌سی برسنوبیزمدر . برده موضوعه اعتنا ایده‌مه‌مكدن متولد اولان شكله اعتنا ایتمك فرط لزومی حس ایدیلنجه چوق مبتذل كلمه‌لر قوللانمامق ، یكی تركیبلر آرامق ایجاب ایدیوردی . جنابك ، فكرتك عربجه‌سی مع التأسف قوتلی اولدیغی ایچون اوته دن بریدن بولوب بولوب یكی كلمه‌لر چیقاارورلردی . بزده ، كری قالمامالم دیه یكیلرینی آرامغه مجبور اولوردق . مثلا مسهوف ، تیراژه ، توف ، منون فلان كبی كلمه‌لر هپ فكرتله جنابك یكیدن ساحهٔ استعماله چیقاردقلری كلمه‌لردر . فقط دقت ایدیكز ، بو كلمه‌لر شكل خارجیسی اعتباریله آهنك آرایان كوزلره قولاقلری ممنون ایده‌جك ماهیتده‌در .

جنابك موقعی ادبیات جدیده ایچنده اك بویوك صنعتكار موقعیدر . بن جنابك نثرینی سوه سوه اوقورم . فقط او نثر ، بكا سهل ممتنعله یاپیلمش برتكلف حسنی ویرر . مثلا بعضی جانبازلر واردر كه غایت كوچ برنده‌لره فلان قالقیشیرلر . آمان یاپامایه‌جقلر ، دوشه‌جكلر دیه ایچكز تیتره‌ر . حالبوكه اومدیغكزدن دها اعلا زیپلارلر . جنابده اویله‌در . اسلوبنی اوقومغه باشلادیغكز زمان ایچكز تیتره‌مكه باشلار : بو اویونلری بجره‌میه‌جك ، شیمدی شاشیراجق دیه قورقارسكز . حالبوكه او فوق العاده موفقیتلرله هنرینی كوسته‌ریر .

ایشته جنابلریله ، فکرتلریله ، خالد ضیالریله فلان ثروت فنونك مملکت اوزرنده‌ده چوق تأثیری اولمشدر . بو کونکی سویه وعرفانمزك اهمال ایدیله‌میه‌جك قدر مهم قسمنی اوادبیاته مدیونز. او وقتلر ثروت فنون چوق اوقونوردی. توفیق برآز قورو ، عشقسز بولانلر واردی . اونلر ، توفیقده کوردکلری نقصانی جنابك عاشقانه شعرلرنده تلافی ایدرلردی. فقط جنابك لسان نظمی فکرتك لساندن دها اسکیدر ، ودها عجمانه‌در. لسان اعتباریله فکرت چوق ایلری کیتمشدر . بلکه جنابك لسانی راصدیقلی، کل صویی قوقولی برشرق کوزلنی آکدیرر. فقط فکرتککی هر حالده قورصه‌لیدر ، بیچملیدر .

— ثروت فنون تنقید اعتباریله نه یاپدی ؟

اینجه سس ینه چرپنیوردی ،

— تنقیده کلنجه او وقت حقیقی برتنقید یاپیلمادی. بز یالکز تنقیدك نظریاتندن بحث ایتدك . تنقیددن بیقمنی دکل ، اثری دها زیاده آکلامق وآکلاتمغی قصد ایتدك . چونکه او زمان تنقیده طایانه‌جق اثر یوقدی. اولانلرده بزم ایچمزدندی. بناءً علیه ، دها زیاده ، طیشاریدن کلن ضربه‌لره قارشی طوپلو بولونمق ایجاب ایتدیکی ایچون تنقیدلرده دها زیاده غوغا ماهیتنده اولدی .

اکر غایت ساده برمسئله‌دن طولایی ایش عدلیه‌یه دوشمه‌سه‌یدی ثروت فنون دوری دوام ایده‌جکدی. آیریلمامز چوق

فنا اولدی. او مشترك حیات ، او مشترك حسیات بوزولدی .
دها بز هنوز سعیمزك باشلانغیجنده‌یدق. او زماندن مشروطیته
قدر یدی سکز سنه کچدی. بو مدت ظرفنده هپ بربرمزدن
آیریلدق یازیلرك آره‌سی کسیلدی. اکر کسیلمسه‌یدی او شوقله
احتمال لسان ألمزده دها ساده‌له‌شه‌جکدی ، وهنر صاحبلری
تشکل ایده‌جکدی ، دکلمی ؟

— بلك أبی افندم ، کنج نسل ، ثروت فنوندن صوکره
نه یاپدی ؟

دوشوندی ، الکتریق ضیالری آلتنده اوزانان واسع صوفانك
پارکه‌لرینه ، نقشلی نفتی دمیر طرابزانلره باقه‌رق :

— بیله‌رك بر شی سویلیه‌میه‌جکم . چونکه او ادبیات
پاطیردیلری اثناسنده بن سیاسیات پاطیردیلریله مشغول اولدیغم
ایچون تعقیب ایده‌مدم. بز ، بزدن أول کلنلردن پك چوق هجوم ،
تحقیر ، وامید قیریجی تجاوزلر کوردیکمز ایچون شمدی ، بزدن
صوکره کیلره قارشی‌ده بن اوموقعده بولونمق ایسته‌مه‌م. یالکز
اویله ظن ایده‌رم که أول کلن مکتبلری ییقمق ایچون لاقیردی
سویله‌مکدن زیاده اورته‌یه اثر قویمق لازمدر .

— فقط بو کونکیلر آره‌سنده خالده خانم کبی ، یعقوب
قدری کبی ....

— خالده خانمی ، بن بو کونکی نسلدن صایمام. خالده خانم
باشلی باشنه کندی کندینه یتشمش برقدرتدر. یعقوب قدری‌یی ،

فرصت بولوب اوقویامادم ، یحیی کمالی اوقومق ایستەدم .
اوغراشدم. اورتەدە برشیئی بولامادم. خالد فخرینك صنعتی دە
پك چوجوق ...

فاضل احمدی پك چوق سەوەرم. ذوقلە اوقورم. صوك
درجە بر استعدادی وار. هر حالدە ، حیاتمدە بر قاچ کرە
اوقودیغم اثری پك نادر تخطر ایدەرم . فقط فاضلی نە وقت
ألە آلسەم اوقورم. دوشونك کە او دیوانیلە بکا اسکی ادبیاتی
بیلە سەودیرر. فاضل احمدە قیزیلاماز. اونك تعریضلرندن متأثر
اولمق ممکن دکلدر. قیزانلر وارسە حقسزدر .

— شعردە عروض یرینە هجاوزنی اقامە ایتمك ایستەیورلر ،
بوخصوصدە برفکرکز وارمی افندم ؟

— شبونی خفیفجە کچەلم. هجە وزنندن هیچ بر ذوق
آلمایورم . بزە هجە وزنی سەودیرەجك برشاعر چیقاردە کوزل
نمونەلر ویرەجك اولورسە بلکە سەویلیر. فقط بوکونکی شکلیلە
صراحةً چیرکین ، اوقونامازصانیورم. چونکە چوق صوغوق ،
بر ذوق یوق ، بر آهنك یوق ، هیچ برشی یوق .. بو طرزدە
یازیلانلرك الك أیسی ینە رضا توفیقکیلردر .

— ترکیبسز لسان ؟

بورایە قدر ادبیاتدن صمیمی صورتدە علاقەسنی کسمش
برآدم لاقیدلغیلە قونوشان حسین جاهد بك ، بو اوفاق جملە
اوزرینە برآز حرارتلەنیر کبی اولدی .

— بنم ضعیف نقطه‌مه تماس ایتدیکز ، دیدی. شبهه‌سز لسان کیتدکجه ساده‌له‌شه‌جك. بن بو بحثلرله اوغراشدیغم زمان لسان مسئله‌سی نظر دقتمی جلب ایتمشدی. نصل مؤسسات سیاسیه‌مزده اجنبیلره بر چوق امتیاز ویرمشسه‌ك، مؤسسات لسانیه‌مزده‌ده عرب ، عجم کلمه‌لرینه واسع بر امتیاز ویرمشدك. او اجنبی کلمه‌لر دهشتلی صورتده ایچری کیرمشلردی. ونصل بر اجنبینك سیاسی دعوالری قونسولوسخانه‌سنده کورولورسه بو اجنبی کلمه‌لرك دعوالری‌ده کندی قاعده‌لرنده کورولیوردی. بو چیرکین بر شیئدی. ایشته بو دوشونجه‌لر اوزرینه بر صرف قلمه آلمغی تصور ایتدمدی. او وقته قدر مکتبلرده سنه‌لرجه عربی ، سنه‌لرجه فارسی اوقونوردی، بو درسلر او لسانلری اوکره‌نمك ایچون اوقوتدورلسه‌یدی معقول عد ایدیله‌بیلیردی. فقط صرف تورکجه‌یی اوکره‌نمك ایچون بو اشکنجه‌لره معروض قالمق فجیعدی. بوتك اوکنه کچمه‌لیدی. کرچه جودت پاشا، تورکجه‌نك قواعدینی یازمامش دکلدی. فقط عربك صرفنه باقمشدی، وتورکجه‌یی مخلوط کورمشدی. بن او دوشوندیکم صرفده ، صرف ونحویمزه دها علمی بر شکل ویرمك ایسته‌دم. فقط صرفم باصیلدیغی صره‌ده بعض معترضلر بنم ایچون « فرانسز قواعدینی تورکجه‌یه ترجمه ایتمش دیدیلر . حالبوکه بنم صرفلرم « لاریوئه‌فلوری » یه نهایت صحیفه‌نك یوقاریسنده قاعده ، آشاغیسنده‌ده تمرین اولمق اعتباریله مشابهسه مشابهدر.

اوندن دها فضله بکزەمەز . هر لسانك كندی آناتومیسی
نتیجەسنده صرفی ایچون آیردیغی کلمەلر وار . مثلا بو کلمەلر
فرانسزجەدە اوندر. بن بو کلمەلری ، بزم لسانمزدەدە آرادم
ویدی‌یه قدر بولدم. یوقسە فرانسزجه صرفده کلمه واردر ،
بزدەدە اولسون دیه دکل . صوکره ترکیبلری لزومسز بولدم.
اونلره متمم اسمی فلان ویردم. مبهم صفتلر، اصلی ورتبی صفات
عددیه فلان موجوددی ، اونلری تصنیف ایتدم. بو صورتله
ساده وکوزل تورکجەیه طوغری بر جریان ویرمکه چالیشدم .
هر حالده معقول بر آدم بونی قبول ایدرکه آرتق نه برجنابك،
نه برسلیمان نظیفك اسلوبی او ترکیبلریله استقباله حاکم اولاماز.
دکل یالکز حاکم اولاماز، حتی ظن ایدەرم ، انتقال ایدەمەز.
یالکز بن سادەلشمك نظریەسنی بوتون روحمله مدافعه ایتدیکم
حالده کندم آره صره ترکیبلی یازدم. چونکه عصرلرك قلممك
اوزرینه بیراقدیغی بر ترکیب یوکی واردی‌که روحم اونکله
استیناس ایتمشدی. او اعتیاددن یاواش یاواش سیلکنمکه چالیشدم.
بردنبره سادەلشمك چوق جبری اولوردی. حالبوکه بو کون
بعضیلری لسانی چوق چیپلاق بیراقق ایستیورلر . بونده بلکه
حقلیدرلر. فقط بو مسئلەیی اوتەیه برییه چکیشدیرمکدرکه
جریانك طبیعی سیرانه مانع اولماز ، افراط پرورلرك کندی
ضررلرینه بادی اولور .

حسين جاهد بك آياغه قالقدی . يازيخانه‌سندن چيقارديغی ييغينلرله كوچوك كوچوك كاغد پارچه‌لرينی بكا كوسته‌ره‌رك :

— بوده لغت ايچون آلينمش فيشلردر. برلغته چاليشيورم كه ايچنده تورك چوجوغی كندی لسانده قوللانيلان بوتون عربجه كلمه‌لری جذرلرندن باشلايارق ، بوتون مشتقاتنه قدر بولاجق. اون سنه‌در بونك ايچون چاليشيورم. و وقت بولدقجه‌ده تتبعلريمه دوام ايديورم ؛ تحف دكلی لسانده معنوی حاللری آكلاتان كلمه‌لر هپ مادی شيئلری كوسترمكه يارار كلمه‌دن انشعاب ايدييور. مشخصدن مجرده طوغری برصعود وار. بونی عربجه‌ده دها بارز كوردم .

آرتق صوك سؤالمی آياقده صوردم.

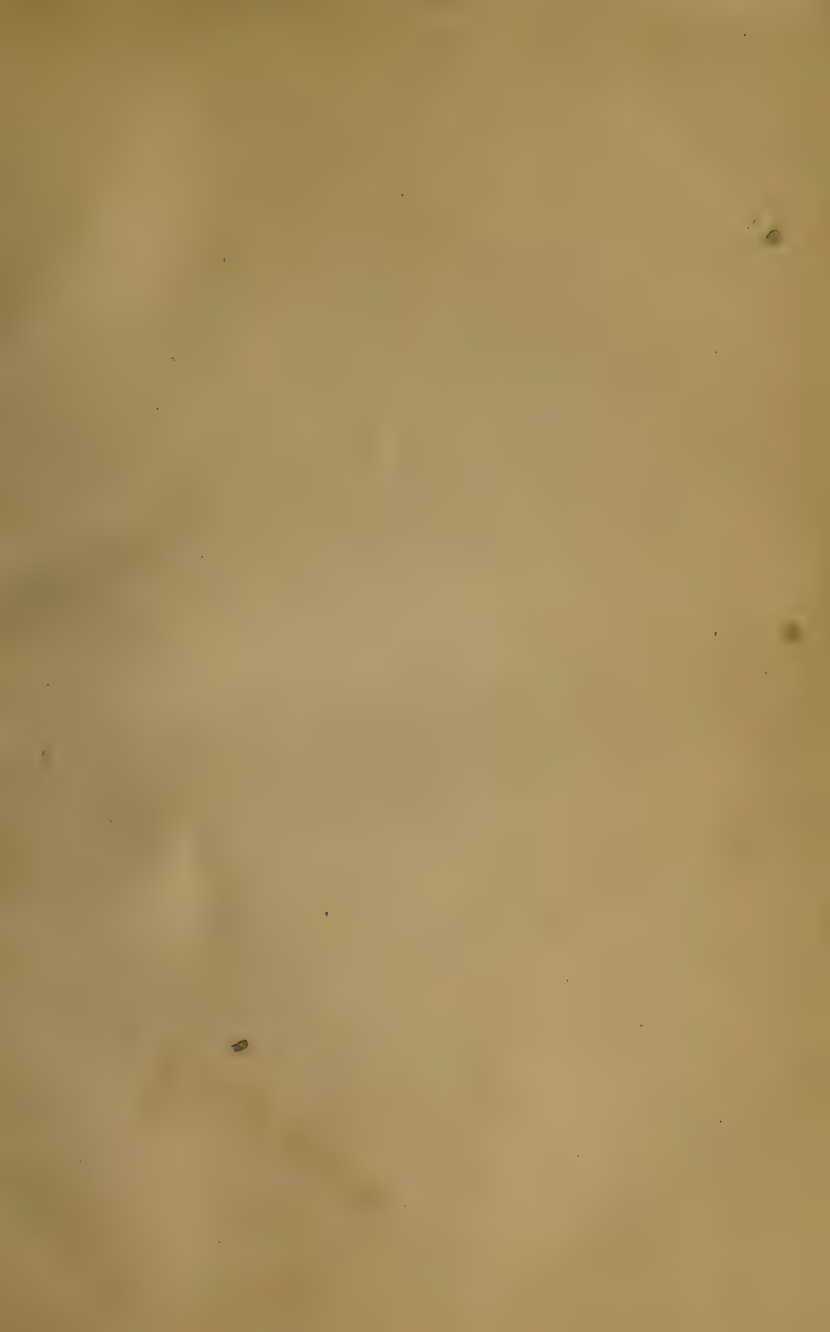
— ادبياتك تكملنی كنديسنه بيراقمالی ديدی. هيچ زورلامامالی . ذاتاً نه سويلسه‌ك او بزم اراده‌مزك فوقنده‌در .

پيانويه رقابت ايدن سس حالا دينمه‌يوردی.

جاهد بكك مساهده‌سنی ايسته‌دم. « خيال ايچنده محرری ، مسلسل آيينه‌لی پارلاق بياض صوفالردن كچه‌رك ، خالی اورتولو مرمر مرديونلردن اينه‌رك ، وقور نزاكتلی برأو صاحبی كبی لطفاً آشاغی‌يه‌قدر بوعاجزه رفاقت ايتدی. وصره سرويلرده‌كی بياض قوناغك قاپوسی ساعت اون ايكيده كيجه‌نك آجی ، زيفيری قارا كلخنه آغير قانادينی آچدی .

شيشلی : ١ كانون ثانی : ١٣٣٤

سلیمان نظیف بك

عزیزم احمد امین بك ،

ادبیاتمزك تاریخنه كوچوك بر خدمت اولور امیدیله ترتیب ایتدیكم بو زیارتلر آره‌سنده ، طانمش بر ناثر اولان سلیمان نظیف بكی طبیعی اهمال ایده‌میه‌جكدم. بناءً علیه زیارتنه كیتدم. كوچوك وسوسی یرلریله دیوارلرنده‌كی برایكی نفیس خالیدن ، ایچنده فوق‌العاده نفیس بر صورتده جلدله‌تدیریلمش فرنكجه وتوركجه كتابلر بولونان اوزونجه بر رافدن عبارت اولان اوطه‌سنده بو عاجزی قبول ایتدی . كندیسنی پك نشئه‌لی كوردم . چكه‌سنده‌كی اوزون قسمندن زیاده ، یاناقلرنده‌كی قیصه طرفلری آغارمش صاقاللری اسمر تننك بوروشوب كه‌ریله‌سنه كوره دائما قیپردایور ، قیرانطه‌لاشمش بیقلری و

صاقاللری آره‌سنده ، یوزینك اسمرینه تضاد تشکیل ایدن صیق وبیاض دیشلری همان هر جمله‌سنده بر تبسمله کورونیوردی. سرت وصیجاق باقیشلی سیاه کوزلری دائما اوینایوردی. بکا دیدی‌که: «سز کلمه‌دن‌ده سزکله کوروشیوردم، یعنی [وقت] ده یازدیغکز مقاله‌کزی اوقیوردم». صانیرم او کون رضا توفیق بکلك ملاقاتی نشر ایدیلمشدی.

— مساعده بویوررسه‌کز سزه ایراد ایتمك ایسته‌دیکم بعضی سؤاللر وار، اونلری عرض ایده‌یم، دیدم. واوقودم:

١ — بعضیلری وار، دییورلرکه کرچه عبدالحق حامد بك، شبهه‌سز اك بویوك شاعرلرمزدن بریدر. فقط بو ملتك روحنه ایللك دفعه طویغولی بر صورتده خطاب ایدن شاعر، محمد امین بکدر. سز بوخصوصده نه‌دیرسکز؟

٢ — ثروت فنون دوری، محقق‌که، ادبیاتمزه بریکیلك کتیردی. فقط موضوع، لسان وغایه اعتباریله او مکتبی یك اجنبی پرست، یك تصنع پرست بولیورلر. اونك ایچون پایدار اولامادی دییورلر! سزجه بوادعا طوغرییمیدر؟ ثروت فنون ادبیاتی ملتك روحندن طوغان و اونك روحی احتیاجنه تقابل ایدن برحرکتمیدی؟

٣ — ثروت فنون ادبیاتی نظمده، نثرده، تنقیده، بر کلمه‌یله صنعتده نه‌کبی تحوللر وتجددلر وقوعه کتیردی؟

٤ — بومکتبك تشکلنده، کندندن اول کلنلرك بویوك

تأثیرلری اولدیمی ؟ یعنی ثروت فنونده یازانلردن أول نامق کمال بك ، عبدالحق حامد بك ، رجائی زاده اکرم بك نه کبی یکیلکلر میدانه کتیرمشلردی ؟ شناسی نظم ونثرده نه یاپمق ایسته‌مشدی ؟

٥ — ادبیات جدیده‌نك نظمده ووزنده وقوعه کتیردیکی برطاقم تجدداتی غیرکافی وغیر ملی بولیورلر ، ترکیبلی لساندە ملتك روحنه یابانجیدر دیورلر؛ بوملتك روحی طبیعی اولارق ملی وزنله ترنم ایدیله‌بیلیر ، ملی لسانمزسه ایچنده اجنبی قاعده‌سی حکمران اولمایان ساده لساندر دیورلر . بوخصوصده ذاتعالیکز نه‌دوشونیورسکز ؟

٦ — کنج نسل حقنده‌کی تحسسلریکز ؟ نثر و نظمده اونلری نصل بولیورسکز ؟

٧ — اسکی ادبیاتمز حقنده‌کی دوشونجه‌لریکز ! اوادبیات تجدد دورلرنده حالا یاشایورمی ؟ ونیچون ؟

یازیخانه‌سنك ئوکنده اوطورمش، دیکله‌یوردی. کوزلرنده قولاقدن آتمه کوزلك واردی . أللرندن بری ، شمدی أنی خاطرلامایورم،صاغیمیدی، صولیمیدی، صاقاللرینی قاشییوردی.

یاننده‌اون اون ایکی قدر قامش قام‌طورمقده ایدی، برده اسکی بیچم معدن حقه‌لر .

— نوط آلمق ایسترسه‌کز بویروك سزه بر دانه تقدیم ایده‌یم.. برده ثروت‌فنون منتسبلرینه اجنبی پرست دیرلر! باق

بن تكميل قامش قلم قوللانيرم . اونك جيزتيسى روحمى اوقشار . حتى فرانسزجه نوطلرى بيله بونلرله قيد ايده‌رم . فرنك قلم اوجلرى هپ پاسليدر ، كوره‌بيليرسكز! ديه شاقا ايتدى. كولدى . برآز مدت يانىنده‌كى ديواره باقدى. زنجيرلى قويو اووالرينه وتپه‌لرينه ناظر ، قفسلرى يوقارى قالقيق ايكى پنجره‌نك اورته‌سنده اوچ رسم واردى‌كه سليمان نظيف بكك بلكه درجهٔ محبتنه ترجمان اوليوردى : اك اوستده حامد ، اك آلتده فكرت ، اورته‌ده جناب. ايشته‌نظرلرى‌اورسملر اوزرنده برآز أكلنديكدن‌صوكره ، جوابلرينه‌باشلادى. خيلى‌استفاده‌لى شيئلر سويله‌مشدى. فقط‌صوكره يازديغم‌مقاله‌يى كرى‌ايسته‌دى. بنم يازديغمى ، ايچنده بركلمه بيله بيراقاماجه‌سنه دكيشديره‌جك قدر تعديللر وعلاوه‌لر اجرا ايتمش . شمدى هيچ بركلمه طى ايدلمه‌سنه راضى‌اولمادينغى بيلديرييور. اونك‌ايچون‌اوصحيفه‌لرى ، اولديغى كبى سزه تقديم ايدييورم . سزده بونى قارئلركزه بيلديرورسكز . حرمتلر ايده‌رم افندم .

— عزيزم روشن بك ، سؤاللركزله بنى پك‌مشكل موقعه قويديكز. خالدضيا بك افنديك ملاقات‌شكلنده نشرايتديككز معظم (موعظهٔ ادبيه) سندن صوكره سوز سويلمكه بزم كيللر جسارت ايده‌مز. مادام‌كه اختيار زحمتله بوصوغوق فقيرخانه‌يه قدر كلديكز ، سزكله برآز حسبحال ايده‌بيليرم. سويليه‌جكم شيئلر آراسنده ايشكزه يارايانلر اولورسه نشر ايديكز .

مرشیدن اول شونی سویلیه‌یم که بنم ادبیات حقنده نه ثابت، نه سیار هیچ برقناعتم یوقدر. آثاری ادواره تقسیم ایتمک‌ده خوشمه کیتمز. بو تقدیر ایله اسکی، یکی نجه بردر. کیمه اسکی، کیمه یکی دییه‌جکز؟.. بونلر هپ نسبی، بربرینه مربوط شیلردر. فضولی‌یی، ندیمی سویورزده نیچون،

ویرمم سکا چلك بندن ألك ای ملك الموت

جانانمه نذر ایلدیکك جانه طوقونما

بیتنك قائلی اولمقله مشهور بولنان مشهور عاشق عمره او ایکی استادك سرای اشتهارنده بر قپوجیلق اولسون ویرمیورز؟ بن اسکیلره حساً فضله مربوطم. ایلك ذوق و ادراکمی اونلر تنمیه ایتدیلر. قرق سکز یاشنده‌یم. آرتق ذوق دکیشدیرمك وا اسفا که ممکن دکل‌در. وایشته بونك ایچوندر که مثلا محمدامین بك افندینك اوکوناکون اثرلری قارشیسنده، ینه مثلا وجدینك،

هوا خوش، هرطرف کلزار، بلبل زار، کل خندان

بواسباب جنونی سیر ایدن دیوانه اولمازمی؟..

بیتنی اوقویورمده بریکنی اوته کنه بلااختیار ترجیح ایدییورم. بو برذوق مسئله‌سی‌در.

— شناسی مکتبی حقنده‌کی فکرکز نه‌در؟..

— مکتبی‌می؟.. بن بویله بر شیٔ بیلمیورم عزیزم. بنم ایشیتدیکمه کوره اونك باب عالی قارشیسنده کوزل برمطبعه‌سی وارمش. چیقاردیغی بعض کتابلری‌ده کوردم. ازجمله

صاحبنك ديوانچه‌سی . شناسینك وفاتندن صوكره بو مطبعه‌یی مصرلی مصطفى فاضل پاشا صاتون آله‌رق ابوالضیا مرحومه هدیه ایتمش. شمدیكی صباح مطبعه‌سی بونك انقاضندن وجوده كلدیكنی سویلیورلر. شناسینك مطبعه‌سندن بشقه مكتبی اولوب اولمدیغنی بیلمیورم . هانكی سمتده‌در ؟

— خایر افندم، بومكتب هانیا فرنكلرك (ئه‌قول لیته‌زه‌ر) دیدكلری مسلك ادبی‌در كه نامق كمال، محمود اكرم ، عبدالحق حامد بكلر اورادن یتشدیلر .

— او حالده بو مكتبك آیری صنفلری اوله‌جق . بو اوچ ذاتك نه صورتله یتشدیكنی‌ده پك بیلمیورم . یالكز نشئتلری آره‌سنده اوزون سنه‌لر بولندیغی معلوم . شناسی نامق كمال بكك سلیقهٔ شرقیه‌سنه افكار غربیه‌ده تلقین ایتمش دیيورلر. كاشكی ایتمسه‌یدی !.. مرحوم شرق طرزنده یازدیغی زمانلر او وادینك اك بیوك شاعری ایدی . عبدالحق حامد بكی تقلید ایتمك ایسته‌ینجه دوشدی، هم ده پك زیاده دوشدی تیاترولرینه و خصوصیله تنقیدلرینه باقیلیرسه كمال بك متوسط درجه‌نی بیله طوتاماز . فقط اونك خارجنده‌كی اثرلرنده كمال ذاتی آثارندن و آثاری ذاتندن بیوك بر خارقه ، معظم بر شاهقه‌در. ظهوری بر دهادن زیاده برحادثهٔ اجتماعیه شكلنده اولمدی فقط دیدم یا ، كاشكی تیاترو یازماسه ، كاشكی ادبیات معلمنكنه قالقشماسه‌یدی !..

— رجائی زاده حقنده‌کی حسیاتکز ؟..

— رجائی زاده محمود اکرم بك اطواری اشعارندن گوزل ، وقور ، کبار بر آدامدی . و کچن کون سزایی بك افندینك‌ده سزه سویلمش اولدیغی کبی ، یازیلان شیلری بك گوزل آکلاردی . بیلمم کندیسیله کوروشدیکزمی ؟.. بن بروسه‌ده اون ایکی سنه قالمشدم . مأموریتم‌ده مکتوبجیلك معاشی آلمقدی . انقلاب مسعود رسنه طاغلرندن روعود اولنجه بنی قونیه‌یه قالدیردیلر . الله سلامت ویرسون ، او وقت حقی بك اولان داخلیه ناظری کاغدی موجبلرکن کوله‌رك ،

برخراب أودر قالیر دیوانه‌دن دیوانه‌یه !..

مصراعنی اوقومش ویرمی (لیال کریزان) شاعرینه ویرمشدی .

قونیه‌یه کیتمیه‌رك استانبوله کلدم . اکرم بك مرحوم معارف ناظری ایدی . بکا قباطاش ادبیات معلملکنی مدیری واسطه‌سیله تکلیف ایتدی . اعتذار ایتدم . بر قاچ کون صوکره سوقاقده تصادف ایده‌رك اسباب امتناعمی صوردی . بن بك طالعین برآدامم . قلبمده نه وارسه سویلمك هم قصورم ، هم فضیلتمدر . استاد کرمکاره :

— بن ادبیات نامنده بر علمك وجودینه قانع دکلم که بونی تدریس نامیله باره آلمغه نفسمده بر حق کوره‌یم .» دیدم . نه‌قدر طالعین ایسه‌م عقلمده خطایی ارتکاب ایتدکدن صوکره اوقدر چابوق یرینه کلیر . بالطبع طاشه اوردیغمی آکلایه‌رق ، سلسلهٔ کلامه فاصله ویرمه‌دن :

— مگرکه انسان افندمز کبی برطرفدن تدوین، برطرفدن تعلیم ایده‌بیله‌جك برقدرت خارقه صاحبی اوله !...

دیدم . هم حدت ایتدی، هم کولدی . ایشته عزیزم، (نژاد) شاعری اولمق اعتباریله پك زیاده سودیکم مرحومی ، (تعلیم ادبیات) مؤلفی صفتیله اصلا تقدیر ایتمم . نجه ادبیات یالکز امثله‌دن تشکل ایدر ؛ قواعدی یوقدر . الله عفو ایتسون ، بابام‌ده بویله بر اثر تألیف ونشر ایتمشدی ، اوندن اول‌ده ، صوکره‌ده سروری قدیم ، سلیمان پاشا، جودت پاشا، عبدالرحمن ثریا افندی ، عبدالرحمن فهمی افندی ، الحاج ابراهیم افندی ، معلم ناجی افندی، ارکان حرب رفعت بك، منمنلی طاهر بك، سلیمان فهمی بك ، محی‌الدین بك ، شهاب الدین سلیمان بك ، کوپریلی زاده نور عینم فؤاد بك ، بو یولده بیهوده نفسلر توکه‌ده‌رك قلملر آشندیرمشلر. یالکز علی اکرم بك افندینك (نظریات ادبیه درسلری) نی استثنا ایدرم. بیلمم کوردیکزمی؟

— خایر .

— دارالفنون مطبعه‌سنده طاش باصمه‌سیله طبع ایدلمش. اوقویکز . پك کوزل براثردر .

— افندم عبدالحق حامد بك ایچون برشی سویلدیکز .

— پك زیاده رجا ایدرم روشن بك ، بو خصوصده اصرار ایتمیکز . وقتیله هرکسك تقدیر وتوقیرینه ونامق کمال کبی بیوك برادیبك (حامد ، سنی مخاطب ایتمك ایچون آدکدن

بیوك كلمه بولهمیورم !...) خطابنه مظهر اولان مقبر شاعرینه محبتمی اعلان ایتدیکم کوندن بری هر کس دشمن کسیلمکه باشلادی. لهنده برداها سویلرسه‌م بایزیرده‌کائن (تورك یوردی) نده و محمدامین بکله آغا اوغلی احمد بکك رسملری آره‌سنده‌کی تصویرینی دیواردن‌ایندیره‌جکلرمش. بوتهدیدی بوکون اسماعه یارین‌ده ایقاع ایدرلر. کچیکز ، عزیزم ، کچیکز ، محمد امین بکله اغا اوغلی احمد بك : ایشته بو ایکی اسمده نه‌قدر توقف ایدلسه دکر.

محمد امین بك بنی شمدیلر نیچون سومیور بیلمم ؟.. اوتوز سنه‌لك آشنای حرمتکاری‌یم . حالا اونوتمام . کرقور افندینك باب عالی جاده‌سنده‌کی عصر کتبخانه‌سنده امین بك افندی‌یه عبدالحلیم ممدوح مرحومی طانتمشدم . محمد امین بك او زمان ابن خلدونك بر مطالع پرستشکاری ایدی ، عرب مورخی حقنده اوکون اوزون و مفید بر قونفرانس ویره‌رك ابن خلدونك اسمندن بشقه هیچ بر شیئی بیلمین ممدوح مرحومی حیرتلره دوشورمشدی .

(بوراده تأثرله توقف ایده‌رك ـ زواللی ممدوح !.. ینه خاطرمه وکوزمك اوکنه کلدی !... دیدی . براز صوکره دوام ایله) صوکره ایشیتدك که محمد امین بك برادرمز دیار مغربدن آلتایلره سفر ایتمش ؛ اوراده شاعرلك ایدییورمش . ایتسون اعتراض ایتمم . حتی ألمدن کلسه تقدیرده ایدرم ،

مستر كيب امين بكه (سزي آلتى عصر بكليوردى) ديمش .
ومستر كيب شرقك عادات وحسياتنه هر حالده واقف ايدى .
وبيليردى كه بورالرده‌كى اقوام مضطربه بردكل، برچوق صاحب
خروجه منتظردر. برطاقمى اميد، برطاقمى خوف ايله بكليور:
مهدى ، عيسى، دجال، يأجوج مأجوج ، دابة‌الارض.....
داها وارمى بيلمم ؟..

— عفو ايدرسكز بك افندى، امين بك سزجه برشاعر
ملى دكلميدر ؟. بومملكتك طويغولرينه خطاب ايدن برشاعر،
آناطولينك معصوم روحنى ترنم ايدن برشاعر ، حق بو اعتبار
ايله عبدالحق حامد بكدن داها بيوك برشاعر .

— رجا ايدرم روشن بك ، عبدالحق حامد بكى بوبحثلره
قارشديرمايكز . استادك حضورينى بتمله اخلال ايدييورلر ؛
بوندن بن‌ده زاحتسز اوليورم . امين بك نصل ونه‌قدر شاعر
اولورسه اولسون ، بنم يوزمه قارشى (ملى شاعر) ديميكز .
چونكه بن‌ده بوملتدنم . وبنم كبى داها برچوق خالص عثمانلى
تركى واردركه امين بكى كندى شاعرلرى عد ايتميورلر . بر
شاعرك ويا ايكى كويلينك خاطرى ايچون برچوق آدامى تابعيت
عثمانيه‌دن اسقاط وتركلكدن اخراجمى ايده‌جكسكز ؟.

— محمد امين بكك شعرلرينى اوقوميورميسكز ؟.

— همان هيچ !... مع مافيه تقويم وقايعه‌دكى سوزلرينى
دقتله تعقيب ايدييورم . اسقامبيل كاغدلرندن آلنه‌جق رسم

حقنده‌کی بياناتی قناعت فکريه‌مه بسبتون مغاير اولديغی حالده،
خدا عليم اوقورکن ، منديل آلمده ، هونکور هونکور
آغلامشدم .

— تکرار عفوکزی رجا ايله سوزکزی بر کره داها
کسه‌جکم . سز قمار عليهنده تدابير زجريه اتخاذ ايدلمسنی
تصويب ايتميورميسکز ؟..

— باقکز عزيزم ، بن هيچ قمارباز دکلم . خيرخواه
فاضل احمد بکك شمديه قدر نه لساناً نه قلماً برکره اولسون
تشهير ايتمامسی‌ده اثبات ايدرکه قمار نم سلسلهٔ فضايحمه داخل
دکلدر . امين بکك قدرت بلاغتنه باقکزکه فکراً مخالف
اولديغم بر نقطه‌ده حسياتمی آغلاتدی . مناظر سفالتی اوقدر
جانلی تصوير ايتمشدی‌که .

آغا اوغلی احمد بك افندی‌ده مشروطيت مبجله‌مزك هيئت
اجتماعيه‌مزه قزانديرديغی برنعمتدر . هرکون (ترجمان حقيقت)
غزته‌سنده‌کی مقاله‌لرينی دقت ولذتله اوقوردم . مقاله‌سنك انتشار
ايتمديکی کونلرده حس ايدرمکه ، اعتيادمی بحضور ايدن بر
محروميت ايچنده‌يم . ادبيائمزك يدنجی عصر هجريدن بوکونه
قدر فکراً ، خيالاً ، حتی لفظاً بيله دکشمامش اولديغنی ادعا
ايدن برمقاله‌سنی برسنه‌يی متجاوز زماندن بری اهتمام ايله حفظ
ايديوردم . (بوصيره‌ده يازيخانه‌سنك برچکمه‌سنی چکه‌رك بر
ترجمان حقيقت نسخه‌سی کوستردی .) ايشته او وقتدن بری

تدقیقات لسانیه وادبیه مسئله‌سی نظرمده بشقه برشکل آلدی.
فقط آغا اوغلنك مجلس مبعوثانده اسقامبیل کاغدلرینه متعلق
بیاناتنی هیچ علمی بولمادم. نعوذ بالله!.. تکلیفی قبول
ایدلسه‌یدی قمار آزالمیه‌جق، فقط اسقامبیل چاچیلغی بیوك
مقیاسده آرته‌جقدی. آغااوغلی احمدبکك بر آیاغی دارالفنونده‌کی
کرسی تدریسده، دیکری مجلس ملیده‌کی کرسی تشریعده‌در.
ایکی کرسی آراسنده‌کی مسافه اولچولورسه آغا اوغلنك معهود
ردوس هیکلندن داها بیوك برشی اولدیغنی تظاهر ایدر. بویله
برذاتك سوزلری اهمیت مخصوصه‌یی حائزدر. حسدن زیاده
علمه وخیالدن زیاده تجربه‌یه مستند اولمق ایجاب ایدر.

— ثروت فنون ادبیاتی حقنده نه دیرسکز؟..

— بونك ایچونده سویلیه‌جك بر چوق سوزم یوقدر.
توفیق فکرت مرحومی رجائی زاده مرحوم ایکی معلمدن
(فیضی وناجی افندیلردن) آله‌رق فرانسوا قوپه‌یه امانت ایتمشدی.
جناب بك اوروپادن عودتنده توفیق فکرتك فوق العاده اولان
استعداد انشادینی (ثروت فنون) طریقیله (آشیان)ه اصعاد ایتدی.
(آشیان) ك هواسی مرحومه یارامادیغندن هر کون بر پارچه
اریپوردی. نهایت رحمت حقه انتقال ایتدی. مزارجیلر
تابوتنك اوستنه طوپراق آتارکن رجم ایچون طاشلر یاغدیرانلر،
آرادن چوق کچمه‌دن، بیلمم که هانکی هوایه تبعیتله، درحال
(فکرتیه) مذهبنی تأسیس ایتدیلر. وکندی اللریله آتیلان

اواحجار رجی کیزلیجه قالدیره‌رق ، بونلرله مرجومه بر آبدهٔ تبجیل انشا ایتمك ایستیورلر . آروشن بك ، سز نه‌غریب آدامسکز !... بویله برزمانده ایشکزی، کوجکزی براقش، شونك بونك حقنده شوندن بوندن فکرلر طوپلیورسکز . (ثروت فنون) نه‌یاپمش‌سه یاپمش . بن نه‌بیله‌یم !.. ایسترسه‌کز احمد احسان بکك دفترلرینی یوقلاییکز .

— پکی، بوبحثی براقه‌لم. یکیلرایچون نه‌دوشونیورسکز؟...

بوراده بر مدت أیله صقالنی قارشدیره‌رق دوشونمکه باشلادی :

— یکیلر !.. یکیلر !.. باقکز ، عزیزم ، آناطولینك همان هرطرفنی طولاشدم . هریرده (یکی محله) ، (یکی قپو) اسملرینی طاشیان یرلری خراب کوردم . قدرك بو کلمه ایله براستهزاسی اولسه کرك . بکا اینانمازسه‌کز ضیا کوك آلب بکه صوریکز : دیاربکر سورلرینك باشلیجه درت قپوسی واردر: طاغ قپوسی، روم قپوسی، ماردین قپوسی ، قپولرك بواوچی الآن معموردر . یالکز (یکی قپو) اوقدر ییقلمش و خراب اولمش که بوکون نه‌شیکندن بیله اثر کورلمز . ماردین قصبه‌سنده‌کی (باب‌الجدید) ده اویله . استانبولده‌کی (یکی قپو) یی ایسه هپکز بیلیرسکز. یکیلردن مقصدیکز نه‌در، کیملردر؟..

— مثلا یحیی کمال ، احمد هاشم وامثالی .

— اولا یحیی کمال هیچ یکی دکلدر . اسکی ، هم‌ده پك

اسکی. سلطان احمد ثالث زماننده ترکیاده طوغمش، فرانسه‌نك
اوجنجی جمهوریتنده پارسك (قارتیه‌لاتن) نده تحصیل صنعت
ایتمش برشاعر نصل یکی عد اولنور. لاله دورینك شاعری،
یالکز جبه ودستار یرینه جاکت کینمش و بویونباغی طاقمش
برشاعری. قیافت انسانك ماهیتنی دکشدیررمی ؟.. سز اونی
بعضاً (جنیو) ده، (لوبون) ده کوررکن دقت ایدیکنز. آزه
صیره برنقطه‌یه‌طالان کوزلرندن (آه !.. بن‌نه‌یه لاله دورنده‌کی
پیاله‌لردن حقمی آلمیورم. ندیم، ندیم !.. بنی بو بورژوازی
حیاتندن قورتارمیه‌جقمیسك ؟..) تظلم و استمدادی انتشار
ایدر. یحیی کالك یالکز آلتمش بری تام اولمق اوزره یوز
یتمش ایکی مصراعنی کوردم. کوردم و بکندم. بشقه‌لری
بونلری‌ده کورمدکلری حالده یحیی کالك شاعرلکنی وجدایله،
عشق ایله آلقشلیورلر. مولانا جلال‌الدین رومی حقنده منلا
جامی،

نیست پیغمبر ولی دارد کتاب

دیمش. بزم یحیی کال ایسه کتابی اولمیان پیغمبرلرك سنته
متعصبانه رعایتکار.

احمد هاشم‌ده یکی دکل‌در. ثروت‌فنونه نسبتی داها زیاده.
اونك (کول‌ساعتلری)ندن اول (چول‌ساعتلری)نی کورمشدم.
مبارك، فقط یتیم طوپراقلری هر ایکیمزك حیاتنه ایلك پناه
اولان بر قطعه‌نك بی نظیر کیجه‌لرنی ترنم ایدن صمیمی

و نوستالژيق شعرلردى . فقط گنچلرده نشر ايتديككز ملاقاتنده كوردم كه شاعرلكى براقه‌رق منقدلكه سلوك ايتمش . چوق يازيق !.. احمدهاشم مادام كه شاعرلكى ترك ايده‌جكدى، جلال ساهر بكك اثرينه اقتفا ايده‌رك (تاجر) اولسه‌يدى . بوصورتله قافيه‌يه‌ده خلل كلمزدى. مسلك‌ده اشيا كبى‌در. داها أيسى اولماسه بيله داها لزومليسى ايله مبادله اولنملى . يوقسه ضرر محققدر .

جلال ساهر بك !.. ايشته يكى ، اسكى ، هركسه هيمزه غايت مفيد برمثال، برمقتدا !.. (بياض كولكه‌لر)دن، فلانلردن، حتى (تورلك‌يوردى)نده شاعرلكدن‌ده هيچ برمنفعت كورمديكى ايچون تاجراولدى. وفكرمجه پك أبى ايتدى. اونك معقوليان خاننده و خانك الك اوست قاتنده‌كى اداره‌خانه‌سى بنم نظرمده ثروت فنوندن ، پارناسدن ، اوليمپدن داها يوكسك برشاعقه كمالدر . جلال ساهر دنياسى كبى آخرتى‌ده اعمار ايدييور . معلوميا!.. (الكاسب حبيب الله) بيورلمش. ان شاء الله بو مسلككنده ثباتسزلق ايتمز .

— جلال نورى بك حقنده‌كى فكركز ؟..

— بونى اوچ ، درت هفته اول صورسه‌يديكز فكرمى سربست بيان ايدردم. شمدى ألنده كندى مالى برغزته وار. اوكنه، عقلنه، آغزينه كيم كليرسه ، حتى كلمنلره بيله آتوب طوتيور. بى كوز كوره بلايه‌مى صوقه‌جقسكز ؟.. آرامزده

محرم قاله‌جغنه سوز ویررسه‌کز سزه بر شی سویلیه‌یم‌که اون سنه‌لك تدقیق وتتبعمك محصولی‌در : جلال نوری لهنده سویلنیرسه ممنون، علیهنده یازیلیرسه منتدار اولور. اونك اصلا عفو ایتمیه‌جکی بر تجاوز وارسه اوده سکوتدر. کندیسندن بحث ایتمینلره الی‌الابد کین بسلر . کوپریلی زاده محمد فؤاد بك بر کون بیلمم نه مناسبتله ، احتمال‌که بر معتاد هیچ بر مناسبت کوزه‌تمیه‌رك بکا دیمشدی‌که :

(قرق انبـار) دورنده دکلز . یازیله‌جق شیلرده وقوف واختصاص ایجاب‌ایدر. جلال نوری کیلر آرتق یازمامالی‌درلر.

زواللی احمد مدحت افندی !... فؤاد بکك سننده ایکن برسطر نشر ایتمه‌مشدی . وینه زواللی جلال نوری بك !.. فؤاد بکدن تام طقوز یاش بیوکدر . بو (زواللی) تلهفنی شو اوچ اسمك یالکز ایکیسنه حصر ایدرسه‌م محق اولماز .

نجه کوپریلینك قلمی یوك طاشیان کرا عربه‌لرینه بکزرکه نقل ایتدیکی اشیانك ماهیتنه دکل، آله‌جغی اجرتك کمیتنه‌باقار.

کوپریلی فؤاد بك‌ده، جلال‌نوری بك‌ده چوق اوقورلر. وچوق‌یازارلر. یالکز آرالرنده برفرق‌وار : اوته‌کی اوقودیغنی، بریکی آکلادیغنی یازار . بن ، طوغریسنی سویلیه‌یم ، کیمده جرأت آثاری کوررسه‌م اونی تقدیر ایدرم . ایشته فؤاد بك عربجه اوکرنمکی دائما استخفاف ایتمشکن ، شعرای جاهلیه‌دن بیله بحث ایده‌رك صلاحیتکارلره مخصوص بر وقار ایله رأیلر ،

حكملر ويرييور . جلال نورى بوكا نسبتله عادتا قورققدر . قورققلق ايسه كيمدن ونه صورتله اولورسه اولسون مقبول برخصلت عد اولنماز. فؤادى جلاله ترجيح ايديشمه برسبب دها وار : جلال نورينك اون سنه‌لك نشرياتى - هم نه نشريات !... طاغلرقدر !... - قارشديريليرسه عين مسلكك، عين افكارك تسلسلى كوريلور . بن بوقدر اطرادى سومم . فؤاد ايسه هيچ اويله دكلدر. مزاجنده، يازيلرنده فرنكلرك (سوپله‌س) ديدكلرى بر اينجه‌لك ، بركوزللك وار . (ثروت فنون) ده بشقه ، (دارالفنون) ده بشقه، حتى اوقدركه (تورك يوردى) نده بشقه ، (يكى مجموعه) ده بشقه‌در. توفيق فكرتك بيك جانى اولسه‌يدى كوپريلى - هركونك ايجاباتنه وبوايجاباتدن آله‌جغى امره كوره - اونلرى برر برر ئولدورر ، ديريلتير وينه ئولدوررردى . بركت ويرسونكه توفيقك تك وئولمز بر روحى واردر. كوپريلى‌يى استخفاف ايتميك، غرب توركلرينك بويمان وبى‌امان متفكرندن بن پك زياده قورقارم .

— فقط فاضل احمدك اسمنى يوقارده ذكر ايتديكڭزده حقنده‌كى فكركزى سويلمديكڭز .

— فاضل احمد ... فاضل احمد بك حقنده يكانه وسوكيلى فيلسوفمز ، كچنلرده ينه سزك واسطه‌كزله بر فكرينى اعلان ايتمش ، (اوبراز داها بيورسه وولتر اولور) ديمشدى . فقط وولترده ايرى يارى آدام دكلدى . برقاچ سانتيمترو اوبوندن

ويا بواوندن قيصه اولمش ، بونك اوقدر اهميتي يوقدر . فاضل احمد بكي ياقيندن طانيرم وتقدير ايدرم . اوتقليد ايتمكسزين ومسخره اولمقسزين‌ده مشهور و حسن مشهور اوله بيله‌جك مزياته صاحبدر . جناب شهاب‌الدين بك (شيطان فاضل احمد) ديمشدی . استادك بوتوجيهی بن هيچ بكنمدم . هركس يرلی يرنده قالملی ، نه‌فاضل احمد شيطان اولملی ، نه‌ده شيطان فاضل احمد. (علم‌تربيه) متخصصی‌اولان بوپك‌عزيزدوستم اجتهادلريله عادتا يكی بر مسلك فلسفی تأسيس ايدييور . بعض بودالالر (صنعت ، يالكز صنعت ايچوندر) ديمشلر . فاضل احمد بونی قطعياً انكار ايده‌رك ،

— خاير ، او يالكز مسخره‌لق ايچوندر !...

دييور، واك قوتلی مثاللرينی ارائه ايدييور . سعي مشكور اولسون !..

— افندم، برقاچ‌ذات‌دهاقالدی: علی‌جانب، ا. سيف‌الدين، عمر سيف‌الدين بكلر حقنده‌كی حسياتكزی‌ده لطفاً بيان ايدرميسكز ؟..

— هاكرچك ! . . علی جانب بكی قاچ آی اولدی‌كه كورمدم . غالبا كوزلكلی ايدی ، دكلی ؟. ينه كوزلكلرينك جامندن جنلركبی باقاركن كوليورمی ؟. سيف‌الدين بكلری بن دائما قارشديرييورم . بريسنی بر مصراعی ، ديكرينی برسوزيله طانيرم. (بيوك رشيد پاشا نمونه مكتبی) شاكردانندن سكز

طقوزیاشلرنده برچوجوق براحتفالده (فبرطنه) آدلی برمنظومه اوقومشدی . برمصراعی خاطرمده قالمش :

قودورمش سەك دكزدن انتقام آل !..

بومصراعك صاحبی هانكی سیف الدین بكدر ؟..

— ا. سیف الدین .

— بو سیف الدین بكك ینه بو قوتده بشقه منظومەلری وارسه أیی برشاعر اولدیغنی بلا تردد تصدیق ایدرم. دیكرینه كلەلم : (بنم دهـام قومیقدر .) دیمش اولان سیف الدین بكه نه سیف الدین دیرلر ؟..

— عمر سیف الدین .

— عمر سیف الدین بكك بو قول مشهوری كنـدیسنی طانیان معاصرلرندن بعضیسنك خاطرەسنده نامنی برمدت یاشاته بیلیر . سـوز دكل ، بر اكسر كه قائل ویا عاملنی حافظەلره چیویلیور .

— حمدالله صبحی بك حقنده برشی بیورمازمیسكز ؟.. بزده خطابتی تأسیس ایتمش برذاتدر .

— طانیمیورم .

— صبحی پاشـا زاده حمدالله بك . كچن كون سزی برادری وهاب بكله تكلیفسزجه قونوشوركن كورمشدم .

— صبحی پاشـانك اوغللری ، قاردشلری ، یكنلری

آراسنده بلك چوق طانيديغم و بعضيلريني پك زياده سوديكم ذوات وارسه‌ده بونلرده نه بر خطيب طانيورم ، نه بر آدام ...

مخاطبمك آرتق بحثی قپامق ايستديكنی حس ايده‌رك وداع ايتدم . بنی نردبان باشنه قدر تشييع ايتدی . آشاغيده لاستيقلرمی كيوردم . يوقاردن سسلنه‌رك سويله‌ديكی سوزلر قولاغمده برقاچ دقيقه چينلادی :

— عزيزم روشن بك، ديوردی ، شايد اسملرينی ذكر ايتمديكم ذوات آره‌سنده اهمالمدن منفعل اوله‌بيله‌جكلر وارسه لطفاً سز طرفكزدن بر قاچ كلمهٔ طيبه علاوه‌سيله صايدقلرمه ضم والحاق بيوريكز . كيمسه‌نك بكا كوجنمه‌سنی ايستمم .

رضا توفيق بك

— خالده خانم ایچون بر یازی یازمشسکز، اوقودم اونی. او خانمی طانیمشم تحف بر تصادفدر. بنده کزه او زمان احبابلردن بری او طوروردی. بن ده زیارتنه صیقجه کیدردم. اوراده خالده خانمك پدرینه راست کلدم. قیزی ایچون پك متأثر اولیوردی. اونده ورم وار دیه قورقیوردی. یاغمزه چاغیرتدیلر. بز ده حرم طرفنده بویوجك بر اوطه ده یدق. یاقدم یلدیرمه‌لی بر خانم کیردی، اما غایت ضعیف، کوچوجك، مینی مینی بر خانم. اون یاشنده بر قیز صاندم. او وقت آمریقان مکتبنه دوام ایدرمش. رزی ناظری نوری بك: «ای پیانو چالار خالده خانم» دیدی. و خانم قیز اویله یاپماجقدن اوتانمق کبی، چکینمك

کبی حاللر کوسترمه‌دن چالدی وترنم ایتدی . سسی‌ده أییدی .
اوکون بن‌ده بعض شعرلر اوقودم . خالده‌خانم عثمانلی شاعرلرینی
طانیمایورمش . بوشعرلرله پك علاقه‌دار اولدی . اوکون باقدم
قونوشمغه ، دوشوندکه ، اوقومغه مراقلی برقیز . بالعکس بن ،
نه‌دن بیلمه‌م ، اویله هیچ باباسی کبی ، خسته‌لغی وار دیه برشی
ظن ایتمه‌دم . چونکه قیز قونوشمق ایستیور ، ایچنی دوکمك
ایستیور : « بیراقك قونوشسین ، دیدم ، حاصلی بن أیی ایده‌رم
اوقورم ، سویله‌رم ، ماصالی آکلاتیرم » دیدم . فارسی اوقودم .
او بر کلمه بیلمیوردی . دیرکن کیفه کلدی . بو ایشلره مراق
صاردیردی . او وقت بارکیرم‌واردی . اوکا آتلار ، صوکرادن
طاشیندقلری سلطان‌تپه‌سنه درسه کیدردم . اوقومق قونوشمق
صورتیله ادبیات درسی یاپاردق . ها اونلره بر ازده پاتاتس
صالاته‌سی اوکره‌تدم ، اوده لازم دیه ... بویله غالبا آلتی سنه
کیتدم کلدم . صوکره‌لری سیرك کیدر کلیردم .

خالده خانمك طبیعتی بردن بره بر فواره کبی فیشقیردی
واوندن صوکره‌ده الهام اعتباریله اوته‌یه کیتمه‌دی . بر آنده
جوشدی . بنم خدمتم کندیسنه آیریجه برشی ئوکره‌تمك دکل ،
قطعیاً طبیعتی بوزمش دکلم . بلکه کشف ایتدیردم ، بونی کمال
ممنونیتله سویله‌رم‌که بعضی قابلیتلری أولدن کوردم . خبرویردم
واونلرده طوغری چیقدی .

آرناوود کوینده‌کی أوینك دکزه باقان کتاب اوطه‌سنده

قونوشیوردق . استاد ، آکلاشیلان او صباح غایت کیفلی ، اوزون وبول سویله‌مکه غایت خواهشکردی. اوزون صاچلری، قاریشیق بییقلری و سیاه مانتوسیله بعضی رومانتیك برشاعرك مجموعه‌سنده‌کی خولیا پرور شعر قهرمانی رسملرینی آکدیران رضا توفیق بك ، او صباح ، روغن پوتینلی ، سیاه ألبسه‌لی، قیصه صاچلی ومنتظم بییقلیدی. ویکی ، شیق برصالون شاعرینه بکزه‌یوردی .

سوأللرمك کاغدینی حرمتله اوزاتدم. اوقودی. نظرلری کتاب طولابلری آره‌سنده برآز طولاشدی. صوکره بییقلریله اوینایارق ، بیاض کیرچ بادانالی طاوانه بر قندیل کبی آصیلی کوك صو صاقسیسندن یرلره صیزان یشیل یاپراقلره باقارق :

— ادبیات ، بنم اعتقادیمجه ، وجدان ملینك تجلیاتندن بر شیئسه دیدی ، بهمه‌حال زمانیله، ملتك حالت روحیه‌سیله صیقی صیقی‌یه علاقه‌دار اولمق کرکدر : اکر حادث اولان جریان أدبی جعلی دکلسه ! اکر جعلیسه موده کبی بر شی اولورکه موقت وعندی برکوزللکله آز برمدت ایچون حیاتی قائم اوله بیلیر. بنم آز چوق تحقیقاتمه کوره اسکی لسان ادبیدن صرف نظر اصل اسکی ادبیاتك قصوری صنعتله تصنعی برطوتماسیدر، اونك ایچوندرکه قدما ابکار وافکار آرامق وکشف ایتمك مراقیله غایت عجیب دوشونجه‌لری تمثیل ایدن برطاقم استعارات اوغرینه تصنع یولنی طوتمشلر، وبونی صنعت، هنر صانمشلر. آکلاشیلیورکه

« صنعت طبیعتدن اوزاقلاشاملیدر » اخطارینه هیچ قولاق ویرمه‌مشلر وياخود بویله برشی بیلمیورلرمش .

ینه ظن ایدییورم‌که بعضی منقدلرك ادعاسی کبی اسکیلکی یکیلکی عربی و فارسی ترکیبات و کلماتك آزلغنده چوقلغنده آرامامالی ، بالخاصه طرز تصور و تلقی‌یی وذوقی کوسته‌رن ، تمثیل ایدن استعاره‌لرده، تشبیهلرده آرامالیدر. حامدك اشعاریله ندیمککیلر آره‌سنده عربی، فارسی کلمه‌لر وترکیبلر عدد واهمیتجه هیچ فرقلی دکلدر . یالکز حامدك : اودر هیچی ماضی . . الخ بیتلریله ندیمك: کل ای فصل بهاران.. الخ بیتلری آره‌سنده کاشانه نظر واوکا قارشی حس وذوق اعتباریله عظیم بر فرق وارکه اصل صفت کاشفه‌ده اودر .

غریبدرکه بو تصنعی صنعت ظن ایتمك قباحتی صرف بزم اسکی ادبیاته خاص بریا کلشلق دکلدر. صنعتی تصنع ظن ایتمك اسکی یونانیلرده ، وبالخاصه صوفیستلرك ظهوریله ، عادتا بر پرنسیپ اولمشدی. هیچ بر صوفیست طوغری درست بیان فکر ، بیان ملاحظه ایتمه‌زدی . مطلقا مصنع ، محتشم، طنان بواسطه‌لو بله کنایه‌لر ، مبالغه‌لر ، حاصلی بر چوق صنایع ادبیه یاپارلر و اویله قونوشورلردی . حتی اونلری تزییف ایدن افلاطونك دیالوغلرنده . محاضراتنده بیله بوکیفیت مهمه‌یه‌دائر مستهزیانه قیدلر واردر . بز ، بو تصنع ایشینی یونانیلردن بالواسطه، بونده هیچ شبهه یوق ، بالواسطه آلمشز. حتی عرب

صرف ونحوينك تشكيلاتى بيله يونانيدر. نه عربلردن عجملرده متأثر اولمش، بزده! بز برده عجملردن متأثر اولمشز. ديمك كه ايكنجى اوچنجى الدن دونه دولاشه بو تصنع بزم ادبياته قدر كيرمش.

بوراده قاشلرينى چاندى، كنديسنه مخصوص اولان او عالم طوريتى طاقينارق:

— شونىده سويله‌يه‌يمك كه، ديدى، بويونان تصنعى ويونان تأثيرى حقنده أبى بر نه‌تود كورمك ايسته‌ين، مشهور غره‌قولوغ اوقسفوردلى پروفسور ماهافينك «يونان قديم مدنيت حاضره ايچون نه يايدى؟» عنوانلى اثرينى اوقوسون، اوراده غايت مكمل بر نه‌تود واركه، پك طوغريدر.

ديمك اوليوركه صنعت ايچون صنعت پرنسيبى باطلدر. واوفاجيجق بر وسيلهٔ انحراف بولورده مبالغه‌يه صاپارسه بو غريب تصنع پردازلغه دوشر، وپك طبيعى اولارق دوشر. صنعت طبيعتدن ألنى آياغنى كسرسه مطلقا تصنعه دوشر. براوفاق مثال دها واركه پك قيمتليدر. اون‌بشنجى‌لوئى زماننده‌فرانسه‌ده كبار خلق ادبيانه قونوشمق مراق وهوسيله هيچ بر شيئى كندى اسميله سويله‌مه‌زدى. وبو غرابت او درجه‌يه كلدى‌كه ژان ژاق روصو اونلرى طبيعته ارجاع ايچون بوتون عمرينى ودهاسنى صرف ايتدى.

شمدى افندم، اسكى ادبياتك قصورى بودر، نتيجه!

بو خطایه اسکی شکلده رجوع ایتمك احتمالی قالمامشدر .
بزم ایچون !

صوکره اسکی شاعرلردن کندیسنی اك متحسس ایدنلری سویله‌دی . استادك ، ألبت برقاچ درلو طرز تحسسی وارمش . فقط اك چوق فضولی‌یی سه‌ورمش :

چونکه صحیحاً لیریك بر شاعردر . صوکره ندیمدن خوشلانیرم . چونکه ظریف ، شیق ، اداسی خوش بر استانبول شاعریدر . واودوری بر دها استانبول کورمه‌دی ، نه اولورسه اولسون ! باقی ندیمده ، اونده ، براز طبیعت وار ، تصویر وار . فقط شاعرك اصل ناصیه‌سی او دکل اصل ایش :

« دوکولن می ، قیریلان شیشهٔ رندان اولسون » در .

خلاصه ظریفدر ، ندیم ! اوقدر اینجه‌لمش !

قصیده‌جیلره ، هله نفعی‌یه کلنجه اونلرك بنجه حیثیتی واهمیتی زمانك فتوحاتیله علاقه‌داردر .

سلطان عثمان اوته‌ده مغلوب اولمش ، نفعی‌ده حالا اوکا قصیده یازیور . تحف اولور بو ، کولونج اولور .

خلاصه افندم ، بنی متحسس ایدن شاعرلر بردکل ، برقاچ دانه‌در . فقط نه اولورسه اولسون اسکی ادبیات ، دیدیککز کبی ، کفایتسزدر . وکفایتسزلکی شوراده‌که بو کون ذوقمز اوندن کچمشدر . مثلا « دامن درمیان همت » دیمه‌یز ، بر آدمه بویله « دامن درمیانلر » فلان یوقدر آرتق . بو کون قیلغی

قیافتی دکیشدیرمشمز. اومستحاثه اولمش. قادین ایچون اتکی بلنده دیرز. فقط ارکك ایچون غریب اولور، دکلمی یا؟

او ألنده‌کی کاغده باقارق ایکنجی سؤالك جوابنی دوشونیوردی. بن‌ده نوطلرمه باقارق برنجی سؤالك بوقدر اوزون سورمه‌سندن دیکرلرینه عجبا وقت قالابیله‌جکمی وبو جوابلری برنسخه‌یه صیغدیرابیلن مجموعه‌بولوناجقمی، دییه دوشونیوردم.

سؤال شویدی:

— ادبیاتمزك یکیلشمکه باشلاماسی شناسیله‌میدر؟ یوقسه دها أولمیدر؟

جواب‌ده بو:

— طبیعی دها أولدر. چونکه بوتون جماعت عثمانیه‌نك برقاچ وجهله دکیشمکه مجبوراولدیغنی آزچوق حس‌ایدیلیوردی. وعالم پك أیی بیلیرکه عاصملر، عاکف پاشالر، پرتو پاشالر شناسیدن أولدی. ایلك حرکت ادبیه تبدلات سیاسیه واجتماعیه لزومنه تابع بولوندیغی ایچون مشعور برحرکت دکلدی. بونك یازدیغی مکتوبی آدم عقللی، پك مونس برلسانله دلیلی‌ده وار. مثلا پاشا شیخ مشتاقه یازییورده حالبوکه بر تحریر رسمیده کروفرلی برپاشا افندی اولوویرییور.

شناسی، کمال، حامد! بو اوچ آدم اوفکری، او حسی کندی شخصلرنده تکاثف ایتدیرمشلر، طوپلامشلر، یعنی اوحرکتی مشعور برحالده وجوده کتیرمشلر. یوقسه اوجریان باشلامشدی.

— حتى شيخ غالب زماننده ، حتى احمد ثالث دوريتك برقسمنده ، مطبعه كيرمكله ، يكرمى سكز چلبينك و اوغلنك سياحتنامه‌لريله فلان باشلامازمى افندم ؟

- اولابيلير ، أوت . اويله‌يا !

— اوحالده شناسى دورۀ ادبيه‌سى نه‌كبى يكيلكلر كتيردى ظن ايدرسكز افندم ؟

— الك أول، الك أول ،... چالقانوب كيدن بو جريانه بر شكل ويردى ، بر برەنسيپ قويدى ، ودها قطعى بر استقامت چيزدى . اويله دكلمى‌يا ؟ چيزديكى استقامت‌ده ايشته تورك‌جه‌يى او اسكى ادبياتك مصطلحاتندن ، تشبيهات و استعاراتندن قورتاروب ساده يازمق . شناسينك فكرى او ايدى . حتى نمونه‌لرده ويرمك ايسته‌دى . صرف تورك‌جه يازديغى شيئلرده وار. صوكره غزته‌جى لسانى احداث ايتدى‌كه حاميسى رشيد پاشانك اسلوبى اوكا نسبتله دها خانطالدر ومسلسلدر ، متصلدر. ديمك‌كه شناسى تميزله‌يجى بر آدم، وساده‌لشديريجى . نامق كمال شناسى‌يه الك أول غيرت و قوت كتيرن آدمدر . الك بويوك شيئى‌ده بودر . چونكه شناسى اونك كبى آجار بر آدم دكلدى . حالبوكه بويله بر انقلاب ياپابيلمك ايچون كمال كبى بر آتشين طبيعت لازمدى . فقط آچيقجه سويله‌ملى . كمال زماننه كوره بويوك وأبى چيلمش، حتى پك محتشم بر نثر ايجاد ايتمش اولديغى حالده شناسينك خاطرينه كلن فكرى بالذات

دوشونه‌مه‌مشدی ، اوفکری اوندن آلدی. نته‌کیم ایکنجی بر دورهٔ تکامله حامدك تأثیریله کیره‌رك شعرینی‌ده‌دوزلتدی، یوقسه حامدله تماس ایدنجه‌یه قدر ، یعنی « واویلا » یی یازنجه‌یه قدر ایشته فهیملرك، نائلی قدیملرك ، نفعیلرك آز چوق مقلدیدی. ذاتاً بوناموسلی آدم، بونی اعتراف ایدییور. حامده: «مجددلك یاسنك، یاشناسینك، بن حد اتصالم آره‌ده» دییورکه‌طوغریدر. اصـل حامد رومانتیزمی کتیردی . فقط زمین آز چـوق حاضرلانمشدی. ذاتاً «١٨٣٠» تاریخنده درجهٔ قصوایه وارمش وشعشعه‌سنی بوتون عالم مدنیته صالمش اولان بو حرکت ، یعنی رومانتیزم هر طرفده تأثیراتی کوسته‌ریرکن حامدك بی‌منند اولان طالعی کندیسنه بو ایشی باشه چیقاراجق بر دها بخش ایتمشدی . فضـله اوله‌رق عمرینك اك أبی قسمندن‌ده اوتوز سنه‌یی پارس ولوندره کبی مراکز مدنیه‌ده کچیره‌بیلمك لطفنی احضارایتمشدی. اووقت انکلتره‌ده لوردبایرونك، فرانسه‌ده‌ده هوغونك، لامارتینك تأثیرلری صوك درجه‌ده حکمفرما ایدی. حامد بونلرك هیســندن زیاده ویقتور هوغویی رهبر اتخـاذ ایتمشدر . مثلا « أولو » ده اونك بلاغتنه یقین برقدرت بیان وار. کذلك «مقبر» ده « بالادن‌سسلر » ده برچوق ملاحظات فلسـفیه وار . بونلر ویقتور هوغونك « الله » نام اثرنده‌کی دوشونجه‌لرله بر صمیمیت صمیمیه عرض‌ایده‌رز . فقط حامدك تیاترولرنده شکسپیر ، راسین، قورنه‌ی و دها بوکبی اساتذه‌یی

لایقیله بیلدیکنی اثبات ایده‌جك برموفقیت کوروورسکز حاصلی حامد بوتون بوتون یکی نه‌قوللری اهمال ایتمکله برابر اصل اونلره وجود ویرن بویوك رومانتیزم حرکتنی الك أبی بیلن ، الك أیی آکلایان وبزده کورولتوسزجه تأسیسنه موفق اولان آدمدر. شبهه‌سز هرکس، حتی ویقتور هوغو بیله شکسپیردن، شوردن بوردن فلان بر چوق کشیلردن ، غوته‌دن متأثر اولمشدر . اولماسه عیب ! فقط بوتون بوتأثر منبعلرندن صرف‌نظر غایت بارز برشخصیت أدبیه کوسته‌رمش . بزده حامدده اویله‌در . اونك ایچون بن ظن ایدییورم که حقیقی معناسیله دهای شاعرانه عثمانلی تاریخنده، یالکز حامدده وار. بوقدر تأثیرات آره‌سنده کندی بنلکنی غیب ایتمه‌مش ، بالعکس ابراز ایتمشدر . حتی سه‌مبولیزمه ، ئه‌مپره‌سیونیزمه ، وه‌رلیبره ، ودها بر چوق مسلکلره نمونه ویرمك ایچون ایمش کبی یازدیغی بعض شعرلر وار. « تجسس » ، « سپهرنك » ، « یشیل کیمش » کبی فلان شیئلر اونی اثبات ایدر .

بز ذوقاً وطرز تصور اعتباریله حامدله اوروپالی اولدق . و آره‌مزده حساً و ذوقاً بر مناسبت مستقله ، حتی موازات حصوله کتیردی .

وصوکره، برحرارتله نه‌رك ، بر یاتیشه‌رق ، بر کوله‌رك ، بر اسفله‌نه‌رك صوك قره مرسل سیاحتندن بحث ایتدی ، پترولسزلکدن شکایت ایتدی ، مطبعه‌نك ، یازیلرینی یاواش

باصدیغنه سویله‌ندی . حامدله بر آراده چیقارتدقلری صوك رسمی کوستردی. اونه‌بری غزته‌لره بادهوا مقاله‌یتشدیرمکدن اوصاندیغنی آکلاتدی . نظیفك کاتنی دیکله‌تدی ، سعیدك رسمده‌کی استعدادینی ایضاح ایتدی . طبیعی بو تفصیلات بوللغی آره‌سنده ، صوراجقلرمه جواب آلمق قابل اولامازدی. دیرکن مکتبده‌کی درسنه یتشمك وقتی کلدی . آیریلدق .

برهفته صوکره

کندیسنی اوطه‌ده أبی بکله‌دم . بر ألنده حقه قلم ، بر ألنده قیرمزی قابلی بردفتر ، « قصوره باقمازسکز دکلمی افندم ، بوکون قیلیق قیافت بویله » دیه کوله‌رك کیردی .

— شمدی ، همان تازه تازه ، بر شعر بیتردم‌ده کیینمکه وقت قالمادی . اوقویه‌یم سزه ، راحتسز اولمازسه‌کز !

— لطف ایدرسکز ، استاد

ومندره اوطوردی. آرقه‌سنده، طوپوقلرینه قدر اوزون بلی قوشاقلی ، قطیفه بر فرنك خرقه‌سی ، باشنده‌ده بر سیاه قالپاق واردی . و یوزینك چیزکیلرندن ، باقیشلرینك سرت مونسلکندن اوصباح اونی، باغداش قوروب کونشده دیکله‌نن عظمتلی ، خشین بر چرکس بکنه بکزه‌تدم .

« شویله برحسبحال » سرلوحه‌سیله کوزل ، طوقوناقلی ، یالکز اوزونجه برشعر یازمش . « آلاوه‌راسنی، دالاوه‌راسنی»

دیه قافیه‌لری وار ، « بزده مادارباززه » ، « آشیق آتمشز »
کبی تعبیرلیده مصراعلری !..

بوندن صوکره ، « ادبیات جدیده » نك نظمده اولسون ،
رومانده اولسون ، تنقیدده اولسون نه کبی یکیلکلر حصوله
کتیردیکنی اوکرنمك ایستیوردم . و وجوده کلن شیلر روحی
احتیاجلرمزی تطمین ایده‌بیلیورمیدی ؟

— اوت ، دیدی ، ادبیات جدیده واقعا برچوق یکیلکلر
کتیردی . (کنایه‌لی برتبسمله) اولا قاعده شکنلك . صوکره‌ده
ذوقده برخصوصیت غریبه ، فکرده‌ده تشتت ، صرف ونحوده
برچوق خطائی مشروع قیلمق کبی بریکیلك حصوله کتیردی که
آز چوق انقلاب و قارغشه‌لق دورینه مخصوص عوارض
اجتماعیه‌دن صاییلسه کرکدر .

غالبا استادك ذهننده « ادبیات جدیده » تعبیری برالتباسه
سبب اولیوردی . چونکه هر نه‌قدر کندیسی ادبیات جدیده
حرکتنه اشتراك ایتمه‌دیسه بیله او مکتبی وجوده کتیرنلرله
دوستلغی واردی . اوشعرلردن ذوقتی‌یك اوقشایانلر موجودی .
شبهه‌سز ادبیات جدیده‌دن بوکونکی ادبیاتی قصد ایدییوردی .
فقط بن هیچ بر شی سویله‌مه‌دم . اوده دوام ایتدی .

— ادبیاتك منظوم ومنثور قسمنده خارق العاده هیچ برشی
بیلمیورم . بلکه غفلتمده‌ندر . یعنی چوقدن بری بو شیلرله
اوغراشمغه وقت بولامایشمده‌ندر . اوفاق تفك بر ایکی شعر

کوردیکمی خاطرلایورم که ، أبی کوزلدی. فقط بیلمم او قدری بردور أدبی‌یی تشخیصه کفایت ایدرمی ؟ تنقیدده صوك درجه سربستلك کتیردی . اوقدر که هرکس هرکسی تنقید ایدوب میدان هنرده منفرد قالمشدر . وجوده کلن شیئلر بر سوز ایله افاده ایدیلمك لازم کلیرسه برقارغشه‌لق ، بر چالقانتیدن عبارتدر دنیله‌بیلیر . فقط بوده طبیعیدر ، ضروریدر. صو بولانمادقجه دورولماز دیرلر. احتیاجمزی تطمین ایچون ألبت بوبولانتی کافی دکلدر. (کولدی) بر صلاحیت مسلمه‌یه محتاجز، فقط او هنوز یوق . مهدینك ظهورینه مترقبز .

— بو احتساسلریکز فکرت و رفقاسی حقنده‌میدر استاد ؟ چونکه «ادبیات جدیده » دەینجه اونلر خاطره کلیور. استفسارم اوزرینه بر انکلیز سپور تسمه‌سنك چیقاردیغی ندایی آکدیرر بر سسله ! آو او ، دیدی ، أوت ، أوت ، یاکیلمشم افندم . واقعا ادبیات جدیده تعبیری هر تحوله قابل تطبیق بر تعبیردرده .

و بر آز انفیه چکدی . او آره‌لق دوشوندم که استادك الك یکی ادبیات حقنده‌کی توجهی پك پارلاق اولماسه کرك .

— بوقسه فکرتك نامنه منسوب اولان ادبیات جدیده حقیقةً بر مکتب حیثیتی حائزدی ، دیدی . اونده عقیدهٔ بدیعیه ، اسلوب ، لسان ، مقاصد وهنر اعتباریله‌ده بر وحدت ممتازه واردی . و اساساً پارناسیه‌ن بر نه‌قولدی . فی الحقیقه

لسانمزه قابل اولدیغی شکل کمالی افاضه ایده‌بیلمشدی . اسلوبه بر منقحیت نزیهه ویره‌بیلمشدی که هنرك اك یوکسك درجهٔ موفقیتی بودر ؛ شکله ، فرنکجه واردر آ بر تعبیر ، tini ویرمکدر .

مسلمدر که صنعت ماهیتی اعتباریله « فورمالیست » در . چونکه کوزللك صورتده بر جلوهٔ کمالدر. ایشته فکرتك مکتبی بو خصوصده اودرجه موفق اولدی که تاریخ ادبیاتمزده بوکا بکزه‌ر بر دور کوسته‌رمك کوجدر . اسکی نه‌قوللر ممتاز بر آدمك اطرافنه طوپلانان بر سورو نظیره‌جیلر جماعتندن عبارتدر. حالبوکه فکرت و آرقداشلرینك دأب تحریر ودأب تفکر ودأب تحریرنده اساسی واصولی بر مشابهت اولمقله برابر هیئتنك‌ده فرداً فردا بر چهرهٔ صنعت وشخصیتی واردر . بو کون تورکجه‌ده ، شی عثمانلیجه‌ده تمیز، قصورسز ، نزیه وبلیغ برلسان شعر نمونه‌سی کوسته‌ریلك لازم کلیرسه ینه فکرتك اسلوب بیانندن دها أییسی کوسته‌ریله‌مز . ناصل که خالد ضیاده بزده رومانك نه دیمك اولدیغنی بزده حقیله آ کلایوب‌ده قابل اولدیغی قدر کوزل نمونه‌لر ویرنلرك برنجیسیدر . و بوکون رومان یازانلر بیله حالا اونك اسلوبنی آزچوق تقلید ایتمکدن قورتولامامشلردر .

(دوداقلرنده خفیف بر تبسم بلیره‌رك :) بعضی کنجلر بو ظریف محرری متصلف عد ایدییورلرمش . بو یاکلش.

حکمه سبب خالد ضیا بکك رومانلرنده بالالتزام وبالخاصه او متصلف کنجلری سجیه‌لریله تصویر ایتمکی مراقی اولمشدر . اسلوبنه‌ده اعتراض ایدلدیکنی خاطرلیورم . مصنعدر ، مسلسل ومعقددر دییورلردی. مصنعدر، فقط الحمراء سرایی‌ده اسلوبجه مصنعدر ، لکن کوزلدر ظن ایدییورم . مسلسل اولدیغی طوغریدر، اوکا بن‌ده معترضم . معقد اولماسنه کلنجه ، آدمنه کوره دییه‌جکم ، چونکه خالد ضیا بکك سویله‌دیکی شیئلره آکلاشیلماز برمعمایه تصادف ایده‌مه‌دم ، یالکز نه‌وار یازدیغنی آکلایا بیلمك ایچون تورکجه‌یی ، شی عثمانلیجه‌یی بر آز ایجه بیلملی غالبا !

قوزم افندم ، یوقاریده سویله‌دیکم سوزلر بو کونکی یکی ادبیاته ، بوسبوتون یکی ادبیاته عائددر .

اوت ، صوردیغکز کبی بعض کنجلر اویله ملی برادبیات وجوده کتیرمك ایچون چیغیر آچمق ایسته‌دیلر ، بوده مملکتمزك کچیردیکی نامعین انقلاباته مربوط واوندن متولد بر شیئدر . یعنی پك مستقل بر جریان دکلدر . بویله اولماسی‌ده طبیعیدی . بو خصوصده سویله‌یه‌جکم شی ، صاقین محقرانه بر ادا کبی تلق ایدلمه‌سین . ایکنه‌یله قویو قازلماز . یعنی بو قوجه ایشی باشاره بیلمك ایچون وسائط ایستر، قوت ایسته‌ر ، زمان ایسته‌ر ، عزم وثبات ایسته‌ر ونهایت کونش کبی وقتنده کندیلکندن طوغاجق برده‌ا ایسته‌ر ، بن بوقارالتیده اویله‌شی کوره‌میورم .

آچیقجه‌سی گنجلر چوق گنجدر وبوننده براویونه چویر دیلر. مثلا دقت ایدییورم بایزیدده طوپلاندقلری مدتجه تورکجیلك ملی ادبیاتك مقیاسی اولیوّر . محمد امین بك تحته چیقاریلیور . صوکره بویوك آطه‌ده اجتماع ایدلدیکی وقت، اوکوزل آطه‌نك طرز معیشتی و ذوق شیوه‌کارانه‌سی اقتضاسندنمیدر ، نه‌در ، ندیمانه شعرلر یکی ادبیاتك نمونهٔ نزاهتی اولمق اوزره کوستریلیور . او وقت یحیی کمال بك تسلطن ایدییور . زواللی امین بکی رد وانکار ایدییورلر. ایشته بنم آره صره کوردیکم دکیشیکلك بو قبیل شیئلردن عبارتدر . طبقی ، پارسده ، مونمارترده، هرسنه چماشیرجی قیزلری آره‌سنده بریسی اکثریت آرا ایله انتخاب اولونوبده ملکهٔ حسن وآن اولارق برکون سوقاقلرده کزدیرلدیکی کبی بوکونلرده‌ده همان آلتی آیده بر شاعر باشی دکیشیور . اوقدرکه بر سلسله نامه طوتمادیغمه متأسفم. هم‌ده بك! اسانك صرف ونحونده نه‌کبی بر دکیشکلك حصوله کتیردکلرینی صوردیکز . کیف مایشاء تصرف ایتمك حقی تأمین ایتدیلر که کافیدر. تورك روحنك خوشلانه‌بیله‌جکی بدیعاته کلنجه . استانبولدن غیری هیچ بر یرده اوذوقه آشنا آدملر بولونمادیغنی سزه همان‌همان تأمین ایده‌بیلیرم . نثرونظمده وزنلرده یاپا بیلدکلری شی ینه indisciplinė، قانون دیکله‌مز . بر سربستلك ترویجندن عبارتدر . بوندنده آکلاشیلیور که فردانیت ، individualisme میل وحسی عادتا صوك درجهٔ امکانه کلمشدر .

ایشته بو عرض ایتدکلرم ، بر یکی مکتب أدب تأسیسنه مانعدر . فقط شخصاً قابلیتلی آدملر یوق دکل . بالعکس چوق وار مثلا ، مثلا یعقوب قدری ، پك روح آشنا، پك بسیقولوغ پك نزیه بر محرردر ، براق ، آغیر باشلی بر اسلوبی واردر . فاضل احمدی ده اونوتمق اولماز . فاضل پك اینجه ، پك نکته پرداز ومعلومات وعرفان اعتباریله بو صنفده بیلدکلرمك بلکه هپسنه فائق ، وظریف بر محرر وشاعردر . بر آزدها بویوجك اولسه‌یدی تورکیه‌ده‌ده بر وولتر یتیشمش اولوردی . همان او فرانسز محررینك روحنه مالك سویملی بر چهرهٔ ممتازدر .

یحیی کمال‌ده دقت ایدیله‌جك بر سیما ؛ بلکه پارناسیه‌نلرك بزده اك مکملیدر ، فقط چوق خسیس آدم ، عطشان هنری اولان آدملره ایکی داملا فرانسز شرابی ویرییور ، عالمی بو ایکی داملهیله قاندیرمق ایستیور . بو کافی دکل ، بو کافی دکل . بن ، یحیی کمالی صنعت نقطهٔ نظرندن پارسلك اوظریف دیکیشجی قیزلرینه بکزه‌تیورم که پك نازنین بر فیونغو یاپارلر ، بر فرنك باغی ، ... و اونك پاته‌نتاسنی بر موده مغازه‌سنه بر قاچ یوز لیرایه صاتارلر . چونکه کیمسه طرفندن ایجاد ایدیله‌مه‌مش یکی بر شکلدر . فقط یالکز بر شاپقه فیونغوسی بوتون بازار عرفانی املا ایده‌مز .

بر بشقه کنج دها وار ، ا . سیفی اسمنده ، او آدم حقیقتاً شاعردر . وتام معناسیله لیریك بر شاعردر . بزم روحمزه

مونس اولان اونازنين وصميمى تورکجه‌يى، بيلديکم صوك بطن کنجلرى آره‌سنده اونك قدر کوزل يازان يوقدر. على جانبنده موفق اولابيليردى، اکر زوراکى سه‌مبوليزم ياپمغه اوغراشماسه‌يدى و استقبال هر کسه آچيقکن اوجانبه توجه ايتمه‌يوب‌ده فکرت کبى بر استاد هنرك اسلوبنى تصحيحه قالقيشماسه‌يدى! يوقسه اولدقجه ذوقى وار، فطرت شاعرانه‌سى‌ده يوق دکل! برده اونك آرقاداشى اوله‌جق، هانى حکايه فلان يازار.

— عمر سيف‌الدين بك، اك ولود حکايه‌جيمز، اك ذکى اك بو ....

— أوت، عمر سيف‌الدين. اضطرارلامه حکايه يازماسه وخصوصيله بنم حسابمه يازماسه باق اونك ايچون نه کوزل شيئلر سويليه‌جکدم اما عناديمه سويله‌ميه‌جکم ايشته (وکوز ببکلرينه قدر سرايت ايدن بر قهقهه ايله کنيش کنيش کولدى). صوکره احمد هاشمى بکنديکنى سويله‌دى.

— مقتدر برشاعردر، ديدى. انکين اثرلر يازمق ايچون فيض طبيعتى وار. غالبا ئه‌ميل وه‌رهاره‌ن وامثالنى بکنيور. فقط نه اولورسه اولسون بزده هيچ کيمسه هنوز اوزوياده رهبر آرامقدن قورتولامادى. بوندن چوق زمان اول «درشده» مرلوحه‌لى برشعرينى کوره‌ش ويك بکنمشدم. صوکره کوره‌بيلديکم بعض اثرلرى بنى پشيمان ايتمه‌دى، بالعکس حقنده ويرمش اولديغم ايلك حکمى تأييد ايتدى. کنجلر اتفاق ايده‌

بیلسه‌یدی بو آدم حقیله اونلرك باشنه نچه‌بیلیردی .
دیمك که رضا توفیق بك‌ده کنج شاعرلر امارتنك پرنسلکنه،
احمد هاشمی تعیین ایدییوردی. حالبوکه لسان، ترکیبلر و وزن
اعتباریله احمد هاشم بك کنجلرك ، ظن ایده‌رم ، ماضی‌یه اك
صیقی صیقی‌یه طوتونانیدر. برده خالد فخری بك ایچون شویله
سویلدی: لسان عثمانی‌یه پك کوزل تصرف ایدر وعینی زمانده
غرابتلره صاپماز وفطرتاً شاعر ، فضله رومانتیك برطبعه مالك
بر کنجدر ، »

صوکرا ادبیات مراقنك کندیسنده نصل اویاندیغندن بحث
ایتدی. ادبیات مراقی رضاتوفیق بکده حدتله اویانمش، مکتب
ملکیه‌ده ایکن آرقاداشلرندن بریسی، اسمی لازم دکل، شاعرلکله
صنفلرنده تمایز ایتمکه باشلامش . « بر ایکی‌ده غزل مازه‌ل
یازمش . » رضا توفیق بك بکنمه‌مش آرقاداشی‌ده اونکله
آلای ایتمش .

— حالبوکه بن ، (دییور ، رضا توفیق بك) . بن پك
کوچوك یاشمدن بری غایت اوقومش وشرقك عرفانی لایقیله
احاطه ایتمش بر آدمك ، یعنی پدرم خوجا محمد افندینك بالذات
تربیه‌سنی کورمش و فارسی‌یی تورکی‌یی ایجه اوکره‌نمشدم .
حافظی ، سعدی‌یی بیله پك کوچوککن دقتله اوقومشدم .
طبیعی آرقاداشنك بوطور استخفافکارانه‌سی اونك غیرتنی
اویاندیرمش . اوسنه کتابتدن، ایرتسی سنه‌ده ادبیاتدن برنجی

چیقمش . « هر کسك یازه‌بیله‌جکی شیئی ألبت بن‌ده یازه‌بیلیرم »
دیدی . بن‌ده آز بر زمان ایچنده منظـوم یازمغی اوکرندم .
آرقاداشمه استخفافکارانه بر منظومهٔ طویله یازدم‌که کمال بکك
تخریب خرابات مقدمهٔ منظومه‌سـنه نوعما تقلیددی . بو کون
غائب اولان او منظومه‌یی اسکی دوستلرم بیلیر . آرتق اوندن
صـوکره آره صره یازمه‌ده دوام ایتـدم هر ایکی وزنی‌ده
قوللاندم. فقط وزن ملی‌یی دها صوکره‌لری استعماله باشلادم.
اوکاده سـبب تصوف حقنده فلسفه طولاییسیله تحقیقات یاپمق
وصوکره براثر تحریر ایتمکدی .

اون سکز یکرمی سنه قدر یاواش یاواش تحقیقاتمه دوام
ایتدم . او اثناده اویله کوزل نفسلر ، دستانلر ألمه کچدی‌که
بوکون بنم نظرمده یالکز شعر ایچون دکل ، فقط تصوف ،
تاریخ ادیان وتاریخ فلسفه ایچون بیله اك قیمتلی وتأثقدن معدود
اولارق سنبیلمده محفوظدر . بالطبع بونلر بکا تأثیر ایتدی .
ذاتاً چوجوقلغم کلیبولیده کچدیکی ایچون اوراده عاشقلرك زمنی‌ده
پك ایی بیلیردم . چونکه دائما کلیر کیدرلردی. بن‌ده اونلری
دیکله‌مکدن چوق حظلانیردم . بوتون بو تأثیرلرك سوقیله اك
أول برایکی دیوان یازدم . أش دوست خوش کوردیلر. بن‌ده
طبیعتمده بویله بر آرزو کوردکجه وخارجده‌ده وسیله بولدقجه
یازمقده دوام ایتـدم . وزن ملیله وزن عروضیدن اسـتقباله
هانکیسنك حاکم اولاجغنی، والله پك‌ده تمامیله کسدیره‌میورم.

او ، لسانك شكلنه تابع قالان بر مسئله‌در . فقط شمديلك بيليرمكه لسانك شو حالدن قولای‌قولای قورتولماسی مستحيل اولديغنه نظراً وزن عروضی دها چوق مدت حاكم اولابيله‌جكدر . بونكله برابر وزن ملی اوزره كوزل بر شیئلر يازيلا‌بيليرسه آناطولی خلقنجه اصل اونلر اعتبار بولور . چونكه كمالی، فكرتی، جنابی عمرنده بيلمه‌مش، ايشيتمه‌مش ميليونلرجه خلق واردركه بنم بوراده يازديغم بر نفسی أزبرليور، آطه‌لرده، سيواسده، بيلمه‌م نرده اوقويوب آكليور ، نچون ديرسه‌كز، بو بزم يازدقلرمز شیئلر كندی لسانلری ، كندی ذوقلری ، هله كندی اعتقادلری ايچون بر دستوردر .

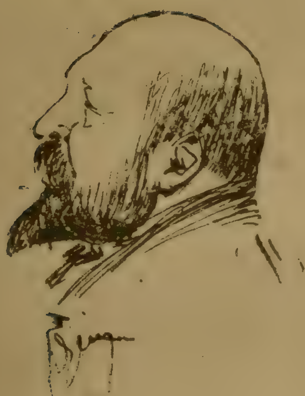
بن‌ده بونلری بر نيت مخصوصه‌يله يازمادمدی‌يا . ديديككز كبی بونی بر طرزده دكلدی. اوته‌دن‌بری واردی. بناءً عليه مجددلك ادعاسنده دكلم . يالكز شونی هيچ چكينمه‌يرك ادعا ايده‌بيليرم‌كه بنم لسانم اسكی ديوانجيلرك ، اسكی نفسجيلر ككنه نسبتله چوق دوزكون اولدقدن ماعدا فلسفه‌سی‌ده بر از دها يوكسكجه‌در . فقط بونی استانبول خلقی خصوصا ادبا وشعرا قسمی بيلمه‌ديكی ايچون يكی برشی ظن ايتديلر. بن بو طرزی احيا ايتمه‌دم . چونكه بوطرز اولانجه قوتيله آناطوليده وحتی استانبولك تكيه‌لرنده ياشيور . بن بونی افشا ايتدم ، برازده بچنه قويدم، اوقدر .

— استاد ، سزی یوریورم احتمال ، احتمال قارئلری ده یوراجغم . فقط مساعده بویورك ، صوك بر سوألم دها وار .

— اوکاده جواب ویریرز . بز یورولمایز . نجه ادبیاتمزك استقبالی عثمانلی ملتنك و عثمانلی روحنك هر وجهله لسان حالی اولاجق صورتده مظهریت قازانمقله تکمل ایده‌بیلیر . لسانك حکمی ایکنجی درجه‌ده قالیر . هر کس بالضروره وبالطبع زمانتك لسانی سویله‌یه‌بیلیر . نجه نفعینك لسانی ، باقینك لسانی ، کمالك ، حامدك ، هپسنك وهر بویوك شاعرك لسانی ملیدر ، زمانه کوره ملیدر . اوکا ملینك اك کوزل شکل ممکننی ویره‌بیلن ، اوزمان یتیشن اك بویوك صنعتکارك قابلیت تبلیغیدر . اویله شکل وقیافته باقوب‌ده ، اویله ظواهره باقوب‌ده وزن عروضی ایله پارمق حسابندن برینه ملی ، دیکرینه غیر ملی دیمك اصلسز برلافدر .

شیشلی : ۳ تشرین ثانی سنه ۳۲۲

محمد امين بك

کچکینجه بر قادینك باقراجی یره بیراقارق ، چارشافنك آلتندن ألنی آغزینه اورته‌رك :

« تورك شاعری امین بکمی ؟ شو چشمه‌یی کچ ، صاغ قولده طحینی بویالی قوناغك قاپوسنی چال » دیه قینه‌لی پارمغیله کوستردیکی أوده محترم شاعری بولدم. مخاطبنی محجوب ومنتدار ایدن مفرط تواضعی مفرط التفات ونزاکتیله قارشیلادی. لوش و طولامباجلی مردیونلردن اك اوست قاتده‌کی کتاب اوطه‌سنه چیقدق : یرلری، سدیرلری، صندالیه‌لری، دیوارلری تبریزك، کشانك، سیواسك نادر نقشلی ، رنکارنك چیچکلی سجاده‌لریله سوسله‌نمش . . . . قفسلی پنجره‌لر ، جیجملرله ، اورتولمش ، درین کوبکلی باقیر مانغاللرك کوللری اوستنده نار قیرمزیسی یانان آتشلر . . . . مجالده آلنمش رنکارنك هند

چرچیوه‌لری وهند کتاب اسکله‌لری بواوطه شو قویو وملول رنکلریله اسکی حجم میلیانورلرنده‌کی افسانوی شرق باغچه‌لرینی خاطرلاتیوردی .

وآچیق آلنلی صاچسز باشی ، طولغون یاناقلرنده خفیف چکه‌سنده سیوری قومرال صاقاللری ، اینجه قومرال قاشلرك آلتنده‌کی یشیلمتراق کوزلری ؛ آغارمغه باشلامش قالین بیقلرینك أورتدیکی دوداقلرنده پوروس کنیش اوموزلی متمم وجودلرمحمد امین بك ؛ بو اوطه‌ده شرق امتعه‌سنه مراقلی ؛ بر پولونیه زنکیننه بکزه‌یوردی .

عروض وزنی اصلاح ایدن ثروت فنون شاعرلرینك یانی باشنده تواضعه چالشمش ، ربابك « بالقجیلر » ، « خسته چوجوق » فلان کبی حکایه‌لی منظومه‌لرندن بوسبوتون آیری بر دیارك ایلك یولجیسی اولمش « تورك سازی » شاعرندن صنعتده‌کی غایه‌سنی اوکرنمك ایستیوردم . پوروسنی پارمقلری آره‌سنه آلدی ، کنیش یوزینه بوسبوتون برصافلق وبر ایبلك معناسی ویرن تبسمیله :

— اعتقادمجه شعر کوزللك ایچون اولمقله برابر ایبلك ایچونده‌ده دیدی . اونك سازی طبیعت عشقی ترنم ایچون اولدیغی کبی انسانیتك الملی ترنم ایچونده‌ده ، شاعرك آلتون قدحلرنده‌کی شرابلو یالکز کنجلکك عشق حالریله یانان دوداقلرینه دکل ، بوتون بشریتك اضطراب و آلامه قورویان

آغزلرینه‌ده صوقولمامی: واقعا vase brisée شـاعری nuit لر شاعرینه: «أسن بزی حیاتك بوتون آتشلی نفخه‌لرینی بردن ایچمکه چاغیرییورسك، بو دنیاده زنجیر سسلری ده واردر. بن باقیورم‌ده او سسلری ایشتمه‌مش اولدیغکه حکم ایده‌جکم کلیور. اگر سنده بویوك بر روح اولمامش اولسه‌یدی، سنی آلچاق دیه تحقیر ایدردم..» دییور. لکن بن پرودومه حق ویرمه‌دم. چونکه صنعتکارك روحی حردر. کولکه و خیالدن عبارت بر کوچوجك نفوذ و تحکمه بیله، مجوهرله ایشله‌نمش بر اینجه‌جك کوستکه بیله قاتلاناماز. او یالکز کندی شعر پریسنك اسیریدر. اویله دکلمی افندم؟ اوپری اوکا کفر، دعا، عصیان، عشق، انتقام، ظلم، مرحمت هرنه‌یی الهام ایدرسه اوده اونی ترنم ایدر. شاعرلرك روحلری‌ده عاشقلرك روحلری کبی آلتونله صاتون آلنماز، دمیرلره‌ده رام اولماز. هم شعر طبیعت و حیاتك بر سسی دکلیدر؟ ییلدیزلرك آلتنده بلبللر اولدیغی کبی فورطنه‌لرده حایقیران قارتاللرده یوقمیدر؟ چیچکلری داللرك آلتنده تیتره‌شن یشیل چایلر اولدیغی قدر یالچین قایالرك غضبله باقدیغی قاراکلق ایرماقلرده یوقمیدر؟ بوعمومی آهنکله دکلیدرکه کائنات ابدی عشق هیجانلرینی ترنم ایدییور؟ معمافیه یارادیلیشم، تربیه‌م، محیطم، زمانم بنی بونلرك ایکنجیسنه طرفدار ایتمشدر. یعنی بن دها زیاده ألملرك آجیلرك، وبیچاره‌لرك شعرینی طویورمق ایسته‌دم.

— پك أيي افندم، ملی ادبیاتك لسان، وزن وموضوعنده‌كی غایه‌سی حقنده نه دوشونورسكز ؟

— أولا سزه روس شاعرلرندن «مایقوف» ك بر لوحه‌سنی خاطرلاتاجغم. مایقوف بر كون بر ایزبه‌یه كیتمش، اوجاقده چام كوتوكلری یانیورمش، علولری اوطه‌یی آیدینلاتیورمش. بو اوجاغك اوكنده بر كوچوك چوجوق أله بر كتاب آلمش، پارمقلرینی سطرلرك اوزرنده یوروته‌رك هجه‌یه هجه‌یه اوقیورمش. بونك قارشوسنده اوزون صاچلی، اوزون صاقاللی روس كویلیلری، قوجاقلرنده چوجوقلری اویویان روس قادینلری جان قولاغیله بو قیزی دیكلیورلر وباشلرینی صاللایورلرمش. شاعر دییورکه: بو كتاب خلقك دیلیله یازلمش اونك یوردینك كوزللكلرینی، بویوكلرینی، اجدادینك افسانه‌لرینی، خاطره‌لرینی، قلبنك عشقلرینی، الملرینی، حیاتنك امید ورؤیالرینی سویلیور. بو كتابك، ولوكه هجه‌نه بر قیز چوجوغی طرفندن وقونسون، قولوبه‌لرده كیرمسی، خلقك قاراكلق فكرلرینه بر ایشیق، هیجانسز یوركلرینه بر تیترمه ویرمسی روسیه‌نك استقبال افقنده بویوك والهی بر كونش طوغه‌جغنی مژده‌لیور.

ایشته سزه، ملی ادبیاتك نه اولدیغنی، اونك كرك شكلجه وكرك روحجه نصل اولماسی لازم كله‌جكنی آكلاتاجق الك بلیغ افاده.

او حالده بزم ملی شعرمزدەده بو نقطهٔ نظردن لسان ،
وزن وموضوع ایللك اولارق کوزه چارپار . اویله دکلی ؟
شمدی لسان.... مادامکه بوتون دیللر آکلامق وآکلاتمق
ایچون برر واسطەدر، بزم لسانمزدەده بوغایەیه کوره خلق طرفندن
آکلاشیلاجق بر صورتده تصفیه ایدیلمسی لازم کلیوردی .
شو حالده ، بولسانك ایچنده حکومت سورن یابانجی قاعدەلر
بیقلملیدی. ایشته بز، دیلمزی عرب وعجم ترکیبلرینك زنجیرندن
قورتارارق حر یاپمق ایستەدك . بناءً علیه شعرلرمزی بوملی
وحر لسانله یازدق .

وزن مسئلەسنه کلنجه : بزده ایکی آلت ترنم واردی ،
معلوم، دکلی افندم ؟ بری عربککی، اوته‌کی‌ده بزمکی. شمدی
بو تصفیه ایدیلمش لسانله یازیلاجق شعرلرك طبیعی وزنی عرب
وزنی اولمادیغی واولامایاجنی ایچون کندی وزنمزی قوللانمق
ایجاب ایدییوردی. کندی ملی، یعنی هجه وزنمزسەدرویشلرك
آلهیلرنده ، نفسلرنده ، عاشقلرك قوشمەلرنده ، دستانلرنده
و خلقك تورکیلرنده واردی . طبیعی بز بونی قبول ایتدك .
وبوکا برکنیشلك ، برانکشاف ویرمکه چالیشدق .

— فقط معترضلرکز ، سزك قوللاندیغکز درلو درلو
وزنلره ملی نظریله باقمایورلر. ملی وزن اصل آلتی بش، او....

— رضاتوفیق بکله احسان رائف خانمك شعرلری شبهەسز
چوق مقبولدر. فقط بز اکر یالکز او شکللرله اکتفا ایتمش

اولسه‌یدق هیجانلرمزی ترنم ایده‌جك ساحه چوق طار قالاجقدی . حالبوكه ، ایسته‌دككه هانكی شكل هیجانلرمزی ادا ایده‌بیله‌جكسه او اختیار اولونسون . بونك ایچوندركه بز مختلف شكللر اختیارایتدك . شكل روحه تابعدر ، دكلمی ؟ او روحلرك ترنمی نه‌یی ایجاب ایتدیریورسه اوكا او وزنی قوللانمق لازم كلیر. نته‌كیم اك بویوك شاعر طبیعتك چالدیغی سازده ایكی تللی دكلدر . اونك نیجه بیك تلی ونیجه بیك نغمه‌سی واردر. ایشته بونك‌ایچوندركه بز دورلو دورلوشكللر آلدق. ماجار ملی ادبیاتی‌ده، دیكر ادبیاتلرده اویله‌در.

— ملی ادبیاتده موضوعدن‌ده بحث بویوره‌جقدیكز .

— أوت ، أوت ؛ موضوعلره كلنجه ، موضوعلرمزی مملكتلرمزك حیاتنده بولدق . حسلرمزی خلقمزك قلبندن آلدق . و تورككك سازیله تورككك روحنی ترنمه باشلادق . صانیورم‌كه آز وقت ایچنده آز ایش یاپیلمادی . مثلا ملی شاعرلرمزك ایچنده رضا توفیق بك بایبوردلی ذهنیلرك فلان یكنسق قوشمه‌لرینی نسج وجهازی ، تركیبی ولسانی اعتباریله همان همان شكلاً هیچ دكیشدیرمیه‌رك، فقط روحاً یوكسلته‌رك شرقك بدبین فلسفه‌سنی، خسته عشقنی، ملول كوزللكنی ترنم ایتدی. ضیا كوك آلپ بك عاشق كدایبلرك فلان دستانلرینه شكل وروح اعتباریله بریكیلك ویردی . خلق لسانیله وملی وزنله تورككك افسانوی تاریخنی ، آلتون دورینی ، قهرمانلق

روحنی یاشاتدی . خالده ادیب خانم ، « خراب معبدلر » له بو صنعت معبوده‌سی بزه یکی توران » ی اوزاتمقله بر « کتاب مقدس » ویردی. « کوز یاشلری » شاعره‌سی احسان رائف خانم « یدی طاغ کللری » ندن بردمت حاضرلایور . بونلرك یاننده حمدالله صبحیلر، جلال ساهرلر، یعقوب قدریلر، رفیق خالدلر ، عمر سیف‌الدینلر ، علی جانبلر ، خالد فخریلر، کیمی کوکدن کلن سسلر کبی علوی خطابه‌لرله، کیمی خرابه پریلری کبی آغلایان مغموم شعرلریله، کیمی سورلریله برلکده طوپراق اولمش قهرمانلری دیریلتن حکایه‌لریله، کیمی حیاتمزك اضطرابلرینی یاره‌لرنی،عشق وامیدلرینی، بوتون چیرکینلکلرینی وکوزللکلرینی میدانه قویان فقره‌لریله ملتمزك ومملکتمزك حیاتنی ، روحنی یاشاتیورلر. بونلردن بشقه « یوسف ضیا » لر « ادریس صبیح» لر. « حقی سها » لر، « ا. سیف‌الدین » لر « فاروق نافذ» لر، « انیس بهیج » لر ، « حسن ذکی » لر ، « یحیی صائم » لر ، « صالح ذکیلر » ـ آمان یاربی نه‌ ایی قلبلی آدم ! هیچ برینی، صایمادن کچمیوردی ـ کبی برکنج نسل‌ دها وارکه الهاملرینی، بزمکندن دها یوکسك بر صنعت معبدندن آلیورلر. بونلرده کندی روحلرینی یکی لسان وملی وزنله ترنم ایدییورلر .

اعتراف ایده‌رم ؛ بزم بوکون بر « میسکیه‌ویچ » مز بر « پەتوفیمز » یوق ، لکن بن پك قوتله امید ایدییورم که بو کونکی تورك قیزلرینك یارین ملی و الهی تغیلرله بشیکلرده

صاللایاجقلری چوجوقلر بکله‌دیکمز داهیلری یتشدیره‌جکلر. واو داهیلر بزم‌ده «قونرات» لرمزی ؛ «یانوش» لرمزی ابداع ایده‌جکلر. هم اودیلله واو آهنکله که تاریخك قاراکلقلری ایچندن آقان طالغه‌سسلرینه الماس تاجلی خاقانلرمزك، کوموش سازلی شاعرلرمزك الٓهی صدالری قاریشمشدر. اودیلله واو آهنکله ترنم ایده‌جکلر که صوك عصرلرده ییقیلان مملکتلرمزك، ایصسز قالان اوجاقلرمزك هیچقیریقلری، فریادلری، رعشه‌لری، امیدلری، دوشونجه‌لری، طویغولری هپ اودیلك وآهنکك ایچنده بولوناجق. بو آهنکله یازیلان شعرلری قانمی طاشیان ودیلله قونوشان بوتون عرقداشلرمك چوجوقلری قره‌دکز قییلرنده، اورخون وادیلرنده ترنم ایده‌جکلر. بوکا صارصیلماز ایمانم وار. »

خلجانی برازدبنه‌رکبی اولدی. دوداقلری تیتره‌یوردی. براز یاتیشدقدن صوکره :

— سزه برخاطره‌مدن بحث ایده‌یم، دیدی. بن اون‌تموزده ارضرومده ایدم. برقونسلوس یانمه کلدی. انقلابمزی حیرتلرله قارشیلادیغنی سویله‌مشدی. بن اوزمان اوکا دیمشدم که بونده حیرت ایدیله‌جك بر شی یوق. باقکز بر قیش مملکتنده بولونیورز. بوطوپراغك یالچین طاغلری بوزلرله، اووالری‌ده قارلرله اورتولیدر. بورادە آیلر کچر، طاغ باشلرنده برقوش اوچماز، اووالرك اوزرندن برکروان کوچمز. لکن بوطونوق

بیاضلغك آلتنده کیزلی برعلو، بو کوملی طوپراغك باغرنده کورونمه‌ز بر علو واردر . بو قوت بزه بر بهارك عنصرلرینی طوپلار . بزه چیچکلر و چمنلر حاضرلار . بزم آنلرمزده طبق بوبوزلی قایالر ، بوقارلی اووالر کبی جانسز صاییلیردی. کوکده‌لرمز کفنلری بوینده جنازه‌لر صاییلیردی. لکن فکرلرمزده، قلبلرمزده اویله برعشق، اویله بر رؤیا، اویله برقوت، اویله برحیات واردی که سز اونلری کوره‌میوردیکز. حالبوکه شمدی اثرلرك حضورنده‌سکز . بن ملی جریانمز ایچون‌ده سزه بوخاطره‌می عرض ایده‌جکم وکندیمك شمدی بویله بر بهار حضورنده بولوندیغمی سویلیه‌جکم .

برر بورو دها یاقیلدی . مانغاللرك کوموزلری صاری ماشالرله أشه‌له‌ندی . محمدامین بك قابارتمه چیچکلی ، بورمه آیاقلی جه‌ویز رنگنده ماصه‌نك یان‌طرفلرنده طوران کوچوك کتاب رافلرنده بر قاچ روس شاعرینك اثرلرینی آرادی . اورافلرده هر ملتك ادبیاتنه دائر جلدلر موجوددی .

اسکی ادبیات‌حقنده، تنظیمات حقنده وثروت فنون‌حقنده صوردیغم سؤاللره شویله برجواب آلدم :

— ادبیاتمزك سماسنده پارلایانییلدیزلرك بویوکلکنی‌بندن صورمایکز . یاشادیغم طوپراق وبو طوپراغك فورطنه‌لری، فلاکتلری بنم کوزلریمی یوقارییه قالدیره بیلمك و اورادە پارلایان عالملری سیر ایده‌بیلمك ایچون بکا فرصت ویرمه‌دی.

بو معلوماتی سزه بشقه‌لری ، صلاحیتلری اولانلر ویردیلر .
کندیلرینك فکر و حسلرینه ، ذوق وخیاللرینه ، بعضیلری
بلکه‌ده محبت و غرضلرینه کوره سویله‌دیلر . بن سزه بو
خصوصده بر ایکی تحسسمی سویله‌یم . نجه سلطان سلیمان
دورینك افقدن افقه آت قوشدیران جنکاورانه حیاتنی «باقی»
مرثیه‌سیله ابدیله‌شدیرمشدر . ندیم ده لاله دورینك اوطه‌لر
وباغچه‌لرایچنده کچن ذوق وصفا ایامنی ترنم ایتدی. فکرت‌ده
بوتون عبدالحمید دورینك فجاعتنی، ملالنی وعصرینی«سیس»نده
تثبیت ایتمشدر. سیس اودورك بوتون صنعت وشعرینی کولکه‌ده
بیراقاجق بر شاه اثردر . فکریجه بویوك فکرتك مزارینه
« سیس » شاعری عنوانی حك ایتملی. فکرت سیسیله بزده ،
طبقی انکلتره‌نك کوملك شاعری کبی بر شهرت قازانمشدر.
اوکوملك شاعری که ، شعرینی سوسیالیستلر منديللرینه
یازدیرمشلر ، آنلرینك ترینی اونکله سیله‌دلرمش و شاعرك
مزار طاشنه‌ده « کوملك شاعری » عنوانی قازمشلر .

بکا کلنجه ، حیاتده هر آغاجك بر دورلو چیچکی ویمشی
اولدیغی کبی بنده یالکز بریمش ویره‌بیلمك ایچون چالیشدم .
فکرمك قوتنی ، قلبمك عصاره‌سنی بونی یتشدیرمك ایچون
ویردم . احتمال که یولمك اوزرندن کچن یولجیلری داللرمك
یشیل کولکه‌سنده دیکله‌ندیرمشمدر. احتمال که یمشلرمله‌اونلرك
قلبلرینه بر دامله قان ویره بیلمشمدر . اکر بونی یاپابیلدمسه

مسعودم . مملکتمك سفيللرينك ، درديلرينك کوچوك بر شاعری اولمق ، بوتون ملتمك حريت و سعادتنی ترنم ايده‌بيلمك ايچون ياشامق. ايشته بنم حياتمك وصنعتمك غايه‌سی . بنم‌اَلمده‌کی ترنم آلتم، براعمانك اَلنده‌کی قيريق سازدر. کوزلرم کونشلره ، شفقلره متحسر اولديغی حالده پارمقلرم صرعه‌لی تللر اوزرنده قارا کلق ديارلرك ، ماصال و رؤيا مملکتلرينك توركيلرينی چاغيرييور . خلقك شاعری اولمق ! ايشته بنم صنعتمك وحياتمك غايه‌لری .

قاپوده کنديسندن آيريليرکن ، تلاشلی بر سسله :

— بك افندی غالبا فاضل احمدبکله يحيي کمال بك ايچون بر شی سويله‌مه‌مشدك ديدی . فاضل بکك أشسز لطيفه‌لرينی لذتله اوقوميورم ديسه‌م يالاندر ؛ يحيي کمال بکك‌ده صنعتده‌کی تيتزلکی پك شايان تقديسدر. ايده‌آلنه غايتله مفتون بر ذاتدر. آه آزاجق‌ده يازسه ! احمد هاشم بکی‌ده صوك درجه مقتدر ورقيق بولورم . رجا ايده‌رم ، بو اوچ اسمی‌ده اونوتمايکز .

خالده اديب خانم

دورت کوشه ، کوچوك براوطه‌یدی : قویو تیرشه کاغدلی دیوارلرندن برنده اوزون وکنیش بر سدیر ، اوته کنده خالی اورتوسیله قیصه بر دیوان، قارشیسنده بر پیانو، وبر دیوارنده‌ده یشیل چینی صوبا !

سدیرله دیوانك اورته‌سنده کتاب طولی بر تورنانت وآلامه‌ریکن برقولتوق .

اوبر کوشه‌ده ، اوزرینه ظریف بر عجم سجاده‌سی سرپیلیویرمش باصیق ، یایوان برقولتوق دها وار . صاغنده باقیر آرابه‌سك وازوسیله بورمه بورمه مرمر ستون، صولنده آناطولی چوره‌سی ئورتولی کوچوجك سیاه ماصه !

ایشته خالده خانم اولوش وسرین کوشه‌ده، بوساده وکبار

شرق دەقورینك اورتەسندە اوطوریيوردی . بیاض بیرلتیلی
ماوی بروسه بزلرندن چیقان اینجه خورمالر تیترەك و كنیش
یاپراقلرینی برر یلپازە كبی بوصنعت شهریارینك صاریشین باشنه
أكیورلردی .

طاواندن صارقان پنبه آویزەیه قفس آرەلقلرینك ئولكون
ایشیق‌سوزونتیلری چارپدقچه باشمزده بلوربردمت قیپردانیور،
ماوی، قیرمزی‌عكسلری دیوارلردە، خورما داللرندەمیقمیق
قوس‌قزحلر تیترەییور، و آلتون صاچلی، اینجه واوزون‌قاشلی،
ایری وپارلاق كوزلی، منتظم‌بورونلی، طولغون وآتشین‌یوزلی
قادینی بوتون خیالیلەلشدیرییوردی .

شرق اوطەلرینك محرم، كتوم، مونس روحی اوكوشەدە،
یكپارەشمش شرق قادینلرینك هیجانلی ، اصیل روحی‌دە شو
اییك سجادە ایچندەیدی .

أولا ولایت مكتبلرندن، كویلی تربیەسندن بحث ایتدی .
یحیی كمالی آكدم . بكا دیمشدی‌كه : «زیارتنه كیدرسەڭ اكر،
بوسفر پەداغوق برخالدە خانم بولاجقسك !» طوغری! فقط
اویله جانلی‌قونوشیوردی‌كه جملەلری برر ایضاحدن‌فضله یقیندن
كورن وكوزل كورن برادیبك تصویرلرینه بكزەیوردی .

قهوەلرمز كلدی. اوفاق سكوتمز اثناسندە ینه «خندان»ی
دوشوندم . بیلمەم نەدن ، آز اول اوطەیه كیردیكم وقتدە

خندان خاطرمدن کچدیدی . خندانك لوندره‌ده‌کی صالوننی تعریف ایتمسه‌یدی ، خالده خانم ، مطلق بویله براوطه تصویر ایده‌جکدی . چونکه بورادەده انکلیز تربیه‌سنی کورمش ، واوندن آلدیغی قوتله مملکتنه دونمش بر قادین اوطه‌سی ذوقی واردی ، سوسله آلایشدن فضله ساده‌لکه ، آهنکه اهمیت‌ویرن برقادین ذوقی .

سیاحت انطباعلرینی صوردم . بکا عرب لیله‌لرینی ، ایشیقلو و چوللر دیارینك شفاف و سرین کیجه‌لرینی ، یانیق قبه‌لرله نقشلی مناره‌لرك ، مؤذن سسلریله موال ایکلتیلرینك بواوزاق ودینی تولکه‌لره ویردیکی ساده ، باکر ، اسرارلی حیاتی آکلاتدی . قونته‌س دونو آیك عجم دشتلری ایچون ، آتشین عجم کللری وبالبلری ایچون ، عجم فیروزه‌لریله عجم مینیاتورلری ایچون یازدیغی رنکین صحیفه‌لری اوقودیغم زمانکنه یقین برهیجان طویدم .

خالده خانم کتابلرینك طولامباجلی ، اهاللی ، یك آهنك اسلوبندن بوس بوتون بشقه برأدا ایله قونوشیور .

آلتون‌قدر پورورزسز ، نازك وطنان سسنده قیصه وطوق جمله‌لر واضح و بلیغ چینلایور ؛ اونلرده نه پیپرانمش لفتلر ، نه‌ده هرکسك کوروب سویله‌دیکی مبتذل احتساسلر ! هپ یکی وهپ شخصی !...

— یازارکن‌ده جمله‌لرکنز خاطرکزه بویله‌قولایلقله کلیرمی ، خانم افندی ، یوقسه کلمه‌لرکزی چوقمی آرارسکز ؟

— هیچ آرامام . قونوشدیغمدن دها قولای یازارم .

— طبیعی صوکرا تکرار کوزدن کچیریر ودوزه‌لتیرسکز؛ کله‌لر کزه وجمله‌لر کزه صوك ، قطعی برشکل ویریرسکز !

— پك آز اوقور ، پك‌ده آز دوزه‌لتیرم ، عشق فسانه‌لری کبی یازیلرم آره‌سنده اك دوزکون اولانلرینی بیله بردها اوقومام .

خالده خانم‌ده بز قارئلره ، اویله تووالتلرینی بیتیرمش ، قیافتلرینی دوزه‌لتمش سوسلی ، شیق جمله‌لر ویرمك مراقنده ده‌کل ! اوده حامدکبی یازدیغنی اولمش بیتمش فرض ایدنلردن؛ کله‌لراوزرنده قویومجیلق‌ایتمه‌یور. اونك ایچون خالده خانمده‌ده ابهاملر ، یوروجی اعوجاجلر ، قارا کلق قارا کلق کوشه‌لر وار . یعقوب قدری کبی تمیز کله و آهنکدار جمله مراقلیسی ناثرلری اکثریا اعتراضه سوق ایدن براسلوب !

— موضوعلرکزی‌ده کله‌لرکز کبی قولای بولورمیسکز ، خانم افندی ؟

— بویوك موضوعلر عقلمه قولایلقله کلیر . وهپ شمدی‌یه قدرده اویله کلمشدر . بن ایکی دورلو یازیجی‌یم : بر رومانجی ، برده کوچوك حکایه ، کوچوك منثور شعر محرری! رومانجیلقده مطلق ذهنمده موضوعمك پلاننی یاپارم. بوتون وقایع تقرر ایدر . مثلا حاکم وصفلر نصل اولاجق ؟ اوته کیلر ، اطرافنده نصل یاشایاجقلر !.... بعضاً باب ، فصل

ترتيباتی بيله ذهنمده ياپارم . اوندن صوكره قولايجه يازاردم.
يالكز كتابك اورته‌لرينه كلنجه قاراقته‌رلر بكا حاكم اولور ،
بن اونلره دكل. مثلا ايلك سطردن اوصحيفه‌يه قدر حكممك
آلتنده يوروتديكم ، اداره ايتديكم شخصك بكا قارشی عصيان
ايتديكی زماندن صوكره‌كی كيديشنی ، ياشاييشنی بعضاً بكنمه‌م .
فقط اوحركتلر او قدر اويله اولماليلردركه آرتق اوشخصلر
ياپاجقلرينی ياپارلر .

صوك رومانم مستثنا ، يازدقلريمی برحا كچيريكبی فاصله‌سز
يازدم. الكچوغی بربوچوق آی سوردی. يالكز بويره‌چكيلدم.
اووراده متمادياً يازدم .

— بك أبی خاطرمده دكل ، خانم افندی ، بو قدر
طاشقينلقله قلم قوشديران رومانجی بر قادين دها وار . غالبا
ژورژ سان اولاجق. اوقدرغليانله يازارمش كه تكراراوقوديغی
زمان جمله‌لرينك اوچده ايكيسنی چيزه‌ر ، طی ايدرمش !
سزكده مثلا صباحی ترجيح ايتمك ، سكونتدن خوشلانمق
فلان كبی خصوصی عادتلريكز وارميدر ؟

— ايلك يازمغه باشلاديغم زمان ، چوجوقلرم كوچوك
كوچوكدی . خدمتجی فلان كلير . متصل اوته بری صورارلر.
اونلره جواب ويريرم . قلمی‌ده كاغددن آيرمازدم . فكرلر
بينمده اوقدر شدتله تمركز ايدردی كه ، هيچ بر يابانجی سس
اونلرك تكاثفنی طاغيتامازدی . فقط شمدی يالكزلق

وسوسەسزلك آرايورم . مثلا رومانلريمى غايت يالكز يرده يازارم . و چوق maussade اولورم . يانمده چوق قهوه ، چوق سيغاره اولمالى . هم بر قاچ قوطو سيغاره اوست اوسته طورمازسه راحت ايدەمەم . كاغدمك بويوكلكى معين اولمالى . دائما اينجه و اوزون كاغده يازارم . يازديغم بر آليشديغم بر اولمالى . ماصەم ، حقەم ، قلمم فلان ...

— اثريكزه باشلامازدن أول يازى سياحتنه چيقار كبى بوتون بر سلسلهٔ ترتيباتكز وودرلو درلو مراسملريكز وار ، خانم افندى .

كولدى .

— بو احضاراتكز تمام اولدقدن صوكره كونده قاچ صحيفه يازابيليرسكز ؟

— بعضاً يكرمى ، بعضاً ألّى ، بعضاًده آنجق سكز .

أليله چكەسنى طوتدى وبرآز دوشوندكدن صوكره :

— مبالغه اولماسين اما ، ديدى ، يازديغم زمان بر هفتەده ألّى آلتمش جمله بيله سويلەمەم . وبكا خطاب ايتدكلرى زمان فوق‌العاده تيتيزلەنيرم . يازديغم شيئى اوقدر سەوەرم كه باشدن صوكنه قدر بنده ، روحمده اواثر احتراصلى بر حما اولور .

— فقط صنعت بوصيقى رابطه‌كزك مكافاتى سزه وبالخاصه بزه ويرر . چونكه اثرلركزك الك قوتلى والك شخصى قسملرى‌ده وقعه‌لرله ياراتديغكز تيپلرده‌كى روحك غايت صيقى انسجاميدر .

بوایسه ادبیاتمز ایچون تمامیله یکی بر شیدر . اکثریا تفرعات اوغرینه روحده‌کی رابطه‌یی غائب ایدن رومانجیلرمز، حکایه‌جیلرمز آز ده‌کلدر .

— هر اثری بیتردکدن صوکره آرتق برشی یازامایاجغم حسی کلیور . بوتون ابداع قدرتمی، کلمه‌لرمی ، صنعتمی یازدیغم کتابه صرف ایتدم وتوکتدم ظن ایدییورم . ایچمده طولی اولان او اثری طیشاری ویرمك ایچون عادتا کندیمی بوشالتیورم . وایکنجی بر شیئه باشلایاجغم زمان برخلجان کلیور . « موضوع وار . فقط آرتق بن بر شی یاپامایه‌جغم . بنده صنعت وصنعتکارلق تولدی » دیه شبهه واندیشه ایدییورم؛ باشلایِنجه‌او حرارت، اوحمایی تکرار سوروکله‌یوب کوتورییور . همان صباحلین قالقنجه یازمغه باشلارم . وبالخاصه کیجه وقتی أل آیاق چکیلنجه چوق یازارم وهیجانلی یازارم .

— صنعتك بو اصیل هیجانتی کوچوك یاشکزدن بری طویارمیسکز ، خانم افندی ؟

— ظن ایده‌رم، اون ایکی یاشمدن بری! ایلك پارچه‌لرم هیچ باصیلمادی . هرکس کبی اولا ژورنالی قارالادم . اون درت اون بش یاشلرنده‌یدم . بعضی موضوعلر توسیع ایدردم . خواجه‌م رضا توفیق بك بکنیردی . مثلا «خراب معبدلر»ده‌کی «ألم» ی اووقت یازدم .

بویله برقاچ‌ده رومان فلان تجربه ایتمش . یالکز اوده کیلره

اوقورمش. اونلرده آغلارلرمش. طبیعی بونلر نشر اولونمامش.

— أولا یازمقده بر غایه کز اولدیمی ؟

— هیچ بر غایه‌م اولمادی . یازمغی یازمق ایچون سه‌ودم. بر انسانك نصل سسی اولورده سویله‌رسه بن‌ده بر قوش ئوتر کبی یازدم . یازمق حیاتمك بویوك بر حظیدر. وقطعیاً شهرت دوشونمه‌زدم . چوجوقلغمدن بری ایچمدن چیقمق ایسته‌ین بر صنعت آرزوسی واردی . چوجوقکن‌ده حکایه‌لر تصور ایدر ، اووقت حکایه‌لریمی بر آقتریس کبی اویناردم . هیچ بر غایه دوشونمه‌دم .

اثرلریمی ده یازوب بیتردیکم آندن اعتباراً آرتق اونلر نه قیمتی حائز ده کلدر. چونکه ایچمده کی روحانی احتراص مادیله شنجه آرتق اهمیتی قالمایور. قابوغنی دکیشدیرن بر ییلان کبی أسکیسنه باقمایورم بیله . اوقدر اونلره یابانجی قالمق ایسته‌رم . یازیلرمك أپی برقسمی بویله غیب اولوب کیتمشدر .

— هانکی صنعتکار سزك کبی حس ایتمه‌مشدر ، خانم افندی؟ کمه‌لر وصحیفه‌لر حالنه دوکولن هرموضوع معنویتکزك جنتندن قوغولمش برحوا نسفیلکیله سورونیور . بکارتندن ، ممتازیتندن اوقدر غیب ایدییور . یازمق بکا بر کناه ایشله‌مك کبی کلیر ، ایشله‌مه‌دن أول جاذب ، طاتلی ومجبر ، ایشله‌نجه‌ده قورقاق ، پشیمان ، مضمحل ! صنعتکارله یازیسی آدمله حوا کبی !...

جملەلریمی باشنك اشـارتیله تصدیق ایتدی ودوشونجەلی دوشونجەلی کولومسەدی .

— فرانسزلرله انکلیزلردن اك فضله کیملری اوقودیکز وهانکیلرینی ترجیح بویوردیکز؟ دییه صوردم .

— انکلیزلر ایچون خصوصی احتساسلرم : أولا بایرونی طاپینیرکبی سەوردم. طبیعی بوکون بنم ایچون برآز أسکیمشدر. سیما اولارق بنـده اك چوق تأثیر یاپان شـکسپیر و انکلیزجه انجیلدر . شکسپیرله انجیل بکا دائماآرقاداش اولدیلر. بونلری هرمن برحالده سوەر ، برابر بولوندورور واوقورم . حرکت اولارقدە اك فضـله پره رافائەلیتلری سـەوەرم . بنم صنعت طویغولرمه اك فضله یاقلاشان بونلردر .

حکایەجیلردن اك فضله دیکەنسی بکنیرم . انسانلغی ایچون چوق بکنیرم .

فرانسزلردن عینی درجەدە زولایی تقدیس ایدەرم. فقط آرتیست اولارق دەکل . انسـان و حقیقت آدمی اولارق . زولا قدر بویوك انسان کورەمەم . کیمه بکزەمك ایسترسك دیسـەلر زولایه دیرم . بوتون بویوکلکنه رغماً بالزاقه تحمل ایدەمەم . ژورژ سانی زمان سـەوەرم . تماميله چوق سەودیکم دودەیله موپاساندر .

— بزده ، سلفلرکزدن سزی اك چوق متحسس ایدن شاعرلر وادیبلر هانکیلریدر ؟

— ایلك تورك شاعرلری حقنده‌كی احتساسلرم انكلیزلری اوقودقدن صوكره تورکلره دونمك صورتیله اولدی . واك چوق حامدی سه‌ودم طبیعی . اثرلری ایچنده أولا « مقبر »ی و « ئولو » یی اوقودم . اووقت اون بشله اون یدی آره‌سنده ایدم . حامدی بكا رضا توفیق بك ایضاح ایدردی . صوكره كندیم صره‌ایله اوقودم . « طارق »ه مثلا بایبلیردم . « أشبر » دن اوقدر خوشلانمادم . « طارق » بكا فوق‌العاده براثر كلیوردی . بعضی یرلرنده حقیقتاً hébraïque شیلر وار . صوكرا حامدك « فاتح تربه‌سنده » كی épique مسی شیئلرینه‌ده بایبلیردم . اووقت بنم نظرمده اك بویوك آدم رضا توفیق بك ، اك بویوك شاعرده حامددی . »

خالده خانمك حامد حقنده‌كی احتساسلری دوشونجه‌می دها قوتلندیردی : او شاعرك خالده خانم اوزرنده بویوك تأثیرلری كورولیور . خندانده عشق تحلیللرنده‌كی احتراصلی جمله‌لر ، تضادلر ، ترددلر بكا برچوق یرده حامدی خاطرلاتدی . یالكز خالده‌خانم تركیب وتحلیللرنده حامدكبی درین وطاغینیق دگل ، دها دوز و دها انسجاملی ؛ بیلمه‌م نه‌در ، حامدله خالده خانم آراسنده مشترك نقطه‌لر وار : درونی قوتمی ، اوكنیش جولانلرمی ، شكلدن فضله روحه اهمیت ویریشمی ، نه‌در ؟

خالده‌خانم سوزلرینه دوام ایدییوردی : برده ئولمشلردن

نجه اك قيمتى حائز اولان كالدر، ديدى . اما اثرلرينى سه‌ودم ديه ده گل، اثرلرينك آرقه‌سنده‌كى كمال بنى علاقه‌دار ايدردى: مرد ، جسور ، فداكار ، برغايه عاشقى ، قهرمان روحلى بر ملت آدمى ! اسكيلرى ديوان ولغت ألمده ، آيلرجه اوقودم. اونلر بنم اوزرمده مهم تأثيرلر بيراقادى . هپسنى بر آز صنعى بولدم . بن حامدلرى ، كماللرى اوقوديغم زمان فكرت دها اوقدر بويوك يازيلرينى يازمامشدى . «سيس» يله بنم اوزرمده بيلديريم كبى آنى ومدهش صورتده صارصيجى برتأثير يابدى. فكرت چوجوقلق حياتمك قهرمانى ده‌كلدر. بن اونى اوقوديغم زمان ياش وقفا اعتبـاريله أپى اولغوندم . فقط خارق‌العـاده بويوك شخصيتنـك قدرتنى اوزاقدن طوياردم . بونكله برابر طوغريسنى سـويله‌مك لازمســه رباب باشدن صوكه قدر بنم اوزرمده عينى قوتى ادامه ايدن برمعظم اثر تأثيرى بيراقادى. فقط ايچنده اويله مخلد پارچه‌لر واركه بر دهـا هيچ بر بويوك قلب طرفندن تكرار ايديله‌مه‌يه‌جك‌قدر جداً نفيس، نظيرسز وصرف فكرته مخصوص نزيه شيلر !

قارشيده يشـيل ديوارلرك قويو گولگه‌لرى آره‌سـندن فكرتك ماسقى بياض مرمر كوپوك كبى قابارييور ، ماضينك قارا گلقلرنده طوغمش بر آى حشمتيله بو سـوزلرى وقور وساكن ديكله‌يوردى .

خالده خانم دوشوندى :

— مثلا «هجران موقتدن صوكرا» ....

بر ايكى منظومه‌اسمى دها صايدى. اواثناده قاپو آرالاندى.
نورك ايشله‌مه ثورتوسيله كوچوك برچاى ماصه‌سى كتيريلدى.
خالده‌خانم ذهننده فكرتك برقاچ شعرينى دها آرايوردى.
« ومثلا ، ومثلا ... مثلا چايمزى ايچه‌لم ، » ديدى. گولدى.
وهر يودوم چاى آراسنده ينه آڭلاتماسنه دوام ايتدى.
صورديغم برسوأله جواب اوله‌رق ديدى كه :

— اسكى دوره‌ايله تنظيمات آره‌سنده‌كى فرقى تنظيماتله بزم
دوره آره‌سنده‌كى فرقدن دها خارق‌العاده گوريبورم. مثلا
«تبصره» صاحبيله كمالك نفعيدن، نديمدن بوطرفه آتلادقلرى
اوچورومن بزم كمالدن فلان بوطرفه آتلاديغمز اوچورومدن
دها بويوك ! اونك ايچون اونلرى، تنظيماتك باشلانغيجنى دها
سه‌وه‌رم . تنظيماتك باشنده‌كى محررلرمزى اثر اعتباريله ده‌كل،
ذهنيت اعتباريله دها يوكسك بولورم. اونلر دها قوتلى ايده‌آل
صاحبلرى . اووقتك محيط ذكائيسى‌ده دها يوكسك .

— سزى سؤاللرمله بك يوروبورم احتمال، خانم افندى.
مساعده‌كزله صورابيليرمى‌يم؟ يڭى شاعرلرمزله يڭى نثرجيلرمز
نزدكزده نه‌گبى تأثيرلرى حائز اوليور ؟

— سز ديكله‌مكدن يورولمازسه‌كز ، بنم ايچون ادبياتدن
قونوشمق بر ذوق . يڭيلرك آره‌سنده مثلا محمد امين آلالم .
بالخاصه موضوع، لسان وذهنيت اعتباريله الڭ يڭى واك خارق
العاده شى ياپان آدم .

توفیق فکرت ده چوق خارق العاده آدمدر. فکرتك بنده بیراقدیغی تأثیر زمانك دوامیله أسکیوب کوچولمه‌دن آزاده اولان بر تأثیردر. مثلا فکرتك شعرده وصنعتده، حتی لسانده میدانه کتیردیکی فوق العاده یکیلکی خالد ضیا بك نثرده کوسته‌رمه‌مشدر. خالد ضیا بکك کندی باشنه نثرمزده بر مرحله یاپدیغنه قانع ده کلم. یانده پك چوق جاذبلرده واردی.

روفلری، جاهدلری، حکمتلری قصد ایدییوردی.

— نه جناب؟

— جناب چوق کوزل بر ایکی عشق شعرینك خارجنده درست یازان برناثر، أیی بر تحریری مصاحبه‌جی و esprit سی اولان بر آدم.

— یا أك کنج ناثرلرله شاعرلر؟

— اك کنجلردن بر قسمنك تأثیری غایت أییدر. احمد هاشم، امین بلند، خالد فخری، بواوچی بالخاصه شعرده چوق بویوك یکیلکلر یاپابیله‌جك دیه تصور ایتدیکم کنجلردر. نثرده یعقوب قدری ورفیق خالد بنم ایچون چوق صیجاق، چوق مهم بر رسیمادر. یعقوبی چوق متکمل بولورم. عمر سیف الدین چوق مزاجی اولان وزمان زمان آرتیستله‌شن بر حکایه‌جیدر وبویله دقیقه‌لرنده أدبیاتمزه أیجه کوزل شیلر ویرمشدر.

یحیی کمالدن بحث ایتمه‌یه‌لمی؟

— شمدی بنده کز سویله‌یه‌جکدم.

— یحیی کمال صایدیغم کنجلرك هپسندن intèressant در.
اك بویوك تورکجه شعری یازاجق دیه بکله‌دیکمز و یازماسنی
ئوزله‌دیکمز آدم.

— او ئوزله‌ین ساده ذات علیا کز ده‌کل، خانم افندی.
بن‌ده ئویله، بوتون کنجلرده ئویله. زواللی فکرت‌ده ئویله
ایدی. فکرت‌ده هرکس کبی کمالك تك‌توك مصراعلرینی طویمش
واونلری اسکی یونانك نادر بر رطونج مادالیونی کبی سه‌ومشدی.
« ایچنده فوق‌العاده نفیسلری وار» دیردی. یازیق که بو
یوروزسز لسانله کمال چوق برشی یازامایاجق. کندیسنك اك
بویوك قاتلی کندیسی اولاجق. چونکه صنعتده بوقدر آشیری
درجه‌ده تیتیزاولانلر یا یاریم وناتمام‌بویوکلکلر وجوده‌کتیرمکه،
یاخودده سکوت ایچنده غیب اولوب کیتمکه محکومدرلر.
چوق مشکلپسند اولمایوب یازمالی. وارسین « تروفه » سنی
صوکره‌یه یاواش یاواش حاضرلاسین. اوقدر تمیز یازییورکه،
براثرصاحبی اولورسه کمالدن برکونده بش‌شعر اوقومق اوکون
ایچون انسانی یوراجق! اویله ایشله‌نمش، اویله اینجه‌لمش شیلر!
شمدی ایکی ساعت ایچون بنی « لوور » موزه‌سنه بیراقسه‌لر،
ایکی ساعت کزدیردکدن صوکره بوتون آثار مخلده حقنده‌کی
فکرلرمی صورسه‌لر، قاله‌ئیدوسقوب سیر ایدر کبی بوقدر آز
وقتده کوردیکم برمشهور نفائس حقنده نه‌سویله‌یه‌بیلیرم؟ کونلرجه
آغیرآغیر کزوب، دقت ایدوب اوذوقی آغیر آغیر طاتمالی‌یم‌که

تحسسلریمی قید ایده بیله‌یم. ایشته اونك کبی یحیی کمال‌ده بر اثر وجوده کتیریرسه آغیر آغیر اوقونان، هر مصراعنده دقیقه‌لرجه دیکله‌نیلن برشاعر اولاجق .» دیردی .

محقق، که خانم افندی، یحیی کمال، مقاله‌لریله ده‌کلسه بیله، ابتدائی دوره عائد بر چوبان شاعر کبی، سوزلریله کنجلرك مهم برقسمی اوزرنده برتأثیری حائز اولدی. قالین، کورولتیلی وسرت سسی صنعتك علویتنی بزم قولاقلرمزه دائما برکاهن قدرتیله حایقیرییور . بو آدمك هیچ بر شعری طبع ایدیلمه‌دی. حالبوکه مصراعلری آغزلرده ؛ واوقویانلرك اوقدر روحنه کیرمش که کمال اونلری باصدیرمایاجق اولورسه، او تك توك مصراعلر استقبالده، قائلی بیلنمه‌ین ملی وعمومی بر مال کبی تلقی ایدیله‌جك . اونك ایچون کمال ادبیاتمزده هیچ بر کیمسه‌یه بکزه‌مه‌ین بر شخصیت . کاغدلرده ده‌کل، آغزلرده وقولاقلرده نشر ایدیلن شفاهی برشاعر . معارضلری اورته‌یه اثر قویمادی دییه اوکا بروارلق ویرمه‌مك ایسته‌یه بیلیر . فقط معارضلرك موجودیتی کمالك وارلغنی اثبات ایتمه‌زمی ؟

دوشونجه‌مه اشتراك ایتمش کبی باشنی صاللادی و کولومسه‌دی.

— شو حالده، خانم افندی، صوك برسوأل ! ادبیاتمزك استقبالی حقنده نه دوشونیورسکز ؟ سزجه ادبیاتمزك تکملی نه صورتله اولمالی ؟

— بوکونکی حاله باقارق چوق امید وار اولمایورم . بو

كونكى كنجلرك صنعت حسابنه آتشى وجوشغونلغى، بكا اويله
كليوركه، أكسيك. بر حركت آرقه‌سندن كيدن كنجلك كوريورم.
بو أيي. فقط صنعته طوغرى كيدن پك آز. بلكه يحيي كمال
كيده‌جك، يوزى او طرفه دونوكدر. برده‌بنى مأيوس ايدن
شى، كنجلرده لزومندن فضله غرور كوريورم. او غرور
صنعتله آرالرنده مادى بر ديوار كبى قاليور، واونلره حقيقتى
كورتيور. صنعت بنجه براله‌در. اوكا چيپلاق روحله كيتملى،
ديرم. ايشته اويله روحلى بر كنج كورميوم.

بنم صنعتك استقبالى ايچون ايسته‌ديكم معين برشكل يوق،
فقط ايسته‌ديكم بر روح وار. اوروح‌ده واضح ده‌كل: مثلا
روس، فرانسز اولسون ديمه‌مم. هرحالده چوق حر، چوق
آتشين، چوق يكى اولسون.

وبونى بر قناعتله سويليورمكه، نه وقت صنعتكارلر شكل
انديشه‌سندن قورتولورلرسه، نه‌زمان معين برشكله طوغرى
كيتمك جبرينى بيراقيرلرسه او زمان ايچلرنده معين بر شى
ياشايابيليرر.

*
* *

آقشام قارا كلنى اوطه‌يه آغير آغير سينيوردى. شوصوك
هيجانلى جمله‌لر لوش برمعبدده استقبالى سويله‌ين بركاهن قادينك
آهنكلرى قدر اوزاق وخياليدى.

حمدالله صبحی بك

نی صیجاق، ظریف و کوچوك بر اوطه‌یه آلدیلر . درت
دیوارنده‌ده ، فوطوغرافیلردن بویولتولمش و شیق‌شیق چر-
چیوه‌لره قونمش رسملر واردی . بری کندیسنك رسمی ؛
اوته‌کی ، لوئی کاتز یالدیزلی بر اویمه رافده طوران وندیك
صوما کیسندن ، ـ کنارلری بیاض کوکرجینلی کوچوجك ـ
بر حوضه صارقان کنیش چرچیوه‌ده‌کی؛ کنج خطیبك طاپدیغی
شاعر محمد امین بك ؛ قارشو دیوارده ، استانبوللی، نشانلی ،
قیصه فسلی صبحی پاشا وشو یانده :

هر تن بیتر بر درد ایله
که کرم ایله که سرد ایله

منظومه‌سنی سویله‌مش اولان سامی پاشا ، حمدالله صبحی بکك

بویوك باباسی ! سلطان محمود دورینه عائد فسی ، ایپك مینتانی، شال قوشاغی، کنارلری کورکلی ظریف بنشیله ایری وحساس کوزلی ، حلاوتدار صقاللی بر وزیر ! اوکا باقدقجه ایچمده اسکی صرفه قوناقلرمزك جومرد و سلطنت صاحبی پاشالرینی اوزله‌ین برشی اویانیوردی .

قاپو آچیلدی :

و اورته‌دن آیریلمش طالغه طالغه کوموشی صاچلی کنج خطیب کندیسنه مخصوص صمیمیت و هیجانله ألیمی صیقدی . اوفاق برجاعته خطاب ایدییورمش کبی خیزلی برسله :

— صفا کلدیکز عزیزم ، أییسکز انشاالله افندم . دیه خاطر صوردی .

— تشکر ایده‌رم افندم، فقط سزی راحتسز ایتمش اولمایم.

— بالله دکل ، (و کلمه‌نك صوك قسمنی أولکندن فضله اوزاتارق) شرفیاب اولورم بك افندی .

ایشته بو طرزده بر محاوره‌دن صوکره سؤاللر وجوابلر باشلادی .

مخاطبمك غایت بیاض و صیق دیشلری آراسندن برآز شخصنه مخصوص ادالر آلارق دوکولن سلیس جمله‌لر، اوقدر کسیك، اوقدر اوزون، اوقدر سریع وهیجانلیدی که هر برینی بوراده‌قارئلره تکرار ایتمك ، بنم ایچون قابل اولامایاجق . بن مخاطبمك قارشیسنده آنجق فرانسزجه قرائتلرله ثروت فنون

نثرینك قاریشماسندن طوغمش ومثلا بر خالد ضیا نثرندن دها یورورسز ، دها تورکجه ایشله‌نمش شفاهی بر باروق اسلوب طاسادان بر آدم حالنده‌یدم و اویله بر آدمك طویدیغی لذتی طویییوردم .

اسکی ادبیاتمز ایچون دیدی‌که :

کچنلرده برمصاحبه‌اثناسنده برمحررمز: « بز تورکلر اکر ایرانه اوغراماسه‌یدق کری، آز چوق وحشی‌قالیردق. عثمانلی تورکلکنی کوزلله‌شدیدن‌ایراندر» دییوردی. عزیزم، یان یانه اولان ملتلر، یان یانه قونان صیجاق وصوغوق جسملر کیبدر. کنج ملتلر، آثارینه وجود ویرمش دها أولکی ملتلردن البت استفاده ایدرلر. بو، تورك ایچون نه‌کیمسه‌یه نصیب اولمایان بر قازانجدر، نه‌ده‌برضعفدر. چونکه بوتون‌ملتلرك تاریخی بربریله تماسه کیرن مدنیتلر آره‌سنده یوکسکلك دها صوکره‌کنه نفوذ ایتدیکنی کوسته‌رير . بوکا قارشی‌ده « یازیق‌که ایران تأثیرندن قورتولدق » دییه آغلامق، بنم آکلاییشمه کوره صوك درجه غریبدر . چونکه بر ملت ، هر ساحه‌ده استقلال آرامق مجبوریتنده‌در . شو حالده « بوندن قورتولیورز » دیه آه و واه ایتمك اسارته حسرت چکمکدر . بر غربلینك ایران حقنده‌کی سوزینی دائماخاطرلارم: ایران آسیاده براسکی‌یونانستاندر» دیر.

حقیقةً ایرانك اسکی دورلردنبری ادبیاتیله، سیاستیله، فلسفه‌سیله ، صنعتیله پك اوزاق یرلره‌قدر تأثیرینی تمدید ایتمش

رملكتدر . ایران یالکز ادبیاتمز اوزرنده دکل ، معماریمز،
زینی صنعتلرمز، یازی، جلدجیلك، خالیجیلق، قماشجیلق، گبی
سلامی مدنیتمزده معنوی احتیاجلرمزی دویوران هرنه‌مز
وارسه هپسی اوزرنده تأثیرینی کوسته‌رمشدر . بو شبهه‌سز ؛
الکز بزجه اك علاقه بخش شی ، ایرانك اسلامی دورده‌کی
مدنیتنده تورکك نصل برعامل اولدیغنی تدقیق ایتمکدر . اویله
کلی عزیزم ؟

— أوت افندم ، نصل ارزو ایدرسه‌کز !

بونك اوزرینه وقتیله Gazette des Beaux Arts ده ایران
چینیجیلکی حقنده بر مطالعه اوقودیغنی سویله‌دی . محرر
بیوردی‌که : آسیای وسطاده تورك چینله ایران آراسنده بر
توسط اولمش و ایرانی چینه ، چینی ایرانه نقل ایتمشدر .
بدالله صبحی بك‌ده کندی دوشونجه‌سنی علاوه ایتدی ،
یدی‌که : تورك یالکز ایکی قابی بربرینه بوشالتمقله اکتفا
نه‌دی . عینی زمانده ایرانی برعرب ولایتی اولمقدن قورتاران،
نی یکیدن ملیلشدیرن ، اعمار ایدن ، احیا ایدن تورکك
ندیسیدر . ایرانك اك پارلاق دورلری، غزنوی ، سلچوقی ،
اك صوك ایران مدنیتی تدقیق ایتمش بوتون عالملرجه بر دها
یلمه‌سی محال کبی تلقی ایدیلن صفوی دوری ، ایرانك ملی
خصیتنه، ایرانك مدنیتنه، وارلغنه تورکك نه‌مؤثر برصورتده
دیم ایتدیکنی کوسته‌ریر . »

صوكره لسان قسمنه کچدك . او خصوصده مخاطبم
بونلری سویله‌دی : عجمجه‌نك تورکجه اوزرنده تأثیرینی قید
ایتمك عمومزه سرایت ایتمش وچوق رواج بولمش برفکردر

(براز عصبیله‌شیوردی ، ألی ، یاقیصه و طوپلی بیقلریله
اوینایور، یاچکه‌سنی طوتیوردی، سیوریجه بورننك ایکی یاننده‌کی
ایری کوزلری بر هیجان لمعه‌سی طاشیوردی) عجبا ایچمزده
هانکیمز تورکجه‌نك عجمجه‌یه یوزلرجه کلمه ویردیکنی، والا ز
بوکون ایرانك رسمی لساننده او کلمه‌لرك دائماقوللانیلدیغنی بیلیور
دیمك ایستیورمکه ، عزیزم ، حق شناس اولمق ایچون ایراندن
آلدیغمزی قیدایتمك نصل بربورجسه ، ایرانه ویردیکمزی قید
ایتمك‌ده اویله‌بربورجدر. ایرانسز برتورکیا ینه موجوداولور
شیمدیکندن آز چوق دکیشیك اولمق اوزره ینه یاشاردی
فقط سزی تأمین ایده‌رمکه تورکسز بر ایرانی تصور ایتمك
نہ ایچون، یوق کولومسه‌مه‌ییکز ، نہ ایچون ممکن اولمایور
تورك ایران تاریخی ایچون اویله بر دستك اولمشدرکه اونی
چیقاردیغمز وقت ایرانك ییقیلماماسنه احتمال قالماز »

اگر یا کیلمایورسه‌م، آتشین، جوشقون مخاطبمك بوزاید
قدر سویله‌دیکی شی، دارالفنون کرسیسنده طاشمش مصاحبه‌نك
حالا اوزاقدن اوزاغه چارپان طالغه‌لریدی . چونکه ایلك
سوأله جواب آنجق بواوزون مدخلدن صوکره باشلایوردی

— اسکی ادبیاتمزی ، برپارچه مبالغه اولدیغنی اعتراف ایده‌رم

بن آزاجق، اسکی مصورلك، اسکی مذهبلك کبی تزیینی بر صنعت
عد ایده‌رم . کوزلدر ، رنکی ، نقشی ، نغمه‌سی روح اوزرنده
پك طاتلی برتأثیر بیراقابیلیر، فقط صرچه‌لردن کلن، خالیلردن
کلن ، شاللردن کلن برتأثیر کبی .... ادبیاتی بوکونکی آکلا-
یشمزله دوشونورسه‌ك اسکی دورك شاعرلرینه بوندن فضله
بریر ویرمه‌نك اسراف اولاجغنی ظن ایدییورم . بنجه خلقه
سرایت ایتمه‌ین ، اوچ بش کشی آره‌سنده محدود ومحبوس
قالان برادبیات بویوك بر اهمیتله تلقی ایدیلمکه لایق دکلدر .
اصل تنظیمات ادبیاتی ، بزم بشقه برعالمه طوغری یوجیلغمزی
وجوده کتیرن بوحرکت، دها فضله برتدقیقه لایقدر فکرنده
بولونیورم .

— اوحالده لطفاً اوندن براز بحث ایدك .

— تنظیمات دوری، دیولرك یتشدیکی بردوردر. علمده،
سیاستده ، اداره‌ده وادبیاتده کندینی کوسته‌رن فیضی جداً
حیرته لایقدر. نامق کمالك، عبدالحق حامدك، شناسینك؛ اکرم
بکك ، سزائی بکك ادبیاتده تمثیل ایتدکلری بو بویوك عهد
قارشیسنده انسان دوشوندکجه متأثر و متهیج اولور . تنظیمات
دوری ، اوزون برقیشدن صوکره جوشان ، فیشقیران بربهار
حالنده‌در . روحمزك کوشه‌مش ، اویومش قابلیتلری ، کوزل
بر یقظه ایله اورته‌یه چیقیور . بن ادبیاتی ، هیچ بر زمان ،
شاعرلکنه چوق حرمت ایتدیکم کنج بر صنعتکارمزك سزه

دیدیکی کبی برچای قدحنك ویردیکی متواضع ، وناچیز برذوقی وجوده کتیرمکه دعوت ایدلمش کوچوك ، عاجز بر شی تلقی ایتمه‌دم . ادبیات بجه ملتلرك روحنده، یوکسك واصیل شیئلره قارشی طوبولان انجذابك بر افاده‌سیدر . ادبیات بر ایمان ، ادبیات بر عشق ، ادبیات قدسی بر قدرتدر . وبن تنظیمات دورنده ادبیاتك بو مختلف قوتلرینی أك أیی تمثیل ایدن آدم کمال بکدر دییوردم . کمال بك ، أولولر ودیریلر آره‌سنده ، بر شاعرمز مستثنا اولمق اوزره ، أك بویوك ملی دهامزدر . أوت اعتراف ایده‌رم‌که محمد امین بکك دیدیکی کبی شاعر بر قویوجی ویا بر دمیرجی اولابیلیر . دمیر لازم اولان زمانده قویوجیلق ایدنلری بر از کریده بیراقیرسه‌ق بزی معذور کورسونلر. سزه برچوجوقلق خاطره‌می آکلاته‌یم : آلتمش، یتمش سنه‌لك تاریخی اولان اسکی برأو ایچنده بویودم. اوراده حامد بکی ، شناسی‌یی ، ضیا پاشایی ، سزائی بکی ، کمالی ، هپسنی اوقوردق . فقط بنم چوجوق سنه‌لرمده بکا مملکتمك عشقنی و یوکسك ، اصیل شیئلرك سه‌وکیسنی وقوته ، ظلمه قارشی قافاطوتمانك ذوقنی أوکره‌تن کمال بك اولدی . روحمك اوزرنده‌کی اك درین ایزلر اوندن کلمشدر . عینی زمانده ، شیمدیکی دوشونجه‌مزله ملی ادبیاته وارمق ایچون تنظیمات ادبیاتی ، براز طولاماجلی اولسه بیله ، بر شهراه آچمشدر . ادبیات جدیده برچوق خصوصی کوزللکلری ، فضله رنکی،

فضله اینجه‌لکی ، ضعفه ، خسته‌لغه قاچان حزنیله برابر تنظیمات ادبیاتنك یاننده ضعیفدر . أولکی زمره ادبیات جدیده زمره‌سنك یاننده جوجه‌لریاننده غوللر کبی طورور. وتاریخك لچیدنده شاهانه برموکب تجلیسنی حائزدر .

ادبیات جدیده‌نك صرف صنعت ساحه‌سنده کندینی کوسته‌رن قیمتیله برابر برده اخلاقی و انسانی قیمتی واردی . کیرك طاشدیغی سنه‌لرده ثروت فنون واونده طوپلانان کنجلر نه‌تمیز ، ونه کوزل بر کوشه وجوده کتیرمشلردی ، دکلی ؟

— ألبت .

— بن، آرقاداشلرم ، هفته‌ده ایکی کونی درین برانجذابله بکله‌ردك : تعطیل اولدیغمز جمعه‌ایرتسی کونلری وثروت‌فنونك چیقدیغی پنجشنبه کونلری. أومده بوتون کنج قادینلر ومکتبده، حساسیتی صنعتی طویابیله‌جك اینجه‌لکی اولان بوتون آرقاداشلر ثروت فنون کونلرینی بربایرام کونی کبی بکله‌ردك .

شبهه‌سزکه فردی جهتنی آلمایورم . فقط شاعرلرك ، ادیبلرك ملتله تماسه کیرن قسمنده اخلاقی واصیل بریوزی‌اولمق چوق آرانیلیر برشیدر . بك اوزاق اولمایان اودوری تکرار خاطرلادیغم وقت‌دییه‌جکم که‌ثروت فنونی بزی‌اطرافك‌اذاسندن ولوثندن قورتاران آزی بر کوشه تلقی ایدییور و اوکا عائد محبتمزی بویوك بر نسبتده بو سببله بذل ایدییوردق . نه‌قدر یازقدرکه وقتیله بزه یالکز شاعر وصنعتکار دکل، عینی‌زمانده

حیثیت آدملری اولارق کورونتلر ثروت فنون جلدلرینی
کندی آیاقلری آلتنده برر باصاماق یاپدیلر و اورته‌دن غیب
اولدیلر. حالبوکه معنوی واخلاقی قوتلره احتیاجمز دوندن دها
آز دکلدر . کیمسه‌نك عقلنه ، بر مأموریت آلمق عیب تلقی
ایدیلسین، بویله برشی کلمز. ومأموریتلرمزی دها منور، دها
تمیز کیملره‌وی ه‌بیلیردك. یالکز اوراده غیب اولمایاجقلر وعملکته
قارشی کندیلرینه قلبلرمزده ، دماغلرمزده ویردیکمز موقع
طولاییسیله دوام ایدن بورجلرینی و وظیفه‌لرینی اونوتمایاجقلردی.
أوت ، هربری برمأموریته کیتدی . توفیق فکرت ، حیاتنده
اولدیغندن یوز کره فضله اولومندن صوکره کندینی دها ایی
ایضاح ایتمش اولان بو آدم ، اطرافنده هرکون بر آز دهافضله
حرمتلر و تقدیسلر طوپلایان بو آدم بر طرفه بیراقیلیرسه ،
دیکرلری دوشمشدر. چونکه عالملر ، شاعرلر ، مربیلر ،
خواجه‌لر ، حکیملر ، هربری برزمره حالنده کندی وارلغنی
حس ایتدیره بیله‌جك بو قوتلر ، انهداملرك بر چوغنی منع
ایده‌بیله‌جك برقدرت وجوده کتیرمك اقتدارینی حائز اولان
بو مسلکلر چوزولمش ، طاغیلمش ، مسکین ، سفیل ، عاجز ،
قابوقلرینك ایچنه چکیلمش بر بوجك حیاتی کچیرییورلر .
ادبیاتده استاد دیه یاد ایدیلنلر آره‌سنده برقسمی ، قلملرینك
شرفنه برذره نسبتنده اهمیت ویرمیورلر. وبونلر برقوت دکل،
تشکیل ایتدکلری فنا مثال نتیجه‌سی کنجلك کوزی‌أوکنده

بر ضعفدرلر. بوکون یکی بر ثروت فنون یاپابیلمك ممکن اولسه
نه قدر سه وینیردم. بوکونکی مجموعه لرمز یا لاقیدیله، ویا نفرت
وخصومتله محاطدر. چونکه هر نه مز وارسه مطلقا کندیلکندن
تجرد ایده رك ، بشقه لرینك آرقه سنه بر یاما اولارق یاپیشیور
واویله یاشایور. بو صورتله استقلال صاحبی، خلقك کندنده
طوغمش وخلقك کندی قوتیله یاشار هیچ بر شی قالمایور.
نه قدر ایسته ردم که شمال قومشومزك ملتلر ایچون اعلان ایتدیکی
دستور بوراده هر جنس فعالیتلر ایچون اعلان ایدیلسه ....
علم ، اقتصاد ، صنعت ، حیاتی بر قیمته مالك هر نه مز وارسه
کندی استقلالنك شرفیله یاشاسه . »

مخاطبم ، بوتون بر خلقه خطاب ایدر کبی خیزلی، چارپنتیلی
سویله یوردی. اویله که بن ادبیاته عائد صوك سوألمی صورمق ایچون
اونك تسلسلنی بوزاجق وقت بیله بوله مایوردم . نهایت بر از
صاکنله شیر کبی اولدی . او زمان ، مداخله ایتدم .

— عزیزم ، دیدی . شبهه یوق که ادبیاتمز یکی بر قطبه
توجه ایتمشدر. شبهه ایتمیورم که تورك خلقنك روحنه عائد اولان
حقیقتلر بو یکی ادبیاتده کیت کیده دها کنیش بر موقع
بولاجقدر . ادبیاتمزك اك بویوك ضعفی صمیمیت و حقیقت
نقصانیدر . روس وله ادبیاتنك بر ساده لکی ، بر تکلیفسزلکی
واو که کندی ادبیاتمز ایچون بونی ، سنه لردن بری تحسرله
دوشونورم . باشده محمد امین بك اولمق اوزره ظهور ایدن

بکی ادبیاتمزك حرکتی تورك حقیقتلرینی نهایت بولاجقدر ،
هیچ شبهه‌سز بولاجقدر. یکی ویاملی ادبیات دیدیکمز بوصوك
دور تدقیق ایدیلدیکی وقت محمد امین بکی یاد ایتمکی بن کندیمه
برناموس بورجی بیلیرم. او یالکز بوحرکتك باشنده دکل ،
عثمانلی تورکلرینك بوتون ملیت حرکتنك‌ده باشنده اولان بر
آدمدر . هیچ کیمسه‌نك بتسه‌مه‌دیکی ، اوستندن سیلکوب
آتدیغی تورکلکی بوتون بر مملکتك عمومی غفلتی اورته‌سنده
باشنك اوستنه قالدیرمش وکولنلره ، أکله‌نلره قارشی اونی
کندی روحی ایچون بر تاج حالنه قویمش اولان بو شاعر ،
شبهه یوق‌که ، صمیمی برتورکجینك قلبنده مقدس ومستثنا بر
موقعه مالکدر . بزم بوراده طانیدیغمز دیکرتورکجیلر اوندن
دها صوکره ظهور ایتمش کیمسه‌لردر. اونی دەویرمك ، اونی
هیچه ایندیرمك ایچون برکون أول قصیده یازانلرك ایرتسی
کون : « سن یوقسك » دییه حایقیرمالرینی آکلامقده معذورم.

اعتراف‌ایده‌یم‌که بن ، قلم صاحبلرینك بومسکین حیله‌لرینی
کوردیکم وقت هم متأثر اولیوردم ، هم‌ده بو حقسزلغه قارشی
قلبم عصیانله طولیور . تاریخك طانیدیغی برحق شونك بونك
تدبیریله امحا ایدیله‌بیله‌جك برشی‌دکلدر. امین‌بك ، مملکتمزده
بر فکره صداقت کوسترمه‌نك الك اصیل بر تمثالیدر . چوق
مشفق بر عائله رئیسی ، یالکز کندی چوجوقلری ایچون
دکل ، بزم کبی بوتون معنوی اولادلری ایچون سیاناً عینی

محبتی کوستەرن بر بابامزدر . آچدیغی چیغیر ، بلکه بوتون خیالمزی تطمین ایدەجك هرشیئی بزه تأمین ایتمەدی . فقط موفقیتله باشلامق شرفی اونكدر .

ملی جریانی رسماً ایقاع ایدیلمش بر جریان تلقی ایدەجك قدر بیچاره اولانلرك ، بوتون عمرلری خلقتك بو مملکتە بر عزیزلکی اولان واولدقلری وقت مستقبل نسللره ایکی غلیظ آزی دیشندن باشقه برشی بیراقمایەجق اولانلرك اونی آکلاماماسی غایت ضروریدر . محمد امین بك استانبولك اوچ بش اونده دکل ، نره‌ده تورك مکتبی وتورك لسانی وارسه اوراده اوقونان ، اوراده تورك برلکنی ، تورك وجدانی حاضرلایان مستثنا بر شاعرمزدر . بو صره‌ده دوقتور رضا توفیق بکی خاطرلامامق نصل ممکن اولور ؟ هیچ بر شاعرمزك لساننه اونك شعرلرنده کوردیکمز قدر مملکت سرایت ایتمەمشدر . ذکاسنك تنوعی قارشیسنده حیران اولمامق ممکن دکلدر . اونی بر خطیب اولارق ده آییرمق وقید ایتمك اقتضا ایدر . صحنه‌ده هیچ کیمسه علی العاده برقونوشمه ، برمصاحبه لسانیله اونك واردیغی نتیجەلری ألده ایدەمەدی . فرنکلرك « قوزوری ـ قونفرانس » دیدکلری طرزده طوپراغمزك الك موفق خطیبیدر . فقط مزیتلری نەقدر کنیش ونەقدر چوق اولورسه اولسون شبهه یوق که شاعر اولارق حائز اولدیغی موقع بوتون دیکر موقعلرینه فائقدر . دیمك ایستەرم که بومملکتی اونك قدر هیچ کیمسه طویمادی .

واونك شعرنده كورديكمز نسبتده هيچ برشاعرمز بومملكتك كنديسنه مخصوص اولان حقيقتلرينى اونك قدر سويله مه دى. يالكز نه يازيق كه اونك دوشونجه لرينى طوپلامق ، تصنيف ايتمك، روحنك قوتلرينى معين، ثابت برهدف يولنده قوللانمق ممكن دكلدر . ذكاسى وحسى اويناق برصو عالمنه بكزه يور ؛ رنكلرى ، وسعتلرى ، درينلكلرى پك چوق ، فقط دوره مايور ، قاييور و دكيشيور .

ضيا كوك آلپ بكك ده ينه عينى يولده پك كوزل شعرلرى واردر. اونلرى ده آيرى بر محبتله سوه رم .

ملى ادبيات دوشونولنجه بويوك ومستثنا اديبه مز خالده خانم آيريجه تدقيقه شاياندر. خالده خانم دكل توركجيلكك، بومملكتك اك بويوك قوتلرندن بريدر . واوكا مالك اولمق بويوك بر طالع اثرى عد ايديلمكه لايقدر. يكى تورانى برقاچ دفعه ، كيت كيده آرتان بر تأثرله اوقودم . بو قادين روحنك نصـل ياراتيجى برقدرتى اولديغنى اوراده حيرتله سيرايتدم . لسـانى ، بعض قيريق دوكوكلكلر بر طرفه بيراقيليرسـه ، نه تازه ، نه كنج بر لسـاندر ، دكلمى ؟ عادتا برصباح جيادتنه مالك بر لسـاندر . نثرينك بعض پارچه لرى ، تصوير اعتباريله ، كوچوك كوچوك شاه اثرلر عد اولونه بيلير . فقط او ، قلميله بر شكل رسـامى اولمقدن زياده بر روح رسـاميدر . بزه ويردكلرى ، ايلريده ويره جكلرينه نظراً بلكه محدود ودار اولان شيئلردر . فقط يالكز بونلرله ده قالسه ق كنديمزى مسعود بولمغه حق قازانيرز .

بونلردن صوكره كنجلرمز كليور. يعقوب قدريلر، رفيق خالدلر، فالح رفيقلر وعمر سيف الدينلر ... ايشته بونلر كنيش، ساده ومعصوم بر رومانجيلغك، بر حكايه‌جيلكك مبشرلريدر. رفيق خالدله يعقوب آره‌سنده بر فرق: رفيق خالد بر رسام — محرردر، خارجی، شكلی وجيزكيی ياقالار، يعقوب قدری ايجك، روحك رساميدر. فالح رفقی دها صوك شكلنی آلمامش، براز قاچان، قايان، فقط سيسلرينك آرقه‌سنده چوق كوزل بر عالم سزديره‌ن بر كنج صنعتكارمزدر. كنديسنك سينا چولی ايچون ديديكنی خاطرلايورم. اونك دائما دكيشن منظره‌سی كبی فالحك لساننده‌ده قطعی شكلنی آلمامش بر اويناقلق وار. فقط كنج ياشنك ضروری اولان بو خفيف استقرارسزلغی يقينده بيته‌جك واونك شخصنده انفس بر ناثر بولاجغز.

عمر سيف الدين‌ده ولود، چوق دفعه موفق بر صنعتكار؛ فقط نصل دييه‌يم، دوشونجه‌سنده، طرزنده، بعضی سوقاغه ويا قهوه‌يه اينن بر عموميلك وعاديلك وار.

رفيق خالد، فاضل احمد: ايشته كنجلرمزده ايكی مزاحی ذكا ويا دها. برنجيسی، ادعا ايدرم، غربك هر هانكی بر مملكتنده عين قابليتله ينه تفرد ايدردی. رفيق خالد، تجربه‌نك، عرفانك، اورنكلرك محصولی اولمقدن نه قدر اوزاقدر. بو جنس آدملر، دوغاركن آنلرنده بر يلديزله دنيايه كليرلر و فكرك بر شهزاده‌سی اوله‌رق ياشارلر. اكر استعدادلری قاپاته‌جق،

کوروله‌جك یرده اونلری قالدیروب یوکسلتمه‌نك دها کارلی اولدیغنی تقدیر ایده‌بیلسه‌یدك ، بو جنس خلقتلر بو نیتمزه وشرفمزه دلیل اوله‌رق کوستریلیردی . فاضل احمد بك‌ینك نثرده یاپدیغنی دها آز طیرناقلایان بر طرزده نظمده یاپیور . انسانلرك کولونج جهتنی یاقالامق وبو یولتمك خصوصنده نه‌قورناز ذکاسی وار. فقط محقق که بوتون قیمت وموفقیتنه رغماً رفیق عینی یولده بوکا فائقدر .

برده بت‌پرست برشاعرمز وار ، عزیزم ؛ شکل حیرانی ، چیزکی‌دوشکونی بر آدم. کیمی قصد ایتدیکمی طبیعی آکلادیکز ؛ یحیی کمالی سویلیورم .

تورکجه‌ده شمدی یه قدر برتك قلم اونك بعضی بیتلرنده کوردیکمز قدر تمیز برشکل چیقارمادی . مرمر یونتیجیلرك برتعبیرینی قوللانمامه مساعده ایدرسه‌کز دییه‌جکم که ، طاشك قباسی دنیلن بر شی واردر ، او چیقارلدقدن صوکره شکل کندینی کوستریر. یحیی کمال تورکجه‌نك بوتون قاباسنی چیقارمش برصنعتکاردر. بك محدود شعرلرینك بوقدر تأثیر یاپمه‌سنك سببنی مهم برقسمی اعتباریله بوراده بوله‌بیلیرسکز. کنجلر آره‌سنده تأثیرینه اوغرامامش کیمسه اندردر. صوکره تحلیل ایدیکز ، اونك شهرتی بر آزده باشقه برمنبعدن کلییور ، قونوشمه‌سی. قوتلی بر حافظه ایله برابر اویله درین سزشلری ، بالخاصه احتراس وحیات ایله ، حرارتله اویله بر آکلاتیشی واردرکه ،

برایکی دفعه اونی دیکله‌ین ، کندینی آز چوق اوکا قاپدیرمش واونکله دولمش حس ایدر . یازمقده نه قدر خسیس ایسه سویله‌مکده اوقدر مسرفدر . کندینی داغیته کزن بر آدم . بعض شیلر واردر که کندیسی کسمز فقط کسدیرر . غالبا کمال یازمایه‌جق فقط یازدیره‌جق، حتی بر آزده‌شیمدیدن یازدیرییور دنیله‌بیلیر .

دها برچوق گنج شاعرلرمز وار . احمد هاشم ، خالد فخری ، ا ، سیف‌الدین ، فاروق نافذ الخ . . فقط حقلرنده صریح بر دوشونجه ایدینه‌مه‌مش اولمق ضعفی ایچنده‌یم . کندیلرینی طانیمق بزم ایچون بربورج اولدیغی قدر کندیلرینی وضوح ایله طانیتمقده اونلرك بورجیدر ...

دائما ، دائما له ادبیاتی ، روس ادبیاتی کبی بر ادبیاته مالك اوله‌نك حسرتی ایچنده یاشییورم . له طوپراقلرینك ادباری اوستنه بر آنا شفقتیله قانادلرینی آچان ، اك قارانلق کونلرنده ، له روحنی صحیفه‌لرینك قدسی محفظه‌سنده‌ صاقلایان، وصوك نجات کوننه قدر اونی خلدن ، کسلدن صیانت ایدن بوصاغ ودرین ادبیات بنی مسحور ایتمشدر . روس ادبیاتی کبی ایچنده بوتون برعالم یاشایان ، بوزقیرلی تنفس ایدن ، روحلرك روز کارلری اسن ، متصوف روس قلبنك ضعفلری

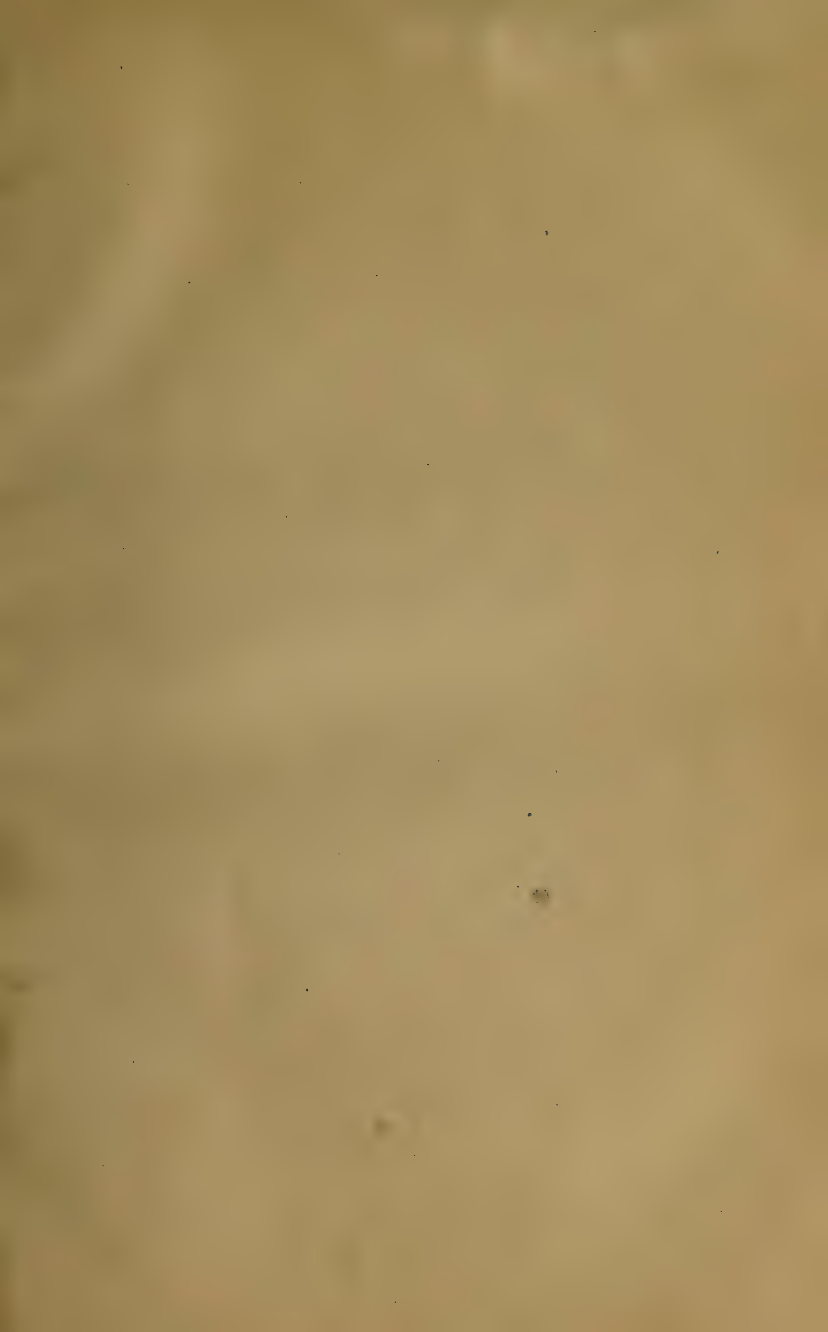
قدرتلری تکمیل ایچنده تتره‌ین بر ادبیات ایستیورم . نه‌وقت پارچه پارچه شونده بونده کوردیکمز تورك حقیقتلری مانعه‌لرینی قیره‌جق وفیض ایله ادبیاتمزك ایچنه آقه‌جقدر. او صحیفه‌لرده کندیمزله قارشی‌ یه کله‌جك ، کندی ماضیمز ، کندی دنیامز ، کندی رؤیالرمز وکندی روحمزله قاووشـه‌جغز ؟ ایشته بنده یرلشمش و حزن حالنه، کچمش براوزله‌یش دائمی بر حسرت »

حیاتنك قیمتدار کونلرینی ، بیقمق اوصانمق بیلمه‌ین بر روح قوتیله اوجاغه وقف ایتمش کنج رئیسدن ، کندیسنی ولو برایکی ساعت مقدس مشغله‌سندن آلیقویدیغم ایچون عذرلر دیله‌دم .

— بالعکس، قارده‌شم . شرفیاب اولدم ، شرفیاب اولدم، دیدی .

٢٣ شباط ١٣٣٤

ضیا کوك آلپ بك

فلسفیاته ، اخلاقیاته ، اجتماعیاته و ادبیاته دائر قیمتدار
مساعیسنك یدی‌سکز سنه‌دن بری دوام ایدن نشریاتیله ضیا
کوك آلپ بك ملیت و تدقیق عالممزده تورك حرثنه یکی یکی
افقلر آچان بر متفکردر . « قیزیل ألما » ده ماصال ودستان
طرزینی یکیلشدیره‌رك احیا ایتمش اولان بومتتبعدن ادبیاتمز
حقنده‌کی فکرلرینی صورمق ونقطهٔ‌نظرینی اوکره‌نمك ارزوسنده
ایدم . کندیسنه مراجعت ایتدم . سؤاللرم ، شناسی‌یه قدر
اولان ادبیاته ، شناسیدن بوکونه قدر کلن ادبیاته ، بوکونکی
ادبیاتله مستقبل ادبیاتمزه عائددی .

ضیا کوك آلپ بك اسکی ادبیاتمز ایچون شوجوابی ویردی :

— ادبیات ، برنجی دوره‌سنده «قومی» برماهیتی حائزدر .
اونك ایچون اوکا قومی ادبیات دییه بیلیرز . بوایلك دوره‌ده

خلق ادبیاتیله یوکسك ادبیات بربرندن آیریلامشدر. اودورك موسیقی‌سی‌ده اویله‌در. بوتون بونلرده، یعنی صنعتده اوزمان وحدت واردر. ایشته اسکی یونانلیلرده بوحالی کوریپورز. مثلا ایلیادا، اودیسه هم یوکسك سویه‌ده بولونان کزیده‌لر ادبیاتیدر، هم‌ده خلق ادبیاتی .... ادبیاتی کندی وجداننده دوغان ملتلرده بالاخره یوکسك ادبیاتله خلق‌ادبیاتی - بریسی شفاهی، بریسی تحریری‌ده اولسه - دائما متصلدر: اویله بر ادبیاتده موضوعلر بربرینه کچیور، ذوقلر بربرینه کچیور، لسان بکزه‌ییور؛ ایکیسی‌ده بربرینه مربوطدر. ملتلرك بوقومی ادبیاتی‌طوغوران قومی‌حیاتنه (أمت‌دوری) نامنی ویره‌جکمز (دینی‌دور) نهایت ویرر. (أمت) دورنده (قومی حرث) یرینه (أمت حرثی) قائم اولیور. طبیعی بوبیوك اجتماعی حرکتدن ادبیات‌ده متأثر اولیور. و (قوم ادبیاتی) شکلندن (أمت ادبیاتی) شکلنه انقلاب ایدییور. اسلام امتنك ادبیاتی ایرانی برشکلده، اوروپاده‌کی (أمت) صنعتی‌ده غوتیك صنعت نامیله میدانه چیقیور که معماری‌یه قیاساً اوزمانك ادبیاتنه‌ده غوتیك ادبیاتی دییه بیلیرز.

کرك غوتیك ادبیات، کرك ایرانی ادبیات کائنات وحیات حقنده دینی بر تلقی‌یه مالکدر. یعنی اودرلو ادبیاتلر دنیایی دین کوزیله کورر. ایشته ادبیات اوزمان یا تصوفدر، یا دینی ادبیاتدر، یاخود زهده قارشی برعکس العملدر.

طبیعی بویله أمت حرثنده بر طاقم قوملر دیکر بر طاقم قوملره پیشوالق ایتدیکی ایچون ، یعنی دیننی دیکر ادبیاتلرك قوملرینه قبول ایتدیردیکی ایچون اوقوملرده، یوقاری طبقه‌لرده غیر ملی بر یوکسك ادبیات ، اونك آلتنده‌ده غیر رسمی بر خلق ادبیاتی قالیور . بالطبع بویوکسك ادبیاتله خلق ادبیاتی آره‌سنده بر آلیش ویریش حصوله کلیور. آره‌ده براوچوروم آچیلیور . بزم یوکسك ادبیاتمز کندی وجدانمزدن دوغمش اولامازدی ، چونکه تقلیدیدر . خلق ادبیاتمز کندی مالمز ایسه‌ده یالکز عوام النده قالدیغی ایچون ، اوده یوکسه‌له‌مه‌ز ، اینجه‌له‌مزدی . ایشته بوملتك وجداننده دوغان ادبیات بزده یالکز ساز شاعرلریله بکتاشی عارفلرینك ألنده قالمشدی . نصل که عربك دینی ، عجمك‌ده أدبی تأثیرلرینك نتیجه‌سی اوله‌رق یوکسك ادبیاتمزك لسانی‌ده عربجه ، عجمجه ترکیبلرله دولمشدی . حتی قومی وزن بیراقیلارق یرینه عجمك ، عربك وزنی آلندی وعجم ذوقی ، یوکسك ادبیاتله اوغراشانلردن ملی ذوقی بوسبوتون ساب ایتدی. چونکه بونلر خلق‌ادبیاتیله علاقه‌دار اولمایورلردی، بناءً علیه خلقده آزچوق قالمش‌اولان ملی ذوقدن استفاده ایده‌میورلردی .

اوروپاده زهدی بر حرثدن بیقیلارق لازهدی بر مدنیته اشتیاق حاصل اولدیغی زمان اونلر بو لازهدی مدنیتی اسکی یونانیلرده بولدیلر. اونلرك ادبیاتلری کندی کندینه دوغمش

ومطرد برتكامل تعقيب ايتمشدی. صوكره اوادبياتلرده حاكم اولان ملكلر ـ يعنی يونان ادبيـاتنده تجلی ايتمش خصيصه‌لر وضوح ، انتظام، متناهيلك و عقل ـ كوروليوركه ، صنعتك بين‌الملل اسـاسلرينی تشـكيل ايدييور . بو بين‌الملل اسـاسلر طبيعی ديكر ملتلر طرفـندن آلينا بيلير . و بونلری آلمقله ملی‌ذوق ضررديده اولماز. چونكه بوخصيصه‌لر صنعتك شكلنه عائددر ، بو شكللرك موجوديتی روحك ملی اولماسـنه مانع دكلدر . ايشته برادبيات قلاسيك اولمق ايچون بواوصافی حائز اولمق لازمدر . اوروپا ملتلری رونه‌سـانسدن صوكره يونان ادبياتنك وفلسفه‌سنك تلميذلری اولديلر ويونانك بوتون بوبين‌الملل اولان مزيتلرينی آلديلر. ايشته‌بوحركتدن قلاسيك ادبيات‌چيقدی. مثلا فرانسه‌نك طبيعی برخلق ادبياتی‌واردی، رونه‌سـانسدن صوكره بويونانی شكللر آلنمغله بر فرانسز قلاـ سيسيزمی ميدانه كلدی. فقط بوفرانسز قلاسـيسيزمی شكللری اعتباريله يونانی ولاتينی اولمقله برابرلسان، وزن‌وذوق اعتباريله دائما ملی قاليور .

بزده ايران ادبيـاتنه قلاسيك دييه‌نلر وارسـه‌ده بو نغمه طوغری‌دكلدر. چونكه ايران‌ادبياتی بوبوقاريدنبری صايديغمز وصفلری حائز دكلدی . بزده قلاسيك برادبيات حصوله‌كلمك ايچون بزم‌ده اسكی يونان و لاتين ادبياتلرينه قدر چيقمامز ، اونلرك مزيتلرينی اخذ وتمثيل ايتمه‌مز لازم كليردی .

(بر آز صوصدی ودوشوندی ، صوکره) : مع مافیه ، دیدی ، مسئله‌یی دها أیی تنویر ایتمك ایچون صنعتله ادبیاتك تفریق ایدیلمه‌سی لازمدر. صنعت شعرك ، رومانك وتیاترونك روح جهتیدر . ادبیات ایسه شکله عائد مزیتلردر. بناءً علیه قلاسیك اولابیلن آنجق ادبیاتدر ، صنعت دائما رومانتیكدر. مثلا : اسکی یونان صنعتی خلق صنعتندن دوغدیغی ایچون رومانتیكدر. فقط بو رومانتیك صنعتك دوغوردیغی بین‌الملل شکللر ادبیاتدر وبو ایسه قلاسیکدر . دائما اساس رومانتیك ، شکل قلاسیك اولیور. رومانتیزمك اساسی ایسه خلق‌صنعتنده موجوداولان intériorité،spontanéité و Lyrismeدر. صنعت خلقك اجتماعی روحندن قوپمش بر وجد صورتنده طوغار . صنعتك قلاسیك و رومانتیك دورلری ایسه ادبیاته ویاخود صنعته اهمیت ویریلن دورلری دیمکدر. یعنی هانکی زمانده ادبیاته بویوك اهمیت ویریلوب‌ده صنعت اهمال ایدیلیرسه اووقت قلاسیسیزم حاکم اولیور . ونه زمانکه صنعته اهمیت ویریلوب ادبیات اهمال ایدیلیرسه رومانتیزم‌حاکم‌اولیور. فرانسزادبیاتنده شکله عائد فضله جاذبه وار. دیمك‌که فرانسزجه‌ده قلاسیك ادبیات فضله ؛ آلمانجه‌ده بلکه شکل جاذبه‌سی او قدر یوق ، فقط درینلك وار. بناءً علیه او ادبیاتده‌ده صنعت فضله .

ضیا کوك آلب بکك بوتون بو ایضاحلرندن بزده‌کی اسکی ادبیاتك قلاسیك بر ماهیتی حائز اولامایاجنی نتیجه‌سی چیقیوردی .

ایكنجی سؤاله كچدم. ضیا بك شونلری سویله‌دی :

— تنظیمات دوری بزم رونه‌سانسمز اولاجقدی. فرانسز ادبیاتی موده‌ل اتخاذ ایتدیكمز ایچون قلاسیك بر ادبیات وجوده كتیرمه‌مز امكانی حاصل اولمشدی. فقط فرانسزلرك یونان ولاتین ادبیاتنه قارشی حرتلرینی محافظه ایچون آلدقلری وضعیتی بز آلمادق. فرانسزلر لسانده، وزنده، ذوقده خلقدن آیریلامشلردی. لسان ووزن تمامیله ملی اولمقله برابر صنعتده موجود اولدیغی نسبتده ملیدی. یالكز شكل بین‌الملل، بشری یاخود یونانی‌اولان ادبیاتدن عبارتدی. بزده فرانسزلر كبی حركت ایده‌رك، یعنی قونوشدیغمز لسانی یازاراق، ملی وزنمزه و ملی ذوقمزه عودت ایدرك فرانسز ادبیاتندن - یونانجه‌دن ولاتینجه‌دن آلنمش - مزیتلری اقتباس ایتمش اولسه‌یدق دوغرودن دوغرویه دكل، فقط بر رونه‌سانسه مظهر اولمش قلاسیك ادبیاته بالواسطه اتصال پیدا ایتمش اولوردق. حال بوكه ایش بویله اولمادی. ذوق اسكیدن نصل عجم ایدیسه، تنظیماتده‌ده فرانسز اولدی. لسان، وزن، اسكی صنعیلكلرینی محافظه ایتدی. شو حالده بو حركت نه ملی، نه‌ده تام قلاسیك ایدی.

— فقط افندم، او حركت، آرادیغمز ملی روحه وارمق ایچون ایلری آتیلمش بر آدیم‌ده‌می اولمادی؟ هیچ اولمازسه صنعت وحیات دویغولرمزی بر آز یوكسه‌لتن بر مرحله‌ده‌می تشكیل ایتمه‌دی؟ البت بر فائده‌سی اولمشدر. دكلمی؟

— طبیعی، تنظیمات بزی قرون وسطادن، اسقولاستیك ذهنیتدن واسقولاستیك ادبیاتدن قورتاردی. مع مافیه تنظیمات حركتلرینه، هیچ بر ملی فیلوزوفمز چیقارق رهبرلك ایتمه‌دیكی ایچون تنظیمات سیستمسز بر طرزده جریان ایدییوردی. اوروپاده بوتون اجتماعی تجددلرده اولدیغی كبی صنعتك وادبیاتك تجددینه‌ده فلسفه رهبرلك ایتمشدر. بزم فكری حیات اعتباریله حائز اولدیغمز نقیصه‌لرك منبعی فیلوزوفلردن محرومیتمزدر. بر ملتك ادبیاتی كندی روحندن مطرد بر صورتده انكشاف ایتمشسه فلسفه‌نك رهبرلكی اولماسه‌ده ضرر یوقدر؛ حالبوكه بوتون عرفانی كبی ادبیاتی‌ده بوشرطلری حائز اولمایان برملتده فلسفه‌نك اوزون بر تنقیدینه دوچار اولمایان ادبیات وصنعت سالم بر شكل آلاماز. ایشته بونك ایچون بزده ملی حرث جریانی چیقدیغی زمان حرثك دیكر اقسامی كبی ادبیات وصنعتك‌ده بزده ملی بر صورتده احیاسی ایچون فلسفی تدقیقلر وتنقیدلرله ایشه باشلاندی. تورکجیلك هنوز صنعت اثرلری اورته‌یه آته‌جق بر حاله كله‌دیكنی دفعاتله اعلان ایتدی. تورکجیلك ساده نظریاتله اوغراشیور، میدانه اكمل آثار صنعت قویامیور دیه اعتراضلر ایدیلیور. حالبوكه تورکجیلكك اساس دعواسی ایشه نظریاتله باشلامقدر. شناسی ـ كمال دوره‌سیله ثروت فنون دوره‌سی تجدده فلسفی تحلیل و تفكرلرله باشلامادقلری ایچون اساسلی بر انقلاب یاپامادیلر. یالكز نامق كمالله توفیق

فکرت ، روحلرندەکی بویوك وجدی اثرلرندە یاشـاتدقلری
ایچون کنجلك اوزرندە درین تأثیرلر اجرا ایتدیلر. بووجددە
دها زیادە اخلاقی واجتماعی بر وجددر. مشخص صنعت هنوز
لسانمزە کیرمەمشدر. بوتون صنعت اثرلرندە تجلی ایدن شی مجرد
فکرلر وذهنی کوزللکلردر . بزدە هنوز علم ایلە صنعتك آرە‌.
سندەکی درین فرق آکلاشلمامش ، تجریدکار تفکرك علمە ،
مشخص طویوش ودوشونوشك صنعتە اساس اولدیغی آکلاشیلما‌.
مشدر . اونك ایچون آزچوق علمی بر سرمایەیە مالك اولان
بر آدم برچوقلری نظرندە صنعتکار کچینەبیلیور ، ذهنی خوشلقلر
یالکز قلبك طویاجغی کوزللکلردن تفریق ایدیلەمیور .

— دیمك کە آرادیغمز ملی ادبیـات وملی صنعت بوکونە
قدر تشـکل ایتمش دکلدر. بو خصـوصدە تورکجیلك نە یاپمق
ایستیور ؟

— تورکجیلك فلسفەیی ، تاریخی واجتماعیاتی کندیسنە رهبر
اتخاذ ایدەرك اسکی عرفانی تشریح ماصەسی اوزرینە قوییور .
اونك صنعی عنصرلرینی ، ملی عنصرلرینی آرامغە چالیشیور .
بو مسئلەلر نتیجەسندە ، تورك عرفانك ملی اولان و کوکلری
خلقدە بولونان حرث قسمی میدانە چیقاجغی کبی اوروپامدنیتی‌دە
اساسلی برصورتدە بوکا علاوە ایدیلنجە مستقبل تورك عرفانی
ملی حرثلە آوروپا مدنیتندن مرکب اولاجقدر. صنعت حرث
منظومەسنە ، ادبیات ایسە مدنیت منظومەسنە منسوب اولدیغندن

صنعتمز کیتدکجه دها ملیلهشه‌جك ، ادبیاتمز تمامیله آوروپائی ویونانی اولاجقدر .

یعنی تورکجیلر رومانتیك بر صنعت و قلاسیك بر ادبیات طرفداریدرلر. مثلا آلمانلر متصل ادبیاتلرینی ، کیتدکجه دها چوق قلاسیك ، یعنی یونانی یاپمغه چالیشیورلر. حالبوکه صنعتلری‌ده کیتدکجه دها چوق رومانتیك اولیور ، یعنی خلق ذوقنه ، خلق روحنه کیرییور . روسلرده اویله ، فرانسزلرده اویله . بو عمومی بر شی! طبیعی بو بویوك حرکتك ایچنه بزده کیره‌جکز .

بوندن صوکره ضیا بك ، تورکجیلك حرکتنك کچیردیکی صفحه‌لری خلاصه ایتدی . دیدی که :

— تورکجیلك علمده اوچ دوره‌دن کچدی . برنجیسی فلسفه تورکجیلکی ، ایکنجیسی تاریخ تورکجیلکی ، اوچنجیسی اجتماعیات تورکجیلکی ... فلسفه تورکجیلکی تورکلکه محتشم بر استقبال تصور ایدرکن تاریخ تورکجیلکی تورکلکك ماضیده‌کی احتشامنی آرایوردی . اجتماعیات تورکجیلکی ایسه تورکلکك استقبالنی ماضیسندن چیقارمغه اوغراشیور . بونك کبی تورکجیلك ، صنعت وادبیاتده‌ده اوچ دوره‌دن کچمکده‌در . برنجی دوره‌ده شاعرلرمز شعرلرینه ملی بر ماهیت ویرمك ایچون ملی موضوعلری ترنم ایتمکی ، اسکی حیاتی خاطرلاته‌جق بر طاقم مؤسسه‌لری ذکر ایتمکی ، مثلا شراب یرینه قیمیزی ، رباب یرینه قوپوزی اقامه ایتمکی کافی ظن ایتدیلر . یاخود ، (اوغوز خان) ، (آلانغویا) کبی

كلمه‌لری دولدورمقله شعری مليله‌شديردك ظن ايتديلر. بو زمانده ينه ظن ايديليوردی كه هر هجه وزنی مليدر ،

— بودورده « محمد امين بكك » شعرلری ده‌وار. «قيزيل ألما » ده وار. اونلر ملی دكلمی ؟ ديدم .

منصف وصميمی برتبسمله كولومسه‌دی .

— فقط ذهنی تورکجيلك ديه‌بيله‌جكمز بو دور اوزون سورمدی ، ديدی . ايكنجی دورده ، ملی ادبياتی خلق ادبياتنده ، يعنی ساز شعرلريله تكيه شاعرلرنده موجود كوره‌رك بونلرك تقليدينه باشلانيلدی . وبويله كيدنلر خلق شاعرلرينك قوللانمادقلری هجه وزنلرينی قوللانماديلر. بو دوره‌يه‌ده تقليدی تورکجيلك دييه‌بيليرز. طبيعی بو ، اوته‌كنه نسبتله دها ذوقلی. چونكه اوته‌كنده بوس بوتون صنعی اولونيور. بوايسه هيچ اولمازسه خلق شعرندن نمونه. ايكنجی دورده بالخاصه رضاتوفيق بكی كوروورز. مع‌مافيه بوطرزده‌كی شعرلر بو كونكی هيجانی ، ذوقی ترنم ايتمه‌ديكی ايچون بونلره حقيقی تورکجيلك يعنی فرانسزجه تعبيريله turquisme دينيله‌مه‌ز. بو ايكی دوره turquerie نامی ويريله‌بيلير .

— اوحالده افندم، حقيقی تورکجيلك نه‌اولاجق ؟ وبونك نظمده ، نثرده تكملی نه صورتله وقوعه كله‌جك ؟

— أولا كنديته مخصوص بر طرزده اولاجق ، صوكره درونی اولاجق ، صوكره قوتی ملی وجداندن بلا واسطه

آله‌جق. بویله اثرلرك هنوز یازیلدیغنی بیلمیورم. دکل صنعت اعتباریله، حتی لسان اعتباریله‌ده تورکجیلکك بوغایه‌سنه موافق بر یازی هنوزچیقمامشدر ظننده‌یم. مع‌مافیه بعضی تورکجیلرك یازدقلری اثرلر ثروت فنون ادیبلرندن و شاعرلرندن هیچ بر وقت کری قالمامشدر. طبیعی توفیق فکرت مستثنا، او پك یوکسکدر.»

ایشته أولکی کون، بنی کبار برتواضعله قبول ایدن محترم متفکرك استفاده‌لی بیاناتی بوراده بیتدی.

٢٧ کانون اول ١٣٣٢

کوپریلی زاده محمد فؤاد بك

کوپریلی زاده محمد فؤاد بك، ادبیاتك بو آتماجه‌سی، یوواسنی ایکی برج ایله اوچ سورك آره‌سنه قورمش. اوصاحبنك تاریخی اسمیله، قرون وسطا ویرانه‌لری اولان شو سورلر آره‌سنده تصادفك کوزل برمناسبتی دکلمی؟

طاواندن، کنیش یازیخانه‌سنه صارقان عظمتلی بر طونج آویزه‌نك اوته‌سنده‌کی دیوارده، پارلتیسی اوچدیغی ایچون دها کتوملاشمش ودها اصیلله‌شمش أکلی یالدیز چرچیوه‌لر کوپریلی محمد پاشا ایله فاضل احمد پاشانك محتشم سیمالرینه صولوق فقط وقور برر آلتون هاله تشکیل ایدییورلردی:

کونشك خفیف بر هوائیلکله آغارتدیغی دکز، ایصسز قوله دیبلرندن سوروکله‌دیکی مسلسل فیشلتیلی حاره‌لرینك اوستنده بریر کوپورتیور وقارشی ساحله کوتوریوردی.

اودیمه‌ین فیشلتی، شو دیوارلر، بورسملر، صوکره‌انکین صولر اورته‌سنده اسکی سرویلری وبیاض قوله‌سیله فنارباغچه، مادیله‌شمسی امکانسزخولیالرك مبهم ذوقنی انسانده نه‌قدر قوتله دیریلتیوردی ! فقط ایکی یانمده‌کی ماروکه‌ن قولتوقلر ، بر از باشـمی چه‌ویرنجه کوزمه چارپان یوکسـك نفتی صوبا ، ایکی قانادینك اورته یرندن صارقان باقیر درویش کشـکولیله فیل دیشلی، صدفلی ژاپون پاراواناسی، صوکره جسامتلی طولابلر، نامق کمال وایبسه‌ن ، رافلر اوسـتنده ، اسـکی تعلیق یازیسی لوحه‌لرك طایالی طوردیغی کوچوك کوچوك لامبه‌لر ، هیکللر؛ صدف رحله‌لر، آنتیقه قابلی انعاملر، ونهایت دونردولابلرده، ماصه آلتلرنده ، راف اوستلرنده، پنجره کنارلرنده صاییسز کتابلر ، ادبیاته، تنقیده، شرقیاته ، اجتماعیاته ، فلسفیاته عائد قالین قالین جلدلر .

خیالمك عالمنی آغیرلغی آلتنده أزن ایشته بوغلبه‌لق وروقوقو اوطه‌یدی .

§

فوأد بکده کتاب مراقی فوق‌العاده ... کندیسی کیرنجه‌یه قدر قورجالادیغم رافلرده بوندن اوچ یوز سنه أول فلمنکده باصیلمه فرانسزجه شرق سـیاحتنامه‌لرینه ، عثمانلی تاریخلرینه تصـادف ایتدم . او قدیم ال یازیسی انعاملر ، تا بایزید ولی عهدندن قالمه دیوانلر ، یاپراغنه دوقوندقجه کیرچ قیرینتیلری

کبی دوکوله‌جك دییه قورقولان اسکی کاغدلر اوستنده پاریلتیسنی دها اوچورمامش اوسرخ تلتلر ، اونلرده بشقه...

دوه‌تویی رنکنده‌کی روب دوشامبرینك کوکسنی ایلیکله‌یه‌رك بنمله قونوشمغه باشلادیغی زمان قیصه‌بویلی کنج متفکری زنکین کتبخانه‌سندن دولایی تبریك ایتدم . دها بو یاشده بوقدر تتبعی نصل باشارابیلدیکنه حیرتده قالدیغمی سویله‌دم ، دیدی .

— یوق آجانم ، بوغایت بسیط ... کتابلریمك برقسمی‌ده ایچریکی اوطه‌لرده‌در ، یاتاغمك یانده‌کی ته‌تازه‌رده فلاندر .

یازیخانه‌سنك اوزرنده ایرانه‌دائر عجمجه وفرنکجه برقاچ کتاب طوریپوردی ، غالبا حسین دانش بکه ، کندی تعبیریله سویلیورم ، «طویل الذیل برجوابنامه» حاضرلامقله مشغولدی. فقط بنم ایلك سوألم اونی بشقه برمجرایه دوندوردی . دیدم که :

— اسکی ادبیاتمزك ماهیتی سزجه نه‌در؟ شعرده اولسون ، نثرده اولسون او ادبیات نیچون هر درلو احتیاجمزی تطمین ایده‌میوردی ؟ دکیشمك ضروریمیدی ؟ مادام اسکی ادبیات بو قدر ضعیفدی ، نیچون اونی عصرلرجه محافظه ایتدك ؟

دیدی که :

— بردفعه بو اسکی ادبیات دینیلن شی ، بزه عجملر واسطه‌سیله کلن اسلام تأثیریدر . یعنی مختلط عرب عجم تأثیری ، که بونده بالخاصه عجم تأثیری غالبدر . تورکلر دها بو تأثیر

آلتنه کیرمه‌زدن أول، حتی کیرمه‌زدن عصرلرجه‌أول، زنکین برادبیاته مالکدیلر ، برقومی ادبیاته مالکدیلر .

— قومی ادبیات‌سز هانکی ادبیاته دییورسکز افندم؟

— قومی ادبیات ، ... تورکلر کندیلرینه مخصوص بر دین ، وکندیلرینه مخصوص سائر اجتماعی مؤسسه‌لره مالك اولدقلری زمان وجوده کتیردکلری ادبیاتدر. بردفعه بواثناده تورکلر مختلف مدنیتلرله تماس ایتدیلر . فقط بو مدنیتلردن هیچ بری تورکلری ایچنه آلامادی . یعنی تورکلر آیری بر « اونیته » حالنده قالدیلر . هر مؤسسه‌نك اوزرنده کندی انطباعلری واردی . چونکه دین آیریدی . تورکلرك اوزمان کندیلرینه مخصوص یازیلری واردی ، لسانلری واردی ، منثور ، منظوم ادبیاتلری واردی ، حتی یازیلی ادبیاتلری واردی ، اویله شفاهی خلق ادبیاتی دکل ... یالکز او یازیلی ادبیات او قدر قیمتلی دکلدی ! چونکه دها فضله ، تورکلر آره‌سندن بشقه دینه کیرمشلرك اودینلردن یابدقلری ترجمه‌لردر. اصل قوتلی ادبیات، اوقومیتك شخصیتنی کوسته‌رن ادبیات، دیللرده‌دولاشان ادبیاتدی. اوزمان تورکلرك آیری اوزانلری خلقك حیاتندن ، روحندن طوغان برقوتلری واردی . شو حالده بسیط اولسه‌بیله برموقعلری واردی .

اسلامیت دائره‌سنه کیردکدن صوکرا تورکلرك ادبی حیاتلرنده برایکیلك حاصل اولدی. خلق ینه کندی اسکی شعرلریله،

اسکی اوزانلریله ، قوپوزلریله یاشادی . فقط عرب ، عجم کولتوری آلان مدرسه وسرای تماميله اوتأثیر آلتنده قالدی.

عجملرك وزنی، صوکره بلاغت قاعده‌لری، ذوق تلقیلری کوزللك تلقیلری اویوقاری صنفده ، یعنی مدرسه‌لرله سرایده یاشایان صنفده عینی عیننه کندیسنی کوستردی وبو صورتله بر برینی آکلایان ایکی طبقه حاصل اولدی . عینی ملت معنویت اعتباریله ایکی‌یه بولوندی . عینی حال عجملرده‌ده اولمشـدی . اسلام تأثیری اسـکی عجم لسانی اورته‌دن قالدیردی ، اسکی عجم ادبیاتی همان بر شی قالمایاجق درجه‌ده سوپوردی وکندی ذوقنی تلقینه چالشدی . فقط عجملراسکی برمدنیته، قوتلی برکولتوره مالك اولدقلری ایچون‌او روح‌اونلرده قالدی اونلرده . . . مثلا عجملرك کندی اسکی وزنلری اورته‌دن قالقدی . یرینه عروض وزنی قائم اولدی . صوکره فردوسی مستثنا ، اك اسکی عجم شاعرلرنده بیله عرب لسانی شـدتله نفوذنی کوسته‌ردی . فقط عجملرده او اسکی‌روح یاشادی. مثلا برچوق نغمه‌لر، بویله اسکی‌ملی‌عنعنه‌لری یاشاتان برچوق اثرلر میدان آلدی. عجملر عربلردن قبولله‌ندکلری ادبیاتی تماميله کندیلرینه مال ایتدیلر . بناءً علیه عجم ادبیاتی ایچون مقلد برادبیات دیه‌مه‌یز . چونکه خلقه قدر کچدی . وخلقه قدر کچدیکی ایچون خلقك روحنی‌ده کوسته‌ردی . خلقدن بعضی شیئلرده آلدی، یعنی برشخصیت صاحبی اولدی .

کوریيورسکزکه بزم ادبیاتله عجم ادبیاتی آره‌سنده مدهش بر فرق وار . بزده بویله اولامادی . اسلام عجم تأثیری یوقاری طبقه‌ده قالدی ، آلت طبقه‌یه قدر کچه‌مدی واونی افنا ایده‌مه‌دی .

— یکی ، ایده‌بیلسه‌یدی ، ملیمی اولاجقدی ؟

— اگر ایده‌بیلسه‌یدی ، طبیعی اوزمان او ادبیاتك آشاغی طبقه‌یه قدر سوزوله‌جکدی . خلقك روحندن‌ده بر شیئلر آلاجقدی ، طبق عجم ادبیاتی کبی ..

— نیچون ایده‌مه‌دی ؟

— بونك مختلف سببلری وار . بر دفعه تورکلر کمیت اعتباریله اویله‌قولای‌قولای تمثیل ایدیله‌میه‌جك قدر چوقدی . حالبوکه ایرانلیلر غایت محدوددی . اونك ایچون ، روحی باقی قالمقله برابر اسکی شیئلری اورته‌دن قالدیریلابیلدی .

صوکره تورکلرك اسلام‌مدنیتیله تماسلری کندی ارزولریله اولدی ، اوزون‌عصرلر درجه‌درجه ، یاواش یاواش‌دوام‌ایتدی . یعنی تورکلر براستیلایه اوغرامادی . اویله دکلمی یا ؟ هپسی‌ده طاغینیقدی .

بوادبیات ، یعنی بوکسك‌صنفك اسلام‌تأثیری آلتنده وجوده کتیردیکی ادبیات ، که قلاسیك ادبیات دیدیکمز شی ، عجم تقلیدی ادبیات ، ایشته او ... بوادبیات خلقدن آلمادی دکل ، آلدی . فقط پك آز آلدی ، پك محدود ... اونك ایچون .

طبیعتیله جانلی بر ادبیات اولامادی. چونکه شیئلر، قوملر...»

وكوپریلی زاده محمد فؤاد بك، یاپراقلری دوکولمش جیلیز برخرما کوکده‌سی کبی بایلی براوزونون صاپدن زنجیرله صارقان قورشون قلمنی چکدی. تبرشـه طاش مخطره‌نك اوزرینه، قاعده‌سی کنیش، ذروه‌سی دار بر شکل چیزدی. شـکلك کنیش طرفی خلقی، دار طرفی‌ده منور زمره‌یی کوسـتەر‌یبوردی. «شمدی بو ایکی طرفدن بر برینه حلول ونفوذ نه‌قدر چوق اولورسه، یعنی یوقاری طبقه، آشاغیدن کندینه طوغری نه قدر شی چکه بیلیرسه اوقدر ملی اولیور. وملی دیدیکمز شی هیچ بروقت او آشاغی طبقه دکل، یالکز عنصرلری اورادن آلینارق یوقاری طرفك وجوده کتیردیکی شی» دیدی.

شو تعریف بکا برصاقسیله ایچنده‌کی چیچکی خاطرلاتیوردی. طوپراقدن نه‌قدر فضله قوت چکه‌بیلیرسه چیچکلر اوقدر کوربوز، اوقدر رنکلی اولیبوردی ....

فؤاد بك:

— بزم ادبیاتمز بویله اولمادی عزیزم. هانکی ادبیات بو حلول ونفوذه مالکسه او ادبیات شخصی وملی ادبیاتدر. بزده بویله اولمادی.» دیدی.

— مادام اوادبیات، بوقدر صنعیدی نیچون اونی عصرلرجه محافظه ایتدك؟ دیدم.

— نیچون اوقدر یاشـایا بیلدی!.. بردفعه‌صنعی دیمك

طوغری دکل . چونکه هر حادثه طبیعیدر . اونك سببلرینی آرامق لازم که سببلرینی‌ده براز اول قسماً کوروشدك دکلی؟ هریکی دین یکی قیمتلر طوغورر . تورکلر اسلام اولدقدن صوکره مدرسه تحصیلی کورنلر ، بناءً علیه عرب علمیه، عجم ادبیاتیله توغل ایدنلر ایچون ، لاییقیله ، قوتله توغل ایدنلر ایچون اسکی قوی خاطره‌لرك هیچ شیئی، هیچ اهمیتی اولامازدی. بناءً علیه اونلر عرب علمنه ، عجم علمنه طبیعتیله مجلوب اولدیلر. یعنی اسلام مدنیتنه تماميله مجلوب اولدیلر . اونك ایچنده کندیلرینی اونوتدیلر. بو غایت بسیط آجانم . . . دین تاریخلری تدقیق ایدیلیرسه همان هر صفحه‌سنده کورولورکه بو کبی حادثه‌لر همان بو نتیجه‌لری ویرمشدر. بو مسئله غایت صریحدر، غایت بسیطدر. تورکلردن مثلا عجم لسانیله یازان بر چوق بویوك شاعر و مؤلف یتشمه‌سی بشقه نصل ایضاح ایدیله بیلیر . . دینی لسان اولان عربجه‌یله یازی یازمق صوك زمانلره قدر دوام ایتدی . اوروپاده‌کی لاتینجه کبی ...

بو ادبیاتك خطوط عمومیه‌سی نه‌در. اونی آکلاتاملم بر از اولمازمی ؟ ...

اسکی بر مسئله‌یی بوقدر أکنه‌بوینه قورجالامق بزی یولمزدن آلیقوییوردی .

— اوزون سورمه‌مك شرطیله بویروك افندم ، دیدم .

— اسکی مینیاتورلر واردر، کتبخانه‌لرده فلان هر طرفده انسان راست کله‌بیلیر. آنتیقه‌جی دکانلرنده فلانده بولونور .

— أوت ...

— بونلردن الك كوزللرینی آلوب باقیكز. كوره‌جكسكزكه بوتون تفرعات، رنكلر، چیزكیلر فوق‌العاده اعتنالی و كوزلدر. لكن بونلر عادتا صنعی شیئلره بكزه‌ر، هیچ برنده برحیات اثری كوره‌مزسكز مثلا پەرسپەقتیو قطعیاً یوقدر. شرق صنعتی، یعنی اسكی ایران، عرب، تورك صنعتی قطعیاً بوكا یوكسه‌له‌مه‌مش. صوكره نه سیاده، نه كوزلرده هیچ اكسپره‌سیون یوقدر. (اللرینك آیالرینی بربرینه وورارق) چانكه ایكی بویله صفحه آره‌سنده قالوب یاصصیلاشدیریلمش كیبدر بونلر... بزم اسكی شاعرلر بیله بونك فرقنه وارمشلر. و بویله بو نقشلرك، بویله حسن وشیوه‌یی، یعنی حیاتی افاده ایده‌مه‌دیكندن طولایی شعرلرنده آجی آجی شكایت ایتمشلردر. ایشته بزم اسكی ادبیات تماماً بویله‌در. حیاتله علاقه‌سی یوقدر. تمامیله مجرد بر ذهن محصولیدر. فی‌الحقیقه بعضی بویله حیاتله علاقه‌سی اولان، بویله آزچوق خصوصیتلری كوسته‌رن اثرلر یوق دكل. مثلا بر چوق محلی حكایه كتابلری واردر. مثلا صوكره شهرانكیزلر واردر. سیاحتنامه‌لر واردر، مختلف مسیره‌لری، یاخود قیافتی، عاداتی كوسته‌ره‌ن بعضی پارچه‌لر واردر. فقط بونلر اوقدر آز وقیمتسزدركه هیچ بر زمان بونلره استناد ایده‌رك اسكی ادبیاتك حیاتی وروحی بوتون بویله كنیشلكیله، درینلكیله كوسته‌ردیكنی ادعا ایتمك قابل

اولاماز . مثلا بوتون شـاعرلرك كوزللك حقندهكی تلقیلرینه باقیکز. سهودکلری نصلدر. کورهجکسکزکه هپسی بربرینك عینیدر ، هپسی عینی کوزلی سهوییور . بوتون بونلرك سببی ایسه خلقدن برشی آلمامامسیدر .

بوسفر، آرتق بو اسکی ادبیات بحثنی قطعیاً قاپاتمق عزمیله مجهزدم. دیدم که :

— پك أیی تنظیمات حرکت ادبیهسی خلقدن برشی آلمق دوشونجهسیلهمی ایلری آتیلدی ؟

— طبیعی ، غایت طبیعی ... بر دفعه تنظیمات حرکتنك ماهیتی دوشونولهجك اولورسه بونك بویله اولدیغنه حکم ایتمك ایجاب ایدر. تنظیمات نهیدی بر دفعه؟ عثمانلیلغك اسکی سلطنت شکلیله وشرق تلقیلریله دها فضله یاشـایامایاجغنی ادراك ایدن و حیاتك هر سـاحهسنده غربك یکی بر طاقم تلقیلرینی آلمق ایستهین آدملرك یاپدقلری حرکت . تنظیمات بودر ... فقط ، یعنی بونی ایستهین ، آدملر دکلدی. یالکز ... بو آدملر ملی بر احتیـاجك ترجمانی اولیورلردی. بونی ایستهمکه بر چوق تاریخی سـببلر واردی ... وبونی ایلك تولید ایدن سببلری ده تا قره مصطفی پاشانك ویانه اوکندهکی حرکتنده آرامق ایجاب ایدر ...

بوجملهیی پك اطرافیله قاورایامادیغم حالده ایضاحات ایستهمکه جسارت ایدهمدم. تك بحث بوسبوتون داللانوب بوداقلانماسین دییه ...

— او حالده تنظیماتجیلر نه یاپدیلر؟ دییه صوردم.

— بر دفعه تنظیمات حرکتی دولتك شکلنی دکیشدیریوردی. دولت عصری بر شکل آلیوردی. یعنی آرتق ملته، فردلره بر طاقم حقلر طانیوردی. آرتق ملت اسیر اولمایاجقدی. اشکنجه، آنغاریه، مصادره کبی بویله کیفی شیلر لغو اولونمشدی...

— رسماً، دکلمی افندم؟...

— یعنی دیمك اولیورکه بر دهموقراتلاشمه وار. یعنی فرانسه اختلال کبیرینك نشر ایتدیکی بویوك اساسلر تنظیماتله أیی کوتو بزهده کیرمکه باشلایور. طبیعی بونك نتیجه‌سی اولارق لسان ایسته‌ر ایسته‌مز دها بسیطلشه‌جکدی. یازی یازانلر مملکتك حیاتیله دها یقیندن علاقه دار اوله‌جقلردی. حقیقتاً ده اویله اولدی. شناسی، کمال، حتی ضیا پاشا؛ بونلر مملکتك حیاتنه تعلق ایدن مسئله‌لرله علاقه‌دار اولدیلر. غرب مدنیتنی و اونك محصولی اولان یکی بر طاقم فکرلری یایمق ایچون غزته‌لر چیقاردیلر، مقاله‌لر یازدیلر، کتابلر نشر ایتدیلر. هوکره مثلا حامد بك یازدیغی منظوم اثرلرده بویله برطاقم مثلا وطنپرورلك، فداکارلق، ظلم واستبداده قارشی عصیان کبی تماميله یکی شیئلری تمز اولارق آلدی، وبونلری یاشاتمغه چالشدی. نته‌کیم کمال‌ده وطنده عینی شیئی یاپمشدی. طوغریسنی ایسته‌رسه‌کز، بویله برحرکت یعنی خلقه

طوغری اینیش بردن بره اولامازدی . یعنی قولای بر شی دکلدی. بو دورك بر انتقال دوری اولدیغی میداندەدر . بوده ضروریدی. او زمانه قدر غربدن تمـامیله آیری بر ذهنیت ایچنده یاشـامش اولان شرق ، غربك یکی فکرلرینی ، یکی اساسلرینی بر حملەده نه هضم ایدەبیلیردی، نەده تمثیل ... ینه بو دورده برچوق غزلجیلر، قصیدەجیلر یتشدی. حتی‌شناسی، کمال ، ضیا پاشـا بیله اسکی وادیده نیجه نیجه شعرلر یازدیلر . دقت ایدرسـەکز ذاتاً هر دورده اوچ شـکل واردر. بری ماضی ، بری حال ، بری‌ده اسـتقبال . . . هرسکلیلر ، کاظم پاشالر ، غالب بکلر ، حتی بعض اثرلرده ضیا پاشا، مثلا ترکیب و ترجیع بندنده ، دیوانچەسـنده ، ماضی‌یی کوسـتردیلر . . شناسی.، کمال حالی تمثیل ایتدیلر . حامد دها زیاده اسـتقبال کوستەرییوردی. ایشته غزتەلرك چیقماسی، پیەسلرك یازیلماسی مجموعەلر نشر ایدیلمەسی فلان ، خلقه طوغری اینیلدیکنی کوستەرییور. آرتق اسکیسی کبی محدود محفللرده اثراوقونمقله اکتفا ایدیلەیور . خلقك تقدیری یاواش یاواش حکم اولمغه باشلایوردی ....

شیمدی برآزده ثروت فنون ادبیاتندن بحث ایدەلم :

— أوت ، أوت ...

جونکه قاچ سنەدر بوتون تحراتی تورك تاریخنك مبدأنده تکاثف ایدن کنج مدرس ، صـوك یازدیغی تاریخ ادبیـاتك کویا بکا خلاصەسنی چیزییوردی .

— بویله نظیما تجیلر خلقه طوغری اینیوردی . و عینی زمانده اوروپا مدنیتنه طوغری کیدییوردی. چونکه ذاتاً خلقه طوغری ایتمك تلقیسی بیله تماماً غربدن آلینما برشیئدی. ثروت فنون بالخاصه بوغربه طوغری کیدیش مسئله‌سنه اهمیت ویردی. فقط خلقه طوغری ایتمك شویله طورسون بالعکس اوندن اوزاقلاشمغه ، مملکتك حیاتنه تعلق ایدن مسئله‌لره لاقید قالمغه چالیشدی . حقیقتاده بونلر مثلا حکایه ، صوکره کوچوك حکایه کبی بر طاقم ژانرلری عادتا یکیدن تأسیس ایتدیلر. اونلردن أول یازیلان بو قبیل اثرلر غربك بوژانرلر ایچون وضع ایتمش اولدیغی تەقنیقلره تماميله واقف اولمایان بر طاقم انسانلر طرفندن یازیلمشدی .

— کیملر مثلا ؟

— مثلا کمال بکك ، حتی سزائی بکك رومانلریله خالد ضیا بکك اثرلری قارشی‌ قارشی‌یه کتیریلیرسه بو یکیلرك غرب تەقنیقلرینه اسکیلردن چوق واقف اولدقلری آکلاشیله‌بیلیر. صوکره شعرده‌ده ، مثلا فکرت ، کندندن اول کلنلردن چوق ایلری کیتدی . او زمانه قدر شعر ساحه‌سنه کیرمه‌ین بر چوق شیئلری او دائره‌یه صوقه‌بیلدی . آهنك ولسان اعتباریله‌ده بویوك اصلاحات یاپدی. مثلا حامد بکده اسکی غزل و قصیده‌لردن چیقمش عد اولونه‌بیله‌جك مصراعلره ، بیتلره تصادف ایدیلیر. حالبوکه فکرتده بویله شیلر یوقدر. حامد

بگده بیله غائب اولامایان اسکی شیراز شیوه‌سی فکرنده پك نادر
حس ایدیله‌بیلیر. نثرده قسماً دها ساده‌لشدی، قسماً ده
فرانسز شیوه‌سنی بنمسه‌مکه چالیشدی. فقط هر حالده اسکیسی کبی
دورمادی، یورودی. فقط بوندن دولایی بوتون مسئولیتی
بو آدملره یوکله‌تمك بویوك انصافسزلق اولور. اونلرك نصل
بر زمانده، نه کبی شرائط آلتنده یازی یازدقلری دوشو-
نولورسه بونی طبیعی کورمك اقتضا ایدر. تنظیماتجیلرك زمانی
تاریخمزك دها جانلی، دها کورولتولی دورلریدر، اونلر
یکی بر طاقم اساسلری یابمغه قوت و ایمان ایله چالیشیورلر،
بیلمایورلردی. بو بیلمامق، اصلاحاته چالیشمق او زمانك
بوتون روحنده مندمجدی. یعنی بونلر قوتی محیطلرندن آلیور-
لردی. حالبوکه ثروت فنون عائلهٔ ادبیه‌سی تشکل ایتدیکی
زمانلرده عبدالحمید اداره‌سنك هرکون آرتان تضییقی آلتنده
بوتون مملکت بیلمش، بونالمش کبیدی. مطبوعات سربستلکندن
برشی قالمامشدی. حریت و مشروطیت مجاهده‌لری مغلوبیتله
نتیجه‌لنمشدی. آغزلر زورله قاپاتیلمشدی. وبویله زنجیر آلتنده
بولونان بر مطبوعاتله حکومتك ظلم واعتسافندن بیلان برخلق
ایچنده ثروت فنونجیلر دها فضله برشی یاپامازلردی. تنظیمات
حرکتی مملکتك ممکن اولدیغی قدر کنیش بر اکثریتنه خطاب
ایتمك ایستەین قوتلی بر ادبیات یاپمق ایستیوردی. حالبوکه
ثروت فنونجیلر او زمان بوتون محیطده ساری اولان یأس

وبدبینی حسلری ایچنده صرف کندی روحلریله ، فردی املریله مشغول اولمالی ، یعنی کندیلرینه چکیلمه‌یی ترجیح ایتدیلر. ویازی یازمق ایچون‌ده بوندن بویوك برچاره یوقدی. ایشته ثروت فنون ادبیاتنك اك بویوك ضعفی ، ساخته‌لکی ، معنویتی قیران بر ماهیتی حائز اولماسی بوندن طولاییدر .

— نه یکی شمدیکی حرکت ادبیه‌نك مقصدی نه‌ در ؟ بو حرکتك غایه‌سی توضح ایتمشمیدر ؟

کوپریلی زاده محمد فوأد بك بو سوألم اوزرینه براز دوشوندی. ألنده‌کی فیل‌دیشی کاغد کسه‌جکی، آلتنك اورته‌سنه قدر دوز کلدکدن صوکره اوراده برده بره سرت بر قوس یاپان قیصه صاچلرینه سوزدی. اوزون کیرپیکلری آچیق رنك کوزلرینی اورتیوردی. غایت قیصه کسیلمش بیقلریله اوینایارق دیدی‌که :

— شیمدیکی حرکت ، یعنی ملی ادبیات جریانی دیمك ایسته‌یورسکز .

— أوت ، أوت ...

— ملی ادبیات جریانی بوشیمدی‌یه قدر کورمش اولدیغمز حرکتلرك طبیعی برنتیجه‌سیدر . مملکتده مشروطیت اعلان ایدیلدکدن ، یعنی ملتك حاکمیتی نظریه‌سی تأسس ایتدکدن صوکره ادبیاتك حیات ایله صیقی بر صورتده علاقه‌دار اولماسی غایت ضروریدی . هله مملکتده‌کی دیکر عنصرلر ایچنده موجود ملیت جریانلری قوتله میدانه چیقدقدن صوکره تورکلرك

دهـا اوزون مدت بونی ادراك ایتمه‌ملری قابل اولامازدی. بالخاصه بر طاقم ملی مصیبتلر بو جریانی قوتله‌ندیردی . و همان یوتون کنجلکی آز زمان ایچنده بو جریان اطرافنه طوپلادی.

— فقط معارضلر دییورلرکه کنجلك بویوك بویوك کلمه‌لرله اوینایان ، شمدی‌یه قدر یاپیلمش شیئلری کوچوك کوروب ده ییقدقلرینك یرینه هیچ بر شی قویمایان یوروجی بر تنقید کار وضعیتی آلیور. اونك ایچـون خلقك روحی حقوقنی مدافعه ایتـدیکی حالده او خلقه کندیـنی ایصیندیرامایور . سز بو خصوصده نه دیرسکز؟ کنجلك حکایه‌ده، شعرده، تنقیدده، لسان و وزنده نه یاپمق ایسته‌یور ؟ غایه‌سنه طوغری یورویه‌بیلیورمی؟ ونه درجه موفقیتله یورویه‌بیلیور ؟ شیمدیکی نسلك سلفلرینه جهت رجحانی وارمی ؟ اکسیکلکی نه‌در ؟

بر سیغاره یاقدی. کولومسه‌یوردی .

— أوت بو مسئله ، بو مسئله ... دیدی . (دوشوندی) هریکی جریان حقنده اولدیغی کبی بونك حقنده‌ده دورلو لافلر سـویله‌نه‌جکی غایت طبیعی !... اون طوقوزنجی عصر عادتا ملیت جریانلرینك تاریخندن عبارتکن ، دوشونکـزکه بوراده بزم ملی جریانی ساخته بر محصول عد ایدنلر بیله بولوندی . طبیعی بونلر ، قوتلی بر قنـاعته مستند اولمقدن زیاده بشـقه نوعدن دوشـونجه‌لر تأثیریله سویله‌نمش بر طاقم لافلردر. ملی جریان فلانك علیهنده بولونمق ایچـون ، فلانی دوشـورمك ایچون ، یاخود فلانی یوکسـلتمك ایچون یاپیلمش بر شی

دکلدر. تاریخك وجوده کتیردیکی بر محصولدر. ودیکر ملتلرك ملی جریانلری تدقیق ایدیلیرسه ، مثلا روسلرك ، آلمانلرك ، مجارلرك ، لهلیلرك .... بزمکینك هیچ بونلردن بشقه بر شی اولمادیغی درحال آکلاشیلیر. آجانم بو غایت بسیط مسئله . . . دیکر ساحه‌لر طبیعی موضوعمزدن خارج ، چونکه ملی جریان یالکز لسان و ادبیاتده دکل، حیاتك بوتون عناصری حقنده معین فکرلره وقناعتلره مالك اولان ، یاخود اولمق ایسته‌ین بر سه‌نته‌زدر . لسان و ادبیاتده‌کی تمایلاترمزه کلنجه ، بوتون ملیتجیلر کبی بزده خلقجی‌یز . یعنی خلقك لسانی ، خلقك وزنی آلارق بو ملتك روحنی ترنم ایتمك ، بونك فلاکتلرینه آغلامق ، بونك سه‌وینجلرینه محرم اولمق ایسته‌یورز .

— شمدی بویله اثرلر وارمی ؟

— اونی‌ده سویله‌یه‌جکم، بزم ایسته‌دیکمز لسان عربجه و عجمجه‌نك اولدیغی قدر فرانسزجه‌نك یاخود هر هانکی بر اجنبی لسانك نفوذندن‌ده قورتولمش اولان و کندی کوزللکنی کندنده بولان بر لساندر . بزم ایسته‌دیکمز ادبیات بوتون عنصرلرینی ملتدن آلان ، بناءً علیه روس رومانی ، نوروج تماشاسی کبی بارز بر شخصیته مالك اولان بر ادبیاتدر. بر ادبیات که اونده بو مملکتك هر کوشه‌سنی بولمق، کوزللکلرینی کورمك ، روحنك اك مجهول منطقه‌لرینی کشف ایده‌بیلمك قابل اولسون. فقط ، بوندن، بعضلرینك ظن ایتدیکی کبی لسانی، بوتون عربجه عجمجه کلمه‌لری آتاجق قدر شدتلی بر تصفیه‌یه

معروض طوتاجقمزی ، صرف عوامه مخصوص ابتـدائی بر
ادبیات یاپمق ایستەدیکمزی ظن ایتمەیکز. ایبسەنك، تولستویك ،
سینکیەویچك اثرلری نصل کندی ملتلرینك روحندن قوپمش
أولمغله برابر عوامی بر ماهیتده دکلسه بزم ایستەدیکمز ادبیاتده
خلقدن عنـاصرینی آلاجق ، فقط بونکله برابر ابتـدائی بر
محصول اولمایاجقدر. شمدی‌یه قدر وجوده کلن اسکی رومانلر،
تیاترولر ، منظومەلر تمـامیله بوملتك روحندن قوپمش ، عینی
زمانده سائر اوروپا ملتلرندن تەقنیك اعتباریله فرقسز محصوللر
صاییلاماز. کمال بکك رومانلرنده تەقنیك غایت ابتـدائیدر .
خالد ضیا بکده سائر ملتلردەکی تەقنیکی موفقیتله تطبیق ایدیلمش
کورەبیلیرسکز، فقط او نده‌ده ملی بر روح، ملی بر شخصیت
بولوناماز . بزم ایستەدیکمز ملی ادبیات تەقنیك اعتباریله سائر
اوروپا ادبیاتلرندن فرقسز اولاجق ، فقط ینه عینی ادبیـاتلر
کبی بارز بر شخصیته مالك اولاجق ، بر کلمەیله خلاصه ایتمك
ایجاب ایدرسـه دیەبیلیرم‌که ؛ بزم یاپمق ایسـتەدیکمز شی بر
رومانتیزم حرکتیـدر . فقط طبقی آلمـان رومانتیزمی کبی
کوکلرینی ملی ماضیدن ، خلقدن آلان ، و تقلیده ، یابانجی
ذوقلره عصیان ایدن ، شخصیتنی آرایان بر حرکت .

— ضیا کوك آلپ بکده همان طبقی سزك کبی سویلیوردی.

— أوت ، بز اوندن یالکز اسـکی ادبیات مسـائلنده
آیریلیرز. او اسکی‌یه قلاسیك دیمەیور. تنظیماته قلاسیك دییور.
بنسه اسکی‌یه قلاسیك دییوردم .

— فقط دمیندنبری سویله‌دیککز او ملی اثری کنجلك یاپدیمی ؟

— حقیقتی اعتراف ایتمك ایجاب ایدرسه بو مشترك امللرمزك هنوز تحقق ایتمه‌دیکنی سویله‌ملی یز . دها ! « ایشته ملی جریانك میدانه کتیردیکی وبایراق کبی قوللانابیله جکی داهیانه اثر بودر » دییه بر شی کوسته‌ره‌مه یز. کنجلر آره‌سنده خالد ضیا ویا فکرت قوتنده بر صنعتکار چیقمادی . فقط بو ایکیسی استثنا ایدیلیرسه ثروت فنونده یازی یازانلردن هیچ بر صورتله آشاغی عد ایده‌میه جکمز ایجه کنجلرمز وار . صوکره دوشونملی که ملی جریانك موفقیتی ایچون چالیشان بو آدملر هنوز مسلك حیاتلرینك باشلانغیجنده بولونیورلر . شیمدی‌یه قدر وجوده کتیردکلری محصوللر دها فضله برر وعد کبی تلقی اولونابیلیر . یارین اوبر کون بونلر ایچنده بیله شمدیکندن پك چوق یوکسك اثرلر میدانه قویابیله‌جکلری امید ایدیلیر. اساساً ملی جریانلر دائما یکی قوتلر، حتی خارقه‌لر، دهالر طوغورور . بزم جریانمزی ادبیات وصنعت ساحه‌سنده بوتون حشمتیله میدانه قویه‌جق داهیلر ، بویوك صنعتکارلر بوکون دکلسه بیله یارین هر حالده ظهور ایده‌جکدر. وارسین معارضلر ایسته‌دکلری قدر ایسته‌دکلری پرده‌دن باغیره‌طورسونلر، بز نظریه‌لرمزی قورمقله مشغولز.

عمر سيف الدين بك

گنج وفعال حکایه‌جی‌یه‌ده مراجعت ایتدم .

أولا : « بنی بو سلسله‌نك ایچنه قاتمایك. » دییه‌اعتذار ایتدی.
بر قاچ وقت صوکره بر کون فقیرخانه‌مزی تشریف ایتدی .
«بن سویله‌یه‌جکلرمی یازدم. سزده، ایشته بو محرر بنم احبابمدر.
یوزنده ، حرکتلرنده ، سوزلرنده نظر دقتی جلب ایدن بر
شی بو قدر دیرسکز جانمجغزم. » دیدی. برقاچ دفعه اوپوزیمی
اوقشادی. کاغدلری بیراقارق چیقدی کیتدی. کندیسنه تشکرلر
ایتدم . عمر سیف‌الدین بك شونلری یازمش :

*
* *

أسکی ادبیات :

— داها چوجوقکن اویمزده برچوق دیوانلر واردی .
اونلری اوقویا اوقویا ادبیاته هوس ایتدم. فقط أسکی ادبیاتك

چه‌شنیسنی ، ذوقنی طاتدیغمی ادعا ایده‌مم . چونکه بونك ایچون باشقا بر علم ، باشقا بر تحصیل ایستر . پك کنجکن غزللر فلان‌ده یازدم. فقط طبیعی صاچما شیئلردی . اووقتدن عقلمده لیلاله مجنونلر ، شاه مرانلر قالدی . دیمك حقیقتده یالکز اونلری آکلایا بیلیورمشم .

بوکون آرتق «ادبیات عتیقه» مزه هیچ طرفدار قالمادیغی ایچون بو بحثه بیله ده‌کمز صانیرم . دیوان‌ادبیاتی ! ایشته نهایت ادبیات تاریخی ایچون برساحه ! داها فضله‌سنه عقلم ایرمز .

شناسیدن صوکراکی ادبیاته‌کلنجه : کمال بکی چوق سودم. اوراق پریشاندن صحیفه‌لر أزبرله‌دم . بکا « حیاتیت » ویرن ، بنی أیی‌یه ، دوغرویه ، کوزله صمیمیتله علاقه‌دار ایدن کمالدر صانیورم. نه‌یالان‌سویلیه‌یم؛ حامدی پك‌اوقادار آکلایامیوردم. أکرم بکه کلنجه ، نژادی ایچون یازدیغی شیلره حالا بایبلرم . نه‌مؤثر شیلردر .

ادبیات جدیده :

— فکرت !... ایشته بکا « مکمللك » اشتیاقنی ویره‌ن ! اعدادیه مکتبنده ایکن هپ ربابی اوقویوردم. خالد ضیا ؛ بزم ایلك استادیمزدر. بن برکیجه هیچ اویومامش، صباحه قادار « بر أولونك دفتری » نی اوقومشدم . اونك یالکز لسانی ایسقولاستیکدر . یوقسه تکنیکی اویله قوتلیدرکه اوروپانك جنوب‌شرقیسنده، مثلا رومانیاده، صربستانده ، بولغارستانده،

یونانستانده اوقوتده بر رومانجی یوقدر . بوکا امین اولکز . بولغارلرك أك بویوك محرری وازوفك اثری بیله برخان اوداسی منقبه‌سنه بکزه‌ر. نه‌تصویر واردر ، نه‌ده صنعت ! حسین‌جاهد برتك‌رومان یازمشدر : خیال‌ایچنده ! اما نه‌رومان ... حیات، اولدیغی کبی ایچنـده ... تزیه حالا کوزومك اوکنـده‌در . رؤفك ایلولی بزم ادبیـاتمزده امثالی بولونمایان بر اثردر . یوکسك ، علوی ، معنوی ، روحی قادین عشقی ! هیچ تماس یوق . ایده‌آل عشق ! عشـقك حرمتدن ناصـل دوغدیغنی آکلامق ایچون بورومانی اوقومالی . هروقت سویلرم . ینه سویلیه‌یم ، اکر فکرتله ارقاداشلری «طبیعی لسان» ی قاورایا بیله‌یدیلر شبهه‌سز بزم ابدی قلاسیقلریمز اولورلردی . چونکه عصری ادبیاتك تکنیکنی اولدیغی کبی قبول ایتمشلردی .

ملی ادبیات :

— باقکز ، بن ملی ادبیاتدن نه آکلارم : وزنله لسانك تام تورکجه ، یعنی طبیعی اولماسی ... زیرا ابداعی برصنعتکارك دویغولرینه حدود چیزیله‌مز . مزاجنه ، تربیه‌سـنه ، تمایلنه کوره دویار . یازار . هم ظن ایتمم بر آدام ، مادامکه بر جمعیتك ایچنده یاشیور ، دویوشی ، طرزی غیرملی اولسون ! نور مال ، آنورمال اولا بیلیر . فقط ملیت دنیلن دائره‌نك ایچنده هرایکیسی‌ده یوقیدر؟ بوایکی‌حالك متمادی مجادله‌سیدرکه حیاته جان ویریر . مجادله‌سز حیات عدمك تا کندیسیدر !

کنج شاعرلردن أڭ بکندیکم اورخان سیفیدر. صوکرا فاروق نافذ... ناثرلردن لسانی أڭ کوزەل بولدیغم رفیق خالددر. ایشتە تام استانبول تورکجەسی! یعقوب قدری نزیە، درین بر محرردر. اما بن ینە رفیق خالدە ترجیح ایدەرم. چونکە رفیق خالددن داها قولای لذت آلیرم. فکرم، خیالم یورولماز. خالدە خانم صوڭ رومانجیمزدر. حتی هنوز رقیبی بیلە یوقدر. بن «پلاستیك» شیلری چوق سودیکم ایچون اونڭ حقندە فکر بیان ایتمکە کندمدە استعداد کورمم. هر حالدە غایت نفیس یازیلر...

بکا کلنجە: اورتایە اساسلی بر اثر قویمادن صنعتکارلق خولیاسنە قاپیلمم بیلە! ادبیاتمزڭ شعاری: «چوق لاف، آز اثر!» در. بن شمدیلك بو شعاری بوزمغە چالیشیورم. آغستوس بوجکی کبی ئوتەرك یان کلکدن ایسە قارنجە کبی چالیشمق داها أیی دکلمی؟ شیمدی‌یە قادار ئوتدیکمز ألویردی. بر آزدە ایش یاپالم کە چوراق ادبیاتمز شنلەنسین. دکلمی؟ سزدە بو فکردەسکز صانیورم.

رفیق خالد بك

لبنان ایشی آبانی أورتو سەریلی ماصەدە قارشی‌یە ایدك : اوزرندە کوچوجك بربلور حقە ایلە اوقسیدە معدندن نارین برقلم ویالکز ایکی کتاب واردی ؛ فقط سرلوحەلری اوقدر معنیداردی‌کە اونلردە رفیق‌خالد بکی شخصی وتحریری حیاتیلە آکلاتان برتمثال بولابیلیردیکز ؛ بری انکلیز وآمریقان مزاح محررلرینك مقتطفاتی ، اوتەکی ألملر ومرحمتلر مشرحی دوستویەوسکینك ، اوصرعەلی ، معصوم و محکوم روس رومانجیسنك «أولولر أوینك خاطرەلری » ! ... بری مزاح یازان رفیق خالدك اوقودیغی کتاب ، اوتەکی دورغون ، ملاحظ حکایەجی رفیق خالدك ؛ بری آناطولی‌یە وارمادن أولکی رفیق خالدك کتابی ، اوبری آناطولیدن دونن رفیق خالدك ...

— صحیح ، صحیح ! اولورشی دکل ، باق هیچ ده دقت ایتمه‌مشم ، دمدی و کولومسه‌دی . بیاض اوك دیشلرینك ایکی یانی‌ده برر آلتون دیشله محاطدی .

— سز بویله جاهدبکده فلان یاپدیغکزکبی بزم اوطه‌یی‌ده تعریف ایده‌جکمیسکز ؟ هنوز هیچ بر شیئمز یوق . اکر مطلق ده‌قور مراقلیسی ایسه‌کز سزکله قوز یاناغنده‌کی أوه کیده‌لم ! » دیدی .

خایر ، اوده‌قور ، هرکون ألبسه و بوتین ده‌کیشدیرن ، اقشاملری یا لوبونده ، یا اسکه‌تین پالاسده بر دوبونه ایجدکدن صوکره توقاتلیانده بیراسی‌وبیفتکیله یمك یین رفیق خالدك بك زاده تمایللی اولدیغی ، طبریل صنعت مبتدیلرندن زیاده شیق توقاتلیان مداوملرینی ترجیح ایتدیکی کونلره عائددی .

سوقاق ایچنده دوشه‌لی اولارق کرالادقلری کوچوك اوه باشلرینی صوقمش ، دنکلرینه صاریلی سجاده‌لری یرلره ، بوغچه‌لرندن چیقان هند ایپکی أورتولری اوزون کره‌وتلره یایمش کنج ، ساکن ومتواضع براستانبول عائله‌سنك ولایت دونوشی ، پایتخته یکی کیرن حالی ! بولوندیغمز آز دوشه‌لی وچوق ایشیقلی اوطه‌ده آلدیغم ایشته بوتحسس بنی دها زیاده علاقه‌دار ایدیور ! بواوطه‌نك هواسنده ، أللی کونلك برچوجوغك هنوز نه‌هیچقیریق نه‌ده یایغره اولابیلمش مینی‌مینیجیك آغلاییشلری وخفیف برچوره اوتی قوقوسی زمان زمان اوچوشیوردی .

ایشته بو کون یازانلرمز آره‌سنده اك کوچوك یاشمده ایکن طانیدیغم حالده، اك صوکره کوروشدیکم رفیق خالد بکی بویله برأوده بولدم.

آره‌لقلری فاصله‌دار خفیف سیاه قاشلرك آلتنده اوزون کیرپیکلر آره‌سندن انسانه مونس براستهزا پارلتیسیله باقان ایری کوزلی، اوزونجه، قانبور و چوق معنیدار بورونلی بو سیما کندیسنی هپمزه خیلی أوزله‌تمشدی. اونی بو سفر غایت ساده ودها دورغون کوردم. صاداقور کوملك یقه‌سندن چیقان بوینی دها اینجه‌لمش؛.. سوز کون یوزینه کلدیکی دیارلرك أسمرلکی چوکمش؛ اوزرینه سرت سیاه صاچلر دوکولن آلنه غربت ییللرینك ایزلری طوپلانمش.... سسنه، حرکتلرینه شاقراق براختیار نکته‌سی، وصاچلرینه غایت سیرك برقاچ آق دوشمش....

— بکاده أولا اسکی ادبیات ایچونمی صوراجقسکز؟

— مساعده ایدرسه‌کز، أوت...

— بن اسکی ادبیاتله پك اوغراشمش فلان برآدم دکلم. نه ندیمك، نه فضولینك، نه نفعی ویا شیخ غالبك دیوانلرینی باشدن آشاغی بویوك برصبر ومتانتله‌اوقومق بکا قسمت اولمادی. روحمك بعضاً اسکی شیئلرله مشغول اولمغه احتیاجی واردر. اوزمان نادراً بودیوانلردن برینی آچار وبش‌اون سطر اوقودم. بونلرك بکا ویردکلری ذوق هیچ بر زمان فرانسزلرك قلاسیك

آثارینك ویردیکی ذوقه معادل اولامامشدر. اونك ایچون اسکی ادبیاتمز حقنده بویوك بر اختصاصله وفوق العاده ذوقلر دویمش بر آدم هیجانیله بحث ایده میه جکم. صلاحیتدار دکلم. دکلمی یا؟ تتبع وعلم آدمی اولمادیغم ایچون بو اثرلرك ادبیات جدیده یه وصوکره کی، یعنی شیمدیکی ادبیاته ایی ویا فنا نه تأثیرلر یاپدیغنی فرق ایده مه م. حتی بو مسئله لرله مشغول اولمق ایچون کندیم بر لزوم حس ایتمه یورم. عالملرمز، دارالفنون معلملرمز، بر طاقم علوم وفنون انجمنلری ایشیتیورم، لسان ایله، فنون ایله توغل ایدن بر طاقم انجمنلر، ایشته اونلرك اعضاسی بونلرله مشغول اولسونلر وطالبلیسنه اوکره تسینلر.

(سیغاره سنی دوداقلرندن چیقان اوفاق بر سسله چکدی. کوزلرینی خفیف قاپامشدی. مسافه لی قاشلرینك آره سنده ایکی چیزکی درینله شیوردی.) دیدی که: بن فطرتاً محررم. یازی یازارم. ویازینك علمی قسملری حقنده هیچ بر معلومات صاحبی دکلم. بن آلایلی محررم، هانی بر وقت آلایلی ضابطلر واردی، ایشته اونلر کبی.

کولوشدك.

— او حالده، دیدم، دها یقیندن اوقومش اولماکز احتمالی بولونان تنظیمات ادبیاتندن بحث ایدك.

— ها، عزیزم، صورك. انسانك بعضی سببسز کولوشلری واردر یا، اوکولوشلرك نیچون کولدوردیکنی ونه یه کولدیکمزی

آكلايامايز . بو تنظيمات ادبياتی بنده اویله بر تأثیر یاپیور . بو
بلكه ، اوادبیاته طاقیلان « تنظیمات » اسمندندر . بلكه‌ده ...
ایشته بیلمه‌یورم ، هرنه‌دنسه بویله برتأثیر بیراقیور ...

بنم ، بوتنظیمات ادبیاتی دیدیككز ادبیات حقنده‌ده معلوماتم ،
ادبیات عتیقه‌دن فرقلی دكلدر . شناسی بی ، كمالی وحامدی ،
(حامد داخلمی اوكا ، اوده تنظیمات ادبیاتندنمی) ، دمین اسملرینی
صایدیغمز اسكی شاعرلر قدر آز اوقودم . روحمده ، هرنه‌دنسه ،
عثمانلی ادبیاتنك ماضیسنه درین بر لاقیدی وار . بو لاقیدلق
بلكه اونلرك ، بلكه او ادبیاتك بك آز محلی ، بك آز صمیمی
اولماسندن ایلری كلیور . طبیعی هپسنده بویوك بویوك قیمتلر ،
صنعتلر كوریبورم . تقدیر دویدیغم ، هیجان حس ایتدیكم ،
حتی نادراً (آنتوزیازم) ، یقین ...

— هیجان دیدیكز ، (آنتوزیازم) ، یقین دها خفیف...
(أقستاز) می دیمك ایستیورسكز ؟

— یوق ، یوق . طوغریسی بكا بویله برشی ویرمه‌دیلر .
هیجانله اكتفا ایده‌لم . (كولیورمش كبی قیزاردی فقط یالكز
كولومسه‌یوردی) .

— ادبیات جدیده‌یه نجه‌لممی ؟

— ادبیات جدیده مسئله‌سی اوزرنده طبیعی براز فضله
بیاناتده بولونابیلیرز . »

رفیق خالد بك دوشونجه‌سی آره‌سنده اوفاق بركینین تونی

خفیف خفیف ماصه‌یه وورارق اویناماقله مشغولدی. صانیرم، گنج حکایه‌جی، آناطولیدن یالکز «کوس عمر» له «یاتیر» ی، «شاقا» ایله «بوز اشکی» آلامامش، نحیف وجودنده صیتمه‌یی، هکبه‌سنده صولفاتوی‌ده برابر کتیرمش.

— ادبیات جدیده مسئله‌سی اوزرنده طبیعی بر از فضله بیاناتده بولونابیلیرز.

— تشکر ایده‌رم.

— ادبیات جدیده‌نك پارلاق دوری بنم مکتبده ایشسز، بوش، تنبل کچیردیکم ساعتلره تصادف ایتدیکی ایچون بنده بر مشغولیت حالنی آلمشدی. حریصانه اوقور وبکنیردم، دوغریسی.. آرادن بر چوق زمان کچدکدن صوکره چوجوقلغمده بکندیکم بو آثارك اوزرمده عینی تأثیری یاپوب یاپمایاجغندن شبهه‌لندم. تکرار اوقودم. بکنمکده حقلی اولدیغمی آکلادم. هیئت عمومیه‌سی اعتباریله ادبیات جدیده پارلاق، قیمتدار، افتخار ویریجی بر ادبیات اولمشدر.

یالکز بونلرك بر بویوك قصوری واردی. ادبیات عتیقه وتنظیمات ادبیاتی (ینه کولومسه‌دی. محقق بوتعبیری بن ایجاد ایتدم صانیوردی) دیدیککز ادبیاتده‌کی عینی قصور.

— یعنی؟

— یعنی بزم ادبیاتمز اولمایشی.

— اما ادبیات جدیده محررلری دییورلرکه یتشدیکمز زمان، بویله ملی اثرلر وجوده کتیرممزه انکلدی !

— بودوغرو اولاماز. زیرا عینی سنه‌لرده نشر ایدیلمش حکایه‌لروارکه بو کون بزم ایسته‌دیکمز، بکله‌دیکمز طرزده غایت محلی‌در، (پیتورەسك) در دیمك ایسته‌رم. أوت (پیتورەسك) یازیلردر؛ مثلا رؤفك «کوچوك رمزی» سی، «ایوب یولی» خالد ضیانك «محله‌یه موقوف» ی ودها بویله برقاچ دانه‌سی کبی... دکلمی؟ دیمك که بو آدملر تەقنیکنی قاورادقلری فرانسز ادبیاتندن اوطرفی آلدقلری کبی بزدنده بزم روحمزی آلسه‌یدیلر ادبیات جدیده اوزمان بوندن صوکره کله‌جك اولان ادبیاتك باشلانغجنی تشکیل ایتمش اولابیلیردی. وبو آدملر ایستەسەیدیلر یاپا بیلیرلردی، بن بوکا قانعم... البته... «کوی دوکونی»، جاهدك، نەکوزلدر.

ادبیات جدیده کتابلری آره‌سنده الآن بویوك برتقدیرله حتی حیرتله اوقویوب تدقیق ایتدیکم برایکی اثروارد رکه اونلردن سزه بحث ایتمه‌دن چکمه‌یی حقسزلق تلقی ایده‌رم. ادبیات جدیده ارکانی بزلره، یکیلره قارشی خشین دوردیورلر واسملرمزی بردفعه تلفظ ایتمه‌لری کویا بزه امیدلرك فوقنده برشرف ویره‌جکمش کبی خسیس داورانیورلر. فقط بن حیاتده بو قبیل پسیقولوژیك برچوق غرابتلرله انسیت ایتدیکم ایچون آلینما‌یورم، خوش کوریورم. وسویلیه‌جکمی سویله‌مه‌مك ایچون

برنی بر بهانه تلقی ایده‌میورم . «عشق ممنوع»، بوقیمتده بر اثرڭ ادبیاتمزده یتیشیلمه‌مز بر موقعی واردر . قناعتم بوکه، بو کونده، حتی یارینده، دها بو قیمتده اثر یاپامایاجغز . بر فردوس خانم، بر بشیر، حتی بر بهلول فرنك رومانلرینڭ اڭ مشهورلرینی اوقودیغمز زمان ذهنمزده عکس ایدوب قالان اڭ جانلی تیپلریله مساویدر . «مائی وسیاه» ده‌کی بر راجی، بر اداره مأموری شوقی افندی تیپلری صانکه حیاتمده کوردیکم، برابرجه یاشادیغم، تدقیق ایتدیکم تیپلردر. خالد ضیاء لساننڭ، او بوتون زنجیرلری، بوکلوم بوکلوم، قیوریم قیوریم، آچیلا قاپانه، کنیشله‌یه قیصاله اوزانان لساننڭ خارجنده ادبیاتمزڭ اڭ بیوك سیماسیدر .

اسلوبنده خالد ضیابکڭ اڭ آز تأثیری آلتنده قالمش رفیق خالد نڭ هرنه دنسه بو جمله‌سنی، طبق خالد ضیا بك کبی، بر دزلو بیتره‌میوردی .

— بر شی دییه‌جکدم، بن . خالد ضیا (دوشوندی) . دوشونملی که بر اولوڭ دفترینی یازدیغی زمان او بز یاشده ایدی . حتی بلکه بر آز دها کنجدی: بو اثر بزم بوکونکی یازیلرمزڭ صنعت وقدرت تصویر اعتباریله ، (تصویر نه‌مکمل، نه‌مکملدر عزیزم،) چوق فوقنده‌در. خالد ضیا بکدن صوکره دها آز پورزولی، دها بزمکنه یقین لسانیله حسین جاهد کلیر . حسین جاهد «خیال ایچنده» سیله بزده ایلك رهآلیست رومانی

یازمشدر . دمین بحث ایتدیکم کبی سانسور او زمان محلی ،
«ملی دیمه‌یه‌جکمز» ذاتاً محلی دها چوق طوغری») یازیلر حقنده
شدتلی دکلدی . مسامحه‌کار اولدیغنه اك بویوك دلیل برمکتب
ملکیه طلبه‌سنك مادی وروحی سفالتلرینی چیریل چیپلاق
کوسته‌رن بو اثره اذن ویرمش اولماسیدر ... دکلمی ؟ ادبیات
جدیده ارکاننك دور سابق سانسورینی بهانه طوتمالری ، بو
بو برقاچاماق یولدر، وحتی بوکونکی کنجلره ملی ومحلی یازی
یازمالرندن طولابی کلن شرفی قیرمق دیمکدر . حسین جاهد
رومان وحکایه‌ده نه‌دنسه برنجی‌درجه‌ده برموقع طوتامایور .
فقط « خیال ایچنده » سی « کوی دوکونی » ، بو ایکی اثر
اونی تاریخ ادبیاتمزده دائما خاطرلاتاجقدر . شعرله فضله
اختصاصم ، اشتغالم یوقدر. جناب شهاب‌الدین، هیچ شبهه یوق
که، روحمزی تهییج ایدن شعرلر یازمشدر . دمین (أقستاز)
کلمه‌سنی رد ایتمشدم . جناب ایچون ، علی الخصوص جنابك
شعرلری ایچون بونی قبول‌ایدییوردم. نیچون بوذات‌کنجلکه
قارشی بوقدر بارد ! ... اونده، بر ، شویله قیزی یتیشوب‌ده
قائن‌والده اولمغه یاقلاشمش خانملرده‌کی سیکیرلیلك وار . دائما
قیزینی اونوتمق ایستیور . نثرلرینه شعرلرندن دها آز قیمت
عطف ایدییورم. بزه سیاحتنامه ادبیاتنده اوروپالی‌بیله غبطه‌یه
سوق ایده‌جك پك نفیس صحیفه‌لر یازدی . پول بورژه‌نك
« سانساسیون دیتالی » سندن ، « اوترمر » ندن، ته‌نك بعضی

صحیفه‌لرندن هیچ آشاغی قالمایان بعضی پارچه‌لری وار . فقط دوام ایده‌جك اولورسه بویولده یوکسلمکدن زیاده آرتق دوشه‌جکی حس اولونیور ، نته‌کیم دوك مکتوبلرنده بزه یکی هیچ بر کوزللك کوسترمه‌دی . بونلر براز یاوان ، زوراکی یازیلردی : انشالله بز میدانه براثر قونجه‌یه قدر کنجلکی استحقار ایدن جناب بکده دوام ایده‌جك بر اثر بیراقیر . جنابك اثرلرنده اونی یاشاتاجق حیاتی بر عصاره اکسیکلکی وار ، بر نقصانلق وار .

— بك أبی فکرت حقنده نه دوشونیورسکز ؟

— قافامده او آدم ایچون طوپلانمش و جمله حالنده قومپریمه ایدیلمش بر فکر یوق . اونی ادبیاتمزك دها فوقنده طوتیورم . شعرینی بکنیورم ، فلسفه‌سنی بکنیورم ، طرز حیاتنی بکنیورم نیکبینلکنی بکنیورم ، بدبینلکنی بکنیورم ، بو آدم شعری قدر اخلاقیله‌ده بر نمونه اولدی . بو آدم بر قهرمان ! ... کاشکه هیچ بوتون بو ادبیات سیمالری ، یعنی ، ایجابنده عادی ، سفلی دوشونجه‌لری‌ده لازم کلن کیمسه‌لرك آره‌سنده اوندن کاشکه هیچ بحث ایتمه‌سه‌یدك .

ادبیات جدیده ایچنده رؤف‌ده وار . اوندن صوکره کیلر یوق . فقط خالده ادیب خانم !.. ادبیات جدیده‌جیلر یازمشلر ، بز یازاجغز ، فقط شبهه یوق که او یازدی . وبو صوك اون سنه‌نك اك بویوك محرری محقق که اودر . خالده خانمك لسانده‌کی

بوروزلرینه ، عجمیلکلرینه اعتراض ایدنلر وار. پك طوغری.
فقط بن اونك یاکلش لسانی ادبیات جدیده نك لسان آشنا
اسلوبلرینه ترجیح ایدییورم . زیرا بریکیلر لسانی سوس
اولارق قوللانیرلردی ، او ایسه لسانی فکرینك خدمتکاری
یاپدی . اونلر کاغدده لسانلری أبی بر شکل آلسین دییه
یازییورلردی ، بو، ذهنده أبی بر فکر اویاندیرسین و یاشاتسین
دییه یازییور . »

بوندن صوکره سوز بوکونکی ادبیات مجراسنه دوکولدی.
رفیق خالد بك دیدی که : یکیلر حیات ادبیه‌لرینك دها
باشلانغجنده اولدقلرندن دولایی هنوز میدانه اثر قویامادقلری
فکرینی قبول ایتمیورم . اثر میدانه قویمق ایچون حیاتك
بدایتی، نهایتی اولورمی؟ یاقورسك، یاقویامازسك. قویاجقسه‌ك
باشنده‌ده قورسك ، قویابیلیرسك ، صوکنده‌ده ... بونك
معین بر قاعده‌سی یوقدر ، هیچ ، قطعیاً ... ادبیات جدیده‌یه
نسبتله بزم اثرلرمز دوه‌ده قولاق قیلندندر . کندیمی نه قدر
زورلاسه‌م کوزمك او کنه محجمی یازیلردن ، دها نه شکل
آله‌جقلری بللی اولمایان قابا طاسلاق اثرلردن بشقه بر شی
کلیور. عادی محله‌لرده قارشیلقلی غوغالر اولورمش. بر أو اورته‌یه
بر شیلته آتار ، قارشیکی أو عینی فیرلاتیرمش . آرقه‌دن بر
یورغان ، صوکره برانتاری ، برچیزمه خلاصه نه‌وار نه‌یوقسه
میدانه‌دوکرلرمش. کیمك مالی قارشیسنده کندن اول توکه‌نیرسه

او ، مات اولورمش . بن بوطرزده‌كی ادبيات عتيقه وجديده مناقشه‌لرينی آكلاميورم . كنجلر بوكون حقيقاً مالسز . بو غوغالره كيريشه‌مز . يالكز بزم برلسانمز واركه بارينك لسانی اولاجق . بز طوغری يولی بولدق . بزدن أول كانلر بعضاً اورته‌اويونی ، بعضاً قاراقوال شكللريله ادبياتمزده چيرپينديلر . صاغه صوله باش‌ووردیلر . فقط بزم بولديغمزی ، بوتميزلسانی بولاماديلر . بوكون اكر خالد ضياده عمر سيف‌الدينك لسانی ، جنابده يعقوبك شيوه‌سی اولسه‌يدی ادبيات ايچون بويوك بر سعادت اولوردی . صوكره حمداه صبحيدن ، فاضل احمددن ، فالح رفقيدن ، اسملرينی نه وقت برغزته‌ده كورسه‌م عجله ايله اوقوديغم وچوق لذتلر طويديغم بوقيمتلی آرقداشلردن بحثی بن فضله كوريورم . اونلرك بنم كبی دها بر چوق بويله تشنه قارئلری وار .

— ادبياتمزك تكملی سزجه نصل اوملی ؟

— بز لسانی بولدق . شمدی خلقی اوكره‌نه‌جكز و عاديله‌شمه‌دن كنديمزی خلقله مشغول ايده‌جكز . بزه برروس ادبياتی لازم . يعنی خلقك آجيلرينه اشتراك ايدن ، احتياجلرينی طويان ، املرينه برشكل ويرن ادبيات ...

— فقط فجر آتيدن بحث ايتمه‌دك ، سزكده منشأ كز اوراسيدر . بزه بعضی خاطره‌لركزی آكلاتيرميسكز . نه‌ياپيق ايسته‌رديكز ؟

بو جمله‌مك رفيق خالد بكى اك جانلى واك صميمى نقطه‌سندن طوتاجغنه امیندم ، نته كيم ده اويله اولدى . ديكله‌يك :

— نه ياپمق ايسته‌ديكمزى بن بيلمه‌زدم . آتشين برچوق كنجلردك . طوپلاشـدقجه صوكى كلمز معناسز مناقشـه‌لرله اويالانيردق . ادبيـات آره‌مزده غيب اولوب كيتمشـدى . نظامنامه‌ياپمق ، رئيس انتخاب ايتمك كبى دهااساسلى مشغوليتلرمز واردى . آه نه كوزل كونلردى بونلر ! كنجلكمك اك كوزل كونلرى . حياتك آجيلغنى ، مملكتمزك يأسلرينى هنوز طاتمامش آواره ، قيدسز چوجوقلردق . برچوغمزده په‌دان ، زوپپه ، روقوقو . . . اورته‌يه اثر نامنه بر شى قويامادق . وچيل ياوروسى كبى بر كون طاغيليويردك . چوقلرينه اقبال وكچينمه مراقى كلمشدى . ايى كه طاغيلمشز . اوندن صوكره چالشدق ، يازدق واورته‌يه اوفاق تفك بر ايكى يازى قويابيلدك . قرق كشى قدردق . اك چتين محاربه‌لرده اولديغى كبى قالاقالا درت كشى ، درت عنـادجى قالدق . بو ، لزوملى برتصفيه ايدى . ادبيـاتدن بشقه مسـلكده قالمالرى ايجاب ايدنلر كيتدى . اوغورلر اولسون . بلكه مملكته فائده‌لى اولورلر . زيرا بزه ضرر ويرجكلردى . زيرا بونلر ادبيات جديده معقبلريدى . اويله معقبلركه نه‌صنعتلرى واردى ، نه‌ذوقلرى . »

آقشام اوليوردى . گزيده صنعتكارك يانندن آيريلدم . طاتلى ونشئه‌لى بر كون كچيرمشدم .

٢٤ مارت ١٢٣٤

فاضل احمد بك

بوقوشك تپه‌سنده يشيل پانجورلى بويو...ك ، بيا...ض
بر أو. رنكسز وبويسز اخشاب پاراقه‌لرك فوقنده، كويلبيسيله
برابر ياشايان قرون‌وسطا اصيلزاده‌سى شاتولرينى آ گديراجق
درجه‌ده حشمتلى برشى !

ودنيانك، بلكه ، اڭ گوزل منظره‌سنه قارشى قورولمش!
بر طرفده ، يالكز جامعلرى و بويوك بنالرى گوزوكن
استانبول: صولردن‌افقلره فيشقيران برمعبدلر و آبده‌لر شهرى؛
طالغالى ، بياض !

بر طرفده ، چاملر آره‌سندن رنك رنك چيقان كوشك
چيچكلريله قيرمزى‌طوپراقلى آطه ياماجلرى: خيالّلرى صولرده
تيتره‌شن بياض بنكلى نفتى قوسلر !

اوكمده بولوطلرك بياض ايزلريني غايت حفيفجه چالقانديران اوجوق ماوی دكز .

أوته سنده صاری طوپراقلر، قيبيلره اوبك اوبك اكيلمش صيفيه سرپينتيلريله اوزاق، تنها اووا مسافه لری . ونهايت صره صره طاغلر: بولوط عكسيله پارچه پارچه قوپولاشمش طوپراق شيشكينلكلری !..

§

قاپويی قيرميزی فانيلاسندن قومرال صاچلری آقان « مشفق » آچدی . شهلا كوزلريني بو يمك اطرافنده قيرپيشديردی ، قيرپيشديردی . صوكره أللريني چيرپارق : « بابامی می ايسته يورسكز ؟ بورايه ، بورايه ، بورايه » ديه أوكه دوشدی .

مرمرلی بر آولودن كچدك . چيفته مرديوه نك بياض باصاماقلرنده چوجوغك روغن اسقارپينلری غيجيرتيلر وعكسلر بيراقيوردی .

« مشفق » ك آرقه سنده كنديمی ، روموركور پيشنده ليمانه كيره ن بر ديشاری واپورينه بكزه تدم . وكولومسه دم . بنی طار واوزون بر اوطه يه آلدی . اوستمه قاپويی اورتوب چكيلدی .

بوراده نه وارسه غايت لزوملی اولديغی ايچون قونمش : مثلا مسافر ، يره باغداش قوراماياجغی ايچون ديوار كنارينه

اوچ درت صندالیه دیزیویرمشلر ، کتابلر تختەلره سەریلی طوراماز دیه آبانوز رنکلی غایت بسیط و اوزون رافلر قوییویرمشلر . فاضل بك دیزنده یازامایەجغی ایچون کوشەیه برجەویز ماصه آتیویرمشلر . پنجره بوسبوتون چیپلاق کورونمەسین دیه بر تول طاقیویرمشلر . دیوارك یکپاره بادانالری کوزکزه یورغونلق ویرمەسین قورقوسیله شوکت بکدن « پاستەل » بر « ئەسکیس » ، دولاپلانشدن « فجر » اسملی بر « هیکل فوطوغرافیاسی » آصیلیویرمش .

یازیخانەنك یاننه اوطوردم : قینەلینك قیویرجیق فوندەلی قیرمزی صیرتنه ناظر پنجرەدن کونش ییە ییە یشیلکن تیریشه اولمش براورتوسی واردی . برطرفنده ، ایچی ، زهرلی رربوجك کبی أزیلی أزیلیویرمش ، سیغاره آرتیقلریله ، کبریت چوپلریله طولی صدف کولاك ؛ او بر اوجنده مور ، بر بیقاربونات شیشەسی ! بللی‌که بوراسی هروقت اوطوریلان براوطه .

آشاغیدن ، قولاغمه بیقانان ، تپسی‌یه قونان فنجان چیقیرتیلری کلیور .

فاضل بك حال یوق .

بیاض ، تیرشه ، صاری ، قیرمزی ، قهوه رنکی ، سیاه ، جلدلی ، جلدسز ، أکلی ، دار ، کتابلرله طولی رافلری کوزدن کچیرییوردم : « وەرهارەن » ك یاننده « صفحات » ، « کلستانله بوستانه » قومشو « دوشەن » و « فەنەلون » . « موپاسان »

ایله « پەداغوغ قوەپــەره » ، آریســتوفان » ایله « Droit »
« constitutionnol » ، « رابله » ایله « مصطفی رأفت »ك « یکی
حفظ الصحه» سی، « پاسقال » له، « آنتوان آلبالا » ، «جلال
نوری » له « میشله » !

یاربی ؛ بو کتابلرك دیزیلیشی بیله قصیدەلرندن برندەکی
چابقینجه بولوشلر قدر کولدوریجی !

بوراده دیك دوران ، یان یاتان ، یوزی قویون قاپانان
جلدلرده عجبا هانکی علملر یوق ؟ نباتات ، کیمیا ، طبقات
الارض ، علم هیئت .....

فاضل بك هیئــنەده اوقدر مراقلی که تویسز و اجزاسز
کیمیا ، آلتسز حکمت ، قولکسیونسز نباتات ، تلســقوپسز
هیئت اوقوی... وذوق طوییور! ذکایه تماس ایدن موضوعلره
قارشی فوق‌العاده اوبور بربیئی وار : اوراده لیسه پروغرامنی
آلا بیلدیکنه کنیشــلەتمش ، هنوز بر دارالفنون تشــکیلاتی
یاپامامش !

رضا توفیق بکی خاطرلادم: « فاضل بنم کبی Politypique
در » دیمشــدی . صوکره فاضل بکك مصاحبەلری ذهنمده
جانلاندی : متنوع ، کرفت ، هر علمك معجوننددن برپارمق
چالینمش مصاحبەلر .

ایشته کندی‌ده کیردی. آرقەسندەکوموشی پاردوسوسی،
باشــنده فسی وار . رافلرك اوکنــدەکی صندالیەیه ، ألاری

اوغوشدیره اوغوشدیره بوزولدی. و بر بیبلو قدر اوفالدی قالدی. نزله‌دن پورتوکله‌شمش سسیله اوکسوره‌رك خاطرمی صوردی. یوزی ضعیف، اوزون .. قولاقلری ایری آیریق، قاشلری اینجه .. ماوی ایله کوموشی آره‌سنده‌کی کوزلری ایشیق چارپمش بونجقلر کبی پارلاق. تیتره‌ك وسه‌ویملی!

— بزده بوکونکی ادبیاتی نصل کورویورسکز؟ دیدم.

— بم نظرمده، بوکونکی ادبیاتك، درجه‌سی بر بریندن قرقلی بش اون دانه هوسکاری وار، صنعتکاری دکل، هوسکاری! صمیمی قناعتمی ایسته‌یورسه‌کز، قیصه‌جه‌سی بو؛ شمدی، بوهوسکارلر ایچنده‌ده آز چوق مهملری، آزچوق علاقه‌دار ایدنلری، دها طوغریسی، آچیق آچیق سویلیه‌لم، انسانی دیکرلرندن آز صیقانلری موجود! فقط بو سوزلری صرف بن کندی ذوقم نقطه‌سندن سویلیورم. بونلرله لسان نه قازانمش، بونلرك ملی ذهنیته نه فائده‌لری دوقونمش اونلری فلان دوشونمیورم؛ عرض ایده‌بیلدممی؟

— شو حالده، بر آز اوته‌لره چیقالم. تنظیمات ذوق اعتباریله بزه یکی بر شی کتیردیمی؟

— بن ظن ایدییورم، که ادبیات خصوصنده بزی یولمزدن چیقاران شیئلردن بریسی‌ده «تاریخلر» در، هانی فلان سنه، فلان بیلمه‌م نه‌دییه تقویم تاریخلری یوقمی، ایشته اونلر! ایشته شو دوردن صوکره شو، فلانك آرقه‌سندن فلان کلمش ...

ادبیاتك ایچنده بویوك فردك جمیت محیطه‌دن آلدیغی بر شی اولمغله برابر اورایه ویردیکی ده برشی واردر. اونك ایچون هر هانکی برشاعر، هر هانکی بر فیلسوف طیشاریدن برشی آلمغله برابر، طیشاری‌یه‌ده بر شیئلر ویریبور. یالکز فلان دور فلان آدمی میدانه چیقارمایور، فلان آدم‌ده فلاندوری اورته‌یه قویبور. اویله دکلمی؟ دوشونك برآدم، قاچ یوز دورلو تأثیرآلتنده‌قالیر، وقاچ یوز دورلو تأثیر اونك شخصیتنی وجوده کتیریر. هله بزکه ایلیکلریمزده عجم، عرب، فرانسز، روس، انکلیز ذوقلری هپ قارما قاریشیق!

فقط مادامکه بطنلرك بر برندن آیریلماسنه، تلقیلرك آز چوق دکیشمه‌سنه ایسته‌مه‌ز براسم طاقیورز. شو حالده تنظیمات دیدیکمز اجتماعی حرکتك‌ده چوق بویوك فائده‌سی، فکرلریمزی آوروپالاشدیرمغه خدمت ایتمش اولماسیدر. ذوق حقنده‌کی تلقیلرمزه یکی عامللر، یکی مؤثرلر علاوه ایدیبور.

— اسکی ادبیات حقنده‌کی فکرکز؟

کولومسه‌دی. باشنی صاللادی.

— مثلا اسکیلر معایده‌یه کیدر کبی یازی یازارلردی.

وجودینك اطرافنده اللریله، قوللریله حرکتلر یاپارق:

— اسلوبلرینك قیافتی قیافتی مصطلح جمله‌لردن قافتانلر، آغیر وآکلاشیلماز کلمه‌لردن قاوه‌زوقلرله بزه‌نسین!

تنظیماتدن صوکره‌کی انقلاب لسانیمزده فراقك استانتولین شکلنه ، بتیشك‌ده ساقو جالنه ، پاردوسو دکل اما ، دقت ایدییورمیسکز ، ساقو حالنه قونماسی طرزنده بر فرق وار . ایشته انقلابمز بو !

نامق کمال له عبدالحق حامد بك ادبیاتمزه بو دیدیکم یکی کسوه‌لری بیچن ایکی مقصداردر. بو سفرده ، یعنی أدبی انقلابمزدن صوکره‌ده ، محررلر سواره‌یه کیدر کبی یازدیلر !

— ادبیات جدیده‌می دیمك ایستیورسکز ؟

— کرچه اسکیسی کبی قهوه‌یه چیقمق ایچون قروه وسمور کیلمه‌یوردی. فقط بوسفرده اسلوبلرك یومی البسه‌سی سموکین اولدی .

ساخته ، مسروق ، قیمتسز فکرلرك بو یکی توالتلری ادبیات جدیده دورینك برچوق یازیسنه تحف برادا ویرییور. عرض ایده‌بیلیورمی‌یم ؟

بوندن بحث ایدرکن توفیق فکرت مرحومله خالد ضیا بك افندی‌یی‌ده خاطرمدن بر دورلو چیقارامیورم .

بو ایکی استاددن برنجینك ربابی بوکون بزه پاصلانمغه باشلامش برتل‌سسی ویرییور. ایکنجیسنده‌ده چوق‌دوزکونلی بر اختیار چهره‌سی وار. مثلا «عشق ممنوع» ده‌کی «فردوس» خانم ! اسلوبلری بویله دکلمی ؟

— جناب بك ؟

— اولا کندیسنک صمیمی بر تقدیرکاری اولدیغمی سویله ملی یم. نصل که بر شعرلەده کندیسنه قارشی اولان تعظیماتمی یازمشدم. بنجه جناب بکك بویوك قوتی ادبیات جدیده دن صوکره باشلار. چونکه الك مهم اثرلرینی مشروطیتدن صوکره یازدی. یالکز جناب بکك یکی فکرلری اسکی اسلوبله آکلاتدیغنی کوردکجه ، بن ظن ایدییورم که ، کنجلرك استاده یاپدقلری سرزنش بو نقطه ده در. جناب بك ، فرانسز قونسلوسخانه سنده شیر خورشیدله باغداش قورمش بر ایرانکار پردازی کبیدر. ماهر بر هیکلتراش تصور ایدیکز ! مرمری نفیس بر وجود یاپدقدن صوکره قاشنه راسدیق ، کوزینه سورمه چکمك ، یاخود دوداغنه قارمەن ، یاناغنه آللق سورمك ایسترمی ؟ جناب صنعتیله ایشته بویله فضله بویالی برشی یاپیور.

— دیمك که ادبیات جدیده ده بر یکیلك کتیردی ، لکن ضعیفدر ، اویله می ؟

— ألبت ، فقط باقیکز آکلاتایم ! بنم فکرمجه نامق کمال فرانسزلرك رومانتیك قسمنه قدر اوقومش ، ورومانتیکلری تقلید ایتمش. ادبیات جدیده ده کیلرده اوندن آشاغیسنی آلمشلر. بناءً علیه بن او فکرده یم که بزم ادبیاتمزده اوریژینالیته دینن شی وارسه بو ، طوغریدن طوغری یه تقلید ایتدیکمز فرانسز ادیبلرینك اوریژینالیته سیدر. مثلا جناب فلان ، فلان فلانی اوقوماسەیدی بویله یازامایاجقدی . خالد ضیا ، فکرتده هپ اویله .

حالبوکه مثلا بر «غورکی» فرانسزلری ، آلمانلری اوقیور، فقط بزم کبی اونلری کندینه مشـق اولارق آلمایور . بلکه اونلری ، کندی یاباجغی معماری‌یه مالزمه کبی یاردیمی اولان مأخذلردر دیه اوقویور ... برسیغاره ایچرمیسکز ؟

پالطوسـنك جیبندن بر پاکت « الك اعلا » چیقاردی . یاقدق . دومانلرك آره‌سندن دیدی‌که :

— شمدی‌یه قدر وحالا بز servile برموقعده ، براسیر، براجیر موقعنده قالمشز . عجم ادبیاتنه قارشی‌ده اویله ، فرانسز ادبیاتنه قارشی‌ده اویله .

— مادامکه بوموقعده‌یز ، کندیمزدن برشی چیقارابیلمك سزجه نه‌یه متوقف ؟

— بزده‌کی مؤثرات فکریه‌یی صرف برر آلت کبی قوللانوب وارلغمزی کوره‌جك ملی برشعور حاصل اولولمغه متوقف! مثلا سز مونوغرافی یازییورسکز ، اوته‌کی هجا وزنیله شعر یازییور ، بریکی محیطمزدن برحکایه چیقارمغه چالیشـیور . ایشته بونلر کوچوك برر fermentatiou در ، که بویوك بر دهـایی تغدیه ایده‌جك حاله کلنجه طبیعی وشخصی کوروش بزم ادبیاتمزده‌ده باشلایاجقدر .

— دیمك که بوکونکی نسـل حقنده بعض دوشونجه‌لرکز وار !

ینه دومانلر صاووردی .

— صمیمی قناعتم ، بو کونکی نسل ایچنده ، أولاده سویله‌دمدی‌یا ، دقت و محبته شایان برقاچ کشی واردر. طبیعی، الك چوق بکندیکم رفیق خالده‌در. یعقوب قدری‌بی ده ، خالده خانمك نامق کمال ایچون سزه سویله‌دیکی کبی ، یازدیغندن زیاده یازیلرینك آرقه‌سنده حس ایتدیکم روحندن طولایی سه‌وه‌رم.
شاعرلره کلنجه ، عزیزم، (قاشلرینی قالدیردی، پارمغیله آلت دوداغنك ایچ طرفنی دیشلرینه طوغری ایتدی، دومان قیورنتیلری باشنك ئوکنده سنده‌له‌یه سنده‌له‌یه صاللانه‌رق) شاعرلره کلنجه ... دیدی ؛ برکره احمد هاشمی نظر اعتباره آلالم. هاشم کبی، ذوقنك حاکمیتنه امین اولدیغم برآدمك لسان ئوکنده‌کی محکومیتی ذوقمی تخریش ایدر. بونك ایچون قیزیبیورم، عادتا . نه شاعر ، نه هرکسدن آیری بر روحدرده ، صوکرا نه‌یامالی، نه‌دوشوك، نه‌قیریق‌دوکوك برلسانی واردر، اویله دکلی؟
دها یکی قابلیلر حقنده حکم ویرمك ایچون انتظار طرفداری‌یم . شی ، خالده خانمی اونوتیوردم . خالده خانم، سزی موعود بر کوزل منظره قارشیسنه کوتوریبور . فقط اورایه قدر آیاقلرکز و آیاق قابلرکز صاغلامسه یورویه‌بیلیرسکز. چونکه یول اوقدر طاشلی ، اوقدر چاپراشیق، اوقدر دیکنلی که ! بیلمه‌م عرض ایده‌بیلیورمی‌یم. اسلوب غایت قاریشیق، فقط آرقه‌سنده یکی ، اویانیق برروح وار! نصل سویله‌یم ...
صاغ آووجنك ایچنی صول یومروغنه ووردی، ایشیتلمه‌ز

بر یاواشلقله : خالده خانمك كتابلری لذیذ فقط قیلچغی چوق بر سارڈالیه کبی . دیدی .

باقكز، سلیمان نظیف بك‌ده عقلمدن چیقدیدی. ادبیات جدیده‌دن بحث ایدرکن استادی اونوتمق نانكورلك اولور .

سلیمان نظیف بکده تزیینات وار ، معماری یوق .

نجه ایکی دورلو سلیمان نظیف بك واردر : بری، عبدالحق حامد بکك گردونهٔ دهاسی اوکنده ألی بورولی وارداجیلق ایدن سلیمان نظیف بك ، اوته‌کی‌ده جزیل ناثر سلیمان بك .

ساری کولوشی باشلادی . بن‌ده اونی تقلید ایتدم .

— جزیل ناثر سلیمان نظیف بکك اسلوبنی‌ده مصر چارشیسنه بکزه‌تیرم . انواع قوقو ، انواع رنك، افندم ؟ بعضاً ده قره طاغ قرالنك بویوك اونیفورماسنه بکزه‌تدیکم اولدی .

یحیی کمال — یحیی کمالی تعریف ایتمك لازم کلیرسه، سلامت ذوقنه ، ادبیاتده‌کی مکمل اربابلغنه ایمان ایتدیکم یکانه آدمدر. شاعر اولارق‌ده بوکونك یکانه شاعری بولورم .

طبیعی ذکاسنی ، شعر واحاطه‌سنی درین بر ذوق وحیرتله قارشیلادیغم استاد رضا توفیق بکدن بحثی زائد کورویورم، عزیزم.

جلال ساهر — دائما کندیسنه سویله‌دیکم بر سوز واردر، ینه تکرار ایده‌یم . جلال ساهرك چوق maniérisme ی ، (ایشته بو کلمه‌نك تورکجه‌سی یوق ، اودر او) چوق مانیه‌ریزمی واردرکه اونی ساحته بر sensualité ایچنه دوشورور . یعنی اوکا dandy حالی ویرر. یازیسنده مردانه‌لکی یوق، عزیزم، دیه

صوردی ، أت مسئله‌سیله نصلسکز؟ برشی بولانیایورمیسکز؟

— هیچ ، اك بسیط شیئی یاپیورم . یعنی ییورم ، والسلام ، دیدم . فقط سؤاللرم بیتمه‌مشدی ؛ اونی موضوعه دوندیرمش اولمق ایچون :

— فاضل بك بر ازده سزك خصوصی اعتیادلرکزدن ، طرز مساعیکزدن معلومات آلامازمی‌یم ؟ » دیدم .

— بن هیچ برزمان، ادبیاتله مشغول اولاجغمه آلتی آی صره‌یله قناعت ایتمش برآدم دکلم که ! دنیاده اك سودیکم شی ، طبیعی حالاده ، اسکیدن اولدیغی کبی ، رسمدر . نم شیمدی‌یه قدر یاقدیغم یازی ، یازدیغمدن فضله .

— قولایمی یازارسکز کوچمی ؟

— اکر شمدی‌یه قدر یازدیغم شیلر کبی اولورسه غایت کوچ یازارم . فقط کوزل اولمالرینه چوق دقت ایتدیکم شعرلری‌ده غایت کوچ یازارم ، بالعکس !

کندیمده اك چوق تجربه‌ایتدیکم خصوصیت، کرك فرانسز، کرك تورك هانکی مؤلفی یکرمی صحیفه اوقویاجق اولسه‌م درحال مه‌قانیزماسنی آکلار واونك کبی یازابیلیرم .

— بونده هیچ شبهه یوق! « دیوانچه » کزده اوقودیغمز اونفعیانه ، فضولیانه ، اشرفانه یازیلرکز بو طرزده‌کی مهم استعدادکزی پك آشکار کوسته‌ریر . صنعتکزده ایللك تجربه اولدیغی ایچون بلکه « دیوانچه » بو کون نظرکزه قصورلرله طولو کوزوکور . بوده حقسز دکل ! فقط بیلیرمیسکز ؟

« جم » ، « قلم » کبی غزته‌لرله ، « اوراق ایام » ، « کیرپینك دیدکلری » ، « قاریقاتور » « دیوانچه‌کز » ایلك مشروطیت سنه‌لرنده‌کی جمعیت حیاتمزك ، نشئه‌مزك و شخصیتلرمزك اك زنکین ، اك جانلی واك بدیعی برر وثیقه‌سی کبی قالاجق .

— بر « قاراقته‌ریستیکم » دها. ذوقم او قدرد کیشیورکه معین براسلوبله یازی یازمغی‌ده هیچ سه‌ومه‌م . چونکه روحمی او قدر صیقنتی‌یه صوقامام . مثلا « اوغو » بی اوقورکن ، اونده‌کی کنیش آهنك روحمدن اسکی شعرلرك آهنکی سیلیوپر. صوکره مثلا « مولیه‌ر » ی اوقیوردم ، دکلمی؟ بوسفر مولیه‌رك اسلوبی بنی جذب ایدر ، اما بو یالکز تونده دکل ؛ اوته‌کی اسلوبلری کوکندن سوکوب آتار . ایشته بن دائما بویله اك صوك اوقودیغم اسلوبك تأثیری آلتنده قالیرم. اونك ایچون بر تك اسلوب صاحبی اولمغه وعینی اسلوب صاحبی قالمغه هیچ چالیشمادم. بشقه‌لرینه چوق بکزه‌یور کبی کورونوبده بشقه‌لرینه بکزه‌مه‌مك فوق‌العاده ذوقمه کیدییور. مثلا علی‌اکرم‌بك اولاجقسك علی‌اکرم بك اولمامق ایچون، رجائی زاده اکرم بك اولاجقسك ، رجائی زاده اکرم ...

— أوت ، « اونلر کبی » سه‌ریسنی یازمغه سزی سوق ایدن روحی میلی آکلاتیورسکز. اسلوب هرکسك اسلوبی‌ده ایچنده هپ سز وارسکز. یعنی صنعتکزه هرکون بشقه‌سنك لباسنی اویدورییورسکز ، وبزه بشقه ذوقده بر سوسله کورونیورسکز ! « آلامانیه‌ردو » صاحبلرینك ، اوزرکزده

تأثیرلری واردر، طبیعی ! فقط اونلرله آره‌کزده‌کی فرقلرده چوق بارز. مثلا اونلر موضوعلری اولان شخصیتلرك یالکز اسلوبلرینی دکل، ذوقلرینی، روحی کوروشلرینی ده تقلید ایدییورلر. اوقدرکه کندیلرینی تمامیله صاقلایابیلیورلر. بو حال قارئده، صاقلانان محررلره دوغری دها فضله برجاذبه، دها فضله برمراق وسوسه‌وکی اویاندیریور : کزلینك ویردیکی خفیف، بوغولی ذوق !

حالبوکه سزده، کندیکز او آلایجی کولومسه‌مه‌کزله قارئلریکزه دائما کوشه‌دن بوجاقدن کورونیورسکز. مثلا عبدالحق حامد بك، امین بك، نظیف بك ... بو حال برآز، نصل سویله‌یم، تورکجه‌سنی بولامیورم. « شارمکزی » برآز قاچیرییور. سزه، ذکائی، نشئه‌یی و استهزائی انحصاری آلتنه آلمش برآز جرأتکار سیما ویرییور. وبو ذکی بولوشلرکزده یالکز برقاچ شخص اوزرنده تکاثف ایدوب طوردیغی ایچون، نهایت صنعتکز محدود برموضوع ساحه‌سی داخلنده بوجورله‌شیور. ایکنجی بولوشکز قارئکزده، دها أولجه‌ده بوموضوعی بشقه جهه‌دن کورمشدی، حسنی طوغورییور. بناءً علیه یکیلك قوتندن برآز غیب ایتدیرییور. بعضی رنکلر، بویالر قوتلی قوتلی، کوزی چوق طویوروب، کری‌یه اشتها براقمایاجق قدر مبالغه‌لی سورولمش اولویور.

فقط هر حالده ادبیاتمزده یکی بر چیغیر آچدیکز. و اچدیغیکز چیغیری ده بن کندی حسابمه کوزل، فائده‌لی بولیورم. مثلا « شکسپیر » ك دهاسی بعضاً بزم فلان شاعرمزه

یاقلاشیر ، « آناطول فرانس » تورکجه یازسه‌یدی فلان نامزمز قدر پارلاق و تراشیده‌کار بر اسلوب صاحبی اولمازدی ، فلان شاعرمز « ورله‌ن » دن آهنکدارد ، فلان منقدمز « أمیل فاکه » درجه‌سنده مقتدردر دیه‌ن بر ادبیات شاقالریکزه آزاجق دایانمالیدر. دمیندن دیدیککز کبی ، أجیر موقعنده قالان بر ادبیاتك بوکستاخلغی آزاجق فضله‌ده اولسه ، تبسم ایسته‌ر. نصل اوقورسکز افندم ؟

— شمدی بنم الك بویوك ذوقم اوقومقدر. فقط بیلمیسکز بو ذوقده‌ده اوقدرچوق اضطراب طویارم. مثلا ادبی بر کتاب اوقورکن صیقیلیرم ، بیتمیه‌جك دییه ... عقلمه بشقه بر اثر کلیر ، اوکا قوشارم. اوراده‌ده بشقه شعبه‌یه عائد برجلده آتلارم. اویله که کونده سکز دورلو اوقور وسیکیرلی اوقورم. راحتسز اولورم.

صوکره دفترینك قابنی آچوب صایدی :

صباحلین بر ساعت شعر ، برساعت انکلیزجه ، برساعت فلسفه ، بر آز تکرار ، بر آز رسمله اوغراشیرمش. دیدی که :

— بشقه خصوصی براعترافم دها ؛ الك آز مستعد اولدیغم شی شعردر. اما هجو فلان طرزی ده کیل ، شو آدم عقللی شعر ! بشقه‌لری یازدیغی زمان ، بالخاصه حسی شاعرلری سه‌وه‌رم‌ده کندیم یازمق ایسترسه‌م ایجمه چوق صنعی اولیوردم کبی کلیرده تیکسینیرم . »

آیریلمق ایچون مساعده‌سنی ایسته‌دم . اصرار ایتدی . یمکه آلیقویدی . صوکره بنی که‌زدیردی . وداعلاشاجغمز زمان :

بونی سویله‌مکه بلکه هیچ بر حقم یوق . فقط الك کولنج بولدیغم شی‌ده بو أدبی enquête لردرکه بوکون‌ده سزك قارشیکزده کندیمی اویله بولیوردم . بناءً علیه بوکون بنی ده سز وقتیله حاللرینه کولدیکم آدملرك حالنه قویبیورسکز .

کولدی وکولدم .

آلنی صیقارکن :

— أدبیاتمزك صورت تکملی ایچون برشی سویله‌مه‌دیکز ، دیدم .

بکا قارشی‌یی کوستردی .

یاغمورله قرارمش بولوطلرك اوستنده فوق‌العاده نادر بر قوس قزح طوغیوردی . بو ، هیچ بیرتیقسز بر یاریم دائره‌یدی‌که بویوك آطه‌نك صولرندن فیشقیرییور ، مالتپه صولرینه طالیوردی . و ایکی اوجنك آرقه‌سنده دوشن اولر ، پنبه ، صاری ، افلاطون ، توزلر آرقه‌سنه سیلیکله‌شیوردی .

— هیچ عمرمده بویله نفیسنی کورمه‌دم ، دیدی .

— بن‌ده

— ها ، عفو ایدرسکز جوابسز بیراقدم . واللهی ، عزیزم ، کاهنلکم یوق . یالکز چوق چالیشمالی‌یزکه هیچ اولمازسه یارین یتیشه‌جکلره طبیعی وقوتلی بر مجرا آچابیله‌لم .

بویوك آطه : ٣٠ ایلول ١٣٢٣

احمد هاشم بك

« کول ساعتلری » شاعرینی ، ساکن بر أوك آرقه باغچه‌سنه ناظر سس‌سز براوطه‌سنده کوردم . بوساده‌اوطه‌یه، قویو قیرمزی پرده‌لرله أورتولی پنجره‌لردن طاتلی صباح ایشیقلری مونس کولکه‌لر دولدوربیوردی . کوچوك کوچوك رافلرده بر چوق کتاب واردی ، همان هپسی‌ده « مه‌ر کور دوفرانس » نشریاتندن !... یشیل ماصه اوزرنده روس سماوری قاینیوردی . یدی سکز سنه أول شعرمزده سیال بر عالم اوزرینه آلتون قاپولر آچان احمد هاشم بك چناق قلعه‌ده‌کی عسکرلك حیاتی ، آنافارطا دکزلرینك اوزرنده‌کی قیرمزی غروبلری مخاطبنه ذوق ویرن برلسانله رسم ایتدی.

اوطه‌یی چایدانك اینجه أمزیکندن خفیف دومانلرله اوفوردیکی نفیس بر چای قوقوسی بورومشدی . احمد هاشم

بكدن أولا بوكونكی لسان ، ادبیات وصنعت جریانلری حقنده‌كی انطباعلرینی اوكره‌نمك ایسته‌دم . شاعر شویله جواب ویردی:

— چوقدن بری طشره‌ده طولاشیورم . ادبیات مسائلی بزده بر آز [پایتخت دیدی قودیسی] ماهیتنده بر شیئدر ، بیلیرسكز. دیشاریده‌كیلر بوندن خبردار دكلدر . اونكچون سزه بو خصوصده سویلیه‌جكم چوق شی یوقدر . مع مافیه بوكونكی صنعت دیدیككز شی ، دونكی صنعت دیه‌جككز شیئدن بكا فرقلی كورونمیور . قابلیت و صمیمیت فرقلرندن بشقه نظردقتی برشی جلب ایتمه‌مشدر. اساساً بوكون یازانلرك برچوغی دونده یازییورلردی دكلمی ؟ فقط دون اونلری كسوفه‌اوغراتانلر بوكون آرتق سكوت ایتمش بولونیور! اونك ایچون بونلر سزی بوقدر مشغول ایدییورلر .

نظرلرنده ، كیزلنمكه چالیشان اینجه بر استهزا تبسمی واردی . صوردم .

— ثروت فنون ادبیاتی تموز انقلابندن صوكره نیچون پایدار اولمادی ظن ایدییورسكز ؟

— اونی سز ظن ایدییورسكز ، دیدی . او ادبیاتك حدودینی نجه بیلنلر آرامزده هنوزایكیدن فضله دكلدر بلكه : یحیی كمال ، یعقوب قدری . بو اسملردن سزكله تكرار بحث ایده‌جكز . ثروت فنون ادبیاتی عمومی فكریاتمزه نظراً حالا چوق ایلریده‌در . بن حربده ایكن ، صمیمی دقیقه‌لرده

آرقاداشـلرك اوقودیغی هپ فکرتدی ، فکرتك وفاتنی بز چناق قلعه‌ده اوکره‌نمشدك. بو خبری کتیرن، شاملی بر موظف ضابط ایدی که سسی ، بیلدیردیکی فلاکتك ألمیله تیتره‌یوردی. وخاطرلایورم ، اوکون قرارکاهمز بر ماتم طورغونلغی ایچنده قالمشدی. خالدضیایه کلنجه حیاتمزده وافکارمزده‌کی تحولاتدن طوغریدن طوغری‌یه مسئول اولان ذاتدر . کوردیککز صوك تپه‌ده‌کی کنج قادینلر وکنج ارککلر « عشـق ممنوع » صحیفه‌لرندن حیاته دوکولیور. کچکین خانملر بزده « فردوس » خانم حالنده ، کنج قیز بزده « نهـال » ی کچمه‌دی . کنج ارککلر اکثریتله حالا « بهلول » عیارنده‌در . اساساً « ثروت فنون » ادبیـاتی تموزدن صوکره اقتداره کچمه‌دیمی ؟ بونکله برابر او ادبیاتدن بوکون اسمی بیله اونوتولان اثرلر وار . مثلا (بیاض کولکه‌لر) صاحبنك محبتنامه‌لری . طبیعی، آغاج، بویله أولو یاپراقلرینی سیلکوب آتمشدر . »

کولومسه‌دی و کولومسه‌دم . قولتوغندن آیاغه قالقدی . چایلری ، ماوی نقشلی چین کاسه‌لرینه بوشالتدی . وماصه‌نك اطرافنده‌کی اسکمله‌لردن برینه اوطوردی .

— ادبیاتك استادلری حقنده نه‌دوشونورسکز ، دیدم ؟

او ، چایك شکرینی قاریشدیرمقله مشغول :

— اونلر حقنده‌کی حسمی سـویله‌یم ، دیدی . (براز دوشـوندی و) بنم ایچـون فکرت بر قودورمش دکز

قارشیسنده قایالر اوزرنده یوکسه‌لن بر آلتون ضیا و بر آلتون قله‌در . بن اونی دائما بویله دوشوندم . جناب شهاب‌الدین بر بیزانسلی (موزاییق) اوسته‌سیدرکه بوتون هنری پارمقلرینک اوجنده بولونور . سلیمان نظیف ، برقبه آلتنده باقردن بر آلته اوفوروب کلمه‌لری شیشیرتن واونلری برر آهنک حالنده اوچورتان بر غول بیابانـدر . خالد ضیا بر (بالزاق) درکه مخلوقاتنی اثرلرنده دکل، فقط اکثریتله حیاتده یاراتدی . بهلولی بن چوق کوردم . صوك زمانلرده اوکا کاه « لوبون » ده ، کاه جبهه‌ده تصادف ایتدم . نهال خانم‌ده ظن ایدرسه‌م شمدی (هه‌که) دن پیانو درسی آلیور . دیکرلرندن سزکله نه‌یه بحث ایده‌لم ؟

— فقط یحیی کمال‌ الله یعقوب قدریدن بحث ایده‌جکدیکز .

— اوت اونلردن بحث ایده‌لم . بو ایکیسی بوتون صوك ادبیاتمزدر . یحیی کمال له‌زموس ساحللرنده یاپراقلری کوموشدن بر زیتون آغاجی کولکه‌سنده اوزانمش بیاض مرمر خرابه ستونلری آره‌لقلرندن بحرسفیدك ماویلکنی سیرایدییور . ظن ایدیلیرکه بوشاعر (مندرس) کنارنده سانتوره‌سلرله کوله‌شمش وقامشلرده عکس صداپریلریله قوشوشوب شاقالاشمشدر . (سته‌نفال) بطاقلقلرینی قاپلایان اوردك بولوطلرینی طاغیتان اسکی قهرمان نه‌ایسه یحیی کمالوده ادبیاتمز ایچون اودر . اونك اوقلری شعرمزاوزرنده یاتان بوتون اولوم قوشلرینی طاغیتمش

وبازولری ادبیاتمزك (نمه) دیوینی بوغمشدر. ادبیاتمزاونکله ضیا وهوا کورییور. تورکجیلکك اك کوزل نظریه‌سنی بوشاعر کتیردی . اونك تصویر ایتدیکی تورکجه‌ده (ترکیب) نه قدر یوقسه اوقدرده (هجا وزنی) و (اولغاج، اوچغاج) نوعندن کلمه‌لرده یوقدر. اخلاقیات وبدیعیاتده فضیلت بعضاً عین شیئدر. بویوك صنعت ، بویوك فضیلت کبی چوجوقجه افراطلردن ، قادینجه جوشغونلقلردن توقی، چوق حس ایدوب چوق اسیر- که‌مك ولفظی پك کیزلی قوتله رعشـان ایتمکدرکه یحیی کمالك صنعتی ایشته بو صنعتدر ، یعقوب قدری‌یه کلنجه اوبر سـیاه خشخاش چیچکیدر . روحه اویقو ، اولوم ورؤیا دوکن بر چیچك . فاضل احمدی اونوتمیورم . او، جناب بکك تلهفله آرزو ایتدیکی ساده‌جه‌روقوقو ادبیاته دوشمه‌یه‌جك قدر ذکی بر آدمدر ، ذکی بر استهزادر . »

وینه باشنی حفیفجه صالایارق کولومسه‌دی :
طاغ باشندن قصر سلطانی‌یه بولدق بر ممر
أکلی دهلیزلرده صـایدق اون تیریلیون اون کمر
بیتنی اوقودی ! « کوزل ، کوزل » دیه کولدی .

بو استطراددن استفاده ایدرك دیدمکه :

— کنجلر حقنده نه دوشونورسکز ؟

— کنج . . . کنجلر . . . بوندن نه آکلایورسکز ؟
صنعتکار ایچون یاش ، آکلادیغمز سنه‌لرك تعددینه دیمزلر

ظن ایدەرم . حسنك بوتون آثارلریله یانان (رەنیه) و (مالارمه) کبی شاعرلر بزده جنابك وحتی حامدك یاشنده‌درلر. کنجلك، شاعرلرك بهارموسمی کبی قادینلر کارینه ایجاد ایتدیکی پرمخیل یاش اولسه کرك . ایکی معناسیله‌ده کنجلك واختیارلق مبحث حیواناته تعلق ایدر بر مسئله‌در . صنعت عالمنده کنج واختیار یوقدر . یالکز صنعتك افندیلری وکوله‌لری وار . کنج تعبیری اکثریتله آغر باشلی منقدلرك مجددلری تزییف ایچون قوللاندیغی بر کلمه‌در. ادبیاتمزده معروف برأبدی کنج وار . اوزون صاچلره سوس کبی طاقیلان اوأوتو کنجلکك قیمتی نه‌در ؟ او کنج ذات ، حقیقتده اختیار (نستور) دن دها اختیار دکلمی ؟

— صوك زمانلرده صنعت ملیدر دییورلر. سزنه‌دیرسکز؟

— ظن ایدرم‌که صوك زمانلرده همان هر شی دیدیلر . غزته‌لرده کوریورم . هرکون بیکی بر علم ، یکی بر عالم ، یکی بر صنعت ویکی بر داهیدن بحث ایتدیلر . بر چوق داهیلر ، فقط بر تك داهیانه اثر یوق . بن کندی حسابمه شمدی‌یه قدر شایان دقت بر ملی ادبیاتدن بحث ایدیلدیکنی بیلمیورم . سزه اعتراف ایده‌یم . بن فضله براوروپالیلقدن پك خوشلانمام بعضاً آناطولی توركلرینی دیکله‌مکده نامتناهی بر حظ طویدم. آیاشدن آنقره‌یه دونرکن ، بر کیجه ، آرابه‌جینك سویله‌دیکی شرقیلری بلکه بوتون ثروت فنون ادبیاتنه ترجیحده تردد

ایتمم. فقط بوکا رغماً بن بویکی ملی شعردن نه برشی آکلایورم، نه‌ده خوشلانیورم.

— فقط هجا وزنی، ملی صرف، ملی نحو ایله تورکجه‌ده ملی برشعر آرایانلر وار. سزك، یکی لسان وهجا وزنی حقنده‌کی فکرکز نه‌در؟ ملی جریان طرفدارلرینك پك ایسته‌دیکی تورکجه کوکله‌شه‌جکمی؟

— تورکجه حقیقةً ساده‌لکه طوغری مهم بر اصلاح کوریور. بوبحثده ضیا کوك آلپك متواضعانه همتی اونوتولمایاجق. فقط ملی شعره کلنجه بونك ایجادینه بر لزوم وارمی؟ هر لسانده اولدیغی کبی تورکجه‌ده‌ده ازلدن بری موجود برملی شعر وار. اونی شاعرلر دکل اسمسز خلق یاپمشدر. بوتون لسانیات انجمن دانشلری برلشسه خلقه عائد اولان او قدسی سازك تللرندن کولونج اولمایان برسس چیقارتامازلر.

تقلید هیچ برصورتله پایدار اولاماز. اونك ایچون بو طرزده‌کی تجربه‌لرده نجه کوکله‌شمه‌یه‌جکدر. هجا وزننه کله‌لم. هجا وزنی، ظن ایدییورم که تورك کویلوسنك وزنیدر. عروض وزنی ده تورك کویلوسندن بوسبوتون بشقه برشی اولان شهرلیلرمزك وزنیدر. زیرا بونلر متقابلاً یکدیکرینك وزنلرندن خوشلانمیورلر. حقیقت بودر. بشقه ملتلرده بویله شهرلی وزنی، کویلی وزنی دیه آیری وزنلر وارمیدر؟ بو، بحثمزك خارجنده‌در. بزده بویله برعجیبه موجوددر. عجائب

حادثاتی تنسیق قدرتنده کیم وار ؟ وحادثاتده‌کی منطقسزلقدن متحیر اولان کیمدر؟ بو آدم موجود ایسه معقول بر آدم دکلدر. ظن ایده‌رم که هجاوزنی خواص وزنی یاپمغی ایلك دوشونن شاعر محمد اميندر . بو حساس شاعر آناطولی‌یی طولاشمش ، او طوپراغك شعریله سرخوش اولمش وبو مستی اونی بر نوع عالیجنابانه دهموقراسی مراقنه کوتورمشدر. محمد امینك بويوك شعری براضطرابه دوا اولمق اوزره یازیلمشدر. او شعرك معناسنه حرمت ایده‌لم. فقط نسجی اعتباریله او شعر ملی اولماسه کرك ، هجا وزنیله آکلادیغم ملی شعری یالکز ایکی کشی یازمشدر : فیلوزوف رضا توفیق واحسان رائف خانم افندیدر .

— پك أيي ، نثرده تورکجیلك نه وجوده کتیردی ؟

— بو بحثده بر تك اسم طانیورم. خالده ادیب خانم افندی. فقط بونك تورکجیلکی (غابریه‌ل روسه‌تی) نك تورکجیلکی‌در .

— شناسیدن أولکی ادبیات حقنده‌کی دوشونجه‌لریکز ؟ او ادبیات صنعی‌در ، ساخته‌در ، تقلیددر دییه‌نلر وار. سز نه دیرسکز ؟

— بن نه دیرم ؟... بن دیرم که شناسیدن أولکی ادبیات شناسیدن صوکره‌کی ادبیاتدن دها آز صنعی و دها چوق صمیمیدر. شبهه یوق که هر ایکیسی‌ده برر تقلید ادبیاتی ایدی. فقط برینك تقلید ایتدیکی بر شرق ایدی. بو قومك هجرت

يوللرينه تصادف ايتمش آشنا بر شرق. ديكرينك تقليد ايتديكى ايسه يابانجى بر غرب ويابانجى بر غرب حساسيتى ايدى. شرقليلر آز فرقلرله بربرينه بكزه‌دلر، سياحت ايدنلر بونى كورمشدر. تورك، عرب وعجمك متوسط بر نمونه‌سى اولان عثمانلى توركى ايسه جمله‌سنه يردن مشابهدر. او، راحت ومتوازن بر حساسيت ايچنده ياشار، حياتى قاريشيق معنالرله يوكله‌نوب دوشونمكدن متنفر، متبسم، ساده ورند مشربده بر انساندر. بو ساده‌لكى چينينك اوچ رنكنده، نقشك مكرر خطنده، شعرك محدود موضوعلرنده، موسيقينك مصر تك نغمه‌سنده، معماريده مبانينك مدرسه وجامع تيپى اطرافنده دونوب دولاشمه‌سنده كورولمزمى؟ عثمانلى توركى ايچون نوروه‌جلى ايسه‌ن ودولاشيق روحلى باره‌س برر عجيبه‌درلر. شناسيدن صوكره‌كيلر هپ بو عجيبه‌لرى تورك ادبياتى ايچون نمونه اتخاذ ايتمشلردى. شناسيدن اولكيلر ايسه، اونلر او ساده انسانه دها چوق يقين ايديلر. اونلر صميمى وآداب پرور آدملردى. عادتلرينه كوره ألبسه‌لرى، ذوقلرينه كوره حيات و معاشرتلرى واردى. شعرلرى دقتله اوقونورسه خصوصيتلرينى، دورلرنده‌كى سديرك، اسكمله‌لرك ولامبه‌نك شكلنه، اكلنجه‌لرينك نوعنه، چيچكلرك جنسنه قدر استخراج ايتمك ممكندر. حيات وشعرلرى آره‌سنده نسبت او قدر صيقى ايدى. اسكيلرك معشوقه‌لرى (لور) و (به‌آتريس) طرزنده

لوند وشاهانه مخلوقلردی. او معشوقلری شناسیدن صوڭره کی شعرك معشوقه‌لرینه قیاس ایدیکز. بو قیاسدن روحلریمزاوتانیر.»

پرده آره‌لرندن کچن ضیا خزمه‌لری قویو رنك یالدیزلی کاغدلرله قاپلانمش دیوارلره آصیلی بودله‌رله‌ورله‌نك چرچیوه جاملرینی بر بر پیرلداتیوردی. هاشم بك سیغاره‌سنی بیراقوب فوقورودایان سماوردن چین کاسه‌لرینه برر چای دها بوشالتدی.

— صنعت وشعرکز حقنده فکرلریکز نه‌در ؟

— مع الاسف عقلمك بکندیکنی روحم اکثریتله سومه‌مشدر. بوندن طبیعی محزونم. بکا دیرلرسه‌که صنعت نصل اولمالی؟ بن دوشونور ودیرم که خلقك اوزرنده طالغه‌لانان ینه خلقك بویوك مشترك وصمیمی سسی اولمالی. ودیرم که منفرد روحلر اوزرنده طفیلی اوتلر کبی بیتن شخصی صنعت ، ملی عضویت ایچون مضر دکلسه بیله لزومسزدر. فقط بن بو بویوك صنعتی کندیم ایچون ایسته‌میورم. بنم ایسته‌دیکم صنعت معنانك وآهنکك انحلالندن وجود بولان صنعتدر. (ایچنده آتشین مایع بولانان چای کاسه‌سنی کوسته‌ره‌رك) بن بو چین کاسه‌سنده نه‌دن چای ایچیورسه‌م شعری ده اونك ایچون یازییورم. صرف بر لذت مسئله‌سی !

— فکرتك وزن و نظمده یاپدقلرینی دها ایلری‌یه کوتوره‌رك وزنده بر تنسیق حصوله کتیرمك ایشته‌مشدیکز.

سربست نظمدن بکله‌دیککز نه‌یدی؟ بو تجربه‌لر کز تورکجه‌ده نه‌قدر موفقیتله نتیجه‌لندی؟

— سربست نظم حساسیتمه کوره بیچدیکم بر نظمدرکه ادبیاته ادخال ایدیلمش بر طرز مخصوص صورتنده تلقی ایدیلمه‌سنی فضله بولوردم. بن کندی حسابمه بو طرزده‌کی تجربه‌لرمدن پك ممنونم. دیکرلرینك نه دوشونه‌بیله‌جکنی طبیعی بیلمه‌یورم.

— صوك برشی دها صورمق ارزوسنده‌یم. خصوصی عادتلریکزدن بحث ایدرمیسکز. موضوعلر کزی نصل حاضرلارسکز؟ قولایمی کوجمی یازارسکز؟ کونك هانکی ساعتلری سزی الك فضله مشغول ایدر؟

— (کوله‌رك) عزیزم، سز بو سوألکزی آرقه‌دن رسم چیقارتوب نشر ایتدیرنلره صوریکز. اونلر بر عمر ایچنده بو سوألی بکله‌دیلر. بن علی العاده بر انسانم».

شاعری صیجاق ولوش اوطه‌سنده براقدم، بو صنعتکارانه محاوره‌نك روحده اویاندیردیغی حظله آیریلدم.

شیشلی: ٢٢ کانون‌اول ١٣٣٢

علی کمال بك

ایسته‌دم‌که بوملاقات سلسله‌سنده علی‌کمال بگك دوشونجه‌-
لری‌ده بولونسون . بر وقتلر ، مصاحبه‌لرنده ومقاله‌لرنده معلم
ناجی افندی‌یی حرارتله مدافعه ایدن محرر ، عجبا بو گونکی
ادبیات حرکتی حقنده نه‌فکر بسله‌یور؟ چوقدندر مطبوعاتدن
چکیلمش اولماسی بو مراقمی بوتون بوتون آرتیرییوردی .
بناءً علیه کندیسنی زیارت ایتدم . آرناوود کویی تپه‌لرندن
برنده برکوچوك أوه چکیلمش. بنی اسکی‌ویکی بك‌چوق‌وبك
گوزل‌کتابلرله سوسلی‌ظریف براوطه‌ده قارشیلادی. قومرال
وطولغون یوزینه برگنج نشئه‌سی ویرن تبسملر و قهقهه‌لرله
قونوشیوردی. انکلیز واری کینیشی ، اوزونجه بویلی صاغلام
ودولغون وجودینه بك یاقیشمشدی .

علی کمال بك، تحسسلرینی یازمنی ترجیح ایتدی. سوأللریمی کندیسنه بیراقدم . غایت کوزل یازیلی وبی‌نظیر تزهیبلی اسکی کتابلر قاریشدیردق ، یانندن بویوك برممنونیتله آیریلدم . بنام محرر عادتا صوربونه بردوقتورا تەزی حاضرلار کبی تدقیقاتی اوزون اوزادی یه یازمش. مگرچوقدنبریدر ایچی دولغونمش. ثم اوفاق برسوألم کندیسنی جوشدیرمش : أوت ، برطوقون بیك آه دیکله کاسهٔ فغفوردن :

* * *

روشن اشرف بك، استمزاجلریکزی هر کس کبی، یعنی لسانمزه ، ادبیاتمزه ، ادبامزه بوتون علاقه‌دار اولانلریمز کبی بن‌ده مراق ایله اوقودم ، حتی بعضاً بحث قیزیشدقجه ، نه‌یالان سویله‌یه‌یم؟ منبسط اولویوردم. چونکه هرصاحب قلممز بو امتحان میدانندن کچدکجه الك کیزلی بنلکلرینه ، کوچکلکلرینه وارنجه‌یه قدر ماهیت حقیقیه‌سنی اورتایه آچیق صاچیق دوکیوردی. انسان اوغلی بو ، علی‌الخصوص بزده ادبادن بیله اولسه ، نه‌ذلتندن صیریله‌بیلیر نه‌ده زلتندن مع‌الاسف بن‌ده‌اوکروهدنم. عینی‌یوللك یولجیسی‌یم ، طبیعی عین خلقتده‌یم ، حتی طوغریسنی سویله‌یه‌یمی ؟ بنی بو مصطبهٔ ادبایه آلمادیغکزدن قیرلمایوردم، چونکه دور استبدادده اوکره‌نه‌مدکدی ، دور حریتده اوکرندك : بزده بر فرد یالکز حقوق مدنیه‌سندن دکل ، حقوق قلمیه‌

سندن ده ساقط اولورمش! تورك يوردینی تشکیل ایدن فضلای احرار بیله کچن سنه‌یه‌قدر بویله حکم ایدییورلردی : برایکی صحیفه‌لق برمطالعهٔ ادبیه‌یی مجموعه‌لرنده‌نشر ایدیوردیکی ایچون زواللی آقچورایی پك خیرپالامشلردی . اویله‌یا ، بر مخالفك حق حیاتی سیاسیات ، ادبیات کبی یوکسکلره سالك اولمامليدر.. نه‌ایسه ، بن بوحالدن ممنون ایدم :

اختلافاتیله اوغراشمقده دهرك ذوق یوق
ذوق اونك مرصاد عبرتدن تماشاسنده‌در .

بو تماشا همتکزله کولونج اولدیغی قدر لطیف ، حتی مفید ایدی ، نه‌یه بنی آسوده بر سیرجی ایکن بویله صحنه‌یه چکیور ، سوروکلیورسکز؟ عینی دردلره اوغراتمقمی ایسته‌یورسکز ؟

بنی صوران ، آرایان ، حتی کوچك برمناسبتله نامی قاله بیله آلمق ایسته‌ین اولمادی . سزده بوقاعده‌یه رعایت ایتمليدیکز ، ایتمه‌دیکز ، شمدی بندن یاناواتسز ، زمانه‌نك اینجه‌لکنه ، آهنکنه خوش کلمز ، اویماز سوزلر ایشیدیرسه‌کز ، قیزمایه‌کز ، چکینمه‌یکز ، ایاچی یه زوال یوق دیرلر . عیناً قارئلریکزه نقل ایدیکز ، بو مقدمه‌دن صوکره امریکزه امتحانکزه آماده‌یم .

هم رتبه‌لرنجه عاجزانه
چکدم ادبایی امتحانه

ادبیاتجه‌ده موجودیتمز بالخاصه سلطنت عثمانیه‌نك تأسسندن بری کلن کچن ، یاشادقدن ، چالیشدقدن ، هر بری حالنه کوره بر ایز ، براثر براقدقدن صوکره کوچن کیدن بو اسلاف کرام سایه‌سنده‌در. عثمانلی دولتی قورولدیغی زمان لساناتجه، ادبیاتجه سرمایه‌مز نه ایمش؟ همان همان هیچ ! أوت اجداد اولینمزك ، تورکلرك أسیاده وقتیله بویوك بر سلطنتی ، پارلاق بر ماضیسی وار ایمش. بو حقیقت شمدی ا.. واضح وثائق تاریخیه ایله مثبتدر ، انکار اولونه‌ماز . لکن کوناکون هرج و مرجلره ، مهاجرتلره ، استیلالره هدف اولمش ، او سلطنت سونمش ، او ماضی خفایای تاریخه قاریشمش . آناطولینك بر کوشه‌سنه صیغنه‌رق ملیتلرینی ، موجودیتلرینی احیایه چالیشان عثمانلی تورکلری سلطنتلرینی ، دولتلرینی یکیدن تأسیس ایتدکلری وقت لسانلرینی ، ادبیاتلرینی ده عادتا یوقدن ابداع ایدر کبی وجوده کتیردیلر . فی الواقع اونلردن اول ، بالفرض سلجوقیلرك زماننده تورکجه موجود ایدی. فقط بر لسان ادبی ، لسان تحریر اوله‌رق دکل ؛ او دورك تورك ادبیاتنـ..ن معدود اوله‌بیلیر المزده نه‌سی وار؟ مولانایه عطف اولنان تورکجه بر ایکی شعر قیریندیسی ایله برده سلطان ولدك معروف بر قاچ بیتی ، ربابنامه دیدکلری سوزلر وسائره که ادبیات نامنه یك یاواندر. حاصلی ، او دورده بالخاصه آناطولینك بر چوق جهتلرنده یاشایان تورکلرك لسانلری واردی . لکن لسان تحریرلری یوق کبی ایدی. بو وظیفه‌یی عربی وفارسی ایفا

ایدییوردی. بویله‌اثرلرك خدمتی ایسه طبیعتیله خلقك یوكسك طبقه‌لرینه منحصر قالیوردی.

عثمانلی تورکاری سلچوقیلردن دها صاف، دها صمیمی، دها یكی تورك ایدیلر. اونلر عربجه وعجمجه ادبیات ایله اكتفا ایده‌مه‌دیلر. اویوله سالك اولمقله، فارسی و عربیی علومده، فنونده، ادبیاتده رهبر، باش تاجی اتخاذ ایتمكله برابر تورکجه‌یی ده بوسبوتون اهمال ایله‌مه‌دیلر، بالعكس اصلاح واحیایه چالیشدیلر، فقط ابتدالری عادتا عربجه ایله عجمجه‌نك یاننده بر صیغنتی كبی.. چونكه تورکی، تورکلكی دین، مدنیت تأثیریله، هرنه‌ایسه عربلغه، حتی عجملكه نسبةً سونوك كوروورلردی. عثمانلیلری تورکلكدن زیاده اونلره یاقلاشدیرمق، بالخاصه او منبعلردن مستفیض قیلمق ایسترلردی. عثمانلی تورکلرنده بو میل غریب صوك دوره كلنجه‌یه‌قدر موجود ایدی. عندیمزده، ادبیاتمزده تورك محقر ایدی. چونكه عرب وعجم ادبیاتندن او تلقینلری آلیوردق.

من شنیدم سخن از كوهر پاك
اترك الترك و لو كان اخاك

قول معروفی شاعرلریمزدن، ادیبلریمزدن چوغنك زبانزدی اولمش، حتی غریبدر، تضمینلرینه، اومرتبه تقدیرلرینه بیله مظهریت فازانمشدر.

بر عجم شاعرینك شو رباعیسی كه بویوك بر شاعریمزك ، ابن نجارك مجموعه‌سنه كچمشدر. بر تورك ایچون آغر دكلیدر ؟

شاه مردان حیدر كرار كفت
چار چیز از چار قوم آید عجب
اتفاقی از عجم ، شفقت زترك
چون سخا از هند و بخل ازعرب

عثمانلیلرك ملیتلرینه قارشی بوغریب قیدسزلقلرینه ادبیاتمزده عرفانمزده ، سیاسیاتمزده ، بوتون تاریخمزده حسابسز مثاللر بوله‌بیلیرسكز . حتی مختصر اولمقله برابر ظنمجه بلكه اك مكمل عثمانلی تاریخی یازمش برفرانسز مؤلفی دیركه : « برعثمانلی یه تورك دیرسه‌كز فنا حقارت ایتمش اولورسكز. چونكه عثمانلی تزاكت اطوار، عرفان، فكراً اینجه‌لك كبی مزیتلره ، حاصلی آداب معاشرته وقوف ادعاسنده‌در. حالبوكه تورك دینجه بونلرك بوسبوتون ضدی برفكر حاصل اولور .

مع‌الاسف بو سوزلر بر حقیقتی احتوا ایدر : اسلافمز ، خیاله صیغماز بر غفلتله توركلكلرینی بو درجه آیاق آلتنه آلیورلردی ، حتی آناطولی یه وارنجه‌یه قدر بوتون بو تورك ایلنه دیار روم دیمكده دوام ایدییورلردی . شاعرلریمز شاعر روم ، علمامز علمای روم اولیور ایدی . یاقین وقته‌قدر بویله ایدی ، ضیا پاشا بیله مشهور تركیب بندنده :

میدان سخنده یوق ایکن سن کبی برار
بر شاعر روم اولدی سکا شمدی برابر

دیر ، حال بوکه عرب و عجم بو اقلیمه روم وصفنی تذلیل ایچون ویریرلردی ؟ تیمورلنك ییلدیرم بایزیده بو قصد ایله ملك روم دییه خطاب ایتمشدی. فیروز آبادی ، اوقوجه قاموسنك مقدمه‌سنده بالخاصه شو قطعه‌یی ایراد ایلر :

شمس علم ازافق برج عرب طالع شد
استوایافت ولی در وسط ملك عجم
یافت در روم زوال از اثر کثرت عرف
جرم بی نور و ضیا ماند درین دار الم

شمدی دوشونکز ، تورکلر بیله بو فکرده ، بو حسیاتده اولدقجه تورکجه‌مز عربی و فارسینك یاننده نه درجه اهمیت حائز اوله‌بیلیردی . ذاتاً اونلرك مکمل ، موضوع قاعده‌لری ، فرهنکلری ؛ حاصلی مطنطن ، مؤید ، موثوق بر ماضیلری ، ماضئ محتشملری واردی . تورکجه‌نك ایسه قاعده ، قاموس وسائره ، عرب وعجمك دوکونتیلرندن باشقه ثروتی قالمامشدی . استفاضه‌مز ، عرفانمز اونلردن ، هپ اونلره التجادن ایدی . هله ادبیاتمزك روحی بو اقتباسلردن عبارت ایدی. مثلا عربده حضرت علی :

الناس بزمانهم اشبه منهم بآبائهم

دیمش دکلمی ، بومثل ادبی‌یی ادبامزدن بری :

خلق را نیست سیرت پدران
همه بر صورت زمانه روند
دوست اند آنکه را زمانه نواخت
دشمن اند آنکه را زمانه فکند

دیه مجمجه‌یه ، آز چوق بر فصاحتله نقل ایلردی؛ لکن تورکجه‌مزه آنجاق شویله پریشان بر صورتده اماله‌لرله، زحافلرله قیریق ، دوکوك ، چیره‌بیلیردی:

عالمك خلقنده هرکز آتا خلقی قالماهش
کوزه‌تیرلرکه زمانه نیجه درلو دور ایدر
خوش کورورلر آنی کیم دور زمانه خوش کوریر
جور ایدرلر آکه کیم دور زمانه جور ایدر

ایشته زواللی تورکجه عربی وفارسینك یاننده بویله بر صیغنتی کبی عصرلرجه پرورده اولمش ، مع مافیه حس ملیتده‌کی قدرتی ناصل تقدیر ایتمه‌ملی که او بیکس لسانمز کیتدکجه یاواش یاواش او معظم محیلرینك موقع بلندینی غصبه قویولمش . . أوت ، صوك دوره کلنجه‌یه قدر نثریمز اهمیتدن ساقطدر ، عرب وعجمك قربانیدر. چونکه اونلرك کلمه‌لریله ، ترکیبلریله ، حشولریله طوب طولو اولدیغی ایچون هیچ تورکجه‌یه بکزه‌مز. فقط شعریمز نسبةً صافدر، تورکلکه دها چوق تماس ایلر. حتی ابتدادن بری بو کونکی تورکجه‌مزه یاقلاشیر . او درجه‌ده‌که بو لسان او شعرلردن چیقمشدر ، دینه‌بیلیر . بو

تکاملی عرض ایتمه‌دن اول قدمادن بر بویوك منشیمزك نثریله نظمی آراسنده‌کی فرقی مدعامی تأییدایچون کوستره‌یم : ویسی معروفدر؛ سیریله ، شهادتنامه‌سیله ، خوابنامه‌سیله ، بوتون منشأتیله اسکی ادبیاتمزده برقطبدر. فقط بنم نظرمده او مکلف، او مطنطن ، او مغلق انشاسندن زیاده شعرلریله ، دیوانیله بر قیمتی حائزدر. چونکه او نثردن بوکون هیچ لذت آلمایز، او رنکده آرامایز. فقط شو شعری :

کیدر خواب تغافل دیده‌لردن دور اولور برکون
بو مجلس بویله قالماز، مستلر مخمور اولور برکون

سوه سوه اوقورز ، بلکه‌ده مشق تقلید اتخاذ ایده‌بیلیرز . چوغمزك دیلمزده دونن بو صوك مصرعك او مغلق ، او محتشم ویسیدن اولدیغنی قاچمز بیلیردك ؟ . بو مصرع که لسانمزك تکامل حاضرندن بیله قورقماز ، ینه یاشار بر اسلوب ایله‌در. نرکسی، آلی، عبدالکریم، حاصلی بوتون منشیلرمز بویله‌درلر؛ نثرده مغلق ، مبهم، صوك درجه عرب وعجم ، فقط شعرده فصیح، واضح، نسبةً تورکدرلر. ذاتاً دیدیکمز کبی تورکجه‌مز قدیمدن بری شعریمزك ، شاعرلریمزك همتیله اك صوك تکاملی بولمش، ادبیات جدیده‌مزی وجوده کتیرمشدر .

اولا باقی‌یه ، فضولی‌یه کلنجه‌یه قدر عاشق پاشالر، احمدیلر، شیخیلر، احمدپاشالر، نجاتیلر، ذاتیلر - نسیمی، اصولی، نظامی، حیرتی وسائره کبی پیکلریله برابر - عثمانلی تورکجه‌سنه عادتا تمل

قوریبورلر، عربی وفارسی‌یه استناداً عوام لساندن ، مانی ، قوشما ، ازکی تورکجه‌سندن بر لسان ادب چیقاریبورلر ، بارماق حسابنی عروضه قلب ایله‌یورلر . بو سائقه ایله‌درکه بو دورك شاعرلرنده بر یاندن بر نوع مبتدیلك ، عجمیلك کورونور ، اماله‌لر ، زحافلر چوقدر ، کسوهٔ عروض تورکجه کلمه‌لره زوراکی کچیریلیر ، فقط بریاندن‌ده او کلمه‌لر دها بول ، سوزلر دها تورکجه‌در . حتی بونلرك بر قسمی کیتدکجه لسانمزدن چیقار، متروك منسی اولور .

مثلا احمدی دیواننه :

کون یوزی تقویمنه ، ای دل، نظر قیل دائما
آی باشنده فتنه‌لر واردو ، حذر قیل دائما

بیتیله باشلار. لسان تکامل ایتدکجه ، باقیلردن، نفعیلردن، هله نابیلردن صوکره بویله کون یوزی ، آی باشی کبی تورکجه ترکیبلریمز پك سیرکله‌شیر. نظامی :

بلا بزمنده عاشقلر کچرلر نام ایچون سردن
صیدی بزم حوادث جامن اما نام جم قالدی

دیر، قیرمق معناسنه صیمق تورکجه برکلمه‌که صوکره‌لری لسانمزدن مهجور دوشمش، اوکا بدل کسر کبی، هله شکست کبی عربی وفارسی کلمه‌لر آلنمشدر . دراغوش ایتمك معناسنه قوچمق‌ده بویله‌در.

دون کیجه تا صبح اولونجه بر لطیف جان قوچشم
بویی اوزون ، یاناغی گل ، لعلی مرجان قوچشم
ینه اودووده فرقت یرینه اصولینك شو بیتنده اولدیغی کبی
آیریلق دیرلرمش :

خاطرم جمعیتن ایتدی پریشان آیریلق
آیریلق قیلدی بکا دنیایی زندان، آیریلق

عربی وفارسی بالخاصه عروض دردیله‌درکه بو تورکجه
ترکیبلر ، کلمه‌لر لسانمزدن پی‌درپی دیشاری آتلمشدر . مع مافیه
باقی کبی ، فضولی کبی استادلرك همتیله تورکجه ینه متین بر
طرزده تکاملنی تعقیب ایلر . باقی لسانی بو کونده یاشار ،
یارینده !

باش اکمه‌یز اسافله دنیای دون ایچون
اللهه‌در توکلز ، اعتمادیمز !

قوجه فضولی ایسه پالکز معنیً دکل، لفظاً ده هیچ بر
دورده اولمه‌ز :

ای فضولی ، دائما دوران مخالفدر سکا
غالبا ، ارباب استعدادی دوران ایسته‌مز

نفعی‌یه کلنجه ، او بردریادر، دریای بیان که قطره قطره ،
حق موج موج بولسانی احیا ایله‌مشدر .

بهادر پهلوان چوق کرچه میدان معانیده
بنم طبع دلیرم جمله‌دن اما دلاوردر .

دیمکده حقلیدر ، حقیقةً اویله‌در :

یوزنده پرتو نور آلهی کون کبی ظاهر

سوزنده واردات فیض اقدس جان کبی مضمر

نفعی فارسی‌یی ، عربی‌یی آلمش، اویله استادانه تورکجه ایله مزج ایتمش، یوغورمش که عرب و عجمك پك فصیح ترکیبلرینی، کله‌لرینی بحق لسانمزه مال ایتمش ؛ ادرنه ایچون سویله‌دیکی شو بیته باقکز

دولت واقبال ایله دارالسلام اولسون سکا

کرچه اولمش برزمان اجدادیکه دارالجهاد !

نفعینك عصرنده، یاننده حقی یحیی بیله سونوك قالیر. لکن اوندن صوکره نائلی لسانجه باشقه برادا ایله پارلار ،

ای نائلی ، خموشی ، محض حکمدر اما

اشعاری بویله سویلر استاد سویله‌نجه

دیین بو شاعرك تورکجه‌مزه خدمتی بویوك، پك بویوکدر، فقط برمعتاد قیمتنی بیلمه‌مشز، او خارق العاده دیوانی کلیشی کوزل بر تنقیحدن صوکره باصدیرمشز . . او مبارك نعتلرینی ، قصیده‌لرینی ، قدر بیلمزجه‌سنه ، بر طرفه آتمشز ، حال بوکه نائلی بولسانی داهیانه تصرف ایله‌مشدر، حتی برجهتدن نفعی‌یی کچمش، نابی‌یه تقدم ایتمشدر ؛ برنعتنده شویله سویلر :

سن اول مکرم لولاکسك که ، خاك رهك

سر ملائکه‌ده تاج افتخار قالیر

سن اول شرفده معراجسك كه مقدمكه
حريم عرش آلهی امید وار قالیر .

لفظاً آهنك ، معناً عظمت بويله دوام ايلر ، نه بر سكته‌يه اوغرار ، نه اماله‌يه ويا زحافه طوتولور .

ييقانلر خاطر ناشاديمی ، يا ربی شاد اولسون
بنمچون نامراد اولسون دينلر بر مراد اولسون

طرز بيانی هر دور ادبيزده مقبول اوله‌بيلير. نائلی فهيم ايله ، عاصمله ، راشدله ، قوجه راغبله نهايت لسقوفجه‌لی ايله دوام ايدن، عونی بكده ختامه ايرن بر قافلهٔ شعرانك پيشواسيدر كه اخلافلك دها زياده تقديرينه مظهر اولمق اقتضا ايدردی . ينه او دورده شيخ الاسلام بهائی اخلاقاً سياسةً بر شخصيت ، ممتازه اولديغی كبی علماً ادباده اويله‌در :

دل مجروحمه رحم ايله قالسون دام زلفكده
شكسته بال اولان مرغی ايدوب آزاد ، نيلرسك؟

كبی لطيف سوزلری احتوا ايدن او مكمل ديوان بهائی هنوز باصلمامشدر بيله.. عين مطالعه‌يی اودورك شاعرلرندن نشاطی، رياضی ، طوبقپولی فيضی، عصمتی، هله اوقوجه فهيم ايچون ده بسط ايده‌بيليرز ، صوكره نابی دورينه كچرز ..

نابی افندی يالكز شاعر دكل، باقی كبی علامه‌در، چوق ياشامش ، چوق كورمش ، چوق سويله‌مش ، مع مافيه دائما دورينه حاكم اولمشدر . زمانه كنديني اويمادقجه او زمانه‌يه اويمش بر قطب، قطب عرفان ، برلجه ، لجهٔ بياندر كه شعريله‌ده،

علمیه‌ده دیللرده داستان ، سوزلرده مثلدر : نابی کبی هر
برسوزی برحکمته مصدر ؛ اسلاف نابی‌یی پك بویوك کورور-
لرمش ، چونکه فی‌الحقیقه حقیقی شاعرلك اعتباریله فضولینك
کعبنه وارامامسه ، ندیمه هله هیچ یتیشه‌مه‌سه‌ده برناظم صفتیله
برخارقه‌در . دیوان نابی نه‌لری ، نه‌فکرلری ، نه‌مضمونلری،
نه غریبه‌لری شامل دکل .

فقط اسلوبه دقت بویورلسون، اونه‌فصاحتدر. ضیا پاشانك
دیدیکی کبی :

دستنده مثال موم ترکیب
قصد ایتدیکی شکل ایله بولور زیب

اماله، زحاف برطرفه طورسون، کلمه‌لراودرجه موقعنده،
اویله استادانه قوللانلمش‌که نابی‌یی جداً تتبع ایدن بر صاحب
قلم بزده بی‌پروا یازی‌یازه‌بیلیر، عرب وعجمی بحق بیلمه‌مکدن
قورتولماز. لسانمزده آثار نابی برمبنای عرفاندرکه‌هرطاشی یرنده
اولدیغی‌ایچون صوك‌درجه‌محکمدر. اوت‌بعضاً خرجلی‌غریبدر،
طاشلری تحف رنکارده‌در ، منظره ذوقه ملایم کلمز ،

لشکرمصرفه طاقت کتیرلمز ، نابی
قوت احسان ایده الله مکر اراده

بیت بسیطی کبی ، لکن :

آدم اسیر دست مشیت دکلمیدر ؟
عالم زبون پنجهٔ قدرت دکلمیدر ؟

بو پرده‌نك درونه باق، اضطرابی قو
هر محنتك وراسی مسرت دکلمیدر؟

سوزلری لفظ ومعنی ایله هر دورده هر شاعریمزه غبطه ویرمزمی ؟ هله

هب سنمی کامیاب اوله‌جقسك زمانه‌ده
ای تنك چشم ، کار بنوبت دکلمیدر ؟
محتاج رزق خالق ایکن سربسر جهان
مخلوقدن نیاز مذلت دکلمیدر ؟

حکمتلری هر صفحهٔ تجیله یاراشمازمی ؟ نابی بعضاً لسانمزی ممکن اولدیغی قادار ساده‌لشدیرمشدر. ساده‌لك یالکز تورکجه کلمه‌لر قوللانمقله اولماز :

بو کار خانه‌ده بر باشقه کار وبارم یوق ،
نه‌وارسه جمله اونکدر بر اوزکه دارم یوق
جهانه کلمه‌ده، کیتمکده اختیارم یوق
بنم ، بنم ، دییه‌جك الده بر مدارم یوق
بوکارخانه‌ده بیلسه‌م نه‌یم ، بنم نه‌م وار ؟

کبی ساده تورکجه‌یه بو کونده شعرلرمزده نادراً تصادف اولونور .

نابیدن صوکره لسانمز ، ادبیاتمز دال بوداق صالمش ، بوسبوتون کوکله‌شمش ، کوربوز ، محتشم بر آغاج اولمشدی .
ثابتلر ، رامی محمد پاشالر، سیدوهبیلر ، سامیلر ، عاصملر ،

راشدلر بو عظمتی اودورده ادامه‌یه چالیشیورلر ، ندیم ایسه برنقطهٔ نظردن بردرجه دها توسیع ایله‌یور . ندیم باشلی باشنه برجهاندر :

ندیم نامنه برشاعر جهان وار ایمش !

دیبه اوکونمکده حقلیدر، چونکه یالکز فکریمزه دکل، روحمزه‌ده مؤثردر . الفـاظده ، معانیده موجددر ، اسکی شاعرلریمزك ایچنده لسان عامی لسان‌ادبه بودرجه یاقلاشدیران اولمامشـدی ، یکیلردن وارمیدر ؟ بیلمم ،

کوله‌لم ، اوینایه‌لم ، کام آله‌لم دنیادن

شرقیسنی هانکی تورك آکلاماز ، مع مافیه اوشرقی نه درجه ادبیدر ، ندیمدن صوکره راغب پاشا ، اوقوجه وزیر حکیم ، ادبیاتیله ، سیاسیاتیله بوتون عرفان واحاطه‌سـیله تورکلکك مفخریدر . تاریخمزك بو معظم ، ادبی ، سـیاسی ، علمی ، هر نقطهٔ نظردن معظم شخصیتنی حالا اهمال‌ایدیشمز، خلقمزه بحق طانیتمایشمز عفو اولونماز دردلریمزدن، تنبلکلریمزدندر. نابی :

سوزده ضرب مثل ایرادینه سوز یوق اما
سوزاودر عالمه‌سندن قاله بر ضرب مثل

دیمش ، راغبك پك‌چوق سوزلری برر مثل معروفدر :

صورسه‌لر مقدورینی غدار کندین کوستریر
کبی :

بو متأخرلرك برسرفرازی‌ده شیخ غالبدرکه :

طرز سلفه تقدم ایتدم
برباشقه لغت تکلم ایتدم

دیر، حسن وعشقی اورتایه فیرلاتیر: ضیا پاشانك حقی وار.

کویا که او شاعر یگانه
گلمش بو اثر ایچون جهانه

فقط غالب ده‌ده‌نك مجددلکی بردور تجددك گلمکده اولدیغنی خبرویرمکدن عبارتدر. یوقسه شیخ بالذات مجدد صاییله‌ماز. حسن وعشق نه قادار لطیف خیاللری ، درین حسلری ، گزیده فکرلری جامع اولورسه اولسون ادا ومؤدا اعتباریله لیلی ومجنون کبی امثالنه اویله پك خارق العاده تفوق ایده‌مز .

شمدی سلیم ثالث دورینی ، اودورده شرق ایله غربی ، ممالك عثمانیه ایله اوروپایی گوز اوکنه گتیریکز . ناپولئون هرج ومرجی محیطمزی بیله طالغه‌لاندیرمایورمی ؟ تهیجه دوشورمه‌یورمی ؟ اودرجه‌ده‌که اوفورطنه گلدکدن، گچدکدن صوکره محمود ثانی دورنده رعایامزه وارنجه‌یه‌قدر مملکتمزی مدهش بر هیجان ایچنده بولیورز . گوریورزکه بو دولاب آرتق بویله دونه‌مز ، بز ایکی اوچ عصردن بری شرقك بر گوشه‌سنده ادبیات، سیاسیات، هرخصوصجه بویله اویوقلایه‌رق یاشارکن غرب اویانیق اویانیق چالیشمش ، بزی فرسخ فرسخ

کچمش ، شاید اوروشه اویماز ، اوشاهراه مدنیتی تعقیب ایتمزسه‌ك نابود اوله‌جغز !.

ایشته بوسائقه ایله‌درکه کچن عصر میلادینك اواسطنه طوغری تورکلر سیاسیاتده اولدیغی کبی ادبیاتجه‌ده اصلاحاته ، تنظیماته مجبور اولدیلر . .

فی‌الحقیقه ادبیاتمز خوشدی، اکله‌نجه‌لیدی ، فقط غرب ادبیاتنه نسبةً نه قدر یاوان ، نه درجه ابتدائی ایدی. هنوز بللی باشلی برلسان نثریمز یوقدی . نه منظومه ، نه حکایه ، نه تاریخ، نه‌فلسفه ، حاصلی آثار فکریه‌نك اونامتناهی وادیلری، افقلری بزه قاپالیدی. نفعی کبی بر شاعریمز :

تنزل ایله‌مم انشایه ، ایله‌سه‌م بلکه
مسبحان فلك ورد ایدردی انشامی

دیمك غرابتنی کوستریپوردی . منثور اثرلریمز عربی وفارسیدن بعض ترجمه‌لرله وقعه نویسلریمزك اوبسیط یازیلرندن، برده اوباصما قالب منشآتمزدن عبارت قالیوردی. بو نثرلرده ایسه نه صمیمیت ، نه ملیت ، نه باشقه بر قیمت واردی ، ایشته ادبیات قدیمه‌مزی چوروتن اك زیاده بو نقیصه‌در . بو ادبیات عادتا دیلسزدر . چونکه نظمه منحصر قالمشدر . او انحصارده نه الیمدر . او پایانی اولمایان بیچاره شاعرلریمز دوشوندکلرینك بیکده برینی آنجاق سویله‌یه‌بیله‌رك کلدیلر ، کچدیلر، اخلافه کندیلرینی سیرتدن زیاده صورتله طانتدیلر .

حقیقت ، بو کون تا فضولیدن ندیمه ، غالبه قدر ایلك بویوك
شاعرلریمزك حیاتنه ، حسیاتنه ، خصوصیاتنه دائر بیلدکلریمز
نه‌در ؟ هیچمی هیچ ؟. چونکه بو افاضلك هیچ بری ایکی
سطر بر نثر ایله اولسون او عماندن بزه جدی بر قطره
کوستردیلرمی ؟ کوسترمه‌دیلر. کویا که دیلسز ایدیلر ..

اون طقوزنجی عصر میلادیده ، غرب ایله بو درجه
اختلاطه طوتولدقدن صوکره طبیعی دکلی ایدی که تورکلر بو
مدهش نقیصهٔ ملیه‌لرینی کوره‌جکلردی ، کورمکله برابر ازاله‌یه
قالقیشه‌جقلردی . بزه عصرك احتیاجلرینه الویریر برلسان ،
بر لسان تحریر ، غربده اولدیغی کبی بر واسطهٔ بیان لازمدی.
برلسان که ملتك مادی ومعنوی هردرلو حوائجنی ایفایه خدمت
ایله‌سین، افکارینه ، آمالنه ترجمان اولسون ، تهذیبنی، تعالیسنی
تأمین قیلسین. بو احتیاجی أول باول ادراك ایدنلر، ادراکلرینی ده
پی‌درپی پارلاق بر طرزده قوه‌دن فعله چیقارانلر، معلومدر ،
عاکف پاشالر، ادهم، پرتو پاشالر اولدیلر. فقط او تجدده ایلك کمراه
انشراحی شناسیلر، کماللر، ضیاپاشالر ویردیلر. بو اوچ شخصیت
ادبیه بوزمینده مستثنی برشعشعه ایله پارلارلر .. شناسینك حق
تقدمی وار، نثری بحق موجدانه‌در ، اوندن اول اویله غرب
اصولیله، الهامیله یازی یازان اولمادی. فقط ضیاپاشانك فضلی ده
انکار اولونه‌ماز. کمال بك ایسه بو افق ایچنده بی پروا :

مهر فیاض هدایم عالم اندیشه‌نك
کاه شرقندن، کهی غربندن اشراق ایلرم

دییه بیلیر. او درجه فسحت آرادر، اثرلرینه اویله وسعت ویرمشدر. بو مجددلرك بویوك برمزیتلری اودرکه ماضیٔ ادبمزله علاقه‌لرینی هیچ کسمه‌دن بو تجددی حصوله کتیردیلر. تقلید ایله اصللرینی اونوتمادیلر، دستور تکاملدن آیرلمادیلر، ساخته بر یول طوتمادیلر، طبیعتی تعقیب ایتدیلر.

سهل ممتنعی آکدیران، کلفتدن، تصنعدن اویله آزاده کورونن بو اثرك، بو خدمتك بویوکلکنی تقدیر ایتمك ایچون اونلردن اول تورکجه‌مز نه ایدی؟. اونلر ایله و اونلردن صوکره نه اولدی؟. وثیقه‌لرله کوز اوکنه کتیرمك کافیدر، دانیرز، بوکون بیله بز ادباً، فکراً، حتی علماً هر درلو وارلغمزی اساساً اونلره مدیونز، بویازدقلریمز، دوشوندکلریمز هپ او سایه‌ده‌در.

هله استاد اکرمه، حامده، معلم ناجی مرحومه اونلر یول آچدیلر. شمدی سز اکرمله حامده ناجی‌یی مرادف کورونجه تعجبلره دوشه‌جکسکز، چونکه استمزاج ادبیلریکزك هیچ برنده بو اسم کچمه‌دی، کچدیسه‌ده کوزه چارپمایه‌جق درجه‌ده تذلیل ایله کچدی..

اکرمك بالخاصه عمومیتله ادبیاتمزه خدمتی، حامدك دهای شاعرانه‌سنی، شعریمزه ویردیکی او خارق العاده انکشافی

کیمسه انکار ایده‌مز. بوکون او بداهتلر سمای ادبمزده پارل پارل پارلایان حقیقتلردندر.. فقط ناجینك‌ده بولسانه، بو ادبیاته حالنجه پارارلقلری وار، او فضیلتلری نیچون تسلیم ایتمه‌یورز؟

بو بیاپی تجدد ایچنده بولسانك ماضی‌ایله ارتباطنی محافظه ایتمك، قاعده‌لرینی تأیید، تأمین ایله‌مك، مع‌مافیه یکی مکتسباتندن، طرز نویندن‌ده برذره فدا ایتمه‌مك لازمدی، ایشته بو خدمت متوسطه‌یی ایفا ایدن او بکنمه‌دیکمز ناجی اولدی.، ناجی‌که لسانمزك عرب و عجمدن استفاضه‌لرینی، مترقیانه، متعالیانه استفاضه‌لرینی تعیینده یکانه‌در، بولونماز بر خواجهٔ ادبدر. بلکه دورنده اوندن زیاده عربجه و عجمجه بیلنلریمز واردی. فقط هیچ برمعلممز بو ایکی لسانك لسانمزله ارتباطنی بویله اعتدال ایله، سلامتله تشریح ایده‌مه‌دی. هیچ بر تورك محرری‌ده تورکجه‌یی بو درجه صحتله، صلابتله یازامادی. اکرمده، حامدده لسانجه قاعده خطالری دائما کورلدی. حتی شناسیده، کالده بیله یوق دکلدی. فقط ناجی بوشائبه‌لردن بوسبوتون منزه قاله‌رق معلملکنی اثبات ایله‌دی. برجهتدن بویله، لکن دیکر جهتلرجه عجبا او درجه یاباته آتیلیرمی؟.

هواده یاپراغه دوندیردی روزکار بنی
خزانه منتظرم عمریمك بهارنده

بيت بديعى احتوا ايدن غزل معروف اخلاف ، اسلافك
بويوك شاعرلريمزك سوزلرندن ذره جه اشاغى قاليرمى ؟.
طوغريسنى سويله‌مك لازم ايسه ناجيده‌كى فصاحت ادابى نه
اكرمده ، حتى نه‌ده معاصرلريمزدن ديكرشاعرلريمزده قولاى
قولاى بولورز . آنجاق عونى بك مرحومده خارق‌العاده ،
ممدوح‌پاشاده ، عارف حكمت‌بكده ، لسقوفچه‌ليده ، على‌روحيده
آز چوق كوريرز . چونكه او ، فصاحت انسجام كلام كبى ،
مطابقت الفاظ كبى قدمانى اوزون اوزادى‌يه تدقيق وتتبعله
وجوده كله‌بيلير . بو مزيتلرده ناجى قدر اكرم بك بيله
صاحب دكلدى . مع‌الاسف آرتق بومزايادن بحثه حقمز يوق.
چونكه لسانمزده او قدرت قالمادى ، بويله فضيلتلرى آرايا-
نلريمز ، تسليم ايدنلريمزده بيكده بر ياوار ، يا يوقدر. مع‌مافيه
بر لسان برمعمادركه وجوده كلمك ايچون عصرلرك ، فوج
فوج اسلافك ساحرانه تأثيرلرينه محتاجدر. آنجاق بويله
اساسلرايله پايدار اولور ، يوكسه‌ليلير .

زمانمزده بر شاعر ا

الهى ، حكمت ايجادى كيم كيمدن سؤال ايتسون ؟

مؤثر پرده پوش كبريا ، آثار حيرتده

دييه مونس برسلاست و سلامتله ، قلم يوروته‌بيلمك ايچون
مخلد اثرلريمزدن چوغنى كوزدن كچيرمش اولمليدر. مثلا عونى
بك مرحوم :

چاك چاك دست آزار ستمدر دامنم ،
يوسف مصر غمم ، دنيا زليخادر بكا

دير. او نه جمعيت كلامدركه طبقى ممدوح پاشانك شو بيتنده اولديغى كبى :

چاك چاك ايلر ايسه‌م دامانكى معذور، طوت
سن كه يوسفسك، اولور يوسفده دامان چاك چاك

بو نقطهٔ نظردن عونى بو دورك اك بويوك استاديدر. بز محق ، منصف وحتى دور انديش اولسه‌ق بو استادك اثرلرينى بويله نسيان كوشه‌لرينه آتمازدق :

عونى ، ناصل ابراز كمال ايله‌سون آدم؟
بر يرده‌كه حق سويله‌يني داره چكرلر!

بيتنده معنادن زياده الفاظك جمعيتى ، مطابقتى بنى حيران ايلر.

ناجينك برفضلى ده شودركه مخلدانمزه بووقوفيله ، قدمايه بو ارتباطيله برابر دور تجديدمزه صفوتله كيريشيدر. او دور ايچنده لسانمزى اك زياده ساده‌لشديرن، توركجه‌لشديرن او اولدى. (يازمش بولوندم)ك ، (سنبله) نك نثر قسمنده كورلديكى كبى قيصه قيصه عباره‌لرله ، كسيك جمله‌لرله يازى يازمق مراقى ابتدالرى اونده كورلدى . بوكون بو مراق همان هپمزى صاردى ، چونكه توركجه‌نك قابليت ازليه‌سنه موافقدر . ناجى بو انديشه‌يى شعرده ده صوقه‌بيلدى :

دییورلرکه : دردك نه ؟ بردر جوابم :
علو جنابم ، علو جنابم
بوندن قیصه جمله اولورمی ؟.

شو مسعود کیمدر ؟ دیدك ، ایشته یازدم :
بو یوزدن‌ده وارسین ، آچلسین نقابم

تاجینك خدمتلرندن بر دیکری‌ده، نه دیرلرسه دیسونلر، نه قدر انکار ایدرلرسه ایتسونلر ، کندندن صوکره کلن نسله فصاحتجه، لسانجه درسلری، تلقینلریدر. فکرت، جناب ایلك فیض شعری اوندن آلدیلر، هپ معلمه نظیره‌لرله، آقین آقین غزللرله شعرده ممارسه ایدندیلر . فصاحتی اساساً اوندن اوکرندیلر . خانه بر دوشك مسعود خراباتی‌یه ملازمتی جددن افزون ایدی. شهابك‌ده دها آز دکلدی. ایشته نسل آتیده اك زیاده پارلایان ایکی شاعریمز قدرت الفاظی اولا اوسایه‌ده ایدیندیلر. اویله اولماسه یدی اونلرده لفظاً بعضی آرقداشلرینك درکه‌سنه دوشرلردی ..

* * *

چوق کچمه‌دی ، زمان برچوق نقیصه‌لرینی اورتایه قویارق بو تجددی‌ده اسکیتدی : ذاتاً ضیا پاشا :

آیرلدی بزمله چونکه اسلاف
وارسین بزی‌ده آیپرسین اخلاف

دیمشدی . حقیقةً ده بویله اولدی . شناسیلرك ، کماللرك ، حتی دها متأخرلرك مثلا غربدن استفاضه‌لری پك محدود ایدی .

سیاسیات ، ادبیات وسائره بوافاضلك اطلاع غربیلری صوریدر، سطحده قالیر، عمقه کیتمز ، مثلا کمال بکك اوروپایه ، اوروپا- لیلره دائر یازدقلری، نه درجه صوندر. او قوجه ادیبمز بو «دیار کفری» عادتا جان کوزی، عرفان کوزی قاپالی اوله‌رق کزمشدر .

او مجددلرجه بو سطحیلکك بو تجدد ادبیزه طبیعتیله تأثیری اولدی، سیاسیاتمزده اولدیغی کبی.. مثلا غربدن تیاترو، حکایه، تاریخ وسائره اصولنی آلمشز. فقط یازدیغمز تیاترولر، حکایه‌لر، تاریخلر نه دوجه ابتدائیدر :

بر آوروپالی کورسه بو آثاری کولردی .

اولا شناسی ، صوکره کمال بك ، ضیا پاشا اوچنجی ایمپرا- طورلغك اوائلنده ، اواخرنده (پارس) ده بولونیورلر . . او دور ادب او اقلیمده (بالزاق) ایله اك زیاده مشغولدر ، (سنت بوو) ایله متهیجدر، (بودله‌ر)ه متعجبدر، حتی (فلوبه‌ر)ی بیله برنبذه مدرکدر. فقط مجددلریمزده بو ادبانك، بو ادبیاتك ذره‌جه تأثیری یوق، اونلر دها (روصو)لرده قالیورلر. حکایه نامنه‌ده (ئه‌میل) بولیور، ترجمه ایدییورلر .

بوتون بو سائقه‌لرله شناسی و کمال ایله باشلایان تجدد نه قدر مشکور اولورسه اولسون ناقص قالدی: لسانمز کمالنی ینه بولامادی، حالا اوزنجیر الفاظدن قورتوله‌میوردی ؛ حالا بزده

الفاظپرستلك مزيت صايبليور ، فكرسز ، معناسز ، حتى يوفقه فكر و معنا ايله يازيلره اهميت ويريليوردى .

معنى نه‌در ؟ الفاظ ايله اوغراش بره اوغراش . .

تاريخه، ادبياته وسائره‌يه تعلق ايتسين، بومجددلرك اثرلرى اساساً لفظ قالابالغندن عبارتدر، معنى لجه‌ده برقطره‌در. ذاتاً بومنشيلك، بواسلوب صنعتكارلغى ايچون اويازيلر ميدانه قونمشدر، كوشه‌ده وبوجاقده‌كى فكرلر ثم التداركدر، طاتسز ، طوزسزدر .

ايشته بر آرالق يكى ادبيات جديده ديدكلرى ثروت فنون ادبياتى‌ده ابتدالرى بو ضرورتله طوغدى . فقط اسف‌كه بو ادبياتده تجدد، يكى فكر ، يكى يول اعتباريله اوبرندن چوق ايلرى كيده‌مه‌دى. اوت اسلوبمزى بر درجه‌دها طبيعيله‌شديردى، مونسله‌شديردى ، شعريمزه ، فكرت كبى بر بارقه‌نك فيضيله دها زياده جودت ويردى. فكرت محيطندن دكل ، فطرتندن آلديغى قدرتله ، نور ايله بزده شاعرلكى غرب ايله قارشيلاشه بيلير برمرتبه‌يه يوكسه‌لتدى، لكن هم يالكز، هم‌ده ساده‌شاعر قالدى . نثره هيچ حلول ايده‌مه‌دى .

ثروت فنون ادبياتنك نثرى خالد ضيا بكله باشلادى، جناب ايله دوام ايتدى، ينه‌اويله‌جه بيتمك اوزره‌در . چونكه بوتازه معارفله، ديدكلرى كبى بو عصرى فكرلرله او طرز ادبك ، هله او اسلوبك ياشامسنه امكان قالمامشدر. مثلا يكى نسلدن بر فرد كورولمزكه جنـا بك « سـاعات سمنفام » تركيبنـه وقتيله

اولدیغی کبی ساعتلرجه مبهوت، مشتاقانه، پرستشکارانه مبهوت قالسین.

اویله بر ترکیبی قوللانانلره شمدی هم کولیورلر، هم آجیورلر، هر حالده حیران اولمایورلر. ثروت فنون ادبیاتی افلاس ایله بیتدی، شاید بیتمه دی ایسه مطلق بیتر؛ چونکه وعدلرینك هیچ برینی انجاز ایتمه دی، شناسی زمره سندن زیاده ادبیاتمزه خدمت ایلیه مه دی. اول امرده معارف شرقیه جه، هیچ شبهه یوق، اونلردن چوق آشاغی ایدی. کمالك اومتین، اوبراق، او پروزسز فصیح اسلوبی نرده؟ خالده ضیانك و پیکلرینك اوفاحش خطالرله آلوده بیانلری نرده؟ نظیف، فائق عالی، بر درجه یه قدر جناب بوشائبه دن منزهدرلر، اوزمرده براستثنا تشکیل ایدرلر. غربه، کمالات غربیه یه وقوف بحثنه کلنجه: اوده فرنکلرك دیدکلری کبی: « کیف کیف، بوریقو » در.

بحثمزك باشلانغجنده سویله دمدی. اوچ درت سنه دن بری شو بوش زمانلرمده، وقتی أولدیرمك ایچون اسکی و یکی ادبیاتمزه دائر اوزون اوزادیه تتبعلره کیریشدم. اسکیلرده عرض ایتدیکم کبی خوشمه کیدن حاللر، ذوقمی آز، چوق اوقشایان سوزلر اولدی. اوحسابسز دیوانلر، غزللر، قصیده لر ناقص، محدود اولسه ده بکا آز چوق او حاله، او آدملره یاراشیر صاف، ساده بر فعالیت فکریه کبی کوروندی. فقط یکی ادبیاته، هله ثروت فنونه کلنجه اومدهش بوشلق، او الیم یوقلق

ایچنده نه‌لر چکدم ! نه آجیلر کوردم ! یااو مائی و سیاه ،
او حج یولنده بنی نه قیزدیریدیلر !

خالد ضیابك صوك کونلرده تماشا وادیسنده بی محابا آچیق صاچیق اورتایه دوکدیکی اواساسندن مکروه! ساخته اولدیغی ایچون صنعته ، حقیقته صیغماز تقلید وتطبیق ملعبه‌سنی دها او زماندن قورمش ، طاسارلامش ؛ چونکه فروزان کبی (مائی و سیاه) ده ، اسمندن‌ده آ کلاشیلیر، (ستاندال) ك بر نوع تقلیـدی ، دها کوز بو یارچه‌سنه تطبیقیدر . اومحیط ایله، او اشخـاص ایله بو دیارك ، تورکلرك اسملردن ، سـطحلردن ماعدا بر مناسبتی، برتوافقی یوق، اولماسنه‌ده امکان کوریله‌مز. فقط حق‌الانصاف (مائی وسیاه) ك ؛ عنواندن صرف نظر ، (لوروژئه لونوار) له‌ده هیچ آلیشی ویریشی بولونه‌ماز . بو بریکی نه درجه دیری ایسه اوبری او قدر أولودر . خالد ضیا بکك بر حقنی تسلیم ایتملی‌یز.

اثرلرنده قصـور ایتدیکی شخصلر ، شـخصیتلر اخلاق و اوصاف اعتباریله هیچ براقلیمك خلقنه بکزه‌مز . بلکه بر نبذه ، بر نقطهٔ نظردن قوقله‌لری ، فقط « پارس » ده ، (شانزه‌لیزه) جاده‌سنده‌کی چوجق تیاترولرنده اوینایان آزچوق تکمل ایتمش قوقله‌لری آ کدیریر. « حج یولنده » فکراً، معنیً داها طام طاقیردر ، فقط لفظاً ، اسلوباً بو غریب آرقاداشـنه تقدم ایلر، چونکه تورکلکدن، ادبیات قدیمه‌مزدن اوجهتجه

بر فيض آلمش ، الله ايچون سويله‌ملي‌يز ، وار قدرت صنعتيله لفظ لفظ اوستنه ييغلمش، تركيبدن تركيبه قونمش ، مصنع جمله‌لر ايجاد ايله‌مش ، مزين كلمه‌لر، بولمش او چيقماز يولي چيقارمغه چابالامشدر، فقط نه‌بيهوده املك ؟ ثروت فكريه ايله حركته كلمه‌دكجه ، فكردن عصاره‌سني آلمادقجه بر قلمك كوره‌جكي ايش نه‌اولور ؟ هيچ !..

دنيله‌بيليركه ماهيت قلميه‌لريني وار سطوتيله كوسترمكدن بواديبلريمزي دورسابقده استبداد منع ايله‌يوردي. بوملاحظه اساساً طوغريدر، چونكه حريت اولمايانجه برمملكتده نه‌فكر، نه متفكر اولور ، مطبوعات يا جهنمي بر صيجاقله قاورولمش قوري برساحه‌يه، يا دولويه طوتولمش پريشان برتارلايه دونر، بويله برزمينك نه‌محصولي اوله‌بيلير ؟ ..

وقتا كه مشرطيت اعلان اولوندي. ثروت فنون اركاننك كالاتندن مطبوعاتمز ، مملكتمز نه‌كوردي ؟ فكرتي اويوجه، اومستثني آشيانده، شهيدلكنده براقكز. سياسيات وادبيات، اوبرلرينك حالني آنجق بركلمه‌ايله بحق توصيف ايده‌بيليرسكز. اوده ، آك دزين معناسيله، سقوط !..

حال بوكه حريت تقرر ايدرايتمز بوخلقك او متفكرلردن بكله‌ديكي پايانسزايدي : لسانمزك اصلاحي، فكرلريمزك تهذيبي، دين ، عرق ، مليت ، قوميت ، هرخصوصجه منتهاي آماللمزك يك باربارجه‌سنه غلط اولديغي ايچون قلمك قوللانمق ايسته‌مه‌

دیکی یکی برتعبیر یمزله — مفکوره‌لریمزك تعیینی ، تثبیتی ؛ بو وادیده فوج فوج حکایه‌لر ، بندلر ، حاصلی بویله حیات ملته طوغریدن طوغری‌یه تماس ایدن مسئله‌لری تشریح ایلر تألیفلر. فقط بو انتظارلر اویله بوشه چیقدی‌که ..

اسلوب ینه او اسلوب، لسان ینه او لسان قالدی، دکیشمه‌دی، ذاتاً دکیشه‌مزدی.. لکن ادبی و سیاسی بوتون دوشونجه‌لر ینه اویله دور استبدادده ایمش کبی محدود ، کودوك ، امره محرر دوشونجه‌لردر : بوکون قاره دیدیکنه یارین آق دیمك ، حتی آقله قاره‌یی هیچ سچمه‌مك ، سچمك بیله ایسته‌مه‌مك ، بویله اولونجه‌ده بر ایشه یارار، برایکی نسل اولسون یاشایه‌بیلیر هیچ بر اثر میدانه قویامامق بو متفکرین عظامك باشلیجه معرفتلری اولدی .. بو سیاسیات، معالیات ساحه‌سنده بوقوجه ادیبلر دور حمیدیده نه‌ایسه‌لر دور حریتده ینه‌اودرلر. اتلی‌یه، سوتلی‌یه قاریشمازلر ، تفکر، تعالی، حق ، حقانیت اندیشه‌سیله جزئی برتهلکه‌یی ، حتی راحتسزلغی کوزه آلدیرمازلر. قدرتك کورکورینه‌قالاً ، قلماً فرمانبریدرلر. دوران ناصل ایسترسه اویله دوشونورلر .. نه‌ایسه ...

نمونهٔ ادبیاتك بر چوق صحیفه‌لرینی بوش یره طولدیران او بند معروفنده لوندره‌یی نه‌درجه سطحی، حتی معهود باصمه رسملر کبی صودن تصویر ایتمش‌دییه کمال بك مرحومی بحق مؤاخذه ایدییورز. فقط خالد ضیا بك بویله بر دور مهیجده

او قوص قوجه آلمانیا-یی فوج فوج مقاله لرله بزه طانیتمغه قالقیشنجه نه حاله کلدی ؟ « تحت الزمین ! » دهلیزلره کیردی، فوق السما بنالره چیقدی ، (برلین) کبی ، (مونیخ) کبی آلمان شهرلرینه دائر (بهده کر) لرده نه بوله بیلدیسه یازدی ، طبیعی جزمی مؤلفندن بش ، اون درجه آشاغی بر اسلوب ، لکن عین طرزده خفیف بر قلمله یازدی ، نهایت بو غریب یازیلرله (طنین) ستونلرینی اویله کولونج بر شکله صوقدی که داها یاری یولده ، غالبا (مونیخ) دن چیقار چیقماز بو سودادن واز کچدی . . کندی ده ، او بندلری اوقویانلرده آلمانیایی نه طانیمش ، نه آکلامش اولدیلر ، اویله جه او مغلق مسند بلندنده براقه رق ساحل سلامتی بولدیلر .

جناب شهاب الدین بك ده ویانه مکتوبلریله عینی بلایه چاتیوردی ، برکت ویرسون که دیدیکمز کبی ، ایشی لفظ کوروالتیلرینه ، لغت شاقلابانلقلرینه بوغدی ، تدقیق وتتبع فقدانی ، فکر زوکوردلکنی اویله اورتدی ،

روایت ایدرلر که :

نورس اوقونور بلامیدر هیچ
شاعرلکه آشنامیدر هیچ ؟
بر اهل کمال الیله هیهات !
بر خراوله داخل خرابات

هجو مشهورینه مقابله ایدرك نورس افندی مرحوم :

نه حاصل اهل ذوقه طمطراق كلك نامقدن ؟

دیمش ، كلك نامقك الك ضعيف يرینی بولمش ، فقط شرق ادبیاتنده طمطراق خامه سرمایه‌نك یوزده طوقسان طوقوزینی تشکیل ایله‌مزمی ؟ حالا بیله جناب شهاب‌الدین بك ، سلیمان نظیف بك بو ادبیاتك پك پارلاق تمثللری دکلمیدرلر ؟ کچنلرده (صباح) لك صفحهٔ اقبالنی کونلرجه قارارتان سوریه مکتوبلری نه ایدی ؟. فکر ، عرفان ، حقیقت ، صمیمیت نامنه بر تجربه‌یی بیله احتوا ایدییورمیدی ؟. ایکی سطرده برولی نعمتی معینته ، معیتیله یملك پیشنه وارنجه‌یه‌قدر اطرا ایله مدح ایتمك ، صوکره کزدیکی ، طولاشدیغی یرلره دائر مکتب اعدادی کتابلرنده بول بولنه بولدیغمز معلومات جزئیه‌یی تلله‌یه‌رك ، پوللایارق یکیدن قارئلره صونمق ، نهایت مقامات حریری کبی او مزین ، فقط صمیمیتدن معرا ، روحسز اسلوبك او بهالرینه ، نقشلرینه صوك درجه اهتمام کوسترمك !.. ایشته بوتون تاریخیله ، ماضی وحالیله ، حتی استقبالیله . ادبیات وسیاسیاتیله سوریه تعریف اولوندی ، کیتدی ..

فقط ثروت فنون ارکانندن سلیمان نظیفدرکه حتی جنابدن زیاده بو طمطراق خامه وادیسنده تفرد ایلر ، اویله دییه‌بیلیرم‌که بعضاً نامق کمالی بیله فرسخ فرسخ کچر .. نظیفك علم طغارجنی بوش دنیله‌جك درجه‌ده خفیفدر ، بوتون ثروتی قلمنك بو احتشامیدر ، قوجه ادیب ، سیاسیات اولسون ، ادبیات اولسون ، بر دستور

بیلیر ؛ اوده شخصیات ! ایستر افراددن، ایستر ملتلردن بحث ایتسون، بودستوردن اصلا آیرلماز. قلمنه کچیردیکنی یا کوکلره چیقاریر ، یا یرك دیبنه باطیریر . قارئلرینی مدهش بر جانبازی تماشـا ایدن سیرجیلر کبی موقت هیجانلره دوشوریر ، بعضاً باشلری بیله دوندیریر. تصویر افکارده برکره بلغارستانه دائر یازدیغی بر بند سیاسی‌یه : « قحبه بولغار ! » عنوان نازکیله کیریشیور ، فقط سیاسیاتدن ماعدا نه‌لردن بحث ایتمیوردی .. ایکی کون اول اسویچره ایچون (زمان) ده نشر ایله‌دیکی بر مقاله‌ده کویا بوممکتی اهالیسیله، مؤسساتیله، طبیعتیله تصویره قالقیشیوردی، داها بومبحثده یاریم یامالاق ایکی سوز سویله‌مه‌دن هوائی بروسیله ایله شهرامانتنه، اوته‌یه، بری‌یه، صالدیریوردی.. تزییفده بودرجه ایلری کیدن خامهٔ نظیف تبجیلده داها پارلاق ، داها یاماندر، بیلمم هانکی مجموعه‌ده بر کون : « حامد عظیم الشانك حضور ابدیتنده دیز چوکه‌رك تضرعاته» باشلایوردی ..

مدح ، ذم ، نه اولورسه اولسـون ، حقیقتده کولونج بر مرتبه‌یه واردیردیغی بوطمطراق الفاظی قالدیریر، برطرفه قویار، مثلا اویازیلری براجنبی لسانه ترجمه ایدرسه‌کز، اویله برعریزلك ایلمش الوروسکز که سلیمان نظیف بکی یازی یازمقدن شمره قدر وازکچیریرسکز حاصلی ،استاد،علامه، نحریر،ادیب اعظم کچینن، بربرینی متصل اویله خطابلرنه تلطیف ایله‌ین ، اوقشـایان بو

ذاتلرك يازيلرنده هرنه يولده اولورسه اولسون ، بو مملكتك فلاحنه ، سعادتنه خدمت ايدر برفكر ، بر انديشه كورمك ، حس ايتمك ، سياسةً داخلى وخارجى برمسلك ، بردوشونجه بولمق ، ادباً ، علماً معنايه ، روحه تعلق ايلر بر نخبه كشف ايله‌مك بكا ميسراولمادى ، باشقه‌لرينه اولديسه نه‌موطلو !..

ادبيات ديه‌ه لچمه‌ملى: ادبانك ، متفكرلرك صاچدقلرى فكرلردركه محصوللر ، ثمره‌لر ويره‌رك بر خلقك اذواقنى بليرسز ياواش ياواش تهذيب ايلر . اوفكرلر چوروك، بوش ايسه بو تهذيب‌ده اويله بردركه‌ده قالير. داها ايلرى كيده‌مز.

ان آثارنا تدل علينا .

*
* *

يكى نسلك بر چوق قصورلرى ايچنده الك بويوك مزيتى اودركه بو هيجلكنى، حو بالغنى آ كلار آ كلاماز اسكى‌ويكى ادبيات جديده‌مزى كوكندن بالطه‌لادى. اول مرده الفاظه ، الك‌محتشم طمطراق‌ادايه بيله بردن‌بره هيچ‌اهميت ويرمزاولدى. « سوز فكر ايله قائمدر . فكرسز سوز اولاماز. » دستورينى اورتايه فيرلاتدى . اوكنده بر چوق آغزلرك حالا مشتاقانه آچيق قالديغى اوجانم تركيبلرى ايكى پارچه‌يه آلمادى، لساندن بوسبوتون قوغمغه بيله قالقيشدى ، او درجه افراطه كيتدى .

تورکجه مقابللری وارکن عربجه ، عجمجه کلمه‌لری قوللانمامغه عهد ایتدی. شناسی ادبیاتنه‌ده ، جناب ونظیف ادبیاتنه‌ده بونه بویوك ضربه اولدی! اللرندن بو آلتلر آلینیرسه او صنعتکارلر ناصل چالیشه‌بیلیرلردی !

یکی نسل بو قدرله‌ده قالمادی ، اسلافك اوتملسز کاشانهٔ ادبنی بویله ییقـدقدن صوکره یکیدن املنجه بر قصر بدایع یاپمغه جهدایله‌دی. اسلوبك قدرتنی، شوکتنی فکرده آرامشدی. او فکری‌ده تحصیلده ، تتبعده بولمغه چابالادی .

اعتقـادمجه بو دستور پك طوغریدر . بو اسـاس صوك درجه متیندر . بویله بر یولك نهایتی سلامتدر. لکن نظریاتدن تطبیقاته کچرکن خطالره دوشمه‌مك ، برده بو مشکل و ادیده صمیمیتدن، صفوتدن آیرلمامق، طرفکیرلکه صاپمامق، تدقیقلری، تتبعلری ابتدادن طرفکیرانه یوروتمه‌مك شرطیله ..

مع الاسف بوقورقدقلریمز اولدی . بو نسلك‌ده مساعیسی بوشانبه‌لرله سکته‌یه اوغرادی. بو حالك‌ده اك برنجی مسئولی او کنج قلملرك بر نوع ناظمی کچینن ضیا کوك آلپ بکدر . بوذاتده بوقاریدن بری عرض ایتدیکم کمالاتك چوغی تجلی ایتدی. حتی بو مستحسن مسلکك بردرجه‌یه قدرموجدی او اولدی. فقط بو سعیلری ذکری کچن نقیصه‌لرله ثمره‌سز براقمغه باشلا- یان‌ده ینه اودر. ضیابك ایلکلرینه قدر تورك کچینیر، تورکلکك باغری یانیق بر عاشقیدر ، اعلا . انسان ایچون ملیتی سومك

بر فضیلتدر، فقط ضیا بك محبت سائقه‌سیله ، تاریخه ، ادبیاته ، سیاسیاته طرفگیرلکی صوقدی ، اوزمانده فائده‌یرینه مضرته سبب کسیلدی. بالفرض لسان بحثنده ذهننه اوکجه‌دن قویمشدر، اویولده تدقیق و تتبعه قویولمادن برفکر ایدینمشدرکه عثمانلی سلطنتك تأسیسندن چوق اولی تورکلرك تاریخلری کبی مکمل بر لسانلری، ادبیاتلری واردی. عثمانلیلر او اجدادك بو معرفتلرینی آرتیرمق، اصلاح و تهذیب ایتمك شویله طورسون بوزدیلر. او اسکی تورکجه ، شعریله، هجا وزنیله، ادبیاتیله عثمانلی تورکجه‌سنه مرجح ایدی . بز او ماضی‌یه دونملی‌یز . بوتون تدقیقلر ، تتبعلر بو اساس اوزرینه یورودتیلیر، فقط آرادە حقیقت ایچنه اوینار. تورکلرك صوك آلتی عصر ایچنده لسان ایچون صرف ایتدکلری مشکور همتلر هیچه صاییلیر. اك پارلاق نظریاتدن الکسونوك تطبیقات میدانه چیقار. برکره تورکلکك هرشانی، هر حالی کبی لسانی، ادبیاتی ایچونده ضیابکك اودرین تتبعلرینی کوزاوکنه کتیریکز ، برده یازدیغی اویاوان، او رنکسز تورکجه‌سنه ، او بر شیئه بکزه‌مه‌ین ، حتی نظریه‌سنه توافق ایله‌مه‌ین اسلوبنه باقکز، باقکزده شاشکز : بو لسانك هیچ بر زمان مستغنی قاله‌مایه‌جغی عربی وفارسی کلمه‌لردن بودرجه توا‌حشی، حتی نفرت ایدن او تورك حرثجیسی ترکی عباره‌لرك ایچنه (لانسه ایتمك) ، (ره آلیزه ایدلمشدر) کبی فرانسزجه کلمه‌لر قاریشدیرمقدن چکنمزه او پرهیز نه‌ایدی ؟ بوطورشو نه ؟ بوغلط رؤیتك منشائی نجه

طرفکیرلك‌درکه بو مبحثده عربی وفارسی لفظلره فرنکجه‌یی
ترجیح ایتدیرمك ذهولنه قدر واریر .

دمینــدن اطرافیله عرض ایله‌دمدی : بالخاصــه کچن آتی
عصردرکه لسان لاحقمزی حصوله کتیردی. شمدی بو دوری
طرفکیرلك ســائقه‌سیله اهماله قالقیشمق ، مخلدات قدیمه‌مزی
اوقومامق، اوکرنمه‌مك، ادبیات قدیمه‌یه هیچ اهمیت ویرمه‌مك
تورکجه‌نك تکاملنی قیرار ، فیضنه ، ترقیسنه مانع اولور . یکی
نسلك بو دقیقه‌یه رعایت ایتمه‌ین حزبنده لسان پریشاندر. مثلا
...وسیله ایله تورك شاعری محمد امین بك تورکلك ، توران کبی
...ه‌قدر بویوك کلمه‌لرك جناح الهام وعاطفتنه صیغمیرسه صیغینسین
...مید ایتم که ، بر تورکلك ذرق ادبنی اوقشایه بیلسین ، چونکه
...تدی امرده لســاناً ناقصدر ؛ « بر قوش حایقیرییور » دیمز
...رکلك قوشی حایقیره‌ماز . اوتر ، حتی ترنم بیله‌ایدر : اوتك،
...نرافی اوتدیرك تکرار کیم‌اوترنم ایدن کوهارفوقنده ایکنجی
...جه‌ده: « ای ثورك، اویان! » کبی خاییده سوزلرله تورکلك
...جان کتیرلمز . دها یاریم عصر اولی :

ای ملت عثمانیــان !
ای محتشم شیر ژیان !
بو خواب غفلت الویریر
شان دملری کلدی، اویان !

دیین شــاعرلریمز چوق اولدی. قولدن ، لفظه‌دن زیاده
، فکردرکه قوملری اویاندیریر. امین بکك مجلس مبعوثانده

یاپدقلرینی دوشوندکلرینی اسنه‌یه اسنه‌یه تماشا ایتدکجه بو خلق
او بوماسین‌ده نیتسون! نیله‌سون! ذاتاً بو تورك شاعرینك تورکلکی
دیلنك اوجنده‌در، منبع الهامی ینه دیرمه چاتمه فرنك اثرلریدر.
اسلافمزدن استفاضه‌یی احتراص ملی‌یه منافی بولور، فقط بعض
قیریق دوکوك، یاریم یامالاق ترجمه‌لرله نثرمزه یالان یا کلیش
مال ایدلمش غرب فکرلرینی اقتباسده هیچ تعصب ایتمز.. بویله
اولدیغی ایچون حمدالله صبحی بك نه عبارده تورك ناثری،
تورك خطیبی، تورك صنعتکاری ایسه محمد امین بك‌ده اودرجه‌ده
تورك شاعریدر. بو قیراطده ادیبلرك ادبیاته تأثیری بر
نسل بیله دکل، آنجق برقاچ موسم سورر، چونکه صنعیدر،
خاطر ایچوندر، ایجاب مصلحتدر. لازمهٔ سیاستدر، نه
دیرسه‌کز دییکز. لکن او مصلحت، او سیاست قالمانجه او
شاعرلر، او اثرلرده قالماز.

ضیا کوك آلپ کچنلرده یکی مجموعه‌ده تورکجیلکدن بحث
ایدرکن هپ اوطرفکیرلك دردیله «مساعیمزی تقسیم ایتمشز»
دییه‌جکی یره «سعیلریمزی پارچه‌لامشز» دییوردی. مخلدات
ادبیه‌مزی تعمیق ایتمه‌دیکی ایچون «پارچالامق» کلمه‌سنی یا کلیش
بر موقعده قوللانیوردی. برسعی پارچالانیرسه طبقی بر قماش
کبی برباد اولور. فقط تقسیم اولونورسه ایشه یارار. تو کلی
«تقسیم اعمال» دیلمز «تقسیم»‌ك افاده ایتدیکی معنایی (بولوم)
بیله یك جامع اوله‌مادیغی ایچون «ایش بولومی» دیمك‌ده طوغری
دکل. هایدی (تقسیم) یرینه (بولوم) جبراً قونلسون، خارج

قسمت ، مقسوم ، مقسوم علیه ایچون نه یاپه‌جغز؟.. ذاتاً پك زنکین اولمایان تورکجه‌مزی بردرجه داها فقیرلشدیره‌جکمی‌یز؟ ضیا بك تورکلکه، تورکجیلکه، اسکی تورك ترقیات فکریه‌سنه وقف ایله‌دیکی او شایان تقدیر تتبعلرندن بر جزئنی‌ده عثمانلی ادبیاتنه حصر ایله‌سه‌یدی نظریات وتطبیقات لسانیه‌سندن چوغنی تصحیح ایدردی ، او سایه‌ده لسانی‌ده چوق دوزلتیردی ..

مثلا ایلك وهله‌ده :

چکدیکم تقسیم اولونسه عمریمك ساعاتنه
خارج قسمت غم یعقوبدن افزون چیقار

بیتنی کورور، تقسیم ایله پارچالامق، حتی بولمك آراسنده‌کی فرقی، نکته دقیقه‌یی ذهننه برلشدیریر ، قلمنی بوسایه‌ده اوسهولردن قولایجه‌جق صیانت ایده‌بیلیردی ..

بومتفکرلرك، بالخاصه کوك آلپك لسان خصوصنده‌کی بو ذهوللری سیاسیات اولسون ، اجتماعیات اولسون ، بوتون فعالیت فکریه‌لرنده درجه درجه عینی صورتده واقعدر. فقط اویله نازك ، مهم بر بحثی بومحصور زمینده ایضاح ایده‌مم ، زمانی کلنجه البته تشریح حتی تنقید ایده‌جکم ..

مع مافیه یکی نسلك کوربوز، دینج عضولرنده بوخطالردن کندیلرینی، شمدی دکلسه‌ده، ایلریده قورویه‌بیله‌جکلر واردر. رفیق خالد کبی ، یعقوب قدری کبی ، یحیی کمال کبی .. رفیق خالد نه ایسه ، هله یعقوب قدری‌یه ادبیات قدیمه‌مزله، عرفان

قدیمزله جدی بر توغل ایستر ، هیچ دکلسه ، مثلا ناجی کبی
بعضی معاصرلریمزی قیلی قرق یارارجه‌سنه لساناً تتبع ایتمك
کرکدر . ایشته بو مزیت ، بو معرفت یحیی کالده موجوددر .
فقط او مبارکده چوق سویلر ، آز یازار. کمال شرق ایله غرب
عرفانی غریب بر طرزده ، طرز آواره‌ده شخصنده جمع ایله‌مشدر.
اویله دینیله‌بیلیرکه بو ایکی اقلیم فصاحت آرایی مثلا اولیاچلبی کبی بر
پارچه سرسریانه کزمش ، فقط ینه اویله صفوت و صمیمیتله کورمش
وسومشدر .. ایشته بو کورکو ، بو سودادرکه ، هر نقصاننه رغماً
او کنجه بین الاقران ممتاز بر موقع ویریر. بو حیاتده ابتدادن
بری دها زیاده انتظام ، متانت اوله‌یدی ، البته او موقع دها
باشقه اولوردی. ینه بو قیراطده کنجلردن کوپریلی زاده فؤاد
بکده بو یولده بر ایش کوره‌بیلیردی ، یازیلرنده ، معارضه‌لرنده ،
محاکمه‌لرنده بر پارچه صمیمی اولسه‌یدی ، اسن روزکاره
کوره صاغه ، صوله میل ایتمه‌یه‌رك ، صالدیرمایه‌رق قناعت
علمیه‌سنه خالصانه اتباع ایتسه‌یدی ، ثروت فنونده آق دیدیکنه
یکی مجموعه‌ده قاره دیمه‌سه‌یدی ، صوکره او مقام موهوم بلندندن
آشاغی اینه‌رك حدینی ، درجه‌سنی بیلسه‌یدی ، بالفرض
(طنین) ده یازدیغی کبی « تورك ادبیاتی بندن ایی بیلن وارسه
میدانه چیقسین » دیه جهانه صلا اوقومغه وارماسه‌یدی ،

ای فارسانك سروری
اول سن ده بنلکدن بری

زیرا جهانك هر یری
بر امتحان میدانیدر

همده ایل ایلدن اوستوندر . بویله تجلدلر الك قهرمانلری بیله هر مسلکده دوشوریر :

لاف دعوای انانیت نه لایق عاقله
آدمك دنیاده بیك مافوقی، بیك مادونی وار

علی امیری افندی استادیمز کبی بر متبحر چیقار ، تورك ادبیاتنده اوواقف کل تچنمك ایستهین فؤاد بکك هنوز سلیم اول ، سلیم اولك تورکجه شعرلرینه بیله وقوفی اولمادیغنی داها بر آلای خطالریله برابر میدانه چیقاریر .

مع مافیه فؤاد بك بو آجی تجربهلردن صوکره عقلنی باشنه طوپلارده وقف اختصاص ایلهدیکی ادبیات قدیمه وادیسنده جدی بر صورتده چالیشیر ، مثلا فارسی وعربی یی کوزلجه تحصیل ایتدکدن، قاورادقدن صوکره عرب و عجم ادبیاتنك ادبیاتمزله مناسبتلرینی آراشدیریرسه ، شعرای جاهلیهیی ، ادبای فرسی بولسانلری بیلنلرك ترجمهلرینه، وساطتلرینه افتقار ایتمهدن آکلایهجق اولورسه اوزمان ، ولو معلومات غربیهجه بویله محدود قالسهده، شایان حرمت بر متفکریمز اولور. فقط ینه اوزمان امین اولسون ناجی افندی مرحوم ایچون ثروت فنونده قارالادیغی اومکروه ، اوچرکین سطرلره، کفرلره ندامت ایدر.

فاضل احمد بوتون بوکنجلره بر نمونهٔ کمال اولهبیلیر . چونکه شرقی اولدقجه مکمل تدقیق ایتمش ، غربدن کلی بهره

ایدیمش . کوزل وطوغری یازار ، ینه اویله دوشونور. لکن نجه برخطاده بولونیور؛ قلمنی شطحیات ایله، سطحیات ایله پك اویالیور؛ دها زیاده جدیات ایله مألوف ایتسه چوق قازانیر. ادبیاتی . عرفانی ، مطبوعاتی ، همان همان طام طاقیر بر خلقك فاضل احمدلری متصل آلایله عمر ادبیلرینی افنــا ایده‌مزلر ، ایدرلرسه یازیق اولور .

عصرلردن بری ملتمزی متمدن ملتلر مرتبه‌سنه رفع ایده‌جك شاه اثرلر بکله‌یور ، طوریبورز. او بر نسللر بو الیم انتظارلردن صوکره بزه :

آغلا ، ای کوزلرم ، آغلا ، نه کلن وار، نه کیدن !

دیدیردی . بوتون امیدلریمز یکی نسلده‌در. یکی نسل که نجه ، کیملك همتیله اولورســه اولسون ، بالخاصه نثرده فلاح یولنی بولدی. شمدی یالکز چالیشمغه ، فقط بو عصره یاقیشیر بر طرزده چالیشمغه محتاجدر. اوده نه صورتله اوله‌بیلیر .

ابتدای امرده ضیــا بکك دیدیکی کبی ایشلری بولمك ، مساعی‌یی تقسیم ایتمك کرکدر. هر کنج برشعبۀ عرفانه، میلنه، استعدادینه کوره واراشتیاق فکر وقلبیله سلوك ایتملی، چابالاملیدر. چالیشمقدن چالیشمغه‌ده فرق واردر. چالیشمانك یولنی بیلمك ده بر معرفتدرکه آنجاق منتظم بر تحصیل ایله الده ایدیلیر. ذاتاً بوتون فلاکتلریمزك منشــألری ابتدادن اعتبــاراً تحصیلمزك نقصانیدر. غربده کنجلکی احیا ایدن بالخاصه تحصیل اعدادیدرکه

بزده پك ناقصدر . تحصيل عاليدن زياده بز تحصيل اعداديده ال بوشز.. على الخصوص فرنكلرك «انسانلق» نامنى ويردكلرى ممارسهٔ فكريه كه اوتحصيلك اك يوكسك طبقه‌سيدر . بزده كوكندن مفقوددر.

علوم وفنونه دائر كتابلريمز، اصطلاحاتمز، بويله اساسدن آلتلريمز ، واسطه‌لريمز ، ناقص اولدقجه اعدادى ، سلطانى مكتبلريمز ، آقين آقين معلملريمز اوله‌بيلير ، فقط ينه او تحصيل اولماز . .

يكى نسلك‌ده قصورلرى بوتون بو نقصاندن منبعثدر . مثلا كنجلريمزده بيله جلادت افكاردن پك چوق اثر كوريله‌مز. فكر ايچون فدا كارلق نه‌در ؟ بيلمه‌يز .

باقدك زمانه اويمادى ، سن اوى زمانه‌يه

دستور مسكنتنه اتباع ايتمه‌ين آرامزده‌اودرجه عنقادركه بيكده دكل ، ميليونده بردر. بويله اولونجه طبيعى سياسيات، ادبيات ، حقدن زياده قوته طرفدارز. قوى كيم ايسه مقتدامز اودر .

حال مشكلدر اكر اويمازسه حاله قالمز

دير، مسند اقبالده كيمى كورسه‌ك اتكلرز . .

آدم اول ايسترسه خصم اولسون بوتون عالم سكا

شهامتى كوسترير بر كنجمزى ساحهٔ مطبوعاتمزده بيله كورمك ميسر اوله‌مايور. بو واديده بعضى ساخته اوضاعمز ، قورى تجلدلريمز هپ صوريدر، لحكمة‌در .

مراد بك مرحوم كه فكراً، خلقاً، حمية بو ملتك بويوك

بر مرشدی ایدی، ایکی سنه اول الیم بر سفالت ، مدهش بر نسیان ایچنده حیاته وداع ایله‌دی، فقط هیچ بریمزك ، حتی بر کنجمزك بر فاتحه‌سنه بیله مظهر اوله‌مادی .

ایشـته بنم کنجلریمزده ، یکی نسلده ، اك صوك ادبیاتمزده کوردیکم قورقونج قصورلر . . . تحصیلك وتربیه‌نك نقصانیله فکراً اورککلکدر ، فکر اوغورنده فدا کارلقدن چکنمك ، بو ضرورتله‌ده صمیمیتی دائمـا ازمك ، آیاق آلتنه آلمقدر . صمیمی اولمایان ، دوشوندیکنی صفوتله اورتایه صاچامایان ، دائما چکینه‌رك یوروین بر قلمدن خارقه دکل ، متوسـط بر اثر بیله بکله‌نمز . . ادبی ، سیاسی ، علمی ، بوتون وارلغمزی کورله‌ین باشلیجه بوسبئه‌مزدر . .

بو علتدن یاقه‌سنی صییره‌بیلیرسه ، بوینده شـاقیر شاقیر شاقیردایان زنجیرلری، یالدیزلی بیله اولسه ، دائماقیرار، آثارسه بزده صوك نسل برایش کوره‌بیلیر ، اویله‌ یاپامازسه اسلافمزکبی مسکنت ایچنده سونر، سوزولور، کیدر. املمزك انکشافی ایچون برنسل داها بکله‌مکه مجبور قالیرز. شاید وقتمز قالدی ایسه . . کنجلریمزدن بحث ایدرکن شـعردن زیاده نثری نظر تدقیقه آلدم. چونکه یکی شـعرلریمزك تجه نه اقبـالی وار ، نه‌ده اسـتقبالی . . املاجه ، اداجه ، حتی مؤداجه غریب وعجیب بر سوری کلمه‌لر ، لفظلر یان یانه دیزلمش ؛ عروض برطرفه آتلمش ، فقط صاری زیبك قادار اولسون :

الله دیدم ، یاتاغانه دایاندم
بن سنکچون آل قانلره بویاندم

پارماق حسابی ، هجا وزنی نه ایسه بر آهنکه رعایت ایدلمه‌مش ، بویله شعر اولورمی ؟. بویله بر لسان شعری قوص قوجه بر ملت احتیاج بدیعه کافی ، شانه ، ماضیسنه، آتیسنه لایق بولورمی ؟ ذاتاً بر کنج سیرهٔ دمندن بری بسط ایتدیکم کسبی وفطری کمالاتی ایدینمزسه نه شعر سویله‌یه بیلیر ؟

یکانه فیلسوفمزك فطرت حماستنده ، عرفان ازلیسنده کنجلریمز اولسه‌یدی ، هجا وزننده بیله شعریمز ، شاعرلریمز اوله‌بیلیردی . . لسان کبی وزن‌ده اویله ریاضی حسابلرله طوغماز ، تکامل ایتمز ، فطری دهاء کسبی معرفتله وجوده کلیر . . هجا وزننده رضا توفیقدن ماعدا سنك شمدی‌یه قدر بر موفقیت کوستره‌مه‌سی بوحکمت سائقه‌سیله‌در .

اعتقادمجه ، فکرتك افولندن بری شعریمز الیم بر انحطاط ایچنده‌در . پارماق حسابی دیرکن عروضدن‌ده ، عامیانه بر مثل ایله دمیاط پرنجه کیدرکن أوده‌کی بولغوردن‌ده اولدق .. فاضل احمدك تهزیلده حقی وار : فائق عالینك لسانی اویکنسق اولدیغی درجه‌ده مطنطن ، فقط مبهم ، فقط صوغوق ؛ سوسله‌نمش ، بزنمش بر چکین قادین کبی صوغوق لسانی آرتق نه اوقونور ، نه دیکله‌نیر . عاکفك قلبندن ، ایماندن طوغان اوصاف ، او کوربوز سانحه‌لر بوکون بنجه باشقه شعرلریمزه بیك کره مرجحدر . عروضی بر دمیر چنبر قیاس ایدنلریمز بو شاعرده‌کی او خارق‌العاده سهولت نظمه عجبا نه معنی ویریرلر ؟.. استقبالك

عاکفلری ، بو طبع فیاضدن درس آله‌رق کیم بیلیر بلکه عروض ایله هجا وزنندن‌ دها قولای دوشوندکلرینی افاده ایدرلر.

یکی نسل آهنك احتیاجنی تأمین ایتمکله برابر شعرده قدرتی، تأثیری نثرده اولدیغی کبی اك زیاده فکرده، معناده آرامیلیدر. ساده بر طرز بیانك شعره صالح اولمادیغنه حکم ایتمك آرتق بر خطا صاییله‌بیلیر. ، ناجی « مکتوبلرم » ده شعردن ، شاعردن، علی‌الاطلاق سوزدن‌ بك بسیط بر صورتده بحث ایدرکن

سوزمیدر اوکیم نسخه‌سی نکته شناسان

حشو شکم رخنهٔ دیوار ودر ایلر

بیتنی تقدیر ایله ذکر ایلرده :

کونشدن طوپ یاپوب آتدق

فلك ماه ایسته‌دی، صاندق

جهانی صویدق ، آلداتدق

صاقینسین بزدن انسانلر!

بیان ساده‌سی بکزمز .. زمان نه‌قدر دکیشدی : او بیت سقیم او پژمرده کسوه‌ایله هیچ بر فکری تبلیغه یارامازه، حال بوکه شوکلفتدن آزاده قطعه‌نك آچیق تورکجه‌سیله نه‌ درین معنالر افاده ایدلمز ، نه‌ مجسته شعرلر یازلماز ؟ .

ایشته میرم، سوألریکزه جوابلریمی، حقیقتدن باشقه هیچ بر اندیشه کوزتمه‌یه‌رك دوشوندیکم کبی یازدم: خذ ماصفا دع ماکدر

علی کمال

باب عالی جاده‌سنده قناعت كتبخانه ومطبعه‌سنده صاتیلان كتابلرك فیئاتلرینی مبین مختصر جدولدر

تاریخ كتابلری

غروش	جلد	اسامی	
٢٠٠	٣	تاریخ سیاسی عصر حاضرده اوروپا	علی رشاد بك
٦٠	١	تركیا وتنظیمات دولت عثمانیه‌نك تاریخ اصلاحاتی	« «
٥٠	١	قاپیتولاسیونلر ، تاریخی منشائی اصللری	« «
٢٠٠	٢	مصور ومفصل فرانسه اختلال كبیری تاریخی	« «
٦٠	١	بوغازلر مسئله‌سی. دولت عثمانیه - روسیه سیاستی	« «
٨٠	١	عصر حاضر تاریخی	« «
٥٠	١	اوروپا ایله مناسبات خارجیه‌من نقطهٔ نظرندن تاریخ عثمانی	« «
١٥٠	٣	تاریخ عمومی	« «
١٠٠	٢	مصور تاریخ اسلام	م. رؤف
٣٠٠	٥	مدنیت اسلامیه تاریخی	ذكی مغامز
١٨٠	١٢	قصص انبیا وتواریخ خلفا	جودت پاشا مرحوم
٦٠٠	٦	اولیا چلبی سیاحتنامه‌سی	
٥٠	١	ناپولئونك شرق سیاستی - سلیم ثالث وناپولئون	محمد فؤاد
٥٠	١	اصول انتخاب	م. عطا
٦٠	٤	نتایج الوقوعات	مصطفی پاشا مرحوم
١٢٠	١	فلسفه درسلری	رضا توفیق
٢٠٠	٥	معاهدات مجموعه‌سی	
٥٠	١	باشمزه كلانلر	محمد عارف
٢٥	١	تپه‌دلنلی علی پاشا	احمد مفید
٤٠	١	اساطیر یونانیان	محمد توفیق
٤٠	١	اسكی استانبول	جلال اسعد
٥٠	١	مقدرات تاریخیه	جلال نوری

غروش	جلد	اسامیٔ کتب	
٩٠	٣	مرآت حقیقت تاریخ سیاسی	محمود جلال الدین پاشا
٥٠	١	تاریخ عالم	سلیمان حسنی
١٢٠	٣	تاریخ سیاسی دولت علیهٔ عثمانیه	کامل پاشا
٥٠	٢	تاریخ کشف وفتح امریقا	قوپاس
٧٥	٢	دولت عثمانیه تاریخی	علی سیدی
٧	١	ماکدونیا مسئله‌سی وبالقان حرب اخیری	صلاح الدین
٥٠	١	تاریخ عمومی وعثمانی اطلاسی	محمد اشرف
٤٠	٢	تشکیلات وقیافت عسکریه	محمود شوکت پاشا
٤٠	١	روح الجماعات	محمد فواد
٢٠	١	انکلتره‌ده مشروطیتك ترقیسی	محمد فائق
٥٠	٢	تاریخ دین اسلام	محمود اسعد
٨٠	٢	تاریخ اسلامیت	عبدالله جودت
٤٠	١	بیوك تاریخ عمومی	علی رشاد
٧٥	٢	قرون جدیده تاریخی	» »
٠	٢	تاریخ قدیم	» »
٧٥	١	ارمنی اختلال قومیته‌لری	
٥٠	٢	تاریخ اسلام	شهبندر زاده حلمی
٤٠	١	روح الاقوام	عبدالله جودت
٤٠	١	سیاحتنامهٔ ابن بطوطه	شریف پاشا
٢٠	١	عاشق پاشا زاده تاریخی	
٨٥	٣	دیوان لغات الترك	
٣٥	١	آپولو	وحید بك
٢٥	١	صناعت	» »

حقوق کتابلری

غروش	جلد	اسامیٔ کتب	
٢٠	١	مجله متنی	جودت پاشا مرحوم
٨٠	٦	مجله شرحی	عاطف بك مرحوم
١٠٠	٨	مجله شرحی	رشید پاشا
٥٠٠	٤	مجله شرحی	علی حیدر
٢٠	١	اراضی قانوننامه‌سی شرحی	حسین حسنی

غروش	جلد	اسامیٔ کتب	
٥٠	٢	کلیات شرح قانون اراضی	خالص اشرف
٥٠	١	حقوق بین‌الدول نظریات	صلاح‌الدین
٣٠	١	اصول جزائیه نظریاتی	علی شهباز
١٠٠	٢	مفصل حقوق دول	» »
٤٠	١	اصول جزائیه	مدحت
٣٠	١	حقوق جزا	محمد ثروت
١٥	١	مقدمهٔ علم حقوق	» »
٧٢	٣	تطبیقات جزائیه	ممدوح
١٠	١	مطالعات جزائیه	»
٢٥	١	تاریخ علم حقوق	محمود اسعد
٣٠	١	روما حقوقی	میشون ونتورا
٣٠	١	حقوق تجاریهٔ بحریه	» »
٣٠	١	مقایسهٔ قوانین مدنیه	» »
١٠	١	احکام‌الاوقاف	عمر حلمی
٢٥	١	قاپیتولاسیونلر	حمایاق
٢٥	١	حقوق خصوصیهٔ دول	»
٥٠	١	حقوق اساسیه	بابان‌زاده اسماعیل حق
٢٥	١	بودجه	ابراهیم فاضل
٣٠	١	حقوق اداره	اسماعیل حق
٥٠	١	افلاس	علی کمال

مالیه کتابلری

غروش	جلد	اسامیٔ کتب	
٤٠	١	علم مالی	حسن تحسین
٣٠	١	حساب عملی مالی	فاروق
٦٠	١	ویرکولر	زهدی
٣٠	١	ایستاتستیق	جمال
٣٠	١	بلا واسطه تکالیف قانونلری	احمد توفیق
٣٠	٢	تکالیف قواعدی	عبدالرحمن وفیق
٧٠	٢	اصول دفتری مالی	استیان عربیان
٣٠	١	اصول محاسبهٔ عمومیه	ربریان

آوروپا حربی

ندن آلینان

پسیقولوجیائی درس‌لر

مشهور حکیم وروحیات متخصصی دوقتور (گوستاو لوبون) ك حرب عمومی‌نك پسیقولوجیاسی حقنده یازمش اولدیغی درین و تعلیم کار یکی بیر کتابی‌در. بو کتاب ۱۹۱٦ سنه‌سی اواخرنده انتشار ایتدیکی وقت ، همان ، آلمانجه‌یه ، ایتالیانجه‌یه ، ژاپونجه‌یه ، ایسپانیولجه‌یه ، انکلیزجه‌یه الخ ترجمه وتکرار علی التکرار طبع ایدیلمش‌در. بو علمی وروحی کتاب لایق اولدیغی اعتناایله، دوقتور عبدالله جودت بك طرفندن وبرچوق تنویرات، ایضاحات، حواشی علاوه‌سیله اصلندن داها زنکین برحالده تماماً لسانمزه نقل ایدیلمش‌در. پیاسه‌ده‌کی کاغد فقدانی و غلاسنه رغماً ، محضا مملکتمزك علم و عرفانه خالصانه بر خدمتده بولونمش اولماق أمل غالبیله اثر ، لسانمزده اك مهم اثر روحی اولاجاق اولان بو بیوك کتاب مطبعه‌مزده طبع ایدیلمکده‌در .

باشلیجه موضوعلری شونلردر: حربك اقتصادی، حسی، سری سببلری. — محاربه‌لرده عامل روحی قوتلر. — شخصیت تحوللری. — عرقلر آره‌سنده‌کی عداوتلر. — حربك مجهولاتی . — معنویتك معجزه‌لری . — آوروپا ملتلرینك ذهنیت و احوالی روحیه‌لری. — آوروپا رجال علمیه‌سنك حرب عمومی حقنده ملاحظات حکیمانه‌لری. — صلح مسئله‌لری . — استقبال الخ .

بو وبونا مماثل برچوق مسئله‌لر منحصراً روحیات نقطهٔ نظرندن تدقیق وشرح ایدیلمش وبوصورتله ، معلملر ، مربی‌لر، مبعوثلر، سفیرلر، ناظرلر، ادیبلر، محررلر، شاعرلر ، حکمدارلر حاصلی فکرلریله ، مادی و معنوی نفوذلری‌ایله جمعیت بشریه‌اوزه‌رینه تأثیراجرا ایتمه‌یه مدعو اولانلرك جمله‌سی ایچین ، تکرار تکرار اوقوناجاق ، ملاحظه ایدیله‌جك بیر کتاب‌در .

قناعت کتابخانه‌سی مشتریلرینه بو مژدهٔ علمی‌یی ویرمکله مفتخردر .